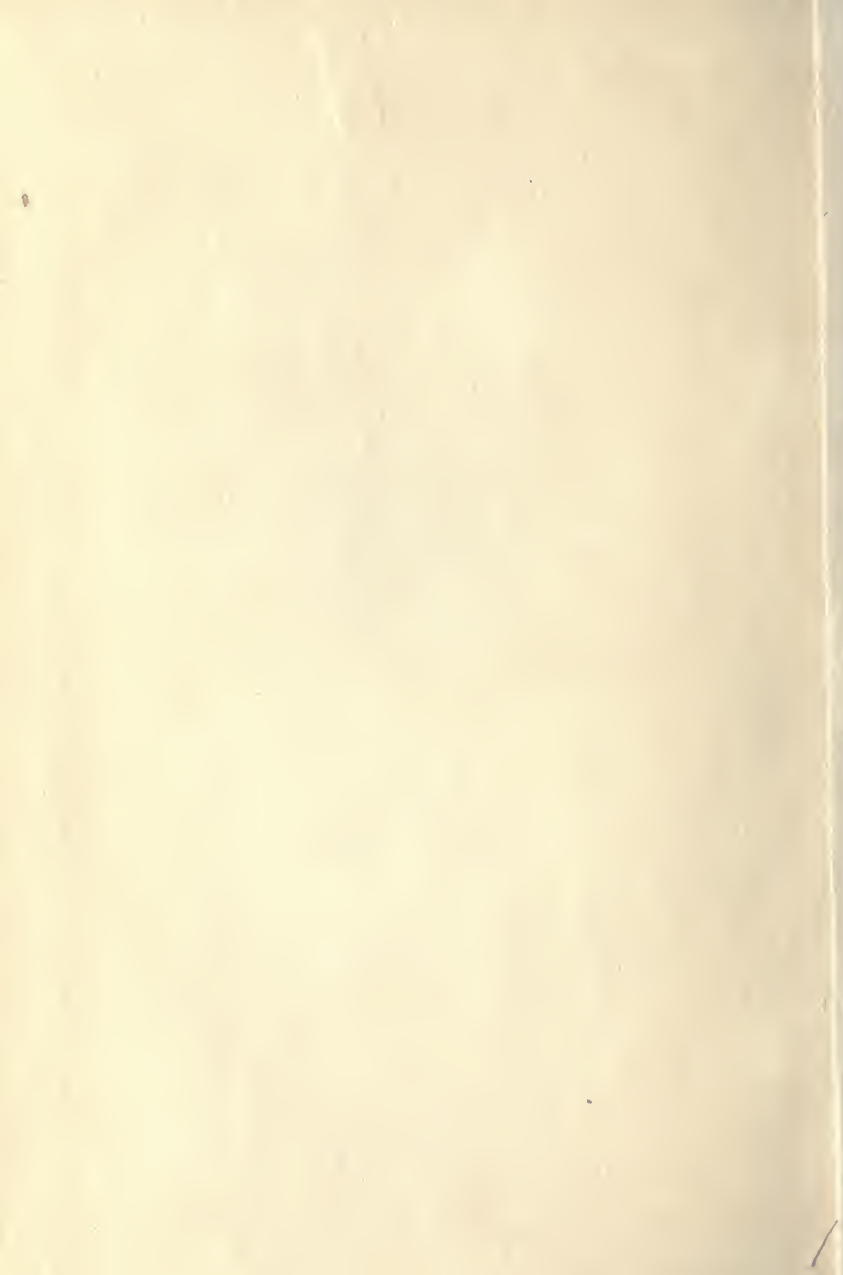

From the Library
of
PÁDRAIG Ó BROIN

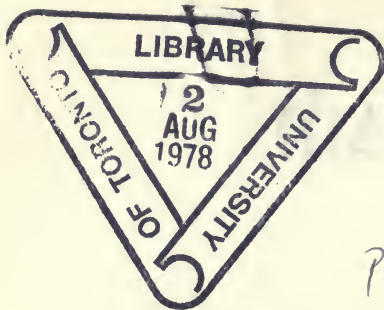
niām

Ḥiam

Ó'n áṭair
peardar ua laogaire,
canónac, s.p.

brún agus ó nóláin, teor.
i mbaile áta cliaṭ :: i mbéal feirste
i scoreaig :: i bportláirge.

7B

1399

054 N53

рѳсартар гас сеарт ар корнат.

AN CLÁR.

LEABHAR A H-AON.

Cairbíodol.	Leathanac.
I. Imirte Anama.	7
II. Tadóḡ aḡur Amhlaoib.	10
III. Inntinn Bhuain.	16
IV. Ó Bealaḡ leaḡta go Gleann Máma.	19
V. Creideamh 'a ḡlacaḡ.	24
VI. Adḡar an tSaḡairt.	28
VII. An leḡáir.	31
VIII. An Dorca.	36
IX. "Ir éaḡraimlaḡ na Daoine iad!"	42
X. Dúlaimn Óḡ.	48
XI. Ceann leḡin.	52
XII. Diaḡal Coimheḡta.	59
XIII. Fáḡtar fúm-ra féin é.	65
XIV. ḡiollaí Turair.	71
XV. Fir Éirean.	77
XVI. Fear na ḡCor.	85
XVII. "Díod ciall aḡat."	89
XVIII. Ráplaí.	96
XIX. Coḡarnac.	99
XX. Diteamhntar.	106
XXI. Doroc Amhar.	108

LEABHAR A DÓ.

Cairbíodol.	Leathanac.
I. Cíor an Árpriḡ.	116
II. Meapball Aigne.	120
III. "Lady dost thou not fear to stray?"	126
IV. Uirḡe-fé-ḡalam.	131
V. Púicíní.	137
VI. Óá Amhlaoib?	144
VII. An tSíde ḡaite.	150

Caibíotol.			leatánac.
VIII.	Beirt Dhoic Buaicailí.	-	157
IX.	Marbúgadh le Soilbhear:	-	163
X.	Fuarthait.	-	169
XI.	Cuairt Rí.	-	176
XII.	Caradair as fóir a' fuat.	-	182
XIII.	Ciúnar noim tóirctiú.	-	188
XIV.	Congnam do'n Congnam:	-	193
XV.	Buille pé tuairim; nó, fuadar ná fearad.	-	199
XVI.	Cómact luirneada.	-	204
XVII.	Fóir an báir do fearam:	-	212
XVIII.	Sguab-buille claidheam.	-	218
XIX.	Cluice píctle, agus póil i sgrann.	-	224
XX.	Rí Laisean.	-	230

LEABAR A TRÍ.

Caibíotol.			leatánac:
I.	Cop i n-aghaid an Cáim.	-	234
II.	Bheall ar an bfeall.	-	242
III.	An dá lonán.	-	249
IV.	Orpac i n-linn Cathaig.	-	256
V.	Miceál Ruadh.	-	262
VI.	Éigean ar Rigeact na bflatar.	-	270
VII.	Connta.	-	277
VIII.	Seallta do Beirt.	-	283
IX.	Cao a tiocfadh ar?	-	290
X.	Orthait rúl do Síctie.	-	297
XI.	Fuadar agus fíors agus síodam.	-	303
XII.	Daoine ciallmara as feudaint pómpa amac.	-	310
XIII.	Rors Catha Bhrain.	-	316
XIV.	An Cat.	-	322
XV.	An t-Ár-más:	-	333
XVI.	i noiaig an Cáta:	-	340
XVII.	"Na mílte ologón."	-	347
XVIII.	An Sat Síne céatona:	-	353

niām.

leabhar a h-aon.

caibidil I.

imirt anama.

Sa bliain d' aoir an Tigearna naoi gcéad ceitric fíctio a ceatair do tós Urian bóranna luimneac ó-r na loclanaig. Do loirg pé an catair, agus an méid deir na loclanaig nár marbuiúead agus nár tógad 'n-a bpríúnaicib, b'éigean dóib teitead le n-a n-anam ar an áit. Cuaid cuio acu ríor go h-inir Cataig. Bí reitib ag loclanaig i n-inir Cataig an uair rin agus ar fead mórán aimiric poimir rin: Bíodar tar éir na manac a díbiric ar an oileán agus iad féin do dainsiniúad ann, agus bí an áit caotamail eirpáideac eacrac acu, lám le faraise agus lám le tír. An rodar agus an rairibhear a beiribic leó ar an ucir mórtimpal, le suio agus le fuadac agus le creadac, coimeaduibic ar an oileán é go dtí go dtagad na loingear agus go bfeaduibic é cur roir abailé nó é díol, nó é málairtiúad ar bia nó ar éadac nó ar arim, nó ar pé neite eile a bíod ag tearcubail uata.

Nuair a táinig an luét teite anuair ó luimneac agus nuair a d'innreadar do loclanaig inre Cataig cad a bí déanta ag Urian, go raib an catair 'n-a luaiticig agus a raib de d'aoine inti marb nó tógta nó imtigitc san tuairic, focairiúdar go léir ar an oileán do cur i ucirib coranta cóim maic agus dob' féitir é, agus ar iad féin a coraint go h-imirt anama. Táinig triúr curai anuair ó'n gcatair

i n-aonfeadct leir an luét ceite. Íomair agus Amhlaoib agus Duibhgean an tpiúir ran.

Cuireadair an t-oileán i dtreó coranta. Níor b'fada go raibh brian anuar 'n-a n-oidaig. Do bpiir pé féin agus a fluaig irteac cúca ar an oileán. Do tpioidaó go dian ó gac taobh. Imirir anama dáiríribh ab eaó é doir na loclanaig. Do bpiiread agus do bpiúgaó agus do buaóad oirca. Do tuiteadair 'n-a gceadócaib. Do fágaó a bpioríóir marb ar an oileán agus do tógaó an tpiúir, íomair agus Amhlaoib agus Duibhgean. D'fág ran luimneac agus oileán íre Cacaig folam ó loclanaócaib, agus gan aon tpiúil go tpiuefaó a tuille acu cun na h-áite rin, an fáio a béaó brian beó pé 'n-éirinn é.

Nuair a tuigeaó an níó rin táinig na manaiig cun an oileáin aipir. Táinig duine ana naomta n-ar b' ainim do Colla, agus bí pé i n' Ább ar an mainirciir, agus cuir pé gac gno Cpioidm ar piúbal aipir ann, pé cómairce Seanáin naomta. Na manaiig agus na ragaipir a díbir na loclanaig ar an áit tánaóair aipir, an méio a bí beó acu, agus do luigóair irteac ra n-obair beannuigíte mar ba gnaó poimir rin. Bí gac aon puó loitite bpiirce rgaipáilca i n-oidaig na loclanaó. Do óein Colla na h-áiteana a bí beannuigíte do cóirpeacan aipir, agus do cuir brian cuige píor aómaó agus cloca agus aol agus raóir agus luét ceáiró, agus gac aon cóir a bí maóctanaó cun gac díobála d'ár óein na loclanaig do leigear, agus cun gac ar bpiireadair do óeiriugaó, i dtreó, ar ball, go raibh an áit níor fearr agus níor uairle agus níor órnáioighe agus níor oipeamhaighe cun gnoócaí Cpioidm agus cun onóra tábairt do Uia ann, 'ná mar a bí pé, a óeairfaó duine, rar a ótáinig aon loclanaó piam irteac ann.

Pé mar a bí na manaiig ag teadct tar n-air ann bí na daoine, ra cómairpanaó mór-tímpal, cóm fáda piar le léim

Cúiclainn agus cóm fada ótuair le Cill Caoi, as cur arbhair agus éadais agus adbhair teine, agus neite de'n tróirí ran, irteac cúca ar an oileán. Do cuir Brian féin cúca a lán neite a bí as tearcubáil uata agus nár b' féidir dóib a d'fágail ó-r na daoine. Cuir fé cúca, mar bair ar gac bponntanar eile, cailir óir a bí tar éir teact cuise féin ó'n Róim, ó'n bpápa, 'gá cur i n-iúil do cato é an buirócar a bí as an bpápa air mar gheall ar a móir-ghníomairta i gcoinnib na Loclanaic, i gcoinnib namad an Crieití. Ba móir ab fiú an cailir rin. Ór ar fad ab ead í, agus bí sí téagartha, trom, agus má ba móir ab fiú an méirí óir a bí inti, ba mó 'ná ran ab fiú an gnear óirnáide a bí geartha uirí, cóm h-ealaðanta agus cóm ceirvamáil agus cóm gneanta. Ac bí níó uirí a bí níba daoine go móir 'ná an t-ór agus an óirnáid i n-aonfeact. Bí as bun an cupáin uirí, móir-timpal, ra n-ait 'n-a raib an cupán ruithe ar an gcoir, crior de clocaib lóghara go raib, ba dóic leat, fuargailt mic ríe a' braitvonear inr gac cloc dóib. Tus Brian an cailir rin do Colla agus do mainirtir Inre Catais, i n-onóir do Dia agus do Seanán naomta, agus ba móir as Colla agus as na manais go léir, agus as cléir na tíre go léir ra timpal, an cailir rin, agus ba móir é a mbuirócar ar Brian o'a bair.

Cóm luac agus bí na manais tagaité táinig na micléiginn. Cóm luac agus táinig na micléiginn do cuiréad na rgoileana ar ríubal.

Nuair a táinig na Loclanaic níor fágadair aon níó i bfuirm leabair, o'ar táinig fé n-a ríulib, gan cur ra teine nó ra n-uirge, agus ba mar a céile do leabair na h-aimpire rin teine nó uirge, mar ir ar éroicean a déintí an rgríibinn agus do bainead an t-uirge an rgríibinn de'n éroicean cóm luac agus do ríuictí é. Ac níor b' fada go raib leabair a noócin airíer acu, mar, an muirtir a bí as

teac̃t do t̃uḡaḡar leab̃ar leḡ ar iar̃ac̃t aḡur añran do
r̃ḡr̃iḡḡaḡar mac̃f̃am̃la, a ñoḡc̃in ḡiḡḡ, r̃ar ar c̃uir̃eac̃ar
aḡaile na h-iar̃ac̃taí.

Niḡr b' f̃aḡa ḡur leac̃ an r̃ḡeal ar f̃uio na h-Éirean ḡo
raib̃ na r̃ḡoileana ar riúbal aip̃ir i n-Inir C̃ataiḡ. C̃ainiḡ
na h-ḡḡánaiḡ ḡ ḡac̃ aon p̃áip̃t ḡ'Éir̃inn c̃un na r̃ḡoluiḡeac̃ta
ḡ'f̃áḡail. B̃i ainim C̃olla i mb̃ealaib̃ ḡaoine ar f̃uio na
h-Éirean, aḡur l̃armuiḡ ḡ'oileán na h-Éirean, le méio an
eḡlur a b̃i aige aḡur le ḡoim̃neac̃t a t̃uir̃ḡiona aḡur le
feab̃ar an teag̃air̃ḡ a t̃uḡaḡ ré ḡor na h-ḡḡánaiḡ. B̃a ḡearr̃
ḡo raib̃ na h-ḡḡánaiḡ aḡ teac̃t anall ḡ'n oileán ar a
ḡt̃uḡtar S̃arana anoir, aḡur aḡḡuaib̃ ḡ Albain, aḡur anḡear
ḡ'n b̃f̃r̃ainc̃ aḡur ḡ'n Al̃m̃áinn. Clann na piḡte aḡur na
h-uapal ir̃iaḡ a t̃aḡaḡ. Do ḡeib̃ḡoir r̃ḡoluiḡeac̃t aḡur bia
aḡur ḡeoc̃ aḡur ḡion, aḡur ḡac̃ coimeáḡ ruar eile a
tearf̃t̃uḡeac̃t uac̃ta, r̃aor i n-aip̃ḡe, ḡan aon t̃raḡar ḡiol-
uiḡeac̃ta, i r̃ḡolaiḡ na h-Éirean an uair̃ rin. Niḡr b' aon
ionḡnaḡ ḡo ḡtaḡaib̃oir 'n-a ḡc̃eáḡḡaiḡ aḡur 'n-a m̃iltib̃.

CAIBIDÍOL II:

T̃Aḡḡ aḡus aml̃aḡib̃.

T̃impal na h-aip̃r̃ipe rin b̃i c̃uio ḡer na locl̃anaḡ f̃éin
aḡ t̃ur̃nuḡaḡ ar an ḡc̃r̃eideam̃ a ḡlac̃aḡ, ḡo m̃ór m̃ór, an
c̃uio acu a b̃i t̃ar̃i éir̃ c̃ur̃ f̃úta i n-Éir̃inn aḡur c̃óim̃nuḡe a
ḡéanaḡ ḡóib̃ f̃éin ann, aḡur t̃ar̃i éir̃ cleam̃naĩr̃i ḡéanaḡ le
m̃naib̃ Éireanaḡa. ḡ'éir̃iḡ an c̃óim̃nḡar, aḡur añran an
ḡaol, iḡir iad f̃éin aḡur na c̃óim̃ar̃rain a b̃i 'n-a ḡt̃impal.
Ar r̃an amac̃ do t̃ur̃nuḡḡar ar ñóraiḡ na h-Éirean do
ḡlac̃aḡ. C̃uaib̃ eḡlur ar an ḡc̃r̃eideam̃ i b̃r̃eḡm̃ or̃ta i

nóidais ar nóidais, agus turnuighodar ar an gCrieideamh do glacadh. Cúin iad féin o'ollaímuighad i gceart i gcóir an Crieidimh turnuighodar ar dul i rtead iní na rgoileanaib cóm maic le cádh, agus fuad a cuirean iongnadh anoir ar d'aoine ná tuigean i gceart an móir-aighe atá sa n-Éireannach, bí fáilte rómpa iní na rgoileanaib cóm maic agus a bí roim cádh.

Lá, agus an obair ar riúbal i rgoilaib na mainircead, táinig ógánach uasal cun an oileáin. Bí fólt fionn air, as tuicim go trom anuair ar a suailib agus ar a flinneánaib. Bí clóca, nó bhrat, anair ar a flinneánaib mar ba ceart a beic ar mac rí, agus bí ré ríoga 'n-a cruic agus 'n-a pearsaín. Go móir móir, bí an trúil ríoga as caiteamh 'n-a ceann, rúil iona raib fíor uairleadh, san uadair, úmluigeadh san ceann-íreleadh, ríinne aighe san noctad aighe. Táinig ré go doir na mainircead. Táinig an doirreoir cuige.

"D'oirfeadh dom, le d'toil, an t-Abb a d' fairsint," ar reirean leir an doirreoir.

"Tá go maic, a rí," ar a' n doirreoir. "Buail mar reo, le d'toil."

Do rugadh i láthair Colla é.

"Cad é reo atá uait, a mic?" ar a' n t-Abb leir.

"Tá, a Láthair," ar reirean, "sur maic uim, dá mb' é do toil é, raint aimirí caiteamh sa mainirceir reo as véanam foghluma."

"Cé h-é tu, le d'toil?" ar a' n t-Abb.

"Tadhg ua Cealla ír ainim dom, a Láthair," ar a' n t-ógánach, "agus doctuid ó Uib Máine do tánaas."

"Airíú," ar a' n t-Abb, "an mac do Tadhg mór ua Cealla tu!"

"Ireadh, a Láthair," ar a' n t-ógánach:

Do cuireadh i rtead láircead é sa rgoil a bí oirreáinnach do.

Bí an Tadhg ua Cealla ran oét mbliana déag o' aoir an uair rin.

Cúpla lá i ndiaidh an lae a táinig Tadhg ua Cealla táinig ógánac eile irteac ra mainirtir. Loctanac ab ea é, agus ba léir gur mac nís é. Bí folc griuaige air a bí cóm duib le gual, agus bí a éroicean cóm geal leir an rnesáta. Bí luirne éroíðreac 'n-a óá leacain, agus bí gealgháire 'n-a óá fúil agus 'n-a béal i dtreó go raib báis as gac doinne leir ar an gcéad amharc.

Do tugadh i láthair Colla é.

"Cad é an ainm atá ort-ra, a mic?" arsa Colla leir, "agus cá mbíon cónnuige ort nuair a bíon tú ra baile?"

"Loctanac ipead mé, a Áthair," arsa'n t-ógánac, "agus amhlaoibh ir ainm dom. Amhlaoibh ós a tugtar ort, mar amhlaoibh ir ainm dom' áthair leir. Tánas anro cun rgluigeaáta o'rádail, mar deir gac doinne gur anro atá an rgluigeaáct ir fearr le rádail."

"Tá go maith," arsa'n t-Abb. "Ir dóca nác o'ár gcreideamh tú, ac ní beinean ran deirnéaáct ar bit. Tabairtar ó Dia ipead an Creideamh. Múinfeair duit anro pé léigean nó pé eolur atá uait, agus ní baogal duit go ndéanfaid doinne don cup irteac ort mar geall ar creideamh."

"Táim 'gá cuimneamh le fada, a Áthair," arsa'n t-ógánac, "gur maith an fuo dom eolur éigin do cup ar úir gcreideamh. Ní féidir do duine creideamh do glacadh gan eolur a cup ar dtúir air. Má éim ó'n eolur gur níó róganata é ba cóir gur maith an fuo dom é glacadh. Pé 'cu glacfao é nó ná glacfao cad é an díobáil a déanfaid pé dom eolur do cup air?"

"Tá go maith, a mic ó," arsa'n t-Abb. "Lean do toil agus do cuirgint féin ra níó rin. Go dtugaid Dia agus Seandán naomhta duit an t-eolur atá uait!"

Do cuirpeadó Amhlaoibh Óg ircead sa rgoil do ceapadó a bhí oirpeamhnaic dó, agus cá gcuirfai é ac ircead sa rgoil céadona 'n-ar cuirpeadó Tadóis ua Cealla.

Níor b' fada sup cuir an bheirt aithe mait ar a céile. Níor b' fada sup eirig carpaioar móir eatartha. Bíodar araon go h-ana mait cun an léiginn a cógaint, agus ba deacair o'aoinne a o'innirint cé 'cu b'feairr cuige. Inr gac níó a bain le neart gáas agus le cleapaid lút doob' é an rgeal céadona é. Ní faib don bheirt ag aoinne de'n bheirt ar buactaint i gceart ar an bfeairr eile. Ac bí ro le feirgint roilér go leór. Ní faib don feairr eile inr na rgoilaid rin a o'féadopaó cimilt le h-aoinne de'n bheirt i n-aon ruo a bain le neart cuirp ná le cleapaid lút.

Ní faib Tadóis Óg ua Cealla abfao i n-Inir Catag nuair a rugadó roir go Ceann Cora é, go rigteiglac brian féin. Bí aithe mait agus cion móir ag brian ar acair an fír óis rin, ar Tadóis móir ua Cealla. Ní h-aon iongnadó náir fágadó Tadóis Óg abfao gan bheirt roir go Ceann Cora.

Agus dar ndó' nuair a h-iafadó ar Tadóis dul roir níor b' féirir a cara agus a cómalta, Amhlaoibh, a o' fágáilc 'n-a óiaig sa mainircir. B' éigean dóib araon dul roir. Cóir luac agus do cuirpeadó aithe toir oirca ba dóic leac sup anuair ar an rpeir a tuiceadair, cáinig a leitéir rin o' uraim ag gac aoinne dóib agus a leitéir rin de cion ag gac aoinne oirca.

Bí fíor ag gac aoinne sup mac rig Tadóis Óg ua Cealla, agus iré ruo a deirpeadó na daoine a cíod é 'ná, " An t-é ná deanfaó ac feucaint air, gan don ploc o'a fíor a beirt aige cé h-é féin, o' aitheobó' ré sup mac rig é! " Bí an uraim ag ár rinreair miam do'n rig agus do mac an rig. Ní limio féin ró faor ó'n ngalar gceadona.

Bí tuairim láirir ag daoine sup mac rig Amhlaoibh, leir, bíod ná búbairt ré féin, luac ná mall, sup b'ead. Níor

domuis ré sur b'ead asur ní lúga ná mar a féan ré sur b'ead.

Áit cun an uile íaḡar cleapaidéacta, iorí puit asur léim asur iomparḡáil asur caiteam cloc aiaise asur tóḡaint ualaí trioma, ab ead Ceann Cora an uair rin, asur bí fir óḡa ann náí b'fuirirte buactaint orḡa inr na ḡníomairḡaib rin. Bí an beirt a táinig amair ó Inr Catais maic a nótin do'n cuio ab fearr acu, 'ré rin d'á ḡcómnaoirib. Ní raib don bheir acu, ámtac, ar don éimilt a déanam leir na fearaib rḡaluisḡte cḡuaḡa a bí ann.

1 n-éaḡmair na lútcleap bíod cleap asur ḡleacaidéact ar na h-airm acu. Bíod airm éadtrioma ann dor na buactailib cun beir as déanam taiteḡe díod. D'imir ḡac duine de'n beirt cluice ar ḡac airm der na h-airm rin leir na buactailib ab fearr a bí ar teḡlac ḡriain, asur cuireadair ionḡnaḡ ar ḡac doinne. Bíod capal bata acu ann asur marcad bḡeise anáirde air asur éirde ar an marcad, asur ḡníom fir ab ead puit cun an marcaḡ rin asur buille tuais a tabairt do ra ceatḡamain asur iorí éirde asur ceatḡama do ḡearaḡ leir an mbuille rin i dḡreḡ ḡo dḡuitḡeado an cor ar taob de'n capa asur an arcad ar an dḡaob eile.

Dubairt ámlaob sur dóic leir ḡo nḡeapad ré an ḡníom ran. Do tḡaḡ tuas mḡurcad míc ḡriain cuise. Bí rí ró triom do. Do tḡaḡ tuas ná raib cóm triom cuise. Do cuiread anáirde an fearr bḡeise ar an ḡcapal bḡeise. Do car ámlaob an tuas asur do puit ré cun an marcaḡ asur do buail ré a buille. Cuir a buille rḡangad ra n-éirde a bí ar ceatḡamain an fir bḡeise. Sin ar cuir.

Do cuiread ruar an fearr bḡeise airí asur éirde rḡán air. Do ruḡ Taḡs Óḡ ua Cealla ar tuais eile. Do toib ré féin an tuas. Nain ré capad ar an dḡuais asur do puit ré cun an marcaḡ bḡeise. Táinig an tuas anuair ar an

CAIBIDÍOL III:

INNCHINN BHRÍAIM.

Do caiteadh an lá ar an gcuma ran, go ruairc agus go roilbhí agus go muinteartha. Anran do fúis cuirteadta máit uapal cún dinnéir, agus do cairbeánadh uaim agus onóir do'n dá mac níos rin agus d'uairliú eile a táinig an lá ran go nígteiglac Bhríaim ar gnótaib a bain leó féin.

Bí aghaid na h-Éirean go léir an uair rin ar Bhríaim agus ar Ceann Cora agus ar Dál gCair. Bí ré daingean i n-aighe gac doinne, roir gaeodal agus loclanac, nár máit an bail ar cine gaeodal ná ar cine loclanac Bhríaim agus Clann Cair a beit 'n-a namdaib acu, agus gur b' é a leas, ear gac nio, Bhríaim agus Clann Cair a beit 'n-a gcairtoib acu. Gac don cine, d'a bpiú rin, ar fuio na h-Éirean, agus go móir móir ar fuio na Múman, a beartuig go bfeadfaidoir caradair Bhríaim do coimeadh, má bí ré acu, bídor as teadt go Ceann Cora agus as tabairt ciopa nó bponntanar leó; agus an muintir a bídor a d'iaraid an caradair rin a d'fágail doib féin mura maid ré ceana acu, bídor as teadt ar an gcuma gceadna a d'iaraid é tuilleam.

Do tuig Bhríaim iad go léir go h-áluinn. Fear ana doiminn ab ead é. Bí beartuighe i n' aighe aise, agus bí an maetnam i n' aighe le fada d'aimpiri, neart na h-Éirean go léir do cnuarac agus do cup le céile i scoinnib na loclanac, agus i scoinnib gac namad iaraecta. Deire cup leir an odair a bí ar riúbal i n-Éirinn ar fead cúpla céad blian an uair rin, nuair a bídor eaglaíri agus mainirtreaca agus rgoileana d'a gcur ruar le neart Cneitíam agus dúil i léigean agus i n-eóluir, agus anran nár túirge a bídor

tuar 'nád mar a bíod na loclanaig as preabaó irteac agus 'á rgaráil, 'gá lorgaó agus as lorgaó na leabap a bíod ionta agus as marbhaó na manaó. Do tuig brian i n' aigne, nuair a veineabó cléir agus daoine naomta na h-Éirean, agus luét léiginn na h-Éirean, na h-eaglaíir agus na mainirtreaca agus na rgoileana do cup ruar agus an obair do cup ar riubal, gur b'é ba lúga ba gann do riútib Éirean, agus o'feapaid Éirean, Éire agus an obair, agus an muintir a bí as déanam na h-oibre, do coraint ar namdaib iaraóta. Conaie pé conur a bí an rgeal as Éire oét gcéad blian nó míle blian noimír rin, nuair a bí fionn agus fian Éirean beó, nó le linn Concubair agus Cúculainn. Bí a leitéir rin de rgannra an uair rin ar dútaib iaraóta noim feapaid Éirean agus noim cómaó na h-Éirean náir leómaib aon cómaó iaraóta aon cup irteac a déanam opta. Dá mb' iad na Rómánaig péin iad, do luireadar an dómán go léir pé n-a rmaó ac Éire amáin. "Ac!" a deapaid duine, b'féoir, "Níor b'fiú leó teac agus cup irteac ar oileán na h-Éirean. Bí Éire nó ruarac, dar leó, agus nó imigcéineamail."

Náe maic ná paid Inri h-Oie nó imigcéineamail: Cuir na Rómánaig Sarana pé n-a rmaó, agus cuireadar móran de érió Alban pé n-a rmaó. Agus cuadar níba fia ótuair agus cuireadar Inri h-Oie pé n-a rmaó, o'á faid ótuair iad, agus o'á ruaraise le iad iad an uair rin.

Bí fíor acu go dian maic gur b'fiú dóib Éire tabairt pé n-a rmaó dá bfeadair é. Bí aigne maic acu ar an oileán, ac bí fíor acu go maic, leir, cao é an ragar daoine a bí 'n-a gcómnuió ar an oileán. Níor tánao ar agus cup irteac opta. Níor vein cómaó na Róma riam oiread agus rmeide ar oileán na h-Éirean.

Do tuig brian, an puo a veineabó ceana go bfeadair é déanam ariir. Go bfeadair cómaó na h-Éirean do cup le

céile, agus do tácuḡaḡ i n-a céile, agus do ḡlúcuḡaḡ i n-a céile aipír, agus neart fear Éirean do ḡleuraḡ agus do córuḡaḡ, mar a ḡleura fionn é. Anran nár baḡal ná so ḡfaraḡ na loclanaḡ amaḡ, nó dá ḡcaḡaḡoir ḡur teaḡt ḡan imteaḡt ḡóib é.

Ir léir ḡ'aon duine a ḡ'feucaḡ irteaḡ ra rḡéal so raib an maḡtnam ran agus an beartaḡaḡ ran agus an inntinn rin, irḡiḡ i ḡepoíḡe ḡrian o'n ḡcéaḡ uair a ḡurnuiḡ ré ar ḡroḡ obair na loclanaḡ do ḡuirḡint i ḡceart. Nior ḡ'fuirḡte ḡó, ámtaḡ, a beartaḡaḡ do cup i nḡníom mar bí riḡte ḡaeḡal ar beaḡán meabḡaḡ agus ar beaḡán cuirḡiona an uair céaḡna. Nior tániḡ aon píoḡ ḡ'a cuimneam cun doinne acu so raib aon baḡal so ḡréaḡaḡ loclanaḡ, ná aon alḡúraḡ eile, Éire do cup ré n-a rmaḡt so n-iomlán cóirḡe. Do cuḡ ḡrian so raib an baḡal ann, agus ḡur mḡoḡe an baḡal a luḡeaḡ a cuḡeaḡ é. Cuḡ ré, leir, so mbéaḡ an baḡal ann an fáir a béaḡ riḡte Éirean aḡ ḡabáil i ḡcoinnib a céile, agus aḡ ḡroir le n-a céile, agus aḡ laḡuḡaḡ a céile mar a bíḡar. ḡ'a ḡriḡ rin, cóim luat agus ḡurnuiḡ a cómaḡt ar ḡul i méir, do ḡurnuiḡ ré ar na riḡtib eile do ḡabairḡ ré n-a rmaḡt féin, agus ar a cup feucaḡint oḡta oibruḡaḡ a' lámair a céile i ḡcoinnib na loclanaḡ. Nior ḡ' é rin féin aḡ, fé mar a fuair ré an caoi air, do ḡlac ré irteaḡ 'n-a flóirḡtib aḡmála na loclanaḡ a bí ḡilir ḡó, cun coḡar a ḡéanaḡ i ḡcoinnib na loclanaḡ eile. Bí cuir acu níba ḡilre ḡó 'ná mar a bí cuir ḡer na n-Éireanaḡ.

CAIBIDIL IV

Ó DEALÁC LEACÉTA GO SLEANN MÁMA.

Bí cónaíct Úrúain a5 méadu5aó a5ur a5 neapcu5aó a5ur a5 leacáó go dtí go raib ré 'n-a pi5 ar leac na h-Éirean, ar leac mlo5a, ar an leac tear de'n oileán. Ní san móran tmoiblóide a5ur móran cogáio a cuip ré an méio rin de tír na h-Éirean ré rmaíct a láime. Bí a óritáir, Matúin mac Cinéioe, 'i-a pi5 ar an Múmain noimip. Rí5 epóda, cómaíctac, móir-aigeanta ab eao an Matúin rin. Conaic pi5te a5ur ti5earnaí eile na Múman go raib Dál 5Cair a5ur clann Cinéioe a5 dul i neapcúaire, a5ur táinis éao a5ur eagla oíca.

Conaic loclanaí5 na Múman, leir, mura 5cupaí cor5 éisin leir an mbeirt óritáir, le Matúin a5ur le Úrúain, ná pá5paioir loclanaó beó ra múmain. Deineaoar eatará, na loclanaí5 a5ur na h-Éireanaí5 n-a raib an t-eagal oíca, feall 5rána ar Matúin. Maibui5oar é i n-áit ar a dtu5tí bealaó leacéta. Deir cuio de'n tpeanaóur 5ur i n-aice má5érométa aca an áit. Tá cloó móir, i bfuim 5oláin, 'n-a reapaí ar bpuac an tSoláin, ar an inre, i n-aice na h-áite 'n-a dtagan an leamain irteaó ra tSoláin, a5ur do péir 5ac deaðpaí tá an cloó ran 'n-a reapaí ar uai5 máatúna mic Cinéioe, pi5 Múman.

Ú'feapna go móir, ámtac, do luét an éaoa a5ur an eagla ná deapfaioir an 5níom ran. Íomair, pi5 loclanaó luimni5e, a5ur maolmuaió, pi5 Deapmúman, a5ur Donabán, pi5 Fi5einte, ipiaó a dein an 5níom. Do lap reapi5 Úrúain nuair a fuair ré cao a bí deanta. Do épuinní5 ré a neapc. Siné an uair a r5pior ré na

Loclanaig a' Luimneac agus a' h-Inir Cataig. Do b'ur ré cat ar Dónabán agus maib ré é. Do lean ré Maolmuaidh go Bealaí Leacá, an áit 'n-ar marbhuigeaí Matúin. Bí Maolmuaidh ann agus fluas líonmair, láirí aige, de Šaéolaidh agus de Loclanaí. Do buaidh b'ian oíra, agus do tuit Maolmuaidh ra cat. Deir an reanaíur go raib Múicéad, mac b'ian, ra cat ran agus gan é ac éis bliana déas, agus gur le n-a láim a tuit Maolmuaidh.

Nuair aig Dómnall ua faoláin, níg na n'Éireac, cad a bí iméighe ar Maolmuaidh agus ar a fluas, o'eigis ré agus épuinnis ré ríóighe a tíre go léir, agus táinig Loclanaig p'ortláirge as cabruígeaí leir. Siúd éúca b'ian. Do b'ur ré cat fuilteac oíra i n-áit ar a dtugáí fán Cénraí. Do teiteadair, roir Šaéoil agus Loclanaig, irteac go p'ortláirge: Do lean b'ian iad agus deir ré éirleac oíra agus do loirg ré an catair. Do tuit Dómnall ra n'éirleac.

Bí an Múmain ré rmaíct b'ian anran. Níor géill a namaid go léir dó, ámtac. Bí fíor acu ná géillreac Cúige Laigean go ró bog dó: O'iméighead oíuaid. O' eigis na Laigis leó. Do épuinnigeaí fluas ana móir, Loclanaig agus Éireanaig ó'n Múmain, agus Loclanaig ó Át Cliaí, agus iomláine cómaíct na Laigheac, roir Loclanaig agus Éireanaig. Ceapadair, anoir nó riam, go gcuirfí neart b'ian ar neamní. Tuig na n-Éireanaig a bí ann go n'déanfaí d'ioltar ar b'ian agus ar Clainn Cair fé deire tair tall. Tuig na Loclanaig dá mbéad b'ian agus Clainn Cair ar neamní náir ró fáda go mbéad Luimneac, agus Inir Cataig, agus an Múmain, agus b'féirí Éire go léir, acu féin aig. Níor tug b'ian puinn aimpire dóib cun maíctnaim a déanam. Siúd éúca irteac i gCúige Laigean é féin agus a fluas. Ar Gleann Máma iread táinig ré ruar leó. Siúd cun a céile an dá fluas go fíocmair agus go malluighe. Do t'roir na Laigis agus na Loclanaig agus a

luét cabartha go léir, go cróda agus go fearamhac, an fear
as tuitim agus fear eile i n' ineaó láitpeac, san rtaonac
san géilleac, san ruim i mbár ná i mbeata. Níor b' don
maic dóib é. Do bhrúig ùrian agus murcaó agus Clann
Cair' irteac tré n-a lár. Do leasac agus do marbuisgeac
iad 'n-a rraatanaib. Fé deire do ruasac cun riúbaill an
méio náir leasac dóib. Do leanac iad inr sac treó baill
'n-ar teiteadair. Do cuireac an móir-fluas ar neamhóib
glan. Do tuit ra cat ran cúig míle fear de loclanacac
agus de laigheacac.

D'fás ran leat moga ar raó fé rmacó ùrian, agus eug
fé le cuirgint go roiléir doir na loclanacac ná raib don
breit acu go deó airir ar oileán na h-Éirean do tabairt
fé n-a rmacó. Anran ireac bí ríste agus uairle agus
cigeairnaí tije as teac ar sac airó go Ceann Cora as
tabairt ciora agus tabairtairc agus bionntanar as triall
ar ùrian agus as rraómaó capadair leir.

Curo der na h-uairle rín ireac bí tagairt ann an oíóce
a bí an breit buacail ó mainirtir Inre Catag ann. Cuir
an muirtir a táinig aithe láitpeac ar tado Óg ua Cealla.
Níor féac doinne puinn aithe cur ar an mbuacail eile, ar
amlaóib. Ní raib fíor acu cé n' b' é ná cé 'ra dóib é, ac
sur b' ógáac uaral é a táinig anall ó éric loclan go
mainirtir Inre Catag as déanam fogluma. Do caiteac an
oíóce go ruairc agus bíod ná raib don aithe ceart ar an
loclanac óg bí sac doinne as déanam cúraim de agus as
cairbeáint báige do, dípeac fé mar ba maic leó a cur i
n-iúil do, dá mba loclanac féin é ná raib don doctar acu
poimr.

Tá an treit rín ra n-Éireanac fóir, go láirir. Má
óimio muirtairta le duine iaraeta ip minic sur mó go móir
a cairbeánaimio ar muirtairtar do 'ná mar a cairbeánaimio
é o' ar n-uine féin. Conac go minic a leicéio.

ċáinis an máiríon. B'i na h-uairle a ċáinis as toul abáile. Má tugaðar tabarċairċi leó as triall ar Ůrian do tuz Ůrian tabarċairċi móra maite d'óib nuair a bíorðar as imteacċ. B'i b'riċ leir na tabarċairċib rin, ámtac. An p'riúna do ġlac tabarċar mar rin ó Ůrian, o' domuiċ ré Ůrian a beir 'n-a riċ or a ċionn, asur b'i ceangailte air ar ran amac an domáil rin do fearam. Tuigeaðar go léir an n'ib rin go maic asur ri riab don ċur 'n-a ċoinnib acu. Ir ámlaib a b'i áċar mór orċa fear a beir or a ġcionn a béar abalta ar iad do rmacċugað oá mba ġad é.

ċáinis an beirċ buacáilí abáile ċun na mainirċreac asur ċun na leabar asur ċun an léiġinn.

B'i Ůrian pórta an tarpa h-uair an uair rin. ġormflait ab ainim do'n tarpa mnaoi. B'i ri 'n-a bainirċ nuair a pór Ůrian i. Ůriúar ab ear i do máolmórð, an riċ a ċáinis ar laiġnib nuair a ġéilleaðar do Ůrian. B'i ri pórta ar oċúir as riċ de riċtib loċlanaċ áċa ċliat. Ámlaib ab ainim do'n riċ rin. B'i mac aic leir an ámlaib rin asur Siċric ab ainim do, asur b'i ré 'n-a riċ ar loċlanaib áċa ċliat nuair a b'i riċe pórta as Ůrian i ġCeann Coia.

Do péir ġac reanaċair o'á mbainean leir an aimri rin ní riab an uair rin ar m'naib an domain bean eile a b'i i n-aon ġaor do beir ċóm b'reaġ leir an mnaoi rin. Ac tá n'ib eile, leir, le feirġint ra treanaċur. Ní riab bean ar bit a b'i ċóm b'reaġ léi. Ní lúġa 'ná mar a b'i bean ar bit a b'i ċóm h-otc léi. Nuair a pór Ůrian i ní riab fiór aige ear é an raġar i. B'i beirċuigċe i n'aigne aige, ní h-ámain ġaeðil ċipean do olútuġað le n-a ċéile i oċreó ġur móirde a neart é i n-aġar naíar iaraċta, ac, oá mb' féirir é, na loċlanaib a b'i roċair ċun ċómnuigċe i n-ċirinn do ċáċuġað leir na cineacáib ġaeðlaca, asur don neart ámain a oéanam oíob go léir. Tuig ré ġur maic an conġnam oó

cuise rin mátaíri an nís a bí ar loclanaig áta Cliaí a beic pórtá aige; go ttabarfaó an cleamhnar ran páirt uiri 'n-a cómaect féin agus páirt uó féin i gcómaect a mic. Do neartuig fé an páirt rin a beaó aige féin i gcómaect a mic, le cleamhnar eile. Tug fé a ingean féin le pórtá uó Sítric, uó nís loclanae áta Cliaí.

Bí saol agus cómhgar aemáir go leór anran uoir é agus nís laigean agus uoir é agus loclanaig áta Cliaí, agus bí saó don deabhráí go nteanfaó aimpiri agus foitíne agus faidearaíde agus deagcómarpanaect caradár uó dlútuígaó agus uó buanuígaó uoir é agus iad go léir, go móir móir ó bí ran agus a mbuac féin as teact ipteact le n-a céile. Bí saó don deabhráí, leir, dá leanaó an caradár ran agus an deag-cómarpanaect ran go rroirfeadó brian ártorígeaect na h-Éirean agus go leanfaó rluoect brian i n-ártorígeaect na h-Éirean, ó glúin go glúin, ar fead móran aimpirie, agus go geuirfeadó ran naó agus réan, go raibóir agus go marcanac, ar Éirinn agus ar Clannabó Saedál, agus ar an gCrieveam i n-Éirinn.

Ac bí a malairt rin ar faó de máctnaí i n-aighe na banrígne, i n-aighe gormflaí. Ní h-ar brian ná ar a rluoect a bí rí as cuimneam, i gcóir ártorígeaecta na h-Éirean, ra n-aimpiri a bí le teact, ac ar a mac féin, ar Sítric, nís loclanae áta Cliaí. Bí brian aorad: Ní raib, agus a díceal a déanam, puinn eile aimpirie aige le caiteam ar an raogal ro. U'feair léi i féin a bat 'ná murcáó u'feirsint i n' ártoríge. Níor u'foláir, dar léi, ruo éigin a déanam a coimeadofaó murcáó ar an ártorígeaect: Cuir rí an rgeal i gcómairle a mic. Do rocairuígead eatarca ar ním a tabairt uó brian. Dá mbéad brian ar an rliú uó tuitfead a cómaect ar a céile. Anran níor ró deacair uí cómaect na loclanae uó cruinnuigad agus oileán na h-Éirean uó cur fé n-a rmaect féin, agus ártoríge a

déanamh 'd'a mac, de Síctric. Bí an t-uirge-fé-talamh ran ar riúbal ioir Ceann Cora agus áit Cliait ar fearó abrad: Bí fé ar riúbal, a shan fíor do'n traozal, le linn na h-aimríne 'n-a faib an beirt buacaili úo as déanamh a bfozluma i mainirtir íne Catatg.

CAIBIDÍOL V:

CREIDEAMH 'A GLACAD:

Tar éir ruim aimríne táinig an beirt ahiir go Ceann Cora agus bí lá gleacaidéadta eile acu agus oíche fuaire 'n-a oiaig. Níor b' fáda sup deineadair taitige de beir as teadct, agus bíod fúil leó agus fáilte mómpa as shac doinne ra teiglac. Bíod shac doinne móir leó, agus shac doinne as déanamh cúramh bíod, agus ní faib doinne ba mó a deinead cúramh bíod 'ná an Banrígin. Deinead rí ana cúramh de'n beirt, ac nuair a cuadar i taitige beir as teadct do tárla go mbíod ámlaoib agus i féin go minic as caint agus as cogairnaig fé leir. Níor dein doinne don iongnad dé rin. Loclanac ab ead é, agus mac ríg ab ead é, agus níor b' don iongnad móran a beir aici le fáil leir an mbuacail i tcaob a tíre féin agus i tcaob a muintire.

Nuair a táinig an t-am 'n-ar mictio do táog ua Cealla cuairt a tabairt ótuair go h-úib Máine, as feudaint a muintire féin, ní fárdó' don ruo é shan ámlaoib do dul ótuair i n-donféadct leir. Cuair an beirt ótuair. Má ba móir an fáilte a bíod roimír an mbeirt i gCeann Cora, agus má ba móir an cúramh a deintí bíod ann, ba mó 'ná ran an fáilte a bí mómpa tuair, agus ba shrádmairie, agus ba mó an cúramh a deinead bíod ann. Bí táog óg ua

Cealla i tteiglac a dtar féin nuair a cuairt ré ótuairt go h-llib Máine, agus i' mó ruo féarfaid ré a déanamh ann cun cúram a déanamh de caraio ná féarfaid ré a déanamh i nígteiglac Bhuain i gCeann Cora. Do dein ré gac don ruo fé mar a taitn leir cun a tairbeaint cat é an cion a bí aige ar a comradairde. Nuair a conaic an t-atair, Taos Mór féin, an cúram go léir 'a déanamh de'n ógánac loclanac do dein ré féin cúram dé, cun a mic do fáram. Anran do dein an mátair, agus an cuir eile de'n clainn, an cúram céadna dé, cun Taos Óis do fáram. Níor deacair dóib rin, mar, cómh luac agus táinig ré 'n-a mearf, agus cómh luac agus do conacadar é agus do labradar leir, táinig báis cómh mór ran acu féin leir go mbéad fáilte acu noimir agus go n'déanfaiúr cúram dé ar a son féin dá mba ná béad Taos Óis i n-aon cor ann. Bí raogal maic aige an fáid a bí ré cuairt:

Do criochnuigead an cuairt agus táinig an beirt tar n air go h-Imr Cattaig.

Do gluar paitc aimprie. Bí Amhlaoib ag déanamh na fogluma go tiug. Lá d'a raib an beirt i bfochair a céile ar imeal an oileáin, ar bhuac na faraise, do labair Amhlaoib. Dubairt ré sup maic leir an Crieoemh a glacad. Bí dtar mór ar Taos.

“I' fearr labairt leir an Abb,” ar reirlean:

Do labradar leir an Abb.

“Tá go maic,” arpa'n t-Abb. “Ní foláir an Crieoemh a múinead dúit ar dtúir.”

Do ceapad ragarit cun an Crieoimh a múinead dó. Do glacad an rgeal go réir. Do tugad a dóctin aimprie dó cun an Crieoimh a d' fogluim. Do tugad níba mó 'ná a dóctin aimprie dó. Fear eagnairde ab ead Colla. Tuig ré sup “b' fearr feucaint poime duine 'ná d'a feucaint 'n-a díais,” sup b' fearr deimne déanamh far a' n'déanfaí vitinear.

Sur b' fearr "beir díomaoín 'nā uíoc gnoctac." Ac do múinead an Crieveam u'Amhlaoib, agus do cuir ré an níghear go léir de go bheadh féir foirnead. Ba léir do gac doinne go raib ré uíir, uáirírib. Do bairtead é: Tar éiraint eile aimpire do uéin ré faoiróin agus do cuirtead ré láim Earbois é. Anran, tar éir tuille aimpire uéin ré faoiróin agus glac ré Comaoine. Bí átar mór ra mainirtir agus buidcar mór 'a tabairt do Dia mar geall ar a tabairtairtí.

Éainis an t-am do'n beirt cun uil roir go Ceann Cora ar cuairt. Cuadar ruir. Bí mile fáilte rómpa mar ba gnát. Ac bí fuo éigin tagaité ra b'fáilte ná bíod ann roimr rin. Bí an orgailt cpoide ann a baineán leir an gCrieveam. Ní h-aicnígtear cat a baineán leir an orgailt cpoide rin go uí go motuigtear beo é. Ní raib don ploc u'á fíor as Amhlaoib cat a bain leir go uí sur motuig ré beo é. An cion a geirtead ré i gCeann Cora agus i n-Uí Máine rar ar glac ré an Crieveam, níor tug ré fé n'oeana go raib don fuo i n-earnam air. Bíod gac doinne geall uó. Níor mear ré go b'féarfaid' beir níba gile uó. Nuair a éainis ré, tar éir an Crieveam a glacad uó, anran íreod tuig ré cat a bain leir an orgailt cpoide. Do conaic ré anran go roiléir náir u'é an uíne céadna i n-don cor acu é, agus náir u'é an cion céadna i n-don cor a cairbeána uó. Sur h-orgalaod uó, i gcpoideib na ndaoine, reómpa éigin a bí, ní h-amáin uínta uaid roimr rin, ac a bí ann a gan fíor uó agus ná raib don ploc u'á fíor aige é beir ann i n-don cor.

Bí átar ana mór ar muintir Éirís uí Cealla nuair a éainis an beirt cuca agus Amhlaoib tar éir an Crieveam a glacad. Dá mba buacail Éirís go b'féarfaí éad a cupr air do bead éad a uóctin air, do uéinead a muintir a leicéir de cúram u' Amhlaoib.

Bí thriúiar aḡ Taḡs. Mórliḡs ab ainim tḡ. Bí rí ríonn ar nór a thriúiar. Cailín ana thátmáil ab ead i. Bí a ghuais ar thá an óir. Bí roir ghuais aḡur thá cóm raiḡbir rin gur tugad “Miamh Cinn Óir” mar ainim-éana uirḡi nuair a bí rí 'n-a leanḡ beaḡ. Thoir an ainim cóm maith ran tḡ gur lean ré tḡ. Anran do tug thaoine mar bḡar thḡb féin an cómḡsai a ḡlacad ar an ainim aḡur ḡan a tháirḡ uirḡi aḡ Miamh. Sa n-am 'n-a mbior a thriúiar aḡur ámlaoib aḡ teadḡ ó mainirḡir Inre Catáig ḡo tḡ a h-aḡar bí rí readḡ mbliana thḡaḡ, aḡur thḡirḡi ḡo thḡḡḡad ré an ceḡ de thḡirḡe thḡine feuthaint uirḡi, bí a rḡéim cóm h-áluinn rin. Thḡirḡi gur thḡic le thḡine ḡo mbior mar a bḡad rḡáil éirḡi rḡuir 'n-a tḡmpal, i thḡeḡ, nuair a thḡad rí irḡeac i ḡuirḡeacḡain, gur cḡma é nḡ ḡad ḡréine do thḡadḡ irḡeac ann. Bí a lán thḡairliḡ óḡa na tḡpe aḡur ba rḡ mait leḡ thḡit 'n-a cuirḡeacḡain aḡur thḡit ḡo mór léi, aḡ bí thḡ rḡil ḡorma, rḡolurḡara, rḡioḡa 'n-a ceann, aḡur ní raiḡ don thḡine thḡ na h-uairliḡ óḡa ran a thḡ féadḡad an feuthaint a bí inr na rḡilḡ rin do rḡeará thḡ thḡḡad a rḡile féin, 'n-a ḡcoinḡib, don feuthaint náir thḡarḡ. Bí an rḡil uaral inḡi, an rḡil rḡioḡa. Thḡinir a thḡ rḡil thḡit, ar an ḡeḡad átharḡ, gur thḡ i inḡean thḡirḡ mḡoir uí thḡalla a bí aḡad, aḡur ré 'cu thḡi nḡ náir thḡi, gur thḡé do thḡac thḡit cóm maitḡe cóm bḡarḡ aḡur thḡ féadḡad thḡit.

I thḡad an óirḡir, átharḡ, a thḡad i n donḡeacḡ le n-a thriúiar anḡear ó mainirḡir Inre Catáig, cḡnaic rí an ghuais thḡirḡuib aḡ, an t-uarḡ ḡuirḡise ḡo raiḡ thḡḡin thḡirḡ ann, aḡur é aḡ tuitim rḡor leir na h-uirḡeanaib a bí ar thá an thḡeacḡad; ar na rḡinneánaib thḡeacḡa láirḡpe leatana; rḡor ḡo caol an thḡoma, caol thḡoma a bí cóm reang le caol thḡoma an thḡaral rḡair, aḡur ḡo raiḡ thḡarḡ rḡirḡe ann mar a bḡad i thḡom an thḡaral rḡair. Cḡnaic rí an thḡ rḡil a bí 'n-a ceann aḡur iad cóm thḡ leir an rḡeapáinḡan, aḡur.

nuaire a gáireasú ré, an teine éireasra as teacht ar na rúitib
 rin le neart ruit asur deas-méinne, ba dóic leat. Conaic
 rí na neite rin go léir an céad lá a táinig an t-Amhlaoib
 rin go h-Uib Máine, asur má conaic do eus rí gáid asur
 taitneam a croidhe asur a h-aighe do go h-iomlán asur go
 beaict, láitneac bonn, gan don dá cuio a déanam díob. Do
 tuis Amhlaoib sur eus, asur do tuis ríre sur tugad an
 gáid asur an taitneam céadna dí. asur bí a h-aighe páirta.
 Níor labair doinne de'n beirt don focal. Ní raib gáid le
 caint. Bí an rgeal go léir rocair eatarra ar an gcead
 feuchaint. Deineadar an caint a dein an cuio eile a bí
 láitneac. asur níor tugad don ploc d'a fíor d'aoinne d'a
 raib láitneac go raib an rgeal ran rocair eatarra.

CAIBIDIL VI.

ADBAR AN TSAZAIRT.

Nuaire a táinig an rgeal nua go raib Amhlaoib as glacad
 an éireom bí átar móir ar gac doinne i gCeann Cora asur
 ar gac doinne i n-Uib Máine, asur ní raib duine i gCeann
 Cora ná i n-Uib Máine ba mó átar 'ná Niam. Nuaire a
 táinig Amhlaoib go h-Uib Máine asur é tar éir an éireom
 a glacad, do fuair ré an orzailt croidhe ó gac doinne, ac
 ní raib doinne ba mó a eus orzailt croidhe do ná mar a
 eus Niam. Ac má reas níor leis rí uirtí sur eus. Bí rí
 díneac mar a bí an cuio eile de'n teiglac, cóim fáda asur
 a d' féad doinne a tuisint.

Do lean an rgeal ar an gcuma ran. Tar éir ruim
 amrpe do labair Amhlaoib aipir le n-a ára, le Taos Ós
 na Cealla.

“Táim ’á cuimneamh, a taidís,” ar reirean, “sur maic liom beic am’ fagar.”

“Labair le Colla mar gheall air rin,” arsa taidís.

Do labair.

“D’féidir, a mhic ó,” arsa Colla, “ná fuil fíor t’ aighe féin i gceart agat i dtadob na h-inntinne rin. Is fearr maectnamh a déanamh ar an rgeal. Imtis leat agur tabair aige do t’ cuio léiginn, agur tar cúgam airí mí ó ’nóiu má’r maic leat é, agur i scaiteamh an mí bí ’gá iadaid ar óia, éiré impíde Seanáin, tú feólaid ar do leat.”

D’imtis an mí. Táinig Amhlaoib airí ag triall ar Colla.

“Tá pé rocair am’ aighe, a taidir,” ar reirean, “sur am’ fagar is ceart dom mo faogal do caiteamh.”

“Tá go maic, a mhic ó,” arsa Colla:

Do cuiread irtead é amearg na mac léiginn a bí d’a n-ollamhúad d’ Óro Deannuighe. Níor b’ fada sur h-airigead i gCeann Cora agur i n-Uiú Máine sur veinead. Dúbaire a lán daoine sur maic é. Dúbaire a lán eile sur mhór an triuas fagar a déanamh d’óisfear cómh bpeas cómh dactamail. D’airis liamh é. D’airis pí daoine ’gá raó sur b’ áluinn an fagar a déanfaid pé. D’airis pí daoine ’gá raó sur mhór an triuas fagar a déanamh de. Bí lán a croide d’iongnad agur d’ alltaet irtis ’n-a h-aighe féin, ac ní baogal sur leis pí amac don píoc de’n iongnad. Níor dóic le h-aoinne beo uirí go raib pí ag cuimneamh i n-aon cor air féin ná ar conur ba maic leir a beata do caiteamh. Ac do bí. Bí dá maectnamh ’n-a h-aighe ’n-a tadob agur bí pé ag teip uirí glan an dá maectnamh a tabairt d’a céile,— an graid úo a tairbeáin pé a beic aige dí féin ó’n gcead lá do éonaic pí é, agur an rocarúad ro a bí déanta anoir aige ar beic ’n-a fagar. San amhar doob’ fíor nár labair pé don focal miamh léi ’gá innrint di go raib an graid ran aige dí, ac níor dein ran blúipe deirpigeacta ra rgeal:

Ruò ab ead é nárí gáò labairt 'n-a t'aob. Bí rtoirín 'n-a h-aighe, ac do coimead rí irctis é. Bí rí cóm réim, cóm polurmar, cóm gealgháirteac agus ba ghnát léi beir. B' i an gac gréine céadna i as teac i gcuidéactain. Do tugad ré n'oeaia, ámtac, gur b'anuis a h-aghaid. Ac ir 'mó trúis a o'féadfaò beir leir rin, agus níor cuir doinne don truínn ann nuair nárí tairbeáin rí don earba rláinte.

Nuair a bí paitc aimirie caite as ámlaoib as déanam na fogluma i gcóir na n-óir do tug ré féin agus a compá-daidé cuairt ríor go Ceann Cora. Bí átar móir ar gac doinne agus gac don tragar urama agus onóia acu á t'abairt o' aóbar an tragarit, agus ba mó an t-átar a bí ar an mbanrígin, ar gormflait, 'ná ar doinne. Tug rí féin agus é féin ana cuir de'n lá i b'focair a céile. Níor b' don iongnad é rin. Bí a lán neite aici le h-innrínt do i t'aob a muintie féin, lartoir i gcóir aóbar loclan, agus a lán cainte acu ardon le déanam 'n-a t'aob, níò nárí b' iongnad.

Tug an beir, t'adg óg agus ámlaoib, cuairt ótuaid go h-úib Máine. Bí an fáilte ba ghnát rómra, agus bí an fáilte fé leir ríom aóbar an tragarit, agus an onóir fé leir 'á t'abairt do, agus an uraim fé leir. Tug Miam an onóir do a tug gac doinne eile do. Bí a h-aighe rmacuighe aici um an taca ran, agus bí rócair aici, láir de, go raib ceangailte uirí féin gan teac, ar don tragar cuma, ríor é agus an gairm beannuighe a bí, dar léi, ceapaité as Dia do. Ac bí an t-don meairball amáin úo or cóir a h-aighe. Cad cuige gur tairbeáin fé an gáid úo rí an céad lá má bí don cuimneam aige ar beir 'n-a ragar? Má bí gáid aige rí do réir mar a tairbeáin fé a beir, conur féad fé a aighe o'ataruga? Níor réirctis an cuairt an meairball. An ruim laetanta a bí le caiteam i h-úib Máine do caitead iad, agus o' imctis an beir abailé

go h-luir Catais, agus bí an meargán meapáirde ar a h-aigne as niam nuair a biodar imigste, cóm móir díreac agus bí ré ar a h-aigne aici farr a dtánadar ar an gcuidiríon rin. Níor deir pí ac a toil do cup le toil Dé, agus beir 'á iadair ar Dia agus ar mhuir mairair agus ar Seanán i cup ar a leir.

Nuair a táinig an t-am cuise do cuiread amlaoid inr na mion úrdaib. Do deinead deacon dé. Anran, an deacon go raib cúram an éiríam * air go dtí ran, do críochnuigead 'n-a fagar é, agus do cuiread go dtí an Róim é ar gno éigin, agus do cuiread cúram an éiríam i n-luir Catais ar amlaoid. Bí ré as déanam an gnóta ran go maic agus go cruinn agus go rlaetmar, agus bí na fagar go léir ana fárra leir. Bí gac nio i 'áit féin aise agus an glanadair inr gac aon ball aise.

CAIBIDIL VII.

an leigáir.

Do gluar ruim aimpire: Táinig earbog ó'n Róim go h-Éirinn. Go h-luir Catais a tús ré aair ar dtúir. Do cuiread rgeala roir go Ceann Cora 'gá innrint do'n rí, do úrian, go raib ré tagairte ann. Bí cóirair agus ceactaireact ó'n bPápa aise do úrian i dtad a lán neite a bí as baint leir an eaglaír agus le gno na h-eagailre i n-Éirinn an uair rin. Bí gac aon ruo a bain le gnótaib creidim bupre, rtoita, rparacair ar a céile, as na loclanaig leir an nrooc obair a bí acu 'á déanam i n-Éirinn ar fead breir agus cúpla céad blian roimr rin. Bí úrian as déanam a dícl eun na díobála i o leigear.

* ní'l aon focal nua-ghaoidhe aginn ar "éiríam" ac "fagairí."

Níor b'féidir dó an leigear a déanamh sa ceart agus é déanamh do péir olíge na h-Eagailre ar fad don trasa cuma, mar ba dóir, gan cómairle agus teagairt agus rtiúruaíocht a beir aige ó ceann an Teampail, ó fear inro fóra Críost.

Cóm luath agus o' aigiú bhí an t-Earbog a beir tagaithe ó'n Róimh go h-Inir Cathaig táinig pé féin agus uairle a teiglaig anoir ó Ceann Cora cun na mainirtreac cun teactaire an pápa do glacaí mar ba dóir. Táinig bhí um tráthóna. Fuair pé féin agus na h-uairle a táinig i n-aonféad leir beannad an pápa ó'n Earbog. Anran tug pé féin agus an t-Earbog móran aimirle · b'fóair a céile, agus tug bhí cuntar cruinn do'n Earbog, le breir ear n-air cun na Róma as triall ar an bpápa, ar an gcuma 'n-a faib an Críostaíocht i n-Éirinn an uair rin, ar an léirgriort a bí déanta as na loclanaig ar easlaib agus ar mainirtreir agus ar rsoileanaib, agus do léirig pé dó an obair mór náir b' fólaí a déanamh cun na díobála do leigear, agus conur mar ná faib don breir ar an ndíobáil do leigear go h-iomlán, mar náir b'féidir na maib a tabairt ear n-air ar an gcéir. O'nir an t-Earbog do'n níg, do bhí, cad é an fíad a bí as an bpápa dó, agus méir na h-uama a bí as an uile dúine íreal agus uair do ar fuir na h-Euróipe go léir; ná faib i mbéalaib níste agus daoine ar fuir na Críostaitreacacac na gníomairte iongantaca a bí as bhí 'a déanamh i n-Éirinn i scoinnib na loclanac, i scoinnib na rluas pásánac a bí ear éir gabáil de coraib um an taca ran i Sarana agus i n-Albain, agus a bí as fíil le brúit ódear ar mágaib mine na ffraince agus na h-íobáile pé mar a deir a rinnear na céadta blian foimir rin.

"Tuigean an pápa, a níg," ar'a'n t-Earbog, "agus tuigir na daoine go léir muir mbéir an corc acá asac-ra

aSúr aSáT' flóigTib Saeóal 'á cur le cómaect na nDanar
 anro i n-Éirinn so mbeoír cúgáinn ódear faoó aS
 marbúgáó aSúr aS lorfáó aSúr aS cneacáó. Níor máit
 leó aSáir a tábairt ódear so tóí so mbéaó sheim i sgeairt
 acu ar Éirinn, aSúr a sCómáect ruitóte daingean acu ra
 n-oileán. Dá mbéaó Sárana aSúr Alba aSúr Éire acu fé
 n-a lán-rmaect do béaó caoi acu so h-áluinn ar a sCómáect
 do leacáó ódear ar an Eupóir, i nDaiS ar nDaiS, aSúr
 béaó na h-oileán reo acu mar eúl oín aSúr 'mar bunáit
 cun ollmúcáin. Mura mbéaó tura, a piS, do béaó an
 sheim a bí uacá acu ar oileán na h-Éirean um an taca
 ro, fé mar atá acu ar Sárana. Ní h-eaó ac abfao roimír
 an taca ro. Anran ireaó béaó an rSéal so h-oic aS an
 sCneiteam aSúr aS sáC níó i bfuirm léiginn aSúr eóluir
 aSúr nórmáireacáa ar fuio na Cníoirtaídeacáa. Tá an
 raoSail so léir buideac níot, a piS, aSúr tá sáC doinne aS
 suíde so cruair cun Dé ar do fon, 'sá iaraíó ar Oia neairt
 cuirp aSúr neairt aigne do bponnaó oir aSúr faio raoSail
 a tábairt tuit, cun na h-oibre atá aSáT 'á déanam do
 érioénú' so beaect."

"Cuiréan fé átar móir oim, a Tigeairna Earbois," arfa
 Brian, "a fíor a beir aSam so tuiSgean an pápa cóm máit
 ran an obair reo atá aSáinn 'á déanam anro i n-Éirinn. Ir
 cruas éráiróte ná tuigro ar nDaoine féin, leac cóm máit,
 briS aSúr bunúr an rSéil. Dá sCuirimír so léir le céile
 o' féaofaimír a bfuil de Dánaraib i n-Éirinn do marbúgáó
 nó do díbir i n-aon ceitpe h-uairé fícto amáin. Ní'l aon
 níó ir ueacra cur irteac i n-aigne na nSaeóal, cuir acu
 pé 'r doíman é, 'ná aon baosail a beir so bfeafairó
 loclanais coiróce sheim daingean a o'fásail ar an oileán
 ro na h-Éirean. Ní'l piS cúige aSáinn ná meapan so
 bfeafao fé féin a bfuil de Dánaraib i n-Éirinn do
 marbú' nó do díbir amáireac dá mba máit leir é, san

cabairí ná congnaím ó don níg cúige eile. Siné acá as
bripearó mo éiríthe ionam, a tigearna earbois. Ní
féadaim éiríthe a cup fíadaib ar don níg cúige cabruígaró
liom i gcoinmib na loclanae san gabáil go maic ar an níg
cúige rin féin ar oúir. b' éigean dom gabáil ar
maolmuair, ar níg ua neatae. Anran b' éigean dom gabáil
ar Oóinnall, níg na nDéire. Anran b' éigean dom éiríthe
uatbárac a véanam ar loclanaeab áta Cliaí agur ar
gaeblaib laigean, agur ar cuir de gaeblaib muan leó,
i ngleann máma. Tá leat móga fé m' láim anoir agam,
oiri gaeblaib agur loclanaig. Tá an méir rin de tír na
n-Éirean ráim, ríccáta, rocair. An eagla ar a
ruaimnear. Na gcoileana ar riúbal. An talam o'a faot-
ruígaró. Luét ceáir agur ealaídan as obair san eagla.
Luét fogla iompúighe ar macántaet mar go oúigir ríad
'n-a n-aighe gur b' i an macántaet ir fearr agur ir
torcámla agur ir ríccáir. Ac feuc, a tigearna earbois.
Ní'l ann go léir ac mar a véaró lá breas ríccáir anran a
véaró go h-áluinn agur go grianmair agur go briotalae agur
ná fearair doinne cao é an neómat a o'iomróe' fé cun
rplancrae agur cun oíreúighe agur cun éiríle. Ní tuigir
na daoine an rígeal. Tuigim-re é. Ir cuma leó, na daoine
boeáta, ac an ríccáin agur an ruaimnear do fealbuígaró go
ráim an fáir a fágar acu an ríccáin agur an ruaimnear."

"Náe móir an trias, a níg," arfa'n t-earbois, "san iur
éigin a véanam do tabairaró ríccáin fearamác oir na
daoine? Tá oúigearó daoine i gearr cairéthe na ríccána
ba cóir go n-éarfaróir leó féin go gcuiríoir i n-áiríge
oóir féin i ar air nó ar éigin. Tá ríccáin cupra i bfeiróm
agat-ra anoir, a níg, ra taob ro ear o' oileán na n-Éirean.
Náir cóir go n-éarfaró an t-áiríge an ríccáin céadna do
cup i bfeiróm ra taob tuair de'n oileán?"

"Ba cóir, a tigearna earbois," arfa brian. "fear

maic ipeaḁ m'ipeaḁlaimn. fear tpean eutaiḡ ipeaḁ é. ac ní dóic liom go bfuil don ḡraḁ ró móir aige dóm-ra. Ir maic leir congnaím a d'fáḡail ó Dál ḡCair nuair a bít na loḁlanaiḡ aḡ bpiṁt ró dian air, ac tá fíor aḡam go maic sup b' fearr leir ḡo móir iad do cup pé coir le neart a láime féin, dá bfeadad pé é, ná don congnaím fáḡail uaim-re."

"Da dóic liom, dá tuiḡeadó pé a buaḡar áiroríḡ i ḡceart sup b' amlaio a d' iarfaḁ pé an congnaím oir aḡur go tcaḁarfaḁ pé le tuiḡint duit sup b'é a ceart an congnaím a d'fáḡail. Da dóic liom sup b'é ceart an áiroríḡ a beic ar a cúmar ḡlaodac cuige ar a bfuil de neart ra'n-oileán go léir, aḡur an neart go léir do ḡleuraḁ aḡur do rtiúruḡad i n-aḡaio námao iaracṫa," arpa'n t-earbog.

"Siné a deaḡfaḁ fir éiréan, a tḡearna earbois. Siné a deaḡfaḁ doinne a deaḡfaḁ maḁtnaím ar an rḡéal. Ir eagal liom ná tuiḡean an t-áiroríḡ an niḁ rin i ḡceart. Siné pé nceara dóm an tpiṫcáin reo atá anoir aḡainn i leat mloḡa do cup i ḡcomparáio le lá bpeaḡ ḡpéine ná feadair doinne catin a d'iompoḁ' pé cun cóirṫniḡe aḡur cun éirliḡ. Dá tcaḡad don neart móir der na loḁlanaiḡ reo irteac cúḡainn aḡur go mbéad m'ipeaḁlaimn a d'iaraiḁ iad do claoir le neart a tciḡlaiḡ féin i n-inead neart na h-éiréan go léir do éruinniuḡad aḡur do ḡleuraḁ 'n-a ḡcoinnib, do buaḁfaiḁir ar m'ipeaḁlaimn. Anran do buaḁfaiḁir ar éirinn go léir i noiaiḡ céile, mar ní béad doinne cun nirt na h-éiréan do éruinniuḡad aḡur do ḡleuraḁ aḡur do rtiúruḡad 'n-a ḡcoinnib."

"Da dóic liom, a riḡ," arpa'n t-earbog, "sup b' rin ruo aḡur sup ceart d'feairuib éiréan feucaint cuige i n-am. Da ceart a cup ar a fúilib do'n áiroríḡ sup b'é a lear. aḡur lear na tpe go léir, ḡan beic aḡ feicéam le námaio

‘αράστα το τελεετ εὐιζε τὰρ παραιοιζ γὰρ ἃ νοέαιναο πέ ε
 πέιν ο’ ολλαιμυζαο ὁδὸν. Ἀν τ-ἄρτοριζ νᾶ η-ολλιμόεαιο ε
 πέιν ποιν πέ, ἀε ἃ βειο ἀζ πετεεαι ζο ὁταζαιο ἀν ναμᾶιο,
 τιοεφαο ἀν ναμᾶιο αιρ ἀζυρ νί βειο πέ ολλαιμ.”

“1ρ πέορ γαν, ἃ Ἷζεεαινα εαρβοιζ,” ἀρρα ὕριαν: “Ὁ
 εεαιτ ο’ ἄρτοριζ εἵρεαν νεαιτ να η-εἵρεαν ἃ βειτ ζλευρτα
 1 ζοόμννυζε αιζε, 1 η-ἀζαιο ναμᾶο να η-εἵρεαν, πέ μαρ ἃ
 βί ἀν πέαν ἀζ πέοιν, νό πέ μαρ ἃ βί ευραι να εραοιβρυαιθε
 ἀζ Concubari. Ὁᾶ μβέαιο γαν ἀμῆαιο ο’ πέαιναο λοέλαναιζ
 ἀμαε ἀνοιρ πέ μαρ ἃ ο’ πέαν πέοιζτε να Ρόμα ἀμαε ἀν υαιρ
 ριν.”

CAIBOTIOIOL VIII.

AN BOSCA.

Comáineadair leó ar an gcuma γαν ἀζ εαιντ ἀζυρ ἀζ ευρ
 επέ εέιλε ζο ὁτί ζο ὁτάιιζ αιμρρι εοῦλατα. Νυαιρ ἃ βιοταρ
 ζο λέιρ ιμτιζτε ἃ εοῦλα ευρ ἀν τ-Ἀββ πέορ ἀρ ἀμῆαιοιβ.
 Ἷάιιζ ἀμῆαιοιβ.

“Seo, ἃ μίε,” ἀρρα’η τ-Ἀββ, “εοέαιρ ἀν εόρτα ιαριαιν
 ἀτά ρα η-ερέοαιμ ὁιτ, ἀζυρ ταβαιρ εῦζαιμ ἀηο ἀν βορκα
 ιαριαιν ἀτά ιρτιζ ρα εόρτα. 1ρτιζ ρα βορκα ιαριαιν ριν ιρεαο
 ‘τά ἀν εαιλῖρ οἱρ ὕο ἃ εῦζ ὕριαν οῖιιι. Ὁεαιρφαο ἀν
 τ-εαρβοζ ρο ἃ Ἷάιιζ ὁ’η Ρόμῃ αιρρεαν ἄρτο ἀηο ἀμᾶιρεαε
 οῖιιι 1 λάεαιρ ἀν πέζ, ἀζυρ νί μόρ ἀν εαιλῖρ οἱρ ριν ἃ εαβαιρτ
 ὁό εῦν ἀν αιρριιι ριν ὁο γᾶο.”

Ὁ’ιμτιζ ἀμῆαιοιβ ἀζυρ ὁο ρυζ πέ ἀν εοέαιρ λειρ. Νίορ
 ὁ’ῆαοα ζυρ Ἷάιιζ πέ ἀζυρ ἀν βορκα ιαριαιν αιζε.

“Cuir anraan ar an gcéall é, ἃ μίε,” ἀρρα’η τ-Ἀββ.

Do cuir. Do tús an t-Abb leir eochair eile. D'orgail ré an borca. D'feuc ré irteac ann. Cuir ré a lámh irteac ann. Do lúb a córa féi, agus bí ré i muoet tuitim ac gur rug Amhlaoibh air.

"Cad a táinig ort, a Achair?" arsa Amhlaoibh.

Níor labhair ré. Sin ré a méar cun an borca. D'feuc Amhlaoibh irteac ra borca. Bí an borca folamh!

Do rtao an beirt ar feadh tamail inaíe agus iad ag feuchaint ar an mborca. D'feuc an t-Abb irteac ann cúpla uair. Ba dóic le duine air gur b' amhlaid náir féad ré raobair a fúl féin do éireamhaint. Anran do dún ré an borca aipir agus cuir ré an eochair 'n-a póca.

"Beir leat é, a Amhlaoibh, ar reirean, " agus cuir irteac aipir é ra córta iapainn, díreac ra n-áit 'na bfuair é. agus cuir an glar ar an gcóirte agus tabair cúgam an eochair. agus feuc. Ná labhair amac ar do béal le h-aoinne beo ar an rgeal. Tá an cáilir imtiste. Níor b' féidir i gúio ar an mborca ran gan an dá eochair a d'fágail, eochair an córta agus eochair an borca ran. Ó'n lá cuirear an cáilir irteac ra borca ran, agus an borca irteac ra córta, tá an dá eochair agam féin. Níor rgarar le h-aon eochair acu go dtí gur túsar tuit-re eochair an córta ó éainib, agus an uair úo a fuairamair an imáig ó Sormflait. Níor rgarar i h-aon cor le h-eochair an borca. Ní féidir liom an rgeal a tuirgint. Ná labhair le h-aoinne 'n-a taobh. Cuir amac an cáilir óir eile atá againn, i gcóir an Aipinn amáireac."

D'imtís Amhlaoibh agus dein ré mar a dúbrao leir. Cuir ré an borca folamh, agus an glar air, irteac ra córta láidir iapainn mar a raib ré éana, agus tús ré eochair an córta tar n-air ag tiall ar an Abb.

Ar maidin amáireac a bí cúgáinn do cuiread gac aon puo i dtreó i gcóir an Aipinn doirio. Do gluar an

tuaipir, um tráctóna an lae noimír rin, go raib leaio an pápa tagaite go h-imir Caiaig asur go raib Urian asur a teiglae tagaite ann as cur fáilte noimír an leaio, asur go raib an t-Airnean Áir le rá, asur beannaet an pápa le tabairt do'n níg asur doir na manais asur do'n pobul: Abfao rap a tóainis am an Airinn bí na daoine cruinnighe irteac ar an oileán ó'n tóir móir-timpal i tceod sur dóic leat go raib an t-oileán clúdaighe acu.

Tóbrao an t-Airnean. Do tuga beannaet an pápa do'n pobul asur do'n níg, asur do tug Colla reanamóin áluinn uair. Fear ana léiganta, ana deag-labairt, ab ead é. Bí puit cainte aise asur uetac láirir, ceolmar, binn, asur dá mbéad ré as caint go h-oíche ba breag leir an bpobul beir as éirteact leir. O'imír ré dóib conur mar a táinís an t-Earboz ran ó'n Róim, ó'n bPápa, asur conur mar a cuir an pápa a beannaet ó croíde ar Urian asur ar a flóigtiú asur ar Clannuib Saedal go léir mar geall ar na gníomairtá móra a bí acu 'a déanam i n-agaio namao an Crieoim. O'imír ré conur mar a bí aithe an uair rin ar Urian, ní h-amáin ar fuio na h-Eirnean go léir ac ar fuio na h-Euróipe go léir, mar go raib gníomairtá Urian i scoinnib na loclanae as rábail na h-Euróipe ó léirirgníor de fafar an léirirgníora úo a táinís uiréi nuair a táinís na geinte fiaine dothair asur gabair de coraib i gcómaet asur i ngraom asur i nórmairteact impireacta na Rómánae. Tóbaire ré, mura mbéad Urian go mbéad Éire as na loclanaig um an taca ran mar áit bunais cun a neairt do cruinnuagad asur do gleura, i tceod go bfeadairt a gcómaet do leatad ódear ar croícaib na h-Euróipe ar fao, asur ná raib tear ná tuair ra h-Euróip an uair rin aon trafar cómaet a b' feadar corz do cur leó, mura b' ionan a' ré céad blian noimír rin nuair a bí cómaet na Rómánae ann cun reairim éigin a déanam i

n-*as*ai^o na n*geinte* f*aine*. *Ó*u*da*ir*é* *ré* *sur* *tu*is *muintir* na h-*E*ur*ó*i*pe* *so* *léir* an *ní*o *rin*, *asur* *so* *ra*b*o*ar *as* *ra*i*re* *ar* *Ú*rian *asur* *ar* an *o*ba*ir* a *bí* *a*is*e* 'á *ó*éan*am*, *asur* *sur* *mó*r*á*cu *Ú*rian *asur* *sur* *mó*r*á*cu an *o*ba*ir*.

*N*ua*ir* a *bí* a *é*aint *ra*i*ó*te *as* an *Abb* *asur* *as* *gnó* *e*re*o*i*u*m *ó*éan*ta* *do* *ru*ga*o* an *le*gá*io* *mó*r*-t*impal an *o*ileáin *asur* *do* *ta*ir*be*án*ao* *do* *as* *don* *ru*o *ab* *f*iú a *ó*'*feir*gint *ann*, *so* *mó*r*á* *mó*r*á* *as* *ní*o *so* *ra*i*o* *don* *b*aint *as* *ainim* *ná* *as* *be*áta *Se*anáin *naom*ta *leir*. An*ra*n *do* *ta*ir*be*án*ao* *do* *as* *lot* *asur* *as* *ra*o*ba*o-*ro*i*l*ge *o*'á*ir* *ó*ein na *lo*clan*ai*g an *fa*io a *bí*o*ba*ir *ann*, *asur* *as* *ní*o *o*'á *ra*i*o* *ó*éan*ta* *as* *Ú*rian *asur* *as* *muintir* na *tí*re *asur* *as* an *Abb* *asur* *as* na *ma*na*is* *cun* *as* *ó*iobá*la* *do* *le*igear.

An *fa*io a *bí*tear *as* *sa*báil *tí*mpal *ar* an *sc*uma *ra*n, *as* *ta*ir*be*áint *asur* *as* *feir*gint, *bí* *ru*o *ager* na *ma*na*is* 'á *ó*éan*am* *ra* *re*ó*mp*a *mó*r*á*, *re*ó*mp*a an *bí*o. *Ú*i *ó*inné*ir* *acu* *o*'á *olla*m*u*ga*o*, *ó*inné*ir* *do*'n *le*gá*io* *asur* *do*'n *ru*is, *asur* *do*r na *ma*i*o*i*o* *mó*ra *tu*áta *asur* *e*asáil*re* a *bí* i n-*do*n*fe*á*o* *le*ó. *Ar* *ba*ll, *nua*ir a *bí* an *ó*inné*ir* *olla*m, *é*ua*io* *á*m*la*o*io* *ama*o *asur* *do* *tu*s *ré* *co*ga*ir* *do*'n *Abb*. *Do* *la*bá*ir* an *t*-*Abb* *leir* an *ru*is *asur* *leir* an *le*gá*io*, *asur* *tá*in*is* an *é*u*ro*eá*o*ta *so* *léir* *ir*teá*o* *ra* *re*ó*mp*a *mó*r*á*. *Ú*i an *re*ó*mp*a *gleur*ta *ru*a*re*ta *so* h-*á*luinn, *ré* *bó*roa*io* *ra*o*a*, *asur* *b*ia *asur* *o*eo*o* *so* *flú*ir*re*á*o* *ar* na *bó*roa*io* *rin*. *Do* *ru*is *Ú*rian *ra* *é*átao*ir* *ru*io*a*. *Do* *ru*is an *le*gá*io* *ar* *ó*eir an *ru*is. *Do* *ru*is *Mur*éa*o*, an *ru*is*o*á*m*na, *ar* *su*alainn *é*le an *ru*is. *Do* *ru*is an *é*u*ro* *eile* *o*er na h-*ua*ir*li*o, *do* *ru*er a *ru*án *asur* a n-*ua*ir*le*á*o*ta, *do* *ru*er na *nó*r *asur* na *ru*asá*l* a *bí* i *b*er*io*m i n-*é*irinn *ru*am *ro*i*u*ir *rin*. *Ú*i *ru*or *as* *as* *ó*uine *o*e'n *é*u*ro*eá*o*ta*in* *cá* *ra*i*o* a *ine*á*o* *ru*ein *cun* *ru*i*ó*te, *asur* *é*ua*io* *ré* *asur* *ru*is *ré* *ra* n-*ine*á*o* *ra*n.

*Ú*i an *trá*o*o*na *so* *ru*a*ir*e *acu* *so* *léir*. *Ú*i a *lán* *ru*ó*o*tin *bí*o *asur* *ó*i*ge* *acu*. *Nua*ir *á*ruis *muintir* na *tí*re *mó*r*-t*impal,

ar gac taob de'n abainn, an legáir agus an rí g agus na maite móra go léir a beir ag teacht cun na mainirthead, turnuig na báir ar teacht cun an oileáin agus págaltar feóla, agus aráin, agus ime, agus uaétau, agus b' féidir págaltar fíona, ar gac báir acu. Ní raib don amsar ra treómar mór. Níor gáir do Colla don eagla beir air go pasad d'a cuir lóin bíd ná díge, pé tarang a deantar oiréa.

Bí an cuideacta go foilbhir agus go réim. Deineadar a lán cainte agus a lán puil i scaiteam an trádnóna i teannta a ndóin a d' ite agus a d' ól. Do tráctad airí, fé mar a tráctti i gcóinnuige an uair rin inr gac cruinnuigad de'n tróir, ar na catanaib móra a bí buairde ag brian agus ag Dál gCair i gcóinnib na loclanac: doinne go raib don puil le ráir aige i taob na scaitana ran ba maí leir labairt an uair rin ó bí legáir an pára ag éirthead leir. Do h-innread do'n legáir conur mar a cuiread teithead ar na loclanaig ar an móin móir. Conur mar a cuir Matúin, tritáir brian, an puas oiréa ag locl gair. Conur mar a cuir an beirt tritáir, Matúin agus brian, ar agus dearg-puatar oiréa ra cat a buairead ag sulcoir, mar ar marbuigead trí míle acu, agus conur mar a leanad irthead go catáir luimnige an méir acu náir tuit ra cat, agus conur mar a tógad an catáir agus mar a rgarálad agus do loirgead i. Do h-innread do conur mar a táinig Mašnur mac Arailt agus ríóigte móra loclanac aige, agus conur mar a deir pé mainirtir inre catáig do pobáil agus do loirgead. Anran do h-innread do conur mar a bí daingean láirir deanta dóib féin ag na loclanaig ra mainirtir rin 'n-a raib an cuideacta 'n-a puirde an uair rin, agus conur mar a táinig brian agus Dál gCair agus conur mar a buireadar an daingean agus cuireadar na loclanaig cun báir, agus conur mar a tuit an Mašnur

mac Apsailt úo ra cat. Anran do tugad cúntar do ar cat
Dealaig leacta; agus ar an scat as fán Conrad; agus
ar an scat móir fíochmar fuilteac a troidead i nSleann
Máma, mar ar tuic cúis míle fear der na fearaib ba
tréine ar flóigib loclan; agus sur b'é an cat ran
Sleanna Máma do mill ar ra coímaet loclanae i n-Éirinn
agus do cuir leat moga, san cornam, fé lámh úriam.

Do tugad an uile fagar cúntair ar na gníomharcaib móra
ran do'n leagad, agus bí a lán daoine as caint as tabairt
na gcúntairí do. An ruo náir cuimín le tuine ba cuimín
le tuine eile é, agus an ruo a teirdead amú' ar tuine tugad
tuine eile ra ceart leir é.

Do tugad an méirí reo fé nveara, amíac. Na fíri ba
tréine gníom i nscat cat der na catanaib úo, níor b' iad ab
aoiríde glóir ra n-innrínt. Ir ar éigin a labair úriam ná
Mupéad don focal ra n-innrínt. Do tuig an leagad an
nío rin. Fear gáiréiríeac ab ead é.

Bí na manais as fíicálam ar na h-uairib, agus bí an
veacon, amíaoib, an loclanae ós, inr scat don cúinne as
freagairt do na manacuib fé mar a glaoirí, agus as
véanam scat don tragar fíicálma fé mar a h-órúigí do.
Bí fé as éirteact leir an scaint so léir i veaob na scatana
móra, agus ní féatrad doinne a ú-innrínt ó n-a cúntanór
ciaeú tuig fé an caint nó náir tuig, nó cé'cu ba loclanae
é nó náir b'ead. Vein fé an gnó a bí iorí lámuib aise agus
vein fé so maic é, agus bí a aigne cóm daingean ar an
ngnó ran so nvearad tuine ná raib blúire ruime aise ra
caint a bí ar riúbal. Bí Taos Ós ua Cealla as véanam
an fíicálma, leir, agus bí fé as éirteact leir an scaint a
bí ar riúbal. Nuair aigíead fé an caint b'fear leir so
móir san amíaoib a veit as éirteact léi. Ac nuair feuctad
fé ar amíaoib agus nuair a cíod fé an neamfíim, dar
leir, bíod a aigne pártá. Tuigead fé ná bíod don corbuar

as an gcaint 'a cur in Amhlaoibh. Anran aipir, ní ró maic a tairneadh an neamhsuim rin leir. Tuigeadh ré i n' aigne dá mba loctanac é féin agus go mbéadh caint de'n trópro ran ar piúbal 'n-a láthair ná féadfaidh ré fulang léi pé díceal a déanfaidh ré aip. Do tairn leir nár goill an caint ar Amhlaoibh, ac 'n-a taobh ran ba mó an meaf a béadh aige ar a capaidh, ba d'óic leir, dá ngoillteadh an caint aip agus dá gcuireadh sí fearas aip: Níor goill, agus níor cuir:

CAIBIDÍOL IX:

“IS ÉAGSAMLAID NA DAOINE IAD!”

Ac do criochnuigeadh an dinnéir agus táinig deire na cainte agus d'eirigh an cuideachta. D'iar brian ar an legáir teacht as triall aip féin go Ceann Cora ar cuairt cómh luath agus tiocfaidh ran irteadh le n-a caotamlaic. Dúbdairt an legáir go n-oirfeadh d'órainc laetanta tabairt ra mainirtir, i bpochair Colla, as rocairugadh agus as léiruigadh a lán neite a bain le gnótaib eagsailre agus le gnótaib Crieoirim, ní h-amháin ra mainirtir rin Inre Catagis ac i mainirtirib agus i n-eagsailirib na Múman go léir. Go mbéadh an cuir ba bhuideamla de gnó Inre Catagis déanta aige lartig de feachtmain: Anran, dá mb' é toil an ríis é, go dtadbarfaidh ré cuairt go Ceann Cora. Do rocairugadh ar feachtmain ó'n lá ran d'ó cun na cuairte rin do tabairt. Anran d'imeigh brian agus a eualact abailte agus d'fan an legáir ra mainirtir, é féin agus an eualact deas a táinig leir ó'n Róim.

Ar ball, nuair a b' Colla agus an legáir i bpochair a céile 'n-a n-donair do glaoibh Colla ar Amhlaoibh.

táinig Amhlaoibh:

“Seo, a Amhlaoibh,” arsa Colla, ag ríneadh na h-eochradh éiríse, “imtiúg agus tabairt éiríse an borbais iarbairinn úr na ríad an cáilir óir ann.”

D'imtiúg Amhlaoibh agus tús ré leir an borbais, agus éiríse ré ar an mbóir é i bfríonair na beirce.

“Imtiúg-re a coirle anoir, a míc ó,” arsa Colla leir. “Ní foláir nó tá coirle oir agus cuirce tar éir an lae.”

Anran d'orsail Colla an borbais iarbairinn agus táirbeidín ré do'n legháir é, agus d'oir ré d'ó cúirí na cáilire:

“I r cúirín liom an cáilir rín go h-áluinn,” arsa'n legháir. “Bí rí am' láim agam go mím. Cáilir ana d'oir ab ead i. Anoir ó Cáilir Conrtantín a cuirce ar d'oir i ó'n Impire, mar bfríonair ead an ríad. Míre d'oiréiríse gur éiríse i cúir anoir go h-éiríse ag triall ar bfríonair: I r mór an triall i beir imtiúgite.”

Anran do éiríse ré Colla go d'oir i ríad na h-eochradh, agus conur a bí coimeád oiré, agus cé r' b'é an ríad a d'oiréiríse, agus cé r' b'é an ríad a d'oiréiríse an borbais iarbairinn. D'imtiúg ré réir amad ead an éiríse go bfríonair ré an coirle d'oiréiríse na ríad an borbais iarbairinn ré glar i ríad ann. Nuair a bí ríad don ríad ríadite, triallite, imtiúgite go mím aise táinig ré tar n-air agus do ríad ré agus d'oiréiríse ré a mímíre. Nuair a bí a mímíre d'oiréiríse aise do labair ré.

“Ioir dom, a Colla,” ar rírean, “cá ríad an cáilir ríar ar tús do'n mímíreiríse ré i.”

“Bí rí ríar i ríad Cora ríad airmíre,” arsa Colla:

“Cé aise go ríad rí i ríadite i ríad Cora?” arsa'n legháir.

“I r d'oir go ríad rí i ríadite ag an mímíreiríse, a ríreanairíse,” arsa Colla:

Do ríad an legháir agus d'oiréiríse ré mímíreiríse eirí. Do labair ré airmíre.

“Cá bfuil an gába a d'ein na h-eochara ro?” ar reirlean.

“Tá ré tuar i luimneac, a tigeanna earbois,” arsa Colla. “Iré d'ein an dá eochair rin dom, agus iré d'ein an borca iarmainn dom. Ceárdaiúe ana fíacámar, ana eolguireac, iread é. Tá innleacat aise nác gnát a veit as ceárdaiúctiú d'á fóro. Bíon ré as obair do brian as déanamh arim do, agus veirtear sup fearr leir na fír na h-airm a d'einean ré 'ná na h-airm a d'einean don ceárdaiúe eile d'á bfuil as obair as brian. Cnuadán ré an faobair ar cuma éisín nác eól d' doinne ac do féin, agus gleuran ré na h-airm i dtreo sup fearr a féadtar iad do beartuagad agus úráio a déanamh díob 'ná mar a féadtar an méadcaint céadna iarmainn agus adomaid do beartuagad cun gním inr na h-airm a d'einean don gába eile, agus sup fearr a coimeadaid ríad an faobair 'ná mar a coimeadaid don airm eile é.”

“Ir dóca,” arsa'n leagáio, “ó tá an buad ran aise ar na gáibníú eile, sup fear raióbhir é.”

“Iread, a tigeanna earbois,” arsa Colla. “Fear ana raióbhir iread é. Nuair a fuair brian amac an t-eolur so léir a veit aise ar déanamh na n-airm tug ré fearan tailim raor do larmuic de'n cácair, ar bhuac na Sionainne, ar coingíoll ná déanfad ré don airm d'adon ríú eile ac do brian féin.”

“Cad é an ainim atá air, a Colla?” arsa'n leagáio.

“Níor airigeat riamh an ainim a tugad air nuair a bairtead é. Níl as an bpoiblídeacat air ac leat-ainim. ‘Meirgac na Lann,’ a tugtar-air, mar geall, ir dóca, ar feadair na n-airm a d'einean ré. Tugtar ‘Meirgac Gába’ air, leir, agus ‘Meirgac Maol,’ agus ‘Meirgac Dub,’ agus ‘Meirgac,’ gan don ruo a cup leir.”

Déineadaraint eile cainte ar gnó na mainirtreac, agus anran cuadair a coola.

D'imeis an tpeachtmain. Do gluaire an leagair agus a cualeact roir go Ceann Cora. Cuair Colla agus Taos Os ua Cealla agus Amhlaoib roir i n-aonfeact leob. Bi cuideacta mor cruinnighe rompa coir. Bi a lan de piosra agus o'uairib Mumhan agus Laigean ann. Bi Taos Mor ua Cealla ann agus cuir de piosra Conact le n-a coir. Bi Miam ann. An ait 'n-a mbior Taos Mor ua Cealla ba gnac go mbior a ingean ann. Bi treite mora maite ra piosan os ran agus ba mor e uraim na ndaoine go leir oi mar seall ar na treitib rin. Bi fe i mbeulaib daoine gur b'i an Banrigin, Sormlait, an bean dob' ailne ar bit an uair rin, ac fe mar a bi Miam as eirige ruar bi daoine 'ga rad go mbuadrad a h-ailneact ar ailneact Sormlait fein um an taca 'n-a mbear pi as imteact ar na deasuib. Bi ri i ngar do beit as imteact arca le linn na h-aimprie rin 'n-ar tainis ri fein agus a h-atar go Ceann Cora, go rigteiglac Bmain, cun leagair an para o'feirgint. i n-easmaid a h-ailneacta bi moran de treitib maite eile inti. Bi an Creideamh ana laoiri iricis 'n-a croide. Bi grad aici do'n Creideamh agus do gac nio a bain leir an gCreideamh, agus do seala a croide i gcornuige dor na daoine a bior oilir do'n Creideamh, agus do cairbeadad pi e nuair ba ceart e cairbeaint. Bi na daoine bocta go leir buideac oi, agus do tugai fe ndeara go mbior pi com fial ra deire leir an loclanac a bead 'n-a gatar agus bior pi, nac mor, leir an Eireanac a bead 'n-a gatar. Bi a ciall agus a tuisgint com gearcuiread ran gur b' ar eigin a bior aon ruo ar aigne a h-atar na h-innreac fe oi agus na cuiread fe 'n-a comairle. Ac bi aon treit amain inti do tairais uraim na ndaoine cuici tar gac treit eile o'a raib inti. Ue treit e rin 'na an cion a bi aici ar a h-atar. Dar lei, ni raib fear eile beo i n-Ciunn a bi com maite leir, na com h-uair leir, na com piosa leir, na com fial leir, na com morcroideac leir, na com breag o'fear leir.

Bí féarta móir i gCeann Cora an lá ran. Bí cuideadta níos bailiúche ann, agus bí dóctín na cuideadtan de níos mór. Do thuis gac doinne go raib, agus bí daoine ann a déarfad nác i gCeann Cora ba ceart an cuideadta ran a beir i bpoctair a céile an uair rin ac éior i oTeamair, agus nác ar leat moga ba ceart brian a beir 'n-a níos ac gur i n-a áiríois ar éirinn ba ceart é beir. Do h-airiúead cozarinnac de'n tróir ran ar riúbal go minic i gcaiteam an tráctóna agus i gcaiteam na h-oíde. O'airis brian an cozarinnac, ac níor leis ré air gur airis. O'airis murcad an cozarinnac, agus dúbairt ré leir an bfeair a labairt ciall a beir aise. O'airis gormflait an cozarinnac. Do éruadair a gnúir agus do lar folur 'n-a rúilb, agus níor folur fóganta é.

Bí cozarinnac eile, leir, ar riúbal. Bí niam agus a h-achair 'n-a rúise i n-aice céile, agus ir ar éigin feadad an cuideadta gan beir ag feudaint oíde. Ir beas ná go mbuadad an iongnad ar na beairb acu, agus ná go bfeudair níba mó 'nád mar ba ceart i oíde na beirte, bí a leicéir rin de folur áilneadta i n-aghair na h-ingine. Anran do fuairead go léir amac, ra cozarinnac oíde, gur mórling ab ainim oi agus gur b' amlaib a tugad niam éinn óir mar leir-ainim uiréi nuair a bí sí 'n-a leand. Tuiseadair go léir 'n-a n-aigne náir b'adon iongnad i n-aon cor gur tugad an leir-ainim rin uiréi, mar gur b'í an "Niam éinn óir" i gceart i.

I n-éagmair na cozarinnag bí gleó cainte ra cuideadtain a bí áir go leór. Do cíora agus do plamad agus do cuiread tré céile airí gac gníom deir na gníomaircail móra a deinead inr na catanailb úo, ó cat bealaig leadta go cat gleanna máma. Na fíir, ra cuideadtain, ná raib i gcat acu bíodair i gcat éigin eile acu, agus an t-é ná feadad tuairis a tabairt ar cat acu tugad ré tuairis ar cat

eile acu, agus uaireanta d'eiúgeadh arísóint teit ioir beirt a bí ra n-aon cat amháin, duine acu 'gá áiteamh sup 'n-a leitíro reo cuma do buadh an cat, agus an duine eile 'gá áiteamh náir b'eadh ac i 'n-a leitíro riú eile de cuma. Anran b' féidir go labairfadh an trímhach duine agus go ndéarfadh ré go raib an éagsóir as an mbeirt, agus go dtabairfadh ré a malairt ar fad de tuairis ar an gcuma 'n-ar buadh an cat. Bí oiread ran neite tuitite amac ra mímáin i gcaiteamh beagán blianta roimhir rin náir baoghal do'n cuideactain aon toct a teact oirta le h-earba aóbar cainte. Níor táinig aon toct oirta. Bí gleo agus arísóint agus áiteamh agus aighear acu go tiúg, agus má bí ní baoghal ná go raib rult agus spreann agus gáirí go tiúg acu, leir, agus-ia as maoidéamh go h-áir agus go ruair agus go móraigeanta mar gheall ar an gcuma 'n-a raib Clanna Gaedhal i n-uachtar agus loclanaig ar lár.

Fé mar a táinig a ndóin a beit itte agus ólta as an gcuideactain bí an caint agus an rult agus an gleo as dul i n-aoirde. Fé deire do buail Urian an cluigín. Do rtao an gleo. Bí gac doinne ciúin. Do labair Urian. D'iar ré ar an gcuideactain pláinte an pápa d' ól. Do mol ré an Crideamh agus do mol ré Ceann Sofeicre an Crideamh, agus do gheall ré, uair féin, agus tar ceann a raib láirneac d' uairliú Gaedhal, agus tar ceann a raib beo de fíolrac Gaedhal, go mbéad rluoet Gaedhal dílis do'n Crideamh, le congnam Dé, an fadó a béad smian ar rpeir agus daoine ar talamh.

Do h-ólad pláinte an pápa agus do gúidead fadó raogail cuige. Anran do labair an legháir. Dúbairet ré ariir or cómhair na cuideactan ran an caint aóubairet ré tíor i n-luir Catag. D'uir ré conur mar a bí an Euróip go léir as fairte an uair rin ar Urian agus ar Gaedhal agus ar an ngleic uatbárac a bí cu 'á déanam le

cómáctaib loctan; sur b' i an gleic uatbárac ran a bi as rábáil na h-Euróipe asur as rábáil na h-Eagailre ar fuio na h-Euróipe, ó'n leirrymior a déanfao na loctanaig oíra mura mbéao an cora a bi o'a cur le n-a réim asur le n-a neart anro i n-Éirinn: Dúbairet ré so mbéao an pápa asur cléir na Róma asur an Eaglaire ar fuio na h-Euróipe as surde cun Dé do gnat 'gá iaraid ar Óia na Glóire cabruaó so láidri leir na Gaedlaib asur le Urian ra gleic rin, asur an buao a bi acu o'a tuilleam com maic do tabairet doib ra deire so h-iomlán.

Do eus an cuideacta trí gápta molta do'n pápa. Anran do eusaoar trí gápta molta do Urian. Anran d'iaraoar o' don suet ar an legáio an beannaect a tabairet aipir doib. Bi iongnao aip nuair a h-iarao ran aip, ac nuair a conaic ré Urian asur Murcao asur an cuideacta so léir ar a nglúinib eus ré doib an beannaect. Dúbairet ré i n' aigne féin ámtac: "Ir éasraimlac na daoine iao! Gleo asur aigneas asur glór áro asur éirleac cainte— asur anran—beannaect an pápa! Ir éasraimlac na daoine iao!"

CAIBIDIL X:

DOULAINN ÓG.

Táinig an t-am cun dul irleac i halla an pince. O'iar Urian ar an legáio atluao. Do dein. O' freasair an cuideacta so léir. Anran o'eirig an rís asur an cuideacta asur cuaoar so oí an halla móir, halla an pince. Táinig an t-aor ceoil. Do rpreao ruar an ceoil. Do leat an cuideacta iao féin móir-timpal an halla. Ba gearr so

raib na daoine óga as since agus na rean daoine as caint 'n-a mbuioinib beaga anro agus anróto. Bí brian agus an leasáto i n-aice 'céile agus iad as caint ar a lán neite a bain le ghnótaib rígeadta na n-éirean agus le ghnótaib Cneirim i n-Éirinn. Bí Sormflait agus Colla agus Tadó Mór ua Cealla i n-aice 'céile agus iad as trádó ar a lán neite náir cuir doinne acu puinn ruime ionta. Táinig Dúlainn ós as triall oíra agus níor b' fada go raib caint a ndócin as an gceathrar ran, Dúlainn as áiream na ngníomhartha a dein brian agus na ngníomhartha a dein Múrcad ar na Lochlanaigh i gcath Sleanna Máma, agus Colla as ceirtúchán air. Bíod Dúlainn i n-aice Múrcad i gcóinnige inr na cathanaib, agus nuair bíod an namáo 'n-a dtimpal tugaidóir a dá nroim le n-a céile agus córnaidóir iad féin go dtí go dtasad congnam cúca. Ní n-ar a gniomharthaib féin, ámtac, a deinead Dúlainn puinn cainte. Ar gniomharthaib Múrcad ba maí leir beir as caint.

“Lá uatbárac ab ead an lá ran Sleanna Máma,” ar reiréan. “Na fir ba tréine a bí ar clannaid Lochlan bíodar ra cat ran. Bíodar lán deimnígteac go mbuadraidóir. Bíodar rocair air. Bíodar ceapaité air. Bí a n-aighe rocair go daingean acu ar buadaint nó ar tuitim. Ní feaca riam a leicéto de neamfui i mbár agus conac i n-ar namáo an lá ran. Cóim tiug agus tuitead an fear bíod fear i n' inead. Tá an méto reo asam-ra le ráb, agus deirim é mar do conaic ma dá fúil é. Mura mbéad Múrcad bí Sleann Máma as na Lochlanaigh.”

“I r mór an focai é rin, a Dúlainn,” arsa Sormflait.

“I r mór an focai é, a rígan, agus i r fíor é. O'adomuis na Lochlanaigh féin é, an méto a bí beo díob car éir an cáta. Bí an cat ar riúbal ar fearó cúpla uair a' clois nó mar rin. Bíomair as brúit oíra agus bíodar-ran as brúit orainn, agus bí ré as teip ar don taob an taob eile do cur oiread

agus órlaó i ndiais a gcúil. Bí na fíor as tuitim ar gac
 taobh. Ní buailtí buille ná tuitead fear leir, ba dóic leac.
 Do focaruis brian agus murcáó agus tuille againn ar
 bpiread irtead tré n-a láir. Do dúnamair cun a céile agus
 bhrúgmair irtead. Do leagamair pait acú agus bpireamair
 bearna ionta, agus bíomair as brúc amac tríó an mbeárnain.
 Le n-a linn rin cad a cífinn tamal beas uaim ar ár láim
 clé ac loclanac mór mileata agus bearna bhirte amac
 aige tré n-ár rluas féin, agus é féin agus na loclanais a
 bí i n' aice as gabáil amac go tius ann, agus iad as leasaó
 ár ndaoine pómpa agus ar gac taobh dóib. Bí an loclanac
 níob' doirde go mór 'ná don fear eile a bí i n' aice, de
 gaeóal ná de loclanac. Gac don uair a tastaó a claidéam
 anuas do tuitead fear. Ní raib doinne ábalta ar fearam
 'n-a láir. Conaic murcáó é. Do léim ré riar ar an
 mbeárnain a bí déanta againne, agus riú fé déin an
 fíor móir é. Do leanar féin é. Bí an dá claidéam aige
 'n-a dá láim. Tus ré agair ar an bfeair mór. Do tós an
 fear mór a claidéam agus tairis ré a buille. Do faib
 murcáó an buille ar an gclaidéam a bí ra láim clé aige,
 agus ra n-am gcéona díreac do cuair claidéam na láime
 deire tré croide an fíor móir. Ní feaca riam gníom cóm
 deir. Don gníom amáin ab ead an dá gníom, an coraint
 leir an láim clé agus an ráó leir an láim ndeir. Dá
 bfeicfeá an fear mór déarfá gur b'uadhárac an neart nár
 bfoláir a beir ra cuirlinn a glac an buille agus nár lúb
 fé'n mbuille. Déarfá gur mór an gníom a dein an fear
 a corain an buille rin. Ac dein ré an gníom eile le linn
 an gníom rin a déanam. Cuir ré an claidéam eile tré
 croide an fíor móir. Ní raib don coinne i n-don cor as an
 bfeair mór go dtiocfaó an coraint agus an ráó i n-donfead
 air. Ní raib don cuinne aige go raib ré i gcuirlinn an fíor
 a bí or a cómair an coraint a déanam, san bac o'don tráó

dēanam. Cuiſi an cōſaint iongnad aſi, aſur cuiſi an ſad
 alltaēt ar ſad aſi. Nī ſaið uain aige, ſar aſi imtiſ an
 t-anam aſ, ac aſ a ſad, 'Iſ tū an ſear iſ ſearſi a buail
 ſiam umam!' Cuiſi an ſniom dūbalta ſan ſſannſa aſ na
 loēlanaiſ eile a bi aſ an lātaiſ. Do tapanſeadaſi ſiaſ.
 Tāimſ buile miſniſ aſ aſi bſearaið ſein aſur bſūſdaſ
 amaē. Bſiſeamaſi an tapanſa beaſina ſōmāinn amaē. Cað a
 cīſinn anſan ac aſi neaſt ſein aſ ſēilleað do neaſt na
 loēlanac, tamal ſoiſi oðear aſi aſi nðeiſ. Siðo ſiaſ
 muſcāð aſur mē ſein aſiſi aſur ſoiſi oðear cun na h-āite
 'n-a ſaið na ſaēvil aſ ſoul i nðiaiſ a ſcūil. Cōm luac
 aſur cōnacadaſi aſ teacēt ſinn tāimſ nāiſe oſta aſur
 ſearſiſdaſi an ſōð. Um an ſtaca 'n-aſi ſſoiſeamaſi iad iſ
 aſ bſūt amaē a biodaſi i n-ineað beit aſ ſoul i nðiaiſ a
 ſcūil. Biodaſi aſi buile cūca ſein a ſad ſo bſeadaſi
 muſcāð aſ ſoul i nðiaiſ a ſcūil iad: Tāimſ, ba dōic leac,
 dūbailt niſt ionta. Bſūſdaſi ſōmpa an naſaið, aſur ba
 deacaſi ē. Bi na ſiſi aſ tuitim cōm tiuſ le ſſean aſi ſac
 taob. Bi na cuiſſi 'n-a ſcſuaēaið anāiſde aſi a cēile. Iſ
 anāiſde aſi na cſuaēaið ſin a cāiteamaſi ſearſam aſur ſinn
 aſ bſūt aſi an naſaið aſur 'ſā leaſað. Bſūſmaſi
 ſōmāinn iad. Cuiſeamaſi cſuaē dīnn. Anſan cuiſeamaſi
 cſuaē eile dīnn. Mſearſi ſo ſcaitſimīſi iad ſo lēiſi a
 mābūſað ſar a n-iompōcāiðīſi uainn. ſē deſiſe d'iom-
 piſdaſi. Do teiteadaſi, aſur do leanað iad aſur do
 mābūſiſeāð oſieað acu ſa ſuaſaiſt aſur do mābūſiſeāð
 ſa cāt. Muſa mbēað muſcāð dēað a mālaiſt de ſſēal
 aſainn. Muſa mbēað muſcāð do ſuitſeāð leiſi an bſear
 mōſi ſō. D'iompōc' na loēlanaiſi iſteac laſtiari dīnn nuaiſi
 a dēimīſi imtiſte amaē tſið an mbearſnain ſō. Dēað an
 ſuaſ aſi aſi muſtiſi ſein aſi taob na lāma dēiſe aſur aſi
 taob na lāma clē. Anſan d'iompōc' neaſt aſi naſaið ſo
 lēiſi oſainn aſur nī tiocſað dūine aſainn beð aſi an ſcaē.

Anra n béaó reitb as loclanaóaió i n-éirinn asur béaó ré fuar as m'lféaclainn beit as cur 'n-a scoinnib. Mura mbéaó murcaó béaó éire as loclanaóaió anoir! Deirim leat go mbéaó. Asur deirim ruó eile. Tá ré buailte irteaó am' aigne asur deirim go láirir é. Ní beir éire ó baogal i sceart go ótí go mbeir órian i n' ároisg!"

"Oóón, a Óúlainn," arfa Sóimflait, "meapaim sur maít an bail oir san m'lféaclainn a beir as éirteaó leat."

"Ba éuma liom an traogal, a rígan," arfa Óúlainn, "ac go bfeicpinn tu féin tíor i oTeamair do' ároisgan ar éirinn go léir ó Óoncaó Ói go Tis máire!"

CAIBIDÍOL XI.

ceann leóin.

Sgian tré éroide Sóimflait ab eaó an uile focal de'n éaint rin a labair Óúlainn an fáir a bí an cúntar ran aige 'a éabairt ar éat Gleanna máma. Ba maít léi, san amhar. beir 'n-a n-ároisgan ar éirinn, ac má 'reaó ní raib don loisg aici ar órian a beir i n' ároisg. Bí fíor aici, dá otagaó órian cun na n-ároisgeaóta náir ró fára 'n-a diais ran go ótí go mbéaó murcaó i n' ároisg. Bí a leicéir rin o'fuat aici do muraó sur éirge léi i féin asur ar bain léi beir rínte fé'n bpoó 'ná é o'feirgint i n' ároisg. Bí gaó don tróil aici go otuitreaó ré féin asur órian i gaó Gleanna máma asur go mbéaó buaó as na loclanaig ann. Anra n, dar léi, o'iompóó cómaó loclan 'n-a lán neart ar m'lféaclainn. Ní béaó don bheir aige ar fearam 'n-a scoinnib. Ní féarfaó ré neart fear

Éiréan do cup le céile 'n-a scoinnib. Do buaḁfaí air. Do buaḁfaí ar nígṁib Éiréan 'n-a nṁuine a'r 'n-a nṁuine, fé mar a buaḁaḁ oṁṁa céana. Anran do véaḁ an lám uadṁair aḁ loṁlanaisḁ aḁur véaḁ mac ḁomṁflait i n' áṁorís ar Éirinn. Siné a bí uaiti. Cuir cat ḁleanna mṁama an méio rin ḁo léir ar neamníḁ, aḁur má b' fíor caint ōúlainn b'é mṁrṁaḁ fé nṁeár ran. Má bí fuat aici do mṁrṁaḁ poimir rin do mṁeadaisḁ an caint rin an fuat. ḁḁian tré n-a cṁoíḁe aḁ eaḁ an uile fṁocal de'n caint.

Ir ró veas o'á cuimneam, amṁac, a bí aḁ ōúlainn féin ná aḁ aoinne de'n mṁuintir a bí aḁ éirṁeaḁ leir an ḁcaint ḁo raib an caint aḁ ḁearaḁ an cṁoíḁe aici ar an ḁcuma ran. Bí a ḁnṁir cṁm réim, cṁm ḁlan, cṁm níosa, cṁm folurmar, cṁm caoin, cṁm cnearta ran aici ḁur ōóic le ṁuine uirṁi ná raib aon níḁ ar an ōṁalam ro ba mṁ cṁḁ de fṁaram aighe oí 'ná mar a cṁḁ an cat ran ḁleanna mṁama oí.

Ac o'á méio ḁearaḁ a ṁein an cṁntar ar a cṁoíḁe bí aon níḁ amṁin aḁ baint leir an ḁcat aḁur cṁḁ fé paitc róláir oí. Má veineaḁ uirḁe-fé-ṁalam mṁam do ṁein pí é cṁn cṁmaḁ na loṁlanac do neartaḁaḁ i ḁcṁir an cṁṁa ran. Ac do ṁein pí an ṁ-uirḁe-fé-ṁalam cṁm clirṁe rin náir ṁáinis aon pṁoc o'á eḁur cṁn ḁṁiam ná cṁn mṁrṁaḁ, ná cṁn aoinne a ṁaḁarṁaḁ ōóib aon cṁḁar de. Bí ionḁnaḁ ar ḁac aoinne neart na loṁlanac a veit cṁm mṁr pa cat aḁur é veit ḁleurt a cṁm maic, aḁur an oirṁeaḁ ran o'feapiaib cṁóḁa mileata a veit ṁaḁaite ann ó ōúṁaib iaraḁṁa a bí aḁṁaḁ o'n áit aḁur aḁṁaḁ ó céile, ac níor cuimnisḁ aoinne, larmuic de'n mṁuintir a bí 'n-a cṁmaiple aḁur aḁ ṁéanaṁ a h-oibre, ḁo raib aon baint aḁ ḁomṁflait leir an níḁ rin.

"Ir easal liom, a níg," ar rirṁe le ōúlainn, "ḁo ḁṁuil an iomaḁ de cṁreideamṁaint an lae rin aḁat o'á ṁaḁairṁ do mṁrṁaḁ, aḁur ḁo ḁṁuil éaḁcṁir aḁat o'á ṁéanaṁ oṁc féin

ra rgeal. 'Dá mb' iad na loctanaigh féin iad déarfaióir, dá labhairóir, ná fuil fear ar flóigtiú Òruain ir truime buille i gcat 'ná Dúlainn Óg. Tá aithe maic acu ort, a níg, agus déarfad cuio acu sup fearir o'fear tú 'ná Mupcadó féin, agus sup maic an bail ar Mupcadó go minic tura beic i n' aice ra rpeirlinn."

"Na daoine do labarfad ar an gcuma ran, a nígán," arsa Dúlainn, "daoine ipead iad náir teangbaidó miam i gcat le Mupcadó agus náir mótuig a neart. Na daoine do teangbaidó leir agus do mótuig an neart atá 'n-a cuirllinn ní puinn acu a táinig uaidó cun an rgeil a o' innrint. San amhar do deinear mo gníom agus buailear mo buille nuair a bí namaid ar m'agaid amac, ac ní'l aon comórtaí ioir mo buille agus buille Mupcadó."

Níor b' aon iongnad go ndúbdairt Gormflait an éaint adúbdairt rí i otaob an fíir a bí or a cómair an uair rin. Fear córac, deas-cámca ab ead é. Bí ualac tnom ghuaise ar a ceann agus i ag tuicim anuar ar a flinneánab. Ghuais ciaróub ab ead i, agus bíod rí ag ciut agus ag taitneam ra trolur le gac focal o'á labrad ré. Bí oá malainn troma dúbá or cionn a oá fúil agus bí an oá fúil rin fuioce 'n-a ceann, san iad ró móir ná ró beas, agus an t-é a o' feucrad oipeac 'n-a scoinnib níor maic leir fearis a o' feirgint ionta. Ba dóic leat go mbíod rgeil éigin, agus polur éigin, coitcianta ag lapad agus ag achargadh ionta, fé mar a bead gaoth agus rgamail agus polur, lá cruaid Mária. Bí fáibhe doiminn ioir an oá malainn fé mar a bead i n-éadan leóin, agus ríón móir fáda feabcaíde éadloromac anuar o'n b'fáibhe, agus beal láioir daingean lartíor de'n ttríóin rin, beal a bí lán o'fíacalaib breagta geala a bí do réir a céile go cruinn, agus sup dóic leat go ndéinidí polur uata féin nuair a gáipead ré. Bí an croméal tnom ciaróub or cionn an béil agus an féaróg.

tñom ðiapðubð ðar lapciop ðe'n béal: ioir ðruais asur
 maili asur fáibne éadain asur rúile asur rñón asur
 epoméal asur béal asur fiacala asur féarós asur ceann
 ar fad, bí puo éisín ra bfeap ran a cuip i n-iúil ðuit, ar an
 scéad amáre, sur máit an bail ort é ðeic 'n-a ðapaiò asat,
 asur ðá mbéad pé 'n-a namáiò asat sur máit an bail ort
 ðeic abfad uaiò. Bí coramlaect móp ioir a ceann asur
 ceann leóin, asur anran, ba léir go raib epuadap asur
 anam asur neart asur fuinneam an leóin 'n-a ðabail asur
 'n-a gégaid, asur ðá mba namáiò é go mbéad pé cóm
 tapaiò asur cóm mapbuisctead leir an león. Bí aicne máit
 as na loclanaig air asur rini aicne a bí acu air, go raib
 pé cóm tapaiò asur cóm mapbuisctead leir an león.

Ní gáð léiruagáð epuinn a ðéanam ar na h-uairlib eile
 a bí as caint asur as cómráð anro asur anpúo ar fuio an
 halla móp. Bí an folc móp fada epom ar gac doinne, as
 tuitim riap ríor ar a flinneadaid: Tus ran feúcaint ana
 uapal ðor na fepaid. Bí cuio ðer na folcaib oðar asur
 bí cuio acu liat, asur cuio acu, ar na fepaid epíona, cóm
 seal le murtairt, ac ní raib doinne maol. Coimeadaióir an
 ðruais go ðeíóir ra ére, map ní ðaitóir coíðce hata ná
 caipín ná don éluðac eile ar a sceann. Iriao na hataí reo
 a caitteap anoir a baineap an ðruais ðe ðaoine: Óa
 ðugcti map taicige ðo ceann an ðuine ó turac a óise
 imteact gan don éluðac ac an ðruais a cuip Óia air
 ð'fáppaò an ðruais láioir epom asur coimeadofaò ri a gneim
 an faio a maipfead an ðuine: Sin map a ðeincti i n-éipinn
 fadó. Níor cuip ðaoine hataí ná caipíní orca go ðci sur
 turnuig nópa Sapaná ar teact cúgáinn anall. Ir 'mó ðpoc
 nóp náð hataí ná caipíní a tug muinctir Sapaná cúgáinn.

Óa bfeadaò ðuine asainne ðul irteac an oíðce úo ra
 halla móp úo Þriain, i rişteiglac Ceann Cora, cuipfead na
 folc mópa epoma úo iongnad opáinn ar an scéad amáre.

Ac ar an tcarra n-amarc o' domhócaimír ó éiríde gur
 veinead éagsóir ana t'rom ar ceann an éireanaig nuair a
 bainead de an folc áluinn uasal a cuir Dia as fár air. Tá
 b'féadad Dúlainn ós teadt ar an raogal airí agur feúaint
 ar na plaoirgíní beárrta atá orainne, ar na cluaraibh san
 r'gát agur ar an mbaic muiníl san dion ó'n b'fuaet, agur ar
 an puo i b'fuirim cana r'táin, ac é beit dub, atá tuar ar an
 gclóigean mar hata, cao é an reirb'tean a cuirfóir air!
 "O!" a deárrfad ré, "cao 'tá imtígte ar ár r'lioet! An
 iao ro na daoine a táinig uainne! Nó an daor-aicme éigin
 iao a o' fár i n-éirinn i n-ár n'iaig! Séanam iao! Ní
 linn i n-aon cor iao!"

Tá b'féadad Niamh, nó Gormflait, nó aoinne eile der na
 r'iganaibh uairle a bí sa halla móir úo b'riain an oíde úo,
 teadt ar an raogal airí agur feúaint ar na mnáibh atá
 anoir againn, ar na r'giatógai b' móra leatana a bion ar
 mullaé a gcinn acu, agur ar na cleitibh a bion ráibte in
 na r'giatógai b' rin, agur ar na r'ibínibh a bion arta, cao
 deárrfóir? Deárrfóir an puo úo a'ubairt Catal leir an
 gclearaide. "Airíú, a mhic léiginn," arsa Catal, "cao fé
 n'eara duit beit ar do meabair!"

Tá t'agad Gormflait nó Niamh eugainn ceit're fícto blian
 ó rin ní bead an r'geal cómh n-ole agur 'tá ré anoir:
 éiríoir an uair rin na clócaí b'eaéta f'ada d'ubá ar na
 mnáibh, agur na cairíní deara r'árta mairiamla ar na
 clócaibh rin, i t'reo dá mb' ar óinrig féin a bead clóca
 acu, agur an cairín ar a ceann aici, gur d'óic leat gur bean
 éiallmair í. Ac anoir, nuair a éiríoir na r'giatógá agur na
 cleití agur na r'ibíní, agur an gluaireadt éaganta, cao a
 bead le r'ad acu? "O!" a deárrfóir, "nác móir an t'ruas
 na mná ran go léir a beit ar a meabair! Cao fé n'eara
 iao a beit ar an gcuma ran?" Anran, nuair a deárrfá
 leó, "Ní h ar a meabair atáio r'iao i n-aon cor. Ní'l aon

earba meabhrac oirca. Ní'l iní na ríatógasíu rín ac nóí a bainean leir an ainríu reo ; " déarfaióir, " Mo truaí na ríu ! aír mo truaí an élan ! "

Anían dá n-abíat dúine leó, " Iríat na ríu féin fé nveáí é. Ní labaríat don íear acu le cailín mura bfeicíat fé an ríatógíu ían ar a ceann ! " Ní déarfaióir ac a íat " Tá an íaoíal ar buile ! " aír imíeáí.

Ac ní íearíu beir aí caint aír. Ní íaoíal ío ííocíat íat. Ní í-ar neitíu de'n íróíu ían a bí an beir aí cuííneam an oíóíe íu. Bí a íalairí de cúíam oirca. Bí íormíalí aí cuííneam ar ííorííeáí na í-éíean, aír ar ííían, aír ar ííuríat, aír ar a íac íéin, aír ar conur a ííocíat íí ar ííuríat ío cúí o'n ííorííeáí aír ar an ííorííeáí ío cúí í ííuríííe í'á íac íéin. Bí ííam aír a ííííarí aír an cúí eile íer na ííííu óí aír íer na íearíu óí aí íínce, aír an ceól í'á íííeíat íóíu, aír ííu íóíí le dúine oirca ná íííu don níu íé íun íé ar an ííalí ío aí íéanám don cúíam íóíu ac an ceól aír an íínce aír an í-aoíííear a bí aníu 'n-a ííííal. Ac bí. Bí ííam aí íínce le í-a ííííar ar íeáí íamíí, aír le ííuríat ar íeáí íamíí. aír bí íí aí íínce le í-ámííu, le í-aííar an ííííarí, ar íeáí íamíí. Bí íí íóí íéíí, íóí íealíííííeac le í-ámííu aír a bí íí le í-aoíííe íer na í-uairlíu óí a bí aí íínce léí. Ac an dá íííííam íu, í'á íéí a íeín íí ííeííííííat oirca ííeáí ía ííííne a íeír uírí íat ío íáíarí í'á íéíe: aír bííu ííu íóííeáí íí a í-áíííe ííí íéín ío íeáí bí íaoííe íáíííeac, aír nííí íeáíí íaoííe é, a cuííííí 'n-a í-áíííe, íuáíí a íonacáíar an beirí aír íat ííííí íóí íáíííííí, íóí íéíí, íóí í-uáíí ar íac don ííííar íuam, ííu í' íííííí ar íat an íáííí a íéanííííí, aír ííu ííí ío léí an ííííí ííííí a íéanám í' amííu. Bí íaoííe ann, ííííí, ííííííí a

málairt rin: Bí fíor óga ann agus nuair a conacadar é féin agus niam as rince dúbhadar d'a luatac a críochnórai 'n-a fagar é sur b' ead b' fearr é. Déad ré ar an rúg anran. Agus bí cailíní óga uairle ann agus bíod go ndúbhadar 'n-a n-aighe féin sur móir an truaḡ fagar a déanam dé, b' fearr leó reat n-uair é d'feirgint 'n-a fagar 'ná é d'feirgint as niam:

Cóm fada agus a teirdean rgeal de'n tróro ran ní h-é mo tuairim go bfuil don atarugaó tḡaithe ar ḡaeḡlaib éiréan: fé-r na folcaib breagḡa fada tróma, nó fé-r na hataib ar na cloigeanab beárrta agus fé-r na rḡatḡaib agus na cleití, tá an nádúr céadna díreac ionainn cóm fada agus a teirdean rgeal de'n tróro ran:

Ac do ḡluair an oíḡce, ar cor-anáirde, díreac fé mar a ḡluairéoc' oíḡce de'n tróro anoir. Táimis an lá agus do rḡair an cuirdeacta, ḡac doinne fé deín a tíge féin. Tus tadḡ móir ua Cealla agus niam aḡaib riar ótuair ar uib Máine. Bí, mar a dúbhad, teirte ḡlan ar niam an dá mactnam úo a tabairt d'a céile. Iré ruo a deín rí 'ná iad ardon do díbir ar fad ar a h-aighe agus ar a cróide, agus í fein do tabairt ruar do Dia.

"Ir cuma liom an doḡan," ar ríre 'n-a h-aighe féin agus í as rocarugaó a h-atar agus 'ḡá ollamugaó i ḡcóir an bóḡair. "Ir cuma liom an doḡan ó tá m' atair aḡam: Ní féarḡair fagar ná bráḡair m' atair a baint díom. Ir fearr d' fear é 'ná doinne acu íreal ná uaral. Ir meara liom a lúirín 'ná dá n-imtígead ré ríúo, agus an cuir eile acu, le fánaḡ na h-adan! Cad é rin doḡ-ra cad é an cor a tabairḡair fé ríúo do féin! Má deínḡear fagar dé tá ríúil aḡam go ndéanḡair fé fagar maic. Ní baogal do go ndéanḡar-ra don cur irteac air ná go otioḡar ioir é agus Dia. Ní ró maic a taicnean an rgeal i n-aon cor liom. Dá mbéinn i ḡcár Cōlla ba dōic liom sur b'fearr

liom a cúram a beir ar duine éigin eile.—Go gcuirib
Dia ar ár leab rinn go léir!”

CAIBIDÍOL XII.

DIABAL COIMDEACTA.

Tug Colla agus an leagáir agus Taos Ós ua Cealla agus
Amhlaoib agus riar ar Inir Catais. Ar loings iread cuadar
ríor ó Luimneac. An faoi a bíodar ar an rlig bí an beirt
ógánac tuar ar bóro agus bí Colla agus an t-earbog tíor
i reómra leó féin. Bíodar as caint.

“Ní maic a caitnean an Banrígin liom, a Colla,” arsa’n
leagáir. “Cuirlean rí i gcumhne dom focal adúbairt duine
o’ búir naoimh.”

“Má cuir rí caint naoimh i gcumhne duit, a Achair,” arsa
Colla, “nár dóir go dtaitnefead rí leat?”

“Soó, iré puo adúbairt an naoimh ’nā sup ‘mairg a
o’feucfead go dlúit i n-agair mná le h-eagla go bfeicfead
fé a diabhal coimdeacta.’ Tá ‘diabhal coimdeacta’ as
sompflait. Conac é go minic i scaiteam na h-oíche aréir.
Tá eagla orm go bfuil fíor aici go bfeaca é. An ariugean
tú leat mé, a Colla,” ar seirlean. “Tabairfard an bean ran
nim do Drián nó do Muread nó doib ardon mura
ndéanfar iad do coraint go maic uiréi!”

“Ní feicim conur a béad don cairbde as teact cúici ó
n-a mbár ran, a Achair,” arsa Colla.

“D’féoir,” arsa’n leagáir, “go bfeicean rí féin é, nó
b’ féoir sup doic léi go bfeicean. Da ceart puo éigin a
déanamh a cuirfead ar a cumar don diobáil a déanamh do’n
ríg. Béad an rgeal go h-ole as éire agus as an eagla

i n-Éirínn anoir dá n-imtígeadh don puo ar Úrman, go ceann tamail eile pé 'n-Éirínn é."

"Cao i r' dóic leat ba éarpt a déanam, a tigeapna earbois?" arsa Colla.

"Ná féadfaí gan leigint do Úrman bia ná deoc do glacadh a' láim doinne ac duine áiríste éigin go mbéadh iontaoib ar?"

"I r' dóca go b'féadfaí," arsa Colla:

"Deintear ran láithead. Ní gá dhon droic amhar a cur ar doinne. Ní'l don rígh ná déinean a leiteir. Tá mná ann, a Colla, agus tá eolur acu ar conur duine cur cun baír le nim ar cuma ná fásfaid don caoi ar trúis báir an duine rin a b'fásail amac go deo. Do conac-ra cuir deir na mnáib rin. Conac an diahal coimheadta a bíod acu, díreac mar a conac diahal coimheadta fómhlait aréir. Conac an duine ar a raib an raor. Níor ríó fada an aimrín 'n-a diais ran go dtí go raib an duine rin ar an rígh. Ná dein don ríghnear."

"Ní déanfaid, a dtair," arsa Colla. "Ragad roir go Ceann Cora amáireac agus labarfaid le murcad. Ar mírte dom a ráid, a dtair, gur tura tug an foláram dom?"

"Ní mírte," arsa'n leagáir, "ac dein mar reo é. Abair go ndúarpt ná fuil don rígh ná déinean beairt mar a deirim cun é fein a coraint ar nim."

"Tá go maic, a dtair," arsa Colla. "Conur a tairn an cuir eile de'n cuideactain leat, a dtair?" ar reirlean.

"Go maic," arsa'n leagáir. "Tá nóra agus béara agus ríghste agus ná fuil tairtíge agusam-ra ar a róir. Ac meapaim, dá mbéadh tairtíge agusam oirca ná fásainn don loct oirca. Bainid ríad geit a' duine nuair a éion pé iad an céad uair. Níor cuir don puo ríam oirca iongnad oim agus do cuireadhair go léir oim i dturac na h-oirdé aréir."

Ír dóic liom go raibadair go léir ar leat-meirge. Bí teinnear am' ceann ó'n ngleo agus ó'n bpoitram a bí ar riúbal: Anran, ar leasao na rúl bíodair go léir ar búir nglúinib cun beannaect an pápa o' fágail uaim airir! Mura mbéad feadbar na h-aicne atá agam oraid b'éarfainn sur as magad fúm a bíodair."

"Bíomair lom dáirírib, a ádair," arsa Colla. "Nearc ar gceirim a cuir fiaclaib orainn é rin a déanamh."

"Ír fíor ran," arsa'n leasao. "Tuigim anoir go maic é. As maectnam dom ar an rgeal iré ruo aoirim liom féin 'na sur maic an bail ar cuir agaimn tear dá mbéad cuir o' búir bpoitram agaimn agus cuir de nearc búir gceirim, ar rgeat an foitram."

Éanadair cun na mainircead. O'eirig Colla go moe ar maidin amáiread a bí cúgaimn cun dul ear n-air airir láircead go Ceann Cora.

"Rasao-ra leat cóim fada le luimnead, a Colla," arsa'n leasao. "Tá pait gnóta agam le déanamh ann amearg na rasar atá ann. Tadair dom an eodair úo an borca iarainn n-a raib an cáilir agat ann."

Tug Colla an eodair do agus do gluaireadar. O'fan an leasao i luimnead agus táinig Colla go Ceann Cora. Uein an leasao an gnó a bí le déanamh aise amearg na rasar. Anran cuir ré tuairis Measgaig, an sabá a bíod as déanamh na n-aim do úrian. Do rciúruigeat é cun na h-aite 'n-a raib a céarta as an nsaá. Ní céarta a bí aise ac fice céarta, agus saibní as obair agus builg o'a réirceat agus iarán o'a lorgat agus o'a léarat le h-óiradib agus le carúraib inr gac don cúinne. Bí claidmte agus tuagana agus píci agus rleághana agus cloisao, agus gac don trasar gleur cogair, caicte anro agus anróo, cuir der na neicib rin geall le beic críocnuigce, agus gan cuir acu ac ar éigin turnuigce. Bí Measgac Sabá as imteact

anonn 'r anall amearg an luét oibre agus a fáil ar gac don ruo agus é ag óróúcán agus ag rtiúríúcán, ag molaó agus ag cáineadó, fé mar a déintí an obair cun a toile nó ar a málairt de cuma.

Táinig an legáir cun cainte leir.

"Tá obair mhór 'a déanamh anro, a duin'uarail," arsa'n legáir.

"Tá fágailtar oibre 'a déanamh ann, a tigeapna earbois," arsa Meargad.

Anran do ruo fé an legáir mhór-timpal trío an obair agus bí fé ag cairbeáint gac don ruo do agus ag miniuḡadó gac don ruo do. Fé deire do tairaing an legáir an eócair ar a póca agus cairbeáin fé do i.

"Feuc, a duin'uarail," ar reirean, "b'féidir go bfeadófa macfamáil do'n eócair rin a déanamh dom."

"Ambara ac fadófao agus fáilte, a tigeapna earbois," arsa'n gada. "Tá aithe máit agam ar an eócair rin. Ir mé a dein an eócair rin do Colla. Fuair fé cailir ana daor ó brian, agus d'iar fé orm-ra borca iarpainn a déanamh do'n cailir, agus glar a cur ar an mborca nár b'féidir a d' orḡailt ac leir an don eócair amáin a déanpáinn féin do'n glar. Ac meafar gur cuair an eócair rin amú,' a tigeapna earbois," ar reirean. "Táinig teactaire anro cúḡam, tá ruim aimpire ó rin ann, ó Colla féin, agus dúbairt fé liom gur cailleadó an eócair agus ná fadófaí an borca d' orḡailt, agus d' fiapfaió fé díom an bfeadópaínn, ó m' cuimne, macfámáila déanamh do n eócair. Dúbairt go bfeadópaínn agus do deinear."

"Cé r' b' é an teactaire?" arsa'n legáir.

"Duine der na manais, a tigeapna earbois," arsa'n gada.

"Duaíl anro a leit, a duin'uarail, i dtreó ná h-aireócair doinne rin."

Óruideadair i leit taobh.

“Níor cailleadh an eochair i n-don cóir, a Duinn-uairil,”
 arís an lezáir, “agus níor cuir Colla don teachtair
 cúsat-ra ’sá iaraibh oir macfaimil a déanam do’n eochair.
 An t-é a táinig cúsat biteamnáe ab ead é. Tá an cailir
 iméighe.”

“An cailir iméighe!” arís an gáda:

“Tá sí iméighe,” arís an lezáir. Agus d’innir ré trío
 ríor do conur mar a bí an cailir le tabairt do féin cun
 an díspinn doir do ráo or cómair úrúain agus na
 n-uairil, agus conur mar a fuair an borta iarainn folam
 nuair a h-ordala é.

Do rtao an gáda: Níor fan focal ann. Tuig ré
 láirneac suph deir ré árd dearmádo nuair a deir ré an
 macfaimil do’n eochair gan dul ríor agus labhairt ar dtúir
 le Colla féin. Tuig an deirte raint aimríre gan labhairt.
 Do labhair an lezáir.

“An aitheorá an teachtair an dóic leac?” ar reirdean.

“’Sé mo tuairim go n-aitheoráinn, a tigeamna earbois,”
 arís an gáda. “Duine der na manais ab ead é.”

“Téanam oir ríor anoir agus geódmíto rádar ar na
 manais go léir. Duairmíto eatarca agus iad as déanam
 a ngnóta. Ní neorramíto d’ doinne cad ’tá uainn. Ní h-don
 iongnad mire agus tura beir as gádaíl trío an mainirtir.
 Deirfar suph gnó éigin a bainean le d’ deirto a beir agam
 ’á tabairt duit le déanam.”

Cuir an gáda fear eile or cionn na h-oibre, agus do
 gluar ré féin agus an lezáir ríor go h-inir Cacaig.
 Duairadair trío an mainirtir. Bíodair as feúaint ar
 dóirribh agus ar glaraibh agus ar bacánaibh agus ar
 tuirleanaibh. Bí an lezáir as cur ríor ar an manac ro
 agus ar an manac úo agus é as déanam gac don trasar
 ceirtúicáin oirca, agus bí an gáda as faire cuige. Tánadair

cun an éiríaim. Do ghlaoḃaḃ ar an nḃeacon. Ní raib ré ann. Do rit teacḃtaire anro a' r teacḃtaire anrúḃ ar a loirḃ. Ní raib ré le fágail. Do ghlaoḃaḃ ar tḃaḃs óḃ ua cealla. Táinig ré. Do fíarḃraigeaḃ ḃé cá raib a comḃáḃaíḃe.

"Dúḃairḃ ré ḡo raib ré aḡ ḃul ruar ḡo luimneac i n-aonḃeaḃt leat-ra, a tḡearḃna earḃois," arḃa tḃaḃs. "Ní ḃeaca-ra ó rin é. An amlaíḃ náḃ táinig ré anuar i n-aonḃeaḃt lib?" ar reirean.

"Níor táinig," arḃa'n leḡáíḃ, "nó má táinig ní ḃeacamaíḃ-ne aḡ teacḃt é."

Le n-a linn rin táinig Colla. Do fíarḃraigeaḃ ḃé an ḃḃeaḃaíḃ ré amlaíḃ i n-aon ball.

"Nuair a fḃoírear Ceann Cora," arḃa Colla, "bí ré ann róḃam. Dúḃairḃ ré ḡo raib teacḃtaireaḃt éirḡin aise 'a ḃḃeíḃ uaíḃ-re, aḡ tḃiall ar an ríḡ, a tḡearḃna earḃois. Ir ḃóḃa ḡo mberḃ ré anro rar a' fḃaḃa."

"Ir ḃóḃa é," arḃa'n leḡáíḃ. Ní dúḃairḃ ré a tuille. Bí fḃíor aise ḡo nḃúḃairḃ amlaíḃ ḃḃéaḡ i ḃḃaḃ na teacḃtaireaḃḃa; náḃ tḡs ré ḃéin aon teacḃtaireaḃt ḃó le ḃḃeíḃ aḡ tḃiall ar an ríḡ.

"Tá ḡnóḃaí móra ar ríḃḃal ḃóir i ḡCeann Cora," arḃa Colla.

"Caḃ íaḃ na ḡnóḃaí íaḃ, a ḃḃair?" arḃa'n leḡáíḃ, aḡur ḃuir ḡaḃ aoinne a bí láíḃḃeaḃ cluar air ḃéin.

"Tá," arḃa Colla, "maíḃe móra a ḃeíḃ taḡaíḃe ann ó leat ḃuinn aḡur íaḃ a ḃeíḃ 'ḡá íaríḃ ar Ūḃian an Áḃroḃíḡeaḃt ḃo ḡlacḃaḃ."

"An amlaíḃ aḃá m'íḃeaḃḃainn tar éir ḃáir?" arḃa'n leḡáíḃ.

Ní n-amláíḃ, a tḡearḃna earḃois," arḃa Colla, "aḃ ḃeir an mḃuincir a táinig ḡo ḃḃuíl leat ḃuinn ḡo léir corḃa ḃe m'íḃeaḃḃainn aḡur náḃ foláir é ḃur i leíḃ taíḃ aḡur Áḃroḃíḡ ḃéanam ḃe Ūḃian."

“Ír ole agus ír tian ole an rígeál é rin,” arsa’n leagáir.
“Éireódair cois do fuiltead ar ran má gáillean úrman dóib.
Cad deir Múrcad?”

“Ní deir ré puinn,” arsa Colla. “Deir ré nác ceart
gáillead i n-aon cor dóib ac ar aon coingíoll amáin.”

“‘Ar aon coingíoll amáin.’ Cad cuise an coingíoll?
Cad é an coingíoll e? Conur féadfaid aon coingíoll ceart
a tabairt do úrman cun na h-áirígeadta!” arsa’n
leagáir.

“Deir Múrcad,” arsa Colla, “nác ceart do úrman
toiliugad i n-aon cor cun na h-áirígeadta do glacad
mura n-iairid leat éinn agus éire go léir do’ aon gut
air i glacad. Agus deir Sormfáil go bfuil an ceart
aige.”

“Tá, an ceart aige,” arsa’n leagáir: “Ac conur
a gheófar amac an t-aongut ran? Má tusan úrman aon
éuar do cómaile na n-uair ran airdéar láirneac é ar
fuar na h-éirean go léir. Glacfaid cáirde m’lfeaclainn
arm. Glacfaid cáirde úrman arm. Beid ré ’n-a cois do
dearid aghainn. Ní móir dom dul cun cainte le úrman agus
le Múrcad. Téanam ort aird, a Colla. Go scuipid Dia
ar ríge ar a leir!”

CABIDIOIL XIII.

FÁSTAR FÚM-SA FÉIN É.

Níor cuimnígead a tuille ar amlaoid ná ar an mbeirid
a bíinníte aige, ná ar an eodair. Do gluair an leagáir agus
Colla agus an fada, cóir tuis agus o’féadadair cóir
iompar a o’fáil, roir aird go Ceann Cora. Fuaradair

Urian agus Muread agus Dúlainn ós agus Sompflait i
 gcómairle, irctis i reómra leó féin, agus na h-illtaig i
 reómra eile as feiteam le preasra. Cóm luad agus táinig
 an legháir irtead do cuir Urian fáilte roimhir agus d'inir
 ré bunúr an rgeil do agus d'iar ré cómairle air.

"Ní' leasam le tabairt duit, a rí," arpa'n legháir, "ac
 an t-aon cómairle amáin. Iré m'lféaclainn an t-Árdrí-
 iré Árdrí Éirean é i láthair na h-uair reo 'n-a bfuilimí
 as caint anro. Dearc éagsóir íreac é cur ar an
 Árdrígead. Saban an éagsóir rin i scoinnib dlighe Dé.
 Má tá leat cuinn corpa de m'lféaclainn cuiread leat
 cuinn féin ar an Árdrígead é. Anran má' r toil le fearaib
 Éirean Árdrí a déanam de Urian deinitoir é. Ní beir
 Urian as déanam éagsóir ar doinne an uair rin má glacan
 ré an Árdrígead. Má géilltear anoir dor na maicib
 reo atá tagaite anro ó Cúis' Ulaó na gairt ríad abaille agus
 neórraí ríad do gac doinne sur géillead dóib. Beir ré i
 mbéal gac doinne so bfuil Urian le beir i n' Árdrí. Ré
 ait 'n-a bfuil cáirde m'lféaclainn ar fuair na h-Éirean
 glacraí ríad arim láirreac, agus glacraí cáirde Urian
 arim láirreac. Beir rir Éirean 'n-a dá scamta agus iad as
 marbúgac a céile. Loitrear agus leigrear i n-aon lá amáin
 a bfuil de cairde deanta as Urian i n-Éirinn ó'n gcéad
 lá a cós ré clairdeam.'

Do labair Dúlainn.

"Ir maic i do caint, a tigeirna Earbois," ar reirean,
 "agus ir eagnairde, ac tá cúpla puo agus níor tuair
 aghair orpa. Má cuirtear abaille na daoine reo atá tagaite
 anro ó Cúis' Ulaó cúgáinn, gan aon tráram i n-aon cor a
 tabairt dóib, cad ir dóic leat a déanraí na daoine a cuir
 anro iad? Ir dóic liom-ra so bfuil fíor asam cad a
 déanraí ríad. Ra gairt ríad i gcómairle. Neórraí dóib
 ná glacraí Urian an Árdrígead. Déarraí ríad-ran: 'Tá

go maic. Níl aḡainn ac árpóig éigin eile do folácar. Ní coimeárfaimis m'lféaclainn a tuille pé cuma 'n-a mbeir an rḡeal aḡainn.' Cuirfari na teactairí céadna ro aḡ triall ar fear éigin eile, ar fear éigin ná fuil ábalta ar ḡaeólaib éirean do ḡleupaḡ pé don rmaect amáin cóm maic aḡur 'tá ḡrian ábalta air. Anran ireaḡ beir mearḡán mearairḡe i ḡceart aḡat ar fearaib éirean. Anran, ní 'n-a dá ḡcuro a beir fir éirean aḡat ac 'n-a ḡtrí coḡaib, 'n-a ḡceitḡe coḡaib, aḡur iad aḡ marbuaḡaḡ a céile, aḡur ní rior caḡin a ḡéanfar don neart amáin airíḡ oíob. I ḡtaob éaḡcóra: ní h-éaḡcór ar ríḡ ná ar árpóig má 'r toil le n-a ḡaoine féin é cur i leit taobḡ toirḡ ḡan an ḡnó a tuḡaḡar le ḡéanamḡ ḡó a beir aḡe 'á ḡéanamḡ ḡóib ḡo réir a ḡoile. Mura h-éaḡcór ḡ'á ḡaoine féin m'lféaclainn ḡo cur ar an árpóigeaect ní h-éaḡcór ḡo ḡrian an árpóigeaect ḡo ḡlaaḡaḡ."

Do rtaḡ pé aḡur ḡo fuirḡ 14. Cuairḡ a caint i ḡfeirḡm ḡo h-ana ḡaingean ar a raib aḡ éirteaect leir. Níor cúimniḡ aoinne acu, ḡo ḡcí ḡur labair pé, ar caḡ a cuirfeadḡ amaḡ ḡá n-iaḡcí ar ḡuine éigin eile teaect ra n-árpóigeaect i n-inead m'lféaclainn.

"ḡ'féirḡ," arfa Murcaḡ, "ḡur maic an ruḡ ḡlaḡaḡac irteaḡ anro ar na teactairíḡ reo aḡur a ráḡ leḡ a ḡ'innrinc ḡúinn ḡo h-iomlán caḡ 'tá uata. ḡ'innreḡar ceana é, ac ir níḡ é reo náḡ mirḡe móran cainte ḡéanamḡ 'n-a taob. Anoir an t-am cun na cainte ḡéanamḡ. Ir fearḡ feucaint ar an uile taob ḡe'n rḡeal anoir 'ná ḡ'féirḡ deḡrmaḡ a ḡéanamḡ náḡ ḡ'féirḡ a leigear ar ball."

Do ḡlaḡaḡaḡ irteaḡ oḡta.

"ḡa maic linn, a uairle," arfa ḡrian, "ḡo neorfaḡ ríḡ anro airíḡ, i láḡair an Earbois, an toirḡ a tuḡ ríḡ, aḡur na cúireana a bí aḡ an muincir a cúir cúḡainn ríḡ le ríḡ a cur cúḡainn."

Ó' innreadóir aifíir ead a tug iad. Seo naib ré buailte irtead i n-aighe na poibilibéadta go léir lartuair ná bead na ná réan ar éirinn go dtí go mbéad úrian i n' áiríog ar éirinn. Seo naib m'íreáclainn maí go leor mar nís cúige, ac gur léir do gac doinne ná naib an acfuinn aighe ann, ná an éirim aighe, ná an cumar gnímh, ba ceart a beir i n-áiríog éirean. Ná naib don fear beo go naib na tréite rin ann an uair rin cómh láirir agus bíodair i m'úrian. Ó'á úrís rin gur b' éasóir ar éirinn gan úrian a beir i n' áiríog uirí. Seo naib rin éirean ceapaithe ar úrian do cur ra n-áiríogeadt dá otoiúgead úrian féin cúige.

Anran ó' áiríogair na cineada agus na tuada agus na treabóirí, ní h-amháin i leat éirinn ac ar fuair na h-éirean go léir, a bí ar an aighe rin.

Nuair a bí deire naíóte as na teadairíbh do labair úrian.

"Deirís lib ábailé, a uairle," ar reirean, "as triall ar an muintir a cuir anro rib, an freasra ro. Glacrao-ra an áiríogeadt má toirúgean m'íreáclainn cúige, agus ir mé féin a naíóir ríor as triall air agus a cuiríbh cúige an ceirt. Socaróir an ríéal roir mife agus m'íreáclainn agus ní gac ó' doinne eile beo a tuille cainte déanam 'n-a éad."

Níor labair doinne eile. Do h-ollamúigead dinnér mór dor na teadairíbh agus do veinead cúram mór díob ar fearó trí lá agus trí oíóce, agus anran ó' fásadair plán agus beannaóat as úrian agus asa teiglac, agus ó' imtíogair ótuair ábailé.

Nuair a bíodair ar an ríú as dul ábailé bíodair as maétnam ar an úrreasra a bí fásalta acu ó úrian, ac dá mbeirí as maétnam go ceann bliana air ní féadairí don tuairim a tabairt do ead a tiocrao ar, agus 'n-a teannta ran a'ir eile níor b' féiríbh díob don loet fásail air. Ní lúga 'ná mar féadrao an léáir don loet fásail air. Ní

luḡa 'nā mar a d' féadfao m'lféaclainn féin don loct a d'fáḡail ar an bfreasra dā n-airiḡeao ré é, aḡur ir doḡa ḡur airiḡ. Do ḡlacfao ḡrian an ároḡiḡeaoct—ac ní ḡlacfao ré i i ḡcainnib toile m'lféaclainn féin. Cao é an loct a b' le fáḡail aḡ aoinne air rin?

Cuir an freasra ran corḡ láiteao leir an bfoirmao ar ar tráct an leḡáio. Ní raib don níð cun cafao m'lféaclainn aḡur cáirtoe ḡrian do cur i ḡcainnib a céile, mar do coimeao an freasra an ḡnó ḡo léir ioir ḡrian aḡur m'lféaclainn féin. Ní raib don baḡḡal ḡo raḡao aoinne aḡ cairiḡsint na n-ároḡiḡeaocta d'aon fear eile, mar ní dūbairt ḡrian lom díreao ná ḡlacfao ré féin i. Ní raib aḡ daoine ar ḡac taob le d'éanam ac a ruaimnear a ceapao aḡur fanmáint ḡo bfeicfioir cao a d'éanfao ḡrian.

D'imtiḡ Colla aḡur an leḡáio riar ḡo n-lmḡ Catáis. D'fíafraisḡoar cá raib ámlaoib. Ní raib don tuairiḡs air. D'imtiḡ lá aḡur d'imtiḡ dā lá, aḡur níor táinis ré. D'imtiḡ reaoctmáin aḡur níor táinis ré. Do cuirao teaoctaire roir ḡo Ceann Cora feucáint a' raib ré ann. Ní raib. Do ḡluair tuille aimḡre aḡur níor táinis ré. Anran táinis neite eile aḡur ḡnócaí eile crioḡta ar an mainiḡtḡir aḡur ar na manaiḡ, aḡur d'imtiḡ ámlaoib ar a ḡceann. Ní raib don fíor acu ar ḡuir na cailire. Níor b' don ionḡnao ró móir leó óḡánac a d'imteaoct mar rin leir féin ar an mainiḡtḡir. Níð ab eao é do tuiteao amac anoir a' r airí. Nuair a tuiteao ré amac ní bíor catuḡao ró móir oḡta 'n-a taob. Oar leó "b'fearr teiteao maic 'nā oḡoc fearam." Aḡur d'á luaoct a deintí an teiteao b'eao b'fearr é, oar leó, ó b' le d'éanam i n-aon cor. Oar leó, ba truaḡ náir teit ámlaoib rap ar deineao deacon d'e.

Níor ḡlac Taḡs Óḡ ua Cealla an rḡéal cóm neam-corḡuairao ran. Ní raib don fíor aise ar ḡuir na cailire ac cóm beaḡ le n-aoinne oer na manaiḡ, ac ní áiteoé' an

raoḡal air gur b' amhlaid a teit amhlaid. Dar leir, má h' amhlaid beo tiocfaid ré tar n-air cun na mainirtreac mura mbéad go raib ruo éigin 'á corḡ ar teact tar n-air. Coir i gCeann Cora do conactar go déanaí é.

"Raḡad roir," ar reirean, "aḡur labarfaid leir an mbanrígin aḡur má táinig don tuairḡs ó n-a muinir a cuir fiaclaib air cuair a tabairt abail neorfaid rí dom é. Bí rí ana móir leir. Má tá don vroc n'ó imtḡste air ní feadair cao a déanfaid."

Ir ar éigin féadad ré don bliúir bíd a caiteam ná don neul de'n oíde do coila. O'imtḡs ré roir. Fuair ré caoi ar caint le ḡormflait. Bí rí go h-ana féim leir, aḡur bí rí go h-ana buarta mar ḡeall ar ḡan don tuairḡs a beit aige ar amhlaid. Ní raib don tuairḡs i n-aon cor aici féin air. Meair rí, n'ó náir b'ionḡad, go raib ré tar ra mainirtir. Cuir rí a lán ceirteana cun taidḡ 'n-a taob. Ar tug ré fé n-deara le déanaige go raib don n'ó aḡ déanam don buarta d'ó? An raib don trioblóir roir é féin aḡur Colla mar ḡeall ar don ruo? Ar tugaḡ don milleán d'ó mar ḡeall ar don n'ó? Cuir rí a lán ceirteana de'n tróir ran cuige, aḡur tug ré fé n-deara go bfeadad rí ana ḡeair air le linn ḡac ceirte 'cun.

Bí an cuair rin i n-airtear. Nior féad ḡormflait don tráram aigne tabairt d'ó. Siúo ótuaid go h-úib Máine é feúdaint a' bfaḡad ré don tuairḡs ann. Com luac aḡur conaic Niam é ba beag náir tuit rí i laige, bí ré aḡ feúdaint cóir h-olc ran.

"Airíú, a taidḡ," ar ríre, "cao d'imtḡs oir!"

O'irir ré d'í.

"Ir d'óca," ar reirean, "gur b' amhlaid atá ré marb, aḡur cao a déanfaid!" aḡur ríú cairre deor anuar ó n-a rúilí.

Do leis rí d'ó ar fead tamail, aḡur ní tirim a bí a rúile féin. Fé deirre do labair rí.

“Má tá pé beó, a Taidís,” ar ríre, “ásur má tá cion cóim móir ran ásat air, ní mar rin ir ceart duit an cion a tairbeáint.”

“Ásur cad tá le déanamh ágam, a Miam?” ar rírean.

“Cuir daoine amac ar a tuairis,” ar ríre, “ásur seall luact-raochar maic do’n t-é a tabarfaid tuairis cúsat air. Ní h-é mo tuairim féin go bfuil don d’hoc nio tar éir imteact air. Fear nó garta iread é. Ní dóic liom go bfuil don namaid aise.”

“Ní fearad an traogal,” arsa Taidís, “cad é an gnó a bí roir go Ceann Cora aise an lá a cuaid Colla ásur an t-Earbois roir ann. Conaic Colla ann é ac ní fearaid doinne-á d’ul ann é ná ág teact ar.”

“Cuir t’ aigne cun ruaimhir, a Taidís,” ar ríre. “Ní’l baogal air. Tá ríor a gnóta féin aise. Má tá oiread ceana aise oir ásur t’á ásat air ciocfaid pé tar n-air cúsat cóim luac i n-Éirinn ásur o’fearfaid pé teact.”

Cuir Taidís amac an luac cuaradís ásur seall pé an luact-raochar dóib, ac níor táimis don tuairis ar Amhlaoib. Ac táimis tuairis nár b’é. Táimis tuairis ó Ceann Cora, ásur cuir an tuairis rin gac don ruo eile roir ríar.

CAIBIDIL XIV:

GIOLLAÍ TURAIS.

Bí Taidís ós ua Cealla tagaite tar n-air go mainirtir Inre Catais cun a cuio léiginn do ériocnuagad, ásur bí pé ág ríre cuise gac lá feudaint an aipeod’ pé társ nó tuairis ar Amhlaoib. Lá d’á raib pé ar an gcuma ran, timpal mí

nó cúis feachtmaine tar éir na dteachtairí ó leat Cuinn a
 beir i gCeann Cora, táinig teachtairfeacht ó Uib Máine as
 triall air 'gá ród leir dul ótuairt abailé láirfeach, go raib
 teachtairí Urian tar éir dul móir-timpal cun uairle na
 tíre go léir, 'gá ród leó beir i gCeann Cora lá áirighe, iad
 féin asur a gceangnam fear, asur do h-ainimniúgead an lá.
 D'imtigh ré abailé. Do gheir ré féin asur a dtair oirfead
 nirt asur d'féadadair, asur táadair go Ceann Cora:
 Bíodair ann i gcóir an lae a bí ceapairte. Níor b' fáda
 go raib móir-fluag láirir uairal cruinnighe ann. Ní raib
 fíor acu cad é an gnó a bí díob, ac ba cuma leó. Bí fíor
 acu go raib gnó as Urian díob asur gur b' é a ngnó féin
 é. Náir baogal go dtadairfead Urian ó'n mbailé iad mura
 mbéad cúir maic a beir aige cúise, asur gur b' iad féin a
 béad beirte ar ball le pé gnó a bí le déanam aige.

Na loclanaigh a bí roair cun cóinnighe i n-Éirinn asur
 tar éir géillead do Urian asur d'a dúigheib, bíodair ann
 cóir maic leir na Gaedail, asur ba móir an bheir iad ar
 neart ríog Urian, asur ba maic.

Bí teachtairí maic as Urian. Siollai tuair a tugti
 oirte. Fíir óga luata láirir ab ead iad asur bí ana
 cuirfeacht as gac teachtairfeacht acu. Fíir tobta ab ead iad.
 Mar gheall ar feadair a gcuirfeachta a déintí iad do toga.
 'N-a gcuir ipead téirir ar teachtairfeacht. Nuair a bíod
 rgeala as Urian le cur go h-oban as triall ar níg éigin
 de nígheib Éirean nó ar duin'uairal éigin, ní deinead pé ac
 duine der na teachtairíib rin a comaint uair as triall ar
 an níg rin, nó as triall ar an nduin'uairal ran, leir an
 dteachtairfeacht. Gluairfead an teachtairfeacht rin 'n-a cuir, asur
 níor b' fáda go mbéad an teachtairfeacht tagairte cun cinn.

'Na cuir ipead d'imtighéad an teachtairfeacht, ac má fead ba
 luata 'n-a cuir é 'nád fear eile ar muin capail. Nuair a
 téirfead na siollai tuair rin i dtairighe feachta ba luata iad

'nā don fear capail, agus ba buaine. Ní fearó' capail i n-don cor le buaine acu. B'féidir go mbéad an capail níor géine 'nā an cuiríde i dturac an cúirca, ac rár a mbéad ríde míle curca díob acu béad an capail buailte amac. Anran iread béad a cuirídeacat as teacat i gceart do'n shíolla turair, agus béad trí ríde míle curca dé aise rár a' mbéad don blúire turire as teacat air. Anran féin níor gá do ac rodar réir a déanamh ar fear tamail big agus béad anál agus mipeac agus a lán-ríde airí aise. Ní raib don mair i gcapailib 'n-a n-aice rú.

Dá éagmar rin, ní raib coill ná enuc, gleann ná porac ná ada i n-éirinn ná raib aine acu orca go léir, agus gabóir gac don cómhgar, i dtreó gur minic ná bíod míle 'rlig acu le gabail nuair nár brolair o' fear capail gabail, b'féidir, deic míle de timpal. Anran, ir 'mó ruo a cuirfead rígnear ar fear capail ná cuirfead don rígnear orca rú. Bíod balcúirí éadroma orca, agus bróga éadroma, agus ir minic ná bíod don bróga orca. Bíod aine inr gac don ball orca, agus cómh luac agus tiocrao tarc nó ocrar orca ní bíod acu ac agha a cabair ar an gcéad tíg a buailfead úmpa agus geóirí a noócin bíod agus díge. Dá mbéad orca gabail tré dútaig namad béad arm acu, arm éigin ná béad ró crom. Nuair a neartuig cómhacat úriain ní bíod don gá le h-arm acu. Bí fíor as gac doinne gur b'ia teactairí úriain iad. Níor beas ran. Ir amlaio a bíod gac doinne as cabruagad leó i n-inead don ceataige déanamh dóib. Do tugti bia agus deoc agus onóir agus uraim dóib mar gheall ar úriain, agus ní baogal go dtugairí don cúir o' doinne cun don gearáin a cúir iteacat orca, bí a leitéir rin de rmacat as úriain orca.

Bíod cuir deir na h-uairle b' doirde i n-éirinn ra gnó ran. Tugad an gnó eólar dóib ar an dtír agus ar na daoine, ní b'fearr 'nā mar a o'féarairí a o'fágail ar

don cuma eile. Bíod pot-óuine o' níosra éirean féin ra gnó. Do tábla, an uair reo ar a bfuilimíó as trác, go raib óuine de níosra éirean ra gnó. Fé ceilt, ámtac. iread bí ré ra gnó. Donn ab ainim dó, Donn mac beatac. O'n ttaob tiar tear de'n mnamain ab ead é asur mac níg ab ead é. Ó bí ré veic mbliana o'aoir do tugad fé nveara go raib cuirtheact uatbárac aise. Nuair a bí ré ceitpe bliana véas do beiread ré ar na gioraitib ar taob an gleanna, as nait 'n-a noiais asur 'gá scaraó mar a véanfad cú. Mar gheall ar an gcuirtheact ran a bí aise do tugad "Caoilte" mar lear-ainim air. Táinig ré as triall ar brian cun go nglacfaí amearg na nsiollai curair é. Do glacad láitread é cóm luat asur do conactar an nait uatbárac a bí aise. Ní raib don fear ann a o'féadfad coimead i n-aice leir i n-don cor i gcúrra reata. Nuair a siarraigead a ainim oúbaire ré sur Caoilte ab ainim dó. Bí tuairim acu go léir sur b' ainim breise an ainim rin dó, ac ba cuma leó. Bí fíor acu, gan ac feucaint air, go raib fuil uaral ann.

Bí ré cóm mait ra gleacairtheact asur ar na n-armaib sairse asur bí doinne o'á luat cómnadoire. Fear breas córac cumarac ab ead é. Má bí acn loct air b'é reo é. Déarfad óuine go raib a cora, ó éiománaib go talam, beagáinín nó fáda asur nó láitir i gcomparáio le n-a cabail. Ac bíodair téasairta tuar asur caol tíor, asur bí an dá tioris ana beas, ana teann, i tceó go raib neart móir asur meáscaint beas ionta. Bí an léim aise cóm mait asur bí an nait aise. An falla a bead cóm n-áir leir féin do raíad ré do léim cairir gan lám ná cor a cur ann. Do naitread ré i n-aice capail asur do raíad ré do léim i noiom an capail rin asur an capal ar cor-anáirde.

Ní raib ré nó fáda i gCeann Cora amearg na nsiollai

turpáir nuaíir a cuirfeadh amach an teachtairfeacht úd. Cé cuirfáir riar go h-Uib Máine ag triall ar Taos Mór ua Cealla ac Caoilte.

Cuairt ré riar agus eus ré a teachtairfeacht. Conaie ré Taos Mór, agus conaie ré teiglac Taos Mór. Agus feuc. Conaie ré an rígan ós. Conaie ré Miam. Ba beas ná gur baineadh a meabhair faogalta de glan cóim luat agus conaie ré i. Conaie ré áilneacht agus uairfeacht go minic roimhir rin, i mnáib a dúta féin, agus i mnáib eile i noútaib eile. Ní feacaídh ré miam roimhir rin i n-aon mhaoi, uapal ná ipeal, aon nídh a d'féadfaidh ré eir i gcomparáid leir an roir áilneachta a táinig or cómair a fúl cóim luat agus táinig Miam or cómair a fúl. Cóim luat agus d'feuc ré uiréi do leat a dhá fúil air agus ba beas ná gur leat a béal air, agus níor féad ré a fúile bogadh di. D'feuc ríre air, agus má feuc ní baogal ná gur bog ré di láirfeach iad. D' feuc ré ríor ar an ocalam, agus do lar ré go bun na scluar nuaíir a euis ré an tuactal a bí déanta aige. Do labair ríre go breas neam-ionganrac neam-tuairimeach, agus cuir rí pait ceirteana euis i ocaob úriain agus i ocaob na h-oibre a bí ar riúbal, agus i ocaob na ríste agus na n-uapal eile a bí ag teacht go Ceann Cora. Do labair rí cóim cnearta leir agus cóim rérúnta gur cuir rí a aigne eun ruaimhir i ocaob an tuactail a bí déanta aige.

Iré cuairt ohear go h-Inir Catais ó Uib Máine eun an rseil a d' innirint do Taos Ós. Táinig ré féin agus Taos, agus tuille der na h-uairib óga a bí ar rgoil na mainirfeach ó Cúige Conacht, tánaoair abail le coir a céile. Do gleuraoir go léir iad féin i n-arm 'r i n-éide agus eugaoir aghair ar Ceann Cora. Cuairt Miam go Ceann Cora i n-aonfeacht le n-a h-aíir. Cuairt a lán eile de mnáib uairle na h-áite ann, leir, i n-aonfeacht le n-a muirir féin. Do rit an siolla turpáir rómpa eun a

‘óinnrinc go maibdar as teacht asur cun áite do ceapad asur do coimead dóib ‘n-a bfeadfaidir longpóirt a cur ruar dóib féin. Ní badozal ná go maib ré ann rár a dtáinig puinn eile, asur ná sur focaruis ré ar áit de ar oipeamhac do longpóirt tairis móir uí Cealla. Níor b’fada go dtáinig Taos Móir féin asur míam asur an teiglac go léir, asur tús daoine fé n-deara go maib an siolla turair ana cúramac i dtadob longpóirt tairis móir.

Bí longpóirt níg Conacht eile i n-aice na h-áite ‘n-a maib longpóirt tairis móir uí Cealla. Bí cuio de miosra Conacht a tús fé n-deara go maib an siolla turair ana tiúrshalac as cur shac don nío i n’ áit féin i longpóirt tairis móir uí Cealla, asur bí pait ionghad oirca.

Níor fásad an siolla turair adfad as déanamh an tiúrshal, ámtac. Do comáinead cun riúbal é ar teachtair ead eile. I rár a glaoiré i gcóinnuige nuair a bíod shó le ritinear asur le cruinnear asur le géarúir. Cuir tuine éigin de na h-uairlib leatrgéal éigin uair ‘gá páb ná féadfad ré teacht. B’éigin do áoilte dul as triall air asur a tairbeánt do sur ceart do teacht, go mbéad ré as déanamh díobála do féin mura dtasad ré asur a tairbeánt dor na h-uairlib eile go maib ré cóm maic le h-aoinne acu cun dualgair fir do cómlionad.

Nuair a bí na h-uairle go léir cruinnighe bí móir-fluas áluinn uaral acruinneac as úrian. Níor mirt “sarra nár dóic” a taidair ar an móir-fluas ran, mar a tugtar ra tream ammán. Ó turnuigdar ar teacht bí Measac Saba asur a maib de ceartanaib an traoshal aise as obair go dian as déanamh arim asur as deirigad arim. Táinig shuibní i n-donfeacht leir an muintir a táinig. Mura mbéad ran níor b’féidir do Measac teacht ar an obair. Na shuibní a táinig, ámtac, i rár amlaib a luigdar irteac ra n-obair a bí ar riúbal, i dtéannca na shuibní a bí ann rómpa, asur do

rciúruis Meap̃sac an obair go léir. U'rin mar ba túirge a bí an obair go léir críochnuig̃te. Do críochnuig̃ead an obair go léir pé deire agus do r̃guir̃ead na longbuir̃t agus do gluar̃ an mór-ṡluag̃ cun bótar̃.

CAIBIDÍOL XV:

ṡIR ÉIREAN.

Da mór an ṡadarc an mór-ṡluag̃ ran. Bí reat̃ catana ann agus bí or cionn trí míle fear̃ inṡ ṡac cat̃ acu ran. Bí ṡac cat̃ pé n-a ṡíosṡa péin.

Bí Cian mac Maolmuar̃ ann, ó Uib̃ Eadac̃ Múman, agus Dómnall mac Duib̃, agus bí trí míle fear̃ acu. Bí ṡiṡ na nDeireac̃ ann, Moṡla mac ṡaoláin, agus trí míle fear̃ aige. Bí Loingreac̃ mac Dúlainṡ ann, ṡiṡ Uib̃ Conaill ṡab̃ra, agus trí míle fear̃ aige. Bí Mac Beatac̃, ṡiṡ Ciarr̃aige Luac̃ra ann agus trí míle fear̃ aige. Bí Taṡṡ Mór̃ ua Cealla ann ó Uib̃ Máine agus trí míle fear̃ aige. Bí na ṡiṡte agus na h-uair̃le ann ó ṡac aon páirt̃ de leat̃ m̃loṡa, na ṡiṡte agus na h-uair̃le a bíor̃ aṡ cur̃ cogair̃ ar̃ a céile agus aṡ mar̃b̃uṡar̃ a céile agus aṡ díṡṡuṡar̃ a céile ar̃ ṡac aon tr̃aṡar̃ cuma go dtí gur̃ cuir̃ Urian ṡmaet̃ or̃ta, agus gur̃ cuir̃ pé ṡiacaib̃ or̃ta, d'a lom̃ deir̃is̃ airm̃deóna, a lear̃ a d̃éanam̃ agus lear̃ a nṡaoine do d̃éanam̃ agus cur̃ le céile i n-aṡar̃ naṡar̃ iaraet̃a.

Dob' áluinn an ṡadarc iad, aṡ ṡluair̃eact̃ roir̃ ótuar̃ pé d̃éin na Team̃rac̃. Dob' uar̃al an ṡadarc iad. Da cómaet̃ac̃ an ṡadarc iad.

Tánaṡar̃ i ṡcóm̃nṡar̃ na Team̃rac̃. Cuir̃ Urian teact̃air̃i

a5 triall ar m'lfedaclainn, 'gá ríd sup b' é toil fear Éirean go ndéanfaí m'lfedaclainn rḡaramaint leir an ártorígeaet i tceó go ttabarfaí do ḡrian í. Sup b' é cúir a bí a5 fearaib Éirean leir rin 'ná a luigeaó a bí deanta a5 m'lfedaclainn, i scaiteam na h-aimprie a bí ré i n' ártoríz, cun na loclanae a díbir a' h-Éirinn a5ur cun cómaet na h-Éirean do cup le céile 'n-a gcoinnib. Go raib ḡrian tar éir cómaet na loclanae do cup ar neamnió i leat moga. Dá mbéaó ré i n' ártoríz ar Éirinn an faio a bí ré 'n-a ríz ar leat moga go mbéaó cómaet na loclanae cupa ar neamnió aise ar fuaid na h-Éirean go léir. Dá luataet a tabarfaí ártorígeaet na h-Éirean do anoir sup b'eaó ba luata a beaó cómaet na loclanae ar neamnió. Dá bríz rin nár b' foláir do m'lfedaclainn rḡaramaint leir an ártorígeaet i tceó go ttabarfaí do ḡrian í. Dá mba nuó é ná toileóe' m'lfedaclainn cuige rin nár b'foláir o' fearaib Éirean a iaraib ar ḡrian an ártorígeaet a tḡaint do toiaó cata.

Tug m'lfedaclainn freagra ar na teactairib:

"I' liom-ra an ártorígeaet," ar reirean, "a5ur coimeátofaó í. M'lim ollam anoir láitreae cun cata a5ur cruao-cómpaic a deanam cun i coimeáo. Táinig ḡrian anro a5ur móir-flua5 aise. Tḡs ré a aimpir féin cun é féin o' ollamugaó a5ur do cup i tceó. Tugtar oóm-ra mí ó'n lá iadu cun mo nirt do cruinniu5aó. Má féadaim mo neart do cruinniu5aó tabarfaó cat do ḡrian a5ur o'á móir-flua5. Má teirean orm an neart a o'oirfeao dom do cruinniu5aó tabarfaó an ártorígeaet do ḡrian. Má toiligean ḡrian cuige rin iartar air fanamaint i tteamair a5ur a flóigte do cor5 ar éreaeo ná ar arḡain a deanam ar an tceir móir-tímpal."

Toilig ḡrian a5ur o'orui5 ré na flóigte do cor5 ar aon díobáil a deanam do'n cómarpanaet.

Cuir M'lfedaclainn a teacetairí ag triall ar nígctib agur ar uairtib leat Cuinn 'gá iapaib oirta teacét agur Árpóig Éirean do coraint i gcoinnib Ærian. Tugadar go léi caint bheadh bog réir dor na teacetairí, ac níor gailadar don congnaí a tabairt. Dúbdairt cuir acu náir móir dóib aimpirí a tógaint cun an rgeíl a bpeitniugad. Dúbdairt cuir acu go gcaití a leatrgéal a gáidil mar ná raib ar a gcomar teacét an uair rin le h-aon congnaí. Dá nglaoití bliain roimí rin oirta, nó i gceann bliana 'n-a diais ran, go mb' fíoir go bfeadfaoir ruo éigin fóganta déanam. Ac an uair rin; dá mbéad fíor ag M'lfedaclainn féin conur a bí an rgeál acu ná cuimneó' ré ar a iapaib oirta teacét ag triall air.

Nuair a h-iapaib ar doo ua Néill teacét dúbdairt ré, go tur, nuair a bíod Teamair agur Árpóigeacét Éirean agá taob féin de fíocht Néill go ndéiníoir Teamair agur Árpóigeacét Éirean do coraint ar namdaib iapaicta agur ar leat moga nuadac. Dá mbéad an Árpóigeacét acu anoir go ndéanfaoir an coraint céadna. B'é rin le ráo, mura raib M'lfedaclainn ábalta ar an Árpóigeacét do coraint náir b'fearra do ruo a déanfao ré 'ná i tabairt do'n fear a cornoó' i; nó i tabairt do Ærian.

Nuair a fuair M'lfedaclainn náir b' don maic doo beit ag bpaí ar congnaí ó-r na nígctib cuaid iré ruo a dein ré 'ná oirim beag marcac a tabairt leir agur teacét cun cainte le Ærian. Do glac Ærian é le h-uaim agur le mórcroide. D'imí ré do Ærian conur a bí caillte air ag nígctib leat Cuinn agur an eapnoir a bí tabairta ag ua Néill do.

"Ní foláir dom géillead dúit, a Ærian," ar reirean, "nuair ná fuil ar mo cumar cur ad' coinnib."

Do rtao Ærian agur dein ré a maictnaí.

"A Árpóig," ar reirean, "ní h-alaid doim-ra don éagóir a déanam oit. Má'r toil le fearaib Éirean an

féin ó baogal ná go raib zheim ceapc ar an pígeaó aise go dtí go raib Rirteáir cirta cun baír aise. Feuc ar an dtímaó Rirteáir, talí i Sarana. Cún teaó ar pígeaó Sarana agus cún na pígeaóta coimeáó dó féin do maíó pé a gaolta go léir díreac maí a maíóó' búirtéir mucá! Feuc riar oíca go léir, ó'n lá a táinig William agus a fluaó Nórmaóac irteaó, go dtí gur bain na daoine an cómaó ar a lámhaí ar fáó náó móí, agus náí fágaó acu ac ainim na cómaóta. Cao a bí acu 'á déanam i scaiteam na h-aimpíe go léir ac as fáó a céile agus as taótaó a céile as baint na pígeaóta ó'a céile!

Cao 'déarfáó duine acu rúó dá n-aiúgeaó pé an éaint úó a tárla an lá úó, íoir Órían agus M'ífeaclainn? "Ní'lim ollam anoí cún cata tabairt duit, a Órían," arfa M'ífeaclainn. "Tabair mí óom cún mo nírt do éruinniuáó agus anran tabarfaíó mé cat duit cún na h-Árópígeaóta do córaint oírt."

Cao 'déarfáó Bolingbroke dá n-abraó an tarra Rirteáir an éaint rin leir? "Ní'lim ollam anoí, a Bholingbroke, cún cata tabairt duit. Tá mo neart rgaípte uaim. Ní'lim ac tgaíte a leir ó Éíunn maí a raóar a ó'iaíó rmaó a cur ar muintí na h-Éíean. Tabair mí óom cún mo nírt do éruinniuáó. Anran tabarfaíó mé cat duit cún mo pígeaóta do córaint oírt."—Cao é an rgeartaó gáíe a déarfáó Bolingbroke ó'a n-aiúgeaó pé éaint de'n tróíó ran ó Rirteáir! Ba dóic liom ámtac, go ndéarfáó Rirteáir féin rgeartaó gáíe ba mó 'ná é dá n-aiúgeaó pé an éaint eile úó ó Bholingbroke: "Ní h-eaó, a Rirteáir, ac tabarfaíó mé bliain duit cún do nírt a éruinniuáó!"

Ac riní díreac an ragaí éainte do tárla íoir Órían agus M'ífeaclainn i ótaóó Árópígeaóta na h-Éíean, agus níor cuí an éaint iongnaó ar doinne de'n beirt, ná ar doinne

de nígctiú ná o'uaírlú na h-Éiríean a bí ag éirteáct léir an gcaint.

Níor tápla an caint rin ná don caint o'á róro, roir Bholingbroke agus Rirteáro. Muirí tápla do tápla sur tós Bolingbroke cuise nígéáct Sárana, agus sur cuir pé Rirteáro cun báir le h-eagla so mb' féirí so otiofrao le Rirteáro a neart do éruinniúgaó agus an nígéáct a baint de aipír.

Do tápla an caint roir Úrian agus M'lféaclainn. Má tápla do tápla sur tugao an mí do M'lféaclainn. Níor féao pé don neart do éruinniúgaó i gcaiteam an mí. Anran do tugao an bliain do. Níor féao pé don neart do éruinniúgaó i gcaiteam na bliana ac cóm beag agus o' féao pé é éruinniúgaó i gcaiteam an mí.

Anran do tugao an Ároinígéáct do Úrian——agus níor cuir Úrian M'lféaclainn cun báir. Níor cuir, ac má reao do veineao níg cúise de M'lféaclainn. agus bí pé cóm maic cóm vilir de níg cúise le h-aon níg eile cúise o'á raib i n-Éirínn. Bí an Ároinígéáct ag Úrian agus níor mairíó pé doinne cun i fágaíl ná cun i coimeáo.

Míle blian rap ar tápla an méro rin cainte agus an méro rin gnóta roir Úrian agus M'lféaclainn do tápla caint de'n traşar céadna agus gnó de'n traşar céadna roir o'á níg eile a bí i n-Éirínn an uair rin. Uíao o'á níg iao ran 'ná Concubair mac Neapa agus Fearşur mac Róis. Bí Fearşur mac Róis 'n-a níg ar Cúis' Ulaó. Do cuir Concubair mac Neapa Fearşur ar an nígéáct, agus deir pé níg ar Cúis' Ulaó de féin. Anran feuc cao a tuit amac. Ar cuir Concubair Fearşur cun báir le h-eagla so n-eiréoc' pé 'n-a coinnib agus so gcuirfeao pé ar an nígéáct aipír é? Níor cuir. A malairt rin ar fao ireao do tuit amac. O' fan Concubair ruidte so daingean ra nígéáct agus bí capaoar olút roir é agus Fearşur, agus ní raib don

cómairead aise ba shiora d'a éiríde 'nā feargus, nā ba díre dō 'nā feargus, go dti gur deín ré féin an feall móir ar élaínn úirniú.

Cao 'n-a taid gur féad an dá níó rin tuicim amad ar an don cuma amáin rin i n-Éirinn fao ó agur an míle blian ran eatarra? Níl ac don freagra amáin le tabairt ar an sceirt rin. Síde an freagra. Bí i n-Éirinn, i scaiteam an míle blian ran, cómaet éigin a bí níba tpeire 'nā na píste. Cuir an cómaet ran fíadaib ar feargus luige irtead i ngnó na pígeadta fé rmaet Concubair, agur cuir rí fíadaib ar Concubair gan don éagóir a déanam ar feargus. Cuir an cómaet ran fíadaib ar an mbeirt ceart a céile d' adomáil agur beart a déanam do péir éirt a céile: Tug ran deimne do Concubair nár baogal dō feargus, agur tug ran deimne d' feargus nár baogal dō Concubair. Ó n-ár n-aítne ar Concubair ir deimín dúinn, riura mbéad a fíor a beir aise nár baogal dō feargus, agur mura mbéad nár d'féidir dō gabáil i scoinnib na cómaetla a tug an deimne rin dō, go scuiffead fé feargus cun báir tapaid go leór.

Cao i an cómaet i rin a cuir an rmaet uatbárad ran ar an dá píst rin an uair rin, i n-Éirinn, agur do cuir an rmaet céadna ar an dá píst eile, ar úrian agur ar m'ífeaclainn, míle blian 'n-a díais ran? Ainimnísteair an cómaet ran go minic i reanacur na h-Éirean. "Fíru Éirean" a tugtar ar an scómaet ran i reanacur na h-Éirean. "Aigne na ndaoine," nó "an aigne poiblíde" a tugtar i mbéarla anoir ar an scómaet ran.

Nuair a bíon ag an bpoiblídeact eolur agur cuirgine agur éirim aigne, agur nóra láiríe daingean, cúmta ar an eolur ran agur ar an dtuirgine rin agur ar an éirim aigne rin le taitíge agur le h-imteact aimpíre, ní bíon fé ar cumar don tuine, dá mbéad fé 'n-a píst react n-uair, gabáil i scoinnib aigne agur coile na poiblídeacta ran, go

mór mór, iní na neitib ar a mbíon aigne na poibilibeaicta rocair. D'a méio iad an t-eóluir agus an cuirgint agus an éirim aigne, ra poibilibeaict, ipead ír treire agus ipead ír uairle an cómaict, agus ipead ír iomláine a tairdean an cómaict i bpeiom.

Bí an cómaict ran i bpeiom i n-éirim i n-aimirí Concubair mic Neapa. Bí sí i bpeiom i n-éirim i n-aimirí Bpaim agus in'ipeaclainn. Do cótuig na rígte féin an cómaict ran i n-éirim mar bí fíor acu gur b' é a mbuac i cótuigad agus i cómead neartmar. Bí fíor acu, bíod nár b'foláir doib beir úmál oi i neitib áirigte, ná raib níd ar bit ab fearr 'ná i cun a n-ugdarár féin do cup i bpeiom, ar gac don tragar cuma 'n-ar b' é a lear a n-ugdarár do out i bpeiom.

Tairbeánan an méio rin go léir go raib i n-éirim fadó, ó aimirí Concubair mic Neapa go dtí aimirí Bpaim, uairleaict poibilibé, agus úmluigeaict poibilibé do dligtib agus do nóraib maite uairle, nác ró fuirirte a leicéio a d'feirgint anoir i n-aon treabdar daoine d'a bfuil ruar.

Ná ropairí Gallua ro a meapad a cup 'n-a luige ar daoineib anoir ná raib i n-éirim fadó ac daoine faine, deimioir maictnam ar an méio rin. Agus an cuio d'ár ndaoine féin nár cuio ba lúga 'ná a fonn a bead oíra géillead o' éiteac na ropairí rin, deimioir maictnam ar an méio rin.

CAIBIDÍOL XVI:

FEAR NA SCOS:

An fáid a bí an móir-fluag as tuit ó Ceann Cora roir ótuaid go Teamair, bí Measgac asur na gaidní ab fearr a bí aige i bpoctair an trlóis. Bí reacht cinn de ceárcanaib aige asur iad ar roctanaib asur na gaidní as obair ionta. Ceárcas acu as gabáil le gac cat der na reacht catanaib. Táinig gaidní ó'n mbaile le cuir der na catanaib, ac nuair a táinig na catana go léir i bpoctair a céile do cuirlead na gaidní go léir fé rmaet meargais. Bí riúinéirí, leir, ann cun pé obair admaio a deat maectanae do deanam. Asur bí mná uairle ann, mná asur deirbdeáca asur ingeana na rigte asur na otaoirlead a bí ar na catanaib. Bí ane cuirgint as na mnáib uairle rin inr gac nio a bain le h-aipeacár a eadairt do daoine gunta, asur eugadap leó ó'n mbaile na cópacas a bí maectanae doib cun na h-oibre rin. Eug gac bean uapal doib léi, leir, pait ban eile mar feirbdeáca asur bí na mná go léir, roir feirbdeáca asur mná uairle, ana cuirgionae ra gno a bí le deanam acu. Measaim, nuair a bioe cat ar riúbal, gur b'fearr an t-aipeacár a eugad na mná ran an uair rin dor na fearaib gunta 'ná mar a tugtar anoir doib nuair a bion cat ar riúbal. Ir doie le liagáib asur le doctúirib na h-aimprie reo gur mó asur gur fearr go móir an t-eólu ará acu féin 'ná mar a bí as doinne ra trean aimprie. Tá dearmad móir oíca. Imteócaio garrún anoir asur foglumócaio pé pait deas laíone. Anran imteócaio pé irteae i scoláirte éigin. Tabarfaio pé formóir na h-aimprie ra coláirte rin as imirt cárcái asur as cuirdeactanar asur as ól.

Tóanfaid ré iariaict ar ceirteanaib áirigíte do cógaint asur ar iao do fíreagairt. Anran tiocfaid ré cúgáinn amac asur é n-a doctúir! Anran beid ar n-anam i láim an doctúra ran! Bí níor mó eoluir as cur do mnáib na rean aimpire 'ná mar atá as formhór na ndoctúirí reo anoir asáinn. Eolur ar leabhaib atá acu ro. Eolur ar an obair a bí acu rúo. Do fuaiaid an t-eolur ar an obair. Coimeáid na mná é asur tugadair o'a n-ingeanuib é, asur bí an obair asur an taitige 'gá cur i méid asur i gcruinnear ó flioct go flioct. I n-éagmuir an eoluir a beid as na mnáib bí deimne eile as fearaib gunta inr na reana cógaib úo ar aipeacair maic a o'fágaíl. Na mná a bíod as tabairt an aipeacair doib b' iao a nsaolta féin iao, a mná póirta nó a ndoirbhémaic.

Bíod na giollaí turair go líonmar i gcóinnuige i n-armáil ōriain. Bíoir as gluaireact ar an uile fásar teact-aireacta ó ōrian cun na mburdean eile de'n trluaš nó cun na n-uairt a bíod ra cómarranaict. Bíoir poimir an rluaš amac as féirdeac na mbóirre nó as déanaim an eoluir, 'gá déanam amac ciacu bótar ab fearr nó ba féirde nó ba cómngaraige. Mar rin ní bíoir cóirde daingean i n-aon áit amáin de'n trluaš. Beiread a ngnó ra tímpal iao i oiréid go mbíoir tamal inr gac aon buirín.

Níor o' fada sur tugad fé n-deara go mbíod Caoilte i mbuirín Čairš mór uí Čealla niba minicige go mór 'ná mar a bíod ré i n-aon buirín eile, pé cúir a bí aige leir. Bíod daoine 'gá fíarfaige o'a céile cad iao na teact-aireactaí móra a bíod as ōrian le cur, cóm minic rin, as triall ar Čairš mór ua Čealla reacar aon ríš eile o'a raib ar an rluaš. Anran do tugti mar fíreagairt ar fíarfaige de'n tróir ran: "Náe 'mó gnó a bead as giolla turair i mbuirín Čairš mór uí Čealla i n-éagmar aon teactaireact a tabairt ó'n ríš?"

Ansan d'éarrfadh tuine eile: "Bíon daoine nác siollai tuair d'as teacht cun buirne tairis mór uí Cealla."

"Bíon go díreac," a d'éarrfadh tuine eile, "asur ní ró mór an fáilte a bíon d'as uairliú buirne tairis rómpa."

"Cad é an cúir ná béad fáilte d'as uairliú buirne tairis rómpa, airmú?" a d'éarrfadh áilteoir a béad 'gá leigint air náir tuig ré an rgeal.

"Oide, nác neam-tuifgionac an tuine tu!" a d'éarrfadh tuine eile. "Ná fuil fíor d'asat go maic conur mar atá an rgeal d'as uairliú óga Conact i tsaob ingine tairis? Go bfuil gac doinne acu d'as cailleanaint a meabrac a t'iaraid go bfaidh ré féin i le pórad. Táir ríad i raictaib an anama baint ar a céile mar gheall uirí, ac nuair a t'as an don fear iaracta irteac ra buirín bíó ríad go léir i n-donfeact i raictaib an anama baint ar ran."

"Asur ar nód' tá fíor d'as an raogal," a d'éarrfadh tuine eile ar a máctnam, "nác i miam atá d'as tarang Caoilte cun buirne tairis mór."

"Dar ríad," a d'éarrfadh tuine eile, "ac má tuigir uairle óga Conact asur na h-uairle óga eile sur mar gheall ar miam atá Caoilte d'as toul cóm minic cun na buirne rin beir an rgeal go h-olc aige rár a gcuiríod ré puinn eile aimpire dé."

"Tá an rgeal go h-áifeiríac acu go léir," a d'éarrfadh tuine eile. "Ní'l blúipe binne d'as miam ar doinne acu, amuic ná i mbaile. Ir meara léi a h-actair 'ná don fear beó, uaral ná íreac."

Sin mar a bíodir d'as caint asur d'as cur éirí céile. An fíad a bí an mór-fluag d'as gabáil ótuair ó Ceann Cora go Teamair ní ró mór an fuim a curí rí caint. Bí tuairim d'as na fearaib go mb' féidir go raib obair érom rómpa, catana fuilteaca b'féidir. Nuair a bí an cuairt tabarca asur an tríticáin déanta asur an mór-fluag d'as fílleac go

Ceann Cora bí aighe fad doinne raor ó buaireamh agus bí fad doinne níba tugta do fult 'ná do sruaim. Do tuis na ríste agus na taoirí, ó bí ran mar rin, sur ceart rópórt agus caiteamh aimpire cup ar bun, i dtreó, nuair a rtaofaí i gcóir na h-óidce i gcóinnuige, go mbéad ruo éigin cun daoine coimead go ruairc agus go rultmair. Do cuirlead a lán neite ar riúbal. An gleacairdeact úo a bíod i gCeann Cora do cuirlead ar riúbal mainc oi. Bíod ruc agus léimlead agus iomparfáil ar riúbal, agus caiteamh cloic apraige, agus a lán cleairdeacta a cairbeánfaó neart agus fuinneamh. Bíod uaral agus ireal mearfaithe ar a céile ra gleacairdeact. Uaireanta bíod buad as an uaral agus uaireanta bíod buad as an ireal.

Bí ógánac uaral ar teiglac Cairós móir uí Cealla agus Conn ab ainm dó. Tug ré pé ndeara Caoilte as teact cóm mimic cun teiglais Cairós móir. Níor taitn ran leir. Ní leigfead ré air, ámtac, sur b' don éad a bí air. Ir amhlaid a beirfí as magad faoi dá leigead. Níor fás ran é gan a cairbeáint náir taitn an giolla tuair leir. Tug ré learfainim air, "Cora Buidé Áirda."

"feuc," adreirlead ré. "tá Cora Buidé Áirda cúgáinn." Tugad ré "Caoilte Corac," leir, air, agus "fear na gCor."

Mac ab ead an Conn ran do maoiruanair na paitre, rís ua bfiacrac áirone, agus ógánac ana éróda ab ead é. Bí ré go maic ar an uile fagar gním, ac bí ré car bair i ngníomh reata nó i ngníomh iomparfála.

CAIBIDÍOL XVII:

“BÍOD CIALL AḠAT.”

Do cuirtear pára na bun. Na giollaí tuairis iriad ba mór a éirí aḡ ruit na pá. Ceap Conn go mbainfeadh ré cuirtear de’n móraíl d’ “féar na ḡCor,” dár leir. Éirí ré irteadh ar na páraib. Níor éirí Caoilte irteadh orda i dturadh. D’ éirí ré aḡ na giollaib eile iad. Níor éirí Conn a díceal i dturadh. Do leir ré báir le duine deir na giollaib. Ar ball do deirtear taitant ar Caoilte dul irteadh. Do éirí. Do ruit Conn i dturadh gur coimeadh ré ruar le Caoilte, le “féar na ḡCor,” dár leir. Níor b’fada gur éirí an deirtear na giollaí lartair díob ar fá. Do ḡearuig Conn. Má ḡearuig do coimeadh Caoilte ruar leir. Do ḡearuig ré tuille. Má ḡearuig do coimeadh Caoilte ruar leir. Do ḡearuig ré go dtí ná raib ann ḡearuig a tuille. Coimeadh Caoilte ruar leir. Anran d’ éirí Caoilte cun an peata aḡur do ḡluair ré amad ó Conn i dturadh gur díob leir na daoine ná raib Conn aḡ ruit i n-aon cor! Do rtao Conn. D’ éirí an liú ó n-a raib aḡ feicaint orda i dturadh gur éirí an talair ré coraib na daoine go leir. Ní de Caoilte a bainead an móraíl a de Conn, aḡur do bainead an móraíl i ḡceap de.

“Sead!” a deirtear na h-uairle eile leir aḡur iad aḡ ḡáirí, “ríné ‘féar na ḡCor’ aḡat! Simiadh na cora buide áirí aḡat! Má táir ríad fáda tá fuinneamh ionta. Ir uatbárad an ruit atá aḡe. Ní feaca a leirteir de cuirteadh i ḡcoraib duine riam.”

Do éirí cuigead an rporit. D’ Conn aḡur na h-uairle eile a bain le teiglad táirí Mórí uí Cealla aḡ caint aḡur aḡ trád ar an ngníomh uatbárad peata a deir Caoilte. Cé

círí aḡ teac̃t fé n-a ñóéin ac̃ Caoilte féin. “Do beannuig̃ fé d̃óib̃. Beannuig̃odar d̃ó. D̃eineadar ñaint c̃ainte. Ñíor lab̃air Conn ra c̃aint. B̃i fé ḡruama, d̃ot̃ig̃rac̃ ḡo maĩt. Fé d̃eire d̃o lab̃air fé ar a m̃ac̃tnam̃ féin, aḡur ñí ró c̃neap̃da an foc̃al a d̃úb̃airt fé.”

“M̃a tá teac̃taireac̃t aḡac̃ ó B̃rian, a ḡiolla,” ar reir̃ean, “b’ fear̃ra d̃uit im̃teac̃t aḡur an teac̃taireac̃t a tab̃airt. Ñí maĩt an teac̃taire teac̃taire ñig̃in.”

“Ñí’l don teac̃taireac̃t aḡam ó B̃rian, a ñig̃,” ar̃ra Caoilte.

“Ó, an ead̃?” ar̃ra Conn. “Ñíor m̃earar ḡo b̃féap̃ad̃ don ḡnó eile tu tab̃airt añro ac̃ teac̃taireac̃t éig̃in a b̃eit̃ aḡac̃ ’á tab̃airt ó B̃rian aḡ t̃riall ar̃ t̃ad̃ḡ m̃óir ua c̃ealla.”

“Tá faob̃ar ar̃ d̃o ḡũt, a ñig̃,” ar̃ra Caoilte. “Ñí’l don ḡáó leir̃ an b̃faob̃ar. M̃a buad̃ar or̃t ba c̃óir ḡo b̃féap̃ad̃ é d̃’ f̃ulans̃ mar̃ a d̃éañad̃ fear̃. Ñí d̃óca ḡur b’ am̃laiõ a m̃ear̃f̃á dom̃ ḡan mo d̃íceal a d̃éanam̃.”

“Ñí tu buac̃taint or̃m ra ñuit ac̃a aḡ d̃éanam̃ don buap̃ta dom̃, a ḡiolla,” ar̃ra Conn. “Ñí ñaib̃ don c̃ear̃t aḡam d̃ul ra ñuit i n-don c̃or. Ñí ró maĩt a d̃eineap̃ é aḡur mé féin a c̃ur i ḡcompãráiõ le ḡiolla t̃ur̃air.”

B’ f̃uir̃ir̃te aic̃int ar̃ ḡo ñaib̃ ar̃o fear̃ḡ ar̃. B̃i an c̃aint̃ ’ḡá c̃ac̃taõ ba d̃óic̃ leat̃. C̃aic̃taõ fé r̃taõ ioir̃ ḡac̃ don d̃ó ñó t̃rí foc̃alaib̃ le tõc̃t fear̃ḡe.

“Tá fear̃ḡ or̃t, a ñig̃,” ar̃ra Caoilte. “Ñí f̃eic̃im c̃ad̃ f̃éap̃ad̃ an fear̃ḡ a c̃ur or̃t ac̃ m̃ire d̃o buac̃taint or̃t ra ñuit. Ñí buad̃f̃ainn or̃t m̃ura m̃béad̃ tu c̃eac̃t am’ c̃oinnib̃ ra ñuit. B’ f̃eioir̃ ñár b’ fear̃ra d̃úinñ ruõ a d̃éañf̃aim̃ir ’ñá r̃inñ féin a t̃riail i ñḡñiom̃ éig̃in eile. B’ f̃eioir̃ d̃á d̃t̃rialãim̃ir r̃inñ féin i ñḡñiom̃ éig̃in eile ḡo b̃faḡf̃á an lá̃m̃ uac̃tair̃ or̃m aḡur añran ḡo n-im̃teõc̃’ an fear̃ḡ d̃íoc̃.”

Ñíor f̃éad̃ na h-uair̃le eile ḡan r̃ḡear̃taõ ḡáire d̃éanam̃,

do labair Caoilte dóm péir rin agus an fearas dóm
fíochmair san ar an bfeair eile.

“Dá mba mác níos tú,” arsa Conn, “níor mairte duit
labairt ar an gcuma san. Agus dá mba mác níos tú níor
mairte duit, b’féidir, beir as teacht anro ar an ngnó a
tugan ann tu. Acé gíolla turair!”

Níor tug Caoilte fpeasra ar an gcaint rin. D’iompuig
dát bán ar a ghnúir. D’feuc pé n-a tímpal ar na h-uairleib
eile. Bí Miam agus a h-atair as éirteacht leir an gcaint.
Ní féidir pé cad ba mairt dó a ráo ná cad ba mairt dó a
béanam. Buail Miam cúca anall go bpeas péir. Bíodair
go léir as úmhlúgao bí láitpead.

“A Cuinn,” ar ríre le Conn, “tá gnó éigin as úrian
bíot-ra. Oipean dóm-ra leir dul cun cainte leir. Fan
liom anran tamal beas agus beir mé i n-aonfeacht leat as
dul as tríall air. Tar-ra a leir anro go fóil, a gíolla,”
ar ríre le Caoilte. “Tá teachtairpeacht asam le tabairt
duit.”

Nuair a bí rí féin agus Caoilte a’ raon na scluar do
labair rí.

“A Caoilte,” ar ríre, “tabair aipe agus ná leis ort go
gcuirfid an nío atá asam le ráo leat aon iongnao ort.
Táto na h-uairle rin go léir as fairs omainn. Tá fíor
asam-ra cad a tugan anro tú. Agus tá fíor as Conn cad
a tugan anro tú. An nío céatona a tugan anro é féin,
agus tuille acu. Mearar go dtiocfao liom a cup ’n-a
luige ar a n-aighe, gan a beir oim labairt, gur gnó gan
éirpeacht an gnó atá ’gá otabairt anro. Táim-re ceapaité,
a Caoilte, ar mo raogal do cáiteam as tabairt aipe dom’
atair an fairs ir toil le Dia é féin agus mire ó’ fágaint ar
an raogal. Má’r ar m’atair ir túirge a glaoúfao Dia,
fanfad ríngil ar an raogal ro go leanao é.—Imtíg anoir,
a Caoilte, agus bíod mo beannaacht asat, agus má’r mairt

leat pórsa' cuimhne ag mnaoi éigin eile. Imtigh leat láirthead, i dtreo go mearrfar sup do' cur ar theachtairheadt atáim."

"O'imtigh Caoilte.

"O'fíll Niamh ag triall ar na h-uairliú a bí ag feiceamh léi.

"Téanam, a Cuinn," ar ríre le Conn. Tugadair aghaid ar phobal Æriain.

Mac Briotáir céile do Ærian ab ea do Conn. Briotáir do maoilpuadair na ríaire, do rígh na b'fíadhaic áiríne, ab ea do an céad bean a bí pórsa ag Ærian. B'í rin máthair muraic, agus ba léi tuille de clainn Æriain, leir.

Nuair a tánadair cun cábáin Æriain conacadar muraic agus beirt nó tríur o' uairliú Dál gCair 'n-a rearam larmuic de'n cábáin.

"O' oirthead dúinn labhairt leir an rígh, a muraic," arsa Niamh.

"Anoir díthead a tánamair uaid, a ríghan," arsa muraic. "Dé beata-ra, a Cuinn," ar reirean. "Ragad irthead, a ríghan," ar reirean le Niamh, "agus neorrad do tu beir anro. Ní'l doinne i n' focair irtig ac maoilpuadain, an ragairt."

B'é maoilpuadain anamcára Æriain. Anamcára a tugti an uair rin ar oide faoiríne.

Cuid muraic irthead. Níor b'fada sup fill pé amac.

"Téanam, a ríghan," ar reirean le Niamh.

Cuid Niamh irthead agus do fágad Conn amuic. O'umhuig rí do Ærian mar ba ceart, agus o'umhuig rí do maoilpuadain. Anran do labhair rí.

"Tánas ag triall ort, a rígh," ar ríre le Ærian, "cun go n-iairfainn ort congnam a tabhairt dom feudaint a' b'ead-fainn a cur fíadhaib ar cur o' ar n-uairliú óga beir rítcánta le n-a céile."

"Ba cóir, a n'gean ó," arsa Ærian, "nár beas doib na

Loelanaig a beit le tpoio acu asur san beit as tpoio eatarpa fein. Cao é an congnaimh ir doic leat a o'féad-fainn a tabairt duit, a Miam?

"Ni ró fuirirte dom ainim a cur ar an gcongnaimh, a pijs," arsa Miam, "ac taim 'sá tabairt fé n-deara so bfuil cur acu so fíochmar asur so feargac le n-a céile, asur mearamh sur mire fé n-dear é."

"Ó, tuigim," arsa Brian. "Éad atá ortá. Mearamh sá fear acu sur aige fein ir ceart tu beit mar mhaoi, asur tá fé i raictaib an anama baint ar don fear eile a déanfad oiread asur feuchaint ort."

"Cuir sáirpe cúgaimn, a pijs," arsa Miam, asur so sáir ri fein, "ir cruinn oiread a buailir do méar air!"

"Ba doic liom, a Miam," arsa Brian, "ná fuil doinne cun an rgeil rin do focaruad ac tura fein, asur o'á luigead baint a beir asam-ra ná as doinne eile leir an rgeal sur b' ead ir fearr a déanfair é focaruad. Inir doib lom oiread cé 'cu doib a pórfair. Sabaim-re orm so scuipríd ran veirpe leir an impearán."

"Do cuirfead san amhar, a pijs, ran veirpe leir an impearán," ar ríre, "ac ní féidir dom ran a o'innrint doib, mar ní pórfad doinne acu. Tá m' aigne focair, a pijs," ar ríre, "ar san pórad coitócé."

Do ríad ri. Níor labair doinne ar fear tamail. Anran do labair Brian.

"Déanfad-ra don níd ir maic leat, a pijsan," ar reiréan.

"Tá duine acu anro amuic, a pijs," ar ríre, "asur o'á mb' áil leat glaothac irtead air asur a pád leir ciall a beit aige. Saoi duit fein iread é. Mac do pijs na bfiacrae áirne iread é. Do labair fé so n-ana feargac ó éaimb le duine eile."

“Do ghlaothaó irteac ar Conn. Nuair a táinig pé irteac do labhairt Urian leir.”

“A Cuinn, a mhic ó,” ar reirean, “méaraí go raib ciall aghat-ra.”

Ní feidir Conn an traozal cad é an bun a bí leir an gcaint. Níor labhair pé.

“Do h-iarad oim labhairt leat aghur a ráb leat ciall a beir aghat,” arfa Urian aghur é ag gáirí.

Níor labhair Conn focal. Ní feidir pé cad ba ceart dó a ráb, aghur ceap pé gur b’fearr éirteac.

Do labhair an ragar.

“B’feidir náir b’fearr ruo a deanraí’ná an ceann a bainc de’n rgeal duit, a Cuinn,” ar reirean.

“Leig doim-ra imteac, a rí,” arfa Niam.

Chom Urian a ceann cúici, aghur b’ imtí rí amac.

“Do labhair go feargac ó ciall, a Cuinn,” arfa’n ragar. “Ir dóca go bfuil fíor aghat féin cad é an cúir a bí aghat leir an bfeirg. Ní’l agham-ra le ráb leat ac an méirí reo. Tá rocair’n-a h-aigne féin ag ingín tairí mhoir uí Cealla gan póraí coiríce.”

“Siné cúir, a Cuinn,” arfa Urian, “gur h-iarad oim-ra labhairt leat-ra aghur a ráb leat ciall a beir aghat.”

“Aghur, a Cuinn,” arfa’n ragar, “féadfaí-re a d’innirint d’a tuille, pé mar a tuigfir féin gur gáí é, ná fuil don bheir ag don fear go deo ar ingín tairí mhoir a d’fágar le póraí.”

“Imtí leat anoir, a mhic ó,” arfa Urian, “aghur bíob ciall aghat.”

D’imtí Conn gan labhairt. Bí pé ag dul ó deaí go bán aghur ó bán go deaí an fíor a bí pé ag éirteac leo, aghur anran d’imtí pé gan labhairt.

Dein pé an ruo a dúbraí leir, ámtac. D’imí pé an ruo a h-innead dó. Ar ran amac níor deinead a tuille éada

map gaeil ar miam: má 'reab, níor luigvuig ran an uraim a bi acu go léir di. Da dóic leat sup méaduig ré an uraim. Má bíodap úmhal di poimur rin ba dóic leat sup méaduig ar an úmhuigeaét acu 'n-a diaig ran. Má bíodap ollam poimur rin ar gac don níó a déanam ar an gcuma ba dóic leó doob' fearr a taitneabó léi, bíodap níba tuga 'n-a diaig ran cuige, agus puo ab fearr 'ná gac níó eile, ní faib ríamail an éada as doiréuabó gac maiteapa acu agus as réiteabó miorghaire ruar eatarpa.

Da ró maic an bail oirca féin an rígeal a beic map rin acu. Bí a tuirgint cómh h-aibig rin as miam, agus a h-eóluir oirca cómh cruinn rin, náir túirge a bíod gáb as tuine acu le cómairle leapa 'ná map a tuigeabó ríre an gáb. Anran, ní túirge a tuigeabó rí an gáb 'ná map a tugaó rí an cómairle. Bí rí cómh doiminn cómh garta ran go tugaó rí an cómairle ar flig náir baogal don gortugaó déanam bí rí ana énearta leó, ana aicilíge, ana féim. An t-aimleap n-a mbéabó tuine acu lán ceapaite ar é déanam béabó ré curpa dé aici rap a' mbéabó fíor aige go faib rí 'gá cup dé i n-aon cóp, agus an gníom róganta n-a mbéabó tuine acu lán ceapaite ar gan é déanam béabó ré meallta aici cun an gnímh rin a déanam rap a' mbéabó fíor i gcéart aige cao a béabó ar ríubal aici.

Ir 'mó tairbte a dein rí, ar an gcuma ran, oc Urian. Do tuig Urian féin a lán de'n tairbte rin, ac bí móran de ná faib don píoc eóluir aige air. Bíod corp curpa aici le doic obair go minic rap a' mbíod uain as an doic obair ar taeat, agus an doic obair a bíod tagaite, ir minic a bíod ré curpa ar neamníó aici, curpa roir ríar aici, rap a' mbíod uain aige ar don díobáil a déanam, nó rap a' mbíod uain aige ar puinn díobála déanam.

Bí uraim tap bap as Urian di, agus as an píogra go léir di. Ac bí puat nímineac as gormflait di.

CAIBRIDÍOL XVIII.

RÁFLAÍ.

An fáid a bí móir-íluag Æriain ag teacht abaitle ó Teamhair go Ceann Cora an uair rin ní raib don lá san an uile fágar ráflaí ag gluaireacht amearg na bfeair ar na neitib iongantaca a bí, dar le daoine, ar riúbal lartuairt i leat Cuinn. Bí móir-íluag uatbárac ag m'íreachtainn 'a éruinniugad, a deirctí. Clanna Néill go léir ag éruinniugad ar gac áirde agus a gcáirde leó. Loclanaig ag dul amac ó Baile Áta Cliat ag cabrugad le m'íreachtainn i scoinnib Æriain. Loclanaig ag dul ótuairt ó'n Mámain cun díoltair a déanam ar Ærian agus ar leat móga. Slóigte Loclanaic ag teacht anall tar fapaige ag cabrugad le Loclanaig na n-Éirean i scoinnib Æriain, i scoinnib an don fíri amáin a bí tar éir cómaect Loclanaic do cup ar neamhrib i n-Éirinn. Dar le luét na ráflaí deir Ærian botún uatbárac nuair a tug ré an bliain do m'íreachtainn cun a nipt a éruinniugad agus cun é féin do cup i tpeó i gcóir an cáta mhóir a troirrí nuair a béad an bliain irctis.

Dubairt daoine ná raib don bpiú leir na ráflaib rin. Dúbairt daoine eile go raib agus gac don bpiú leó, agus go neórfad an aimrín go raib bpiú leó.

D' aipúg Ærian agus a luét cómairle na ráflaí go léir. Níor cup ré don trum ionta. Ní dúbairt ré 'reath ná ní n-eath leó. Níor gáth dó é. Ní raib don páirt de leat Cuinn ná raib a teachtairí aige ann agus cúntar éruinn aige d'a fágaíl uata ar gac don puo a bí ag tuicim amac lartuairt. Iré Caoilte a bí 'n-a ceann ar na teachtairib rin. Cuiread ré duine acu ódear i n-ágaib an lae nác móir, le blúipe éigin eóluir, ag triall ar Ærian.

Uí ríor as miam asur asá dritáir Caoilte beir as déanam na h-oibre rin. Uí nio ar a n-aighe féin a bí as déanam buartha dóib. U'e nio é rin "ná cao a bí imitighe ar amlaioib nó cé 'cu beo nó marb a bí fé. Uí an nio rin as déanam buartha do tath, mar ní aiteoé' an raozal air ná sur veinead eascoir tnom éigin ar amlaioib. So otiofadh fé tair n-air san ceip mura mbéad nár fásad ar a cumar teact. Uí an nio rin as déanam buartha do miam, ac má reo ní buairt de'n traşar céadna a bí aige 'á déanam oi. Uí an dá mactnam úo 'n-a h-aighe aici mar seall air, asur san ar a cumar an dá mactnam a tabairt o'a céile.

Dúhairt tath sur dóic leir sur mair an ruo tesctaire cur ótuair as triall ar Caoilte 'gá ráo leir beir ar tuairis an t-é a bí uata. So mb' féioir so otiofai ruar le tuairis éigin air lartuair, so mór mór amearis loclanac baile áta Cliat. Do rocapuigead air rin. Do polátruigead an teactaire. Do rşríobad leicir fada asur do tugaó do i le breir as triall ar Caoilte. Do cuiread ríor ra leicir rin an uile blúipe eólur o'a raib as an mbeir ar amlaioib. Do cuiread ríor a cómarcái so léir inti, a dmiu asur a deabnam, a dor do réir tuairim, a téasur asur a doirde asur daé a şruaise. Ní baogal ná sur mol tath a pearra asur a tpeite. O'imtig an teactaire asur do ruş fé leir an leicir. Tar éir paitc aimpire táinig fé ruar le Caoilte asur éus fé do i. Do léis Caoilte an leicir. Má léis ba cuimin leir láitneac an t-ógánac loclanac a bí ar iapair. Uí aigne mair aige air, ac ní raib, dar leir, aigne as amlaioib air-rean. Cuir fé leicir tair n-air as triall ar miam asur ar tath 'gá innirint dóib so raib aigne aige ar amlaioib, asur so nteanfadh fé a díceal ar a o' fásail amac cá raib fé, nó an raib fé beo.

Bíod nár cuir brian ruim inr na párlaib, mar nár gáth dó é, do dein ré an uile fásar dícil ar a flóigib do mheathuagad agus do neartuagad agus do cup i dtreó i gcóir na h-oibre a bí poimir ar taeat na h-aebliana. Cuir ré tuille fear irteac inr gac buidín d'a fluas, agus dein ré buideana eile i dtéannta na mbuidean a bí aige. Crúinnis ré ualaí móra éadais agus ualaí móra aribair ó gac don páirt de'n múmain agus d'a raib d' oileán na h-éirean fé n-a rmaet. Táinig ualaí móra iarmainn go Ceann Cora ó gac áit 'n-a raib iarmán 'a tógaint ar an tcalam, agus b'éigean do mheargac oiread eile gairní cup as obair agus bí as obair éana aige, i dtreó go raib na h-airm d'a nteanaim níor tiúga ar túbailt 'ná mar a déintí poimir rin iad. Nuair a éanaic luét na párlaí an t-éirleac oibre ar fad ar riúbal: "Ac!" adreirí, "buaibair brian ar m'lfaclainn agus ar a bfuil de loclanaicib fé luige na gneine!"

Do fuair amac iartuair, i scaiteam na bliana, cad é an t-éirleac ollmúcáin a bí ar riúbal i gCeann Cora. Má fuair iré ruo a dein gac nís der na nígib tuair 'ná cúbad cuige agus m'lfaclainn a d' fágáil gan éadair gan éongnaib. Tuagadair cómaire cómhargac neam-éongantac dó. Dúbradair leir, nuair ná raib ar a cúmar an ártóigeac do éoraint ar brian nár b' fearra dó ruo a éanfad fé 'ná an ártóigeac a éadair do brian agus luige irteac fé brian 'n-a nís cuige. Dúbradair leir nár b' don maic dóib féin dul i gcóinnib brian agus dál gair. Ná géillfead dál gair an fáid a béad tuineacu beó, agus ná fásfuirí namair beó 'n-a nois. Ná géillfead níosra uia d'ac cóm beas. Sur b' amair a éanfad an d'a fluas a céile do dírtuagad. Anran nár b'fior cé aige go mbéad éire, ná cé aige go mbéad ártóigeac na h-éirean. Sur b' fearra an tritcáin agus géillead do brian.

B' éigean do m'íreáclainn beit páirta. Táinig veipe na bliana. Do gluair brian agus a mhór-íluas ótuair aipir go Teamhair. Táinig m'íreáclainn as triall air agus eug ré dó an áitpígeaet agus do luis ré féin irteac 'n-a nís cúige ré brian. Ar cúige na míde iread d' fás brian 'n-a nís é.

Bí a lán daoine páirta go maí. Bí a lán daoine agus ba cuma leó. Agus bí pait daoine agus bíodair ana mí-páirta. Bí fompflait ar an pait rin.

CAIBIDÍOL XIX.

COARNAC.

Ir dóca gur mictu tuairis éigin a tairair ar cad d'imeis ar amlaois. Tá innre ceana conur mar a bí ré féin agus fompflait ana mhór le n-a céile go luac tar éir iad do cur aithe ar a céile i gCeann Cora. Ó'n gcéad lá a conaic fompflait é do érom pí ar ana cúram a déanam dé i gcóinnuige. Sa caint dóib do cuir fompflait irteac i n-aighe an ógánais na rmaointe céadna a bí 'n-a h-aighe féin i rtaob brian agus i rtaob mluicad agus i rtaob áitpígeaeta na h-éirean. Dein pí an odair rin, i n-diais ar n-diais, go h-ana réir agus go h-ana farta. Cuir pí irteac i n' aighe, a gan fíor dó náe mhór, an fuac agus an miorcair céadna a bí 'n-a croidé féin i gcóinnib brian agus i gcóinnib mluicad. Dein pí ruo eile. Do múin pí dó,—níor deacair di é, ámtac,—conur an fuac do coimead irtis agus an gailgáire do tairbeaint larmuic.

Lá d'a paid ré féin agus Tadhg Óg ua Cealla i gCeann Cora bí ré féin agus Gormflait i n-áit ré leit agus iad as caint, agus gan don coinne as Tadhg ná as doinne eile ná as tráct a bíodair ar muinntir Amhlaoib a bí coir ra baile. Ní n-ar don níod d'a fóiró ran a bíodair as caint. Bí Gormflait as cur ríor d' Amhlaoib ar Urian agus ar Mhicéad, agus ar an gcuma 'n-a paid an uile ídgar éagsóra as an mbeirt 'a déanamh uirtí féin. Ní paid reóir ná duair paidoir mam aici náir tógad uairí cun é bponnaó ar nís éigin nó ar ppuinra éigin, i tceó go mbéad ré buideac de Urian.

"Náir cóir, a nísan," arfa Amhlaoib, "go dtuigfead ré i n' aigne náir beas do a cuir féin do bponnaó agus gan cuir duine eile do bponnaó."

"Iy cuma leir, a mic ó," ar ríre. "Don ruo uaral n-a gcuirfid ré a fúil agus a lámh air ní beiró ruaimnear ná pártact aigne air go dtí go mbeiró an ruo ran tabairta uair aige do nís éigin nó d' uaral éigin. Do cuir an pápa cúgáinn anall anro ó'n Róim reóir ana paidoir, cailír óir a bí cóim tnom ran sur d'ar éigin féadfa i d'iompar ad' lámh. Bí muirgean mo d'a lámh féin inti. Dob' fiú paidoiréar mór i mar gheall ar a paid d'ór inti agus gan tráct ar a tuille. Ad an órnáir oibre a bí gáirta uirtí, ba mó ab fiú an órnáir ealaóanta ran 'ná an t-ór féin. Agus d'a éagmar rin go léir bí cuir uirtí de clocaib loghóra agus ceannóó' gac cloc oíob leat na múman tuic ! Ní tabairfáinn an cailír rin ar paidoiréar na múman. Ní tabairfáinn go deimín. Ba liom-ra an cailír rin má ba le Urian i. Cad a dein ré ? Cóim luat agus táinís Colla agus na manais rin tíor go n-lir Catais do rus ré leir ríor an cailír uaral ran agus tug ré do Colla i, gan oiread agus a íarfaige díom-ra ar máit liom é nó ar d'ot liom é ! Cad 'deirir leir rin. a Amhlaoib ? Ná .

deanfaidh cailip ba lúga ab fíú 'nà an cailip rin an gnó do mainistir inre Cataisg ? ”

An faid a bí an méiríon rin cainte as Sompilait 'a ród níor labair Amhlaoib. Nuair a bí an cainte ródte aici níor labair ré puinn. An méiríon cainte do labair ré ní h-ar an scailip a labair ré i. Níor b'fada go ndeig ré as truaill ar an gcuid eile de'n teiglae mar a raib Taos. Cnóoc-nuigear an cuairt asur táinig an beirt abailte go h-inir Cataisg.

Tamal 'n-a d'iaig ran ipead táinig an fonn ar Amhlaoib eun an Cneirim a glacad. Níor b'fada a bí an Cneirim glacaithe aige nuair adúbairet ré sur mait leir beir 'n-a fagar. Cuir Colla an mí teartála air, mar a dúbairt. D'imtigh an mí asur do h-ollamhuigead é asur do cuiread inr na mion-Órdaib é. Do deimead deacon de asur do cuiread irtead ra n-éiríam é. Irteig ra n-éiríam ran a bí an cóirca láirí, asur irteig ra cóirca ran a bí an borca iarlainn asur an cailip uapal irteig ra borca.

An fear n-a raib cúram an éiríam air poime Amhlaoib bí ré, mar a dúbairt, imtighite anonn go dtí an Róim. D'fan culait éadais leir, culait manais, 'n-a d'iaig ra n-éiríam. Fuair Amhlaoib an culait, roir aibí asur coéal. Cuir ré an culait i scoimead. Bí gnó aige di. Anran do leis ré air le Colla go raib gnó as an mBanrighin de asur sur mait leir ceat fágail eun dul go Ceann Cora. Fuair ré an ceat. D'imtigh ré ruar. Níor b' fada sur iar ré air an ceat céadna. Má iar do fuair. Nuair a bí taitighe deanta aige ar an gceat ran o' iarlait asur o'fágail deir ré ruo eile. Do tós ré leir aibí asur coéal an manais a bí poimir ra n-éiríam eun a feómpa corlata asur cuir ré uime iad. D'fíll ré a gnuais fada dúb fé'n gcoéal asur dún ré an aibí tímpal a mhuil asur o'feud ré ra ríadán.

“Déanfaid an gnó!” ar reirean i n aighe féin.

Cúpla lá 'n-a dhiaidh ran táinig ré ag tuiall ar Colla agus d'iar ré ceao dul ruar go Ceann Cora.

“Tá, a dtair,” ar reirean, “báo ag dul ruar ar eiríge lae ar maidin. Raibid mé ruar ar an mbáo ran agus anran féadfaid, b'féidir, beit anuar níor trátaíla.”

“Tá go maí, a mic ó,” arfa Colla.

Ní h-ar eiríge lae a bí an báo ran ag dul ruar go Luimneac ac uairi a' clois poim lá. D'eirig Amhlaoib uair go leit a' clois poim lá agus cuir ré uime eulaí an manais agus d'fíll ré a shruais ré'n scoéal, agus ríúo cun an báro é. Bí an doircead an agus níor cuir doinne don rpeic air. Díol ré an t-éileam agus cuaird ré irtead. Nuair a fhoir ré Luimneac ir ar ceáirtain Meaisaig a tug ré aibid. Conaic ré Meaisac.

“Dúdaíte Colla liom, a duin'uarail,” ar reirean, “a fiarfaige díot a' b'féadfa macfaíla a déanam d'ó'n eocair úo a deínir d'ó cun na cailíre cur ré glar.”

“Cad d'ímtig ar an eocair a deínear d'ó?” arfa Meaisac.

“Níor inir ré dom, a duin'uarail, cad d'ímtig uiréi ná ar ímtig don ruo uiréi,” arfa Amhlaoib, go rimplíde.

“Tá go maí,” arfa Meaisac. “Ir cuimín liom an eocair. Ní beid mé neómat 'a déanam duit. Suig anran. Ní ríú duit imtead. Tabarfaid mé duit i láithead.”

b' fíor d'ó. Cúpla buille carúir agus cúpla rípiob bapa-ciomalta agus bí an eocair déanta.

“Seo,” arfa Meaisac. “Siní agat i. Seacain agus ná cail i map a caillead an ceann eile.”

“Sura maí agat, a duin'uarail,” arfa'n manac b'péise.

Táinig Amhlaoib amac ar an sceáirtain agus an eocair aige. Bí ríannra air an fáid a bí ré irtig le h-eagla go n'déarfaid Meaisac, “Raibid féin ríor ag tuiall ar Colla

leir an eodair reo." Ní dúbairt. Tug ré an eodair do'n manac, dar leir, agus bí amhlaoib páirta.

Cóm luac agus bí ré ar an tsaob amuic de'n céadtain o'imtis ré i n-aic caotamail éigin agus bain ré de an aibio agus an cocal agus bí ré 'n-a pioct fein. Dein ré ceirtlin beag éruaid de'n aibio agus de'n cocal agus cuir ré fé n' orsail an ceirtlin, agus o'imtis ré ruar so Ceann Cora. Conaic ré Sormflait. O'imir ré di cad a bí déanta aige, agus tairbeain ré an eodair di.

"Nuair innir dom, a pígan," ar reirean, "conur a tógad uait an cailir rin beartuigear am' aigne so tadbairfainn cúgat tar n-air i nó so scailirinn an t-anam. Tá an eodair reo agam anoir, agus féadfad an cailir a tabairt uim agus an borca o'fásáilc am' diais agus an glar air, agus ní aicneodair doinne an cailir a beic imtisge ní fíor catin. Tá cailir eile ann agus irí a tógar amac nuair a bíon don ócáio aigisge ann. Ní tógar amac an cailir daor coitíce.—Tá don contabairt amáin ra rgeal, ámtac. Tá ráineoc' Measac agus Colla beic ag caint agus so bfiarroc' Measac de Colla, 'Ar dein an eodair nua úo a deinear duic an gno?' nó ruu éigin de'n tróru ran, bí an rgeal amuic oim. Ní móir dom an cailir a tabairt cúgat, a pígan, cóm luac agus o' féadfad é, agus anran beic ag faire cúgam."

Bí ácar an domáin ar Sormflait. Ní raib don cuimneam aici so ndéanfad an buacail rin a leicéio de gniom, agus é déanam cóm ciúin, cóm garta. Do mol rí é agus do mol rí airí é. Do ruu rí air agus éom rí ar é pógad. Do póg rí so olút é, airí agus airí eile, agus "Mo gíad mo leanb!" ar ríre leir, i n-ágar zac pógse o'ar tug rí oó. Anran do éom rí ar gól. Anran o' áruim rí airí oó na h-éascóirta troma cruada a bí o'á ndéanam uirtí, brian 'gá ndéanam uirtí agus Muncad ag révead féi.

Ar ball do éuaibí rí cun ruaimnír, agus éiuomais rí a rúile, agus táinís a rnuá féin agus a gnaoi féin oi. O'feuc Amhlaoib uirici agus tuis pé i n' aigne sup mór an tíránac brian agus sup b' é ruo Murcáó 'nā anhrían oíoblaíde, agus an t-é a cuirfead ar an raogal an beirt go mbéad comaoine mór curta ar an raogal aige.

"Suis anran go fóil, a laog," ar ríre. "Beir mé tar n-air cúgat láitread."

O'imtís rí. Níor b'fada sup fill rí, agus ruo éigin aici n-a láim, fillte i n-éadac. O'orgail rí an t-éadac. Imágs do'n mlaigtoin muipe iread 'bí aici, imágs airgíó. An t-é a dein an imágs ran dein pé go maic i. Bí rí tímpal pé h-ópla ar doiríde agus bí rí cúmta ana éruinn do'n péir rin, agus i fírinneac 'n-a déanam do péir mar ba éaric cló duine a beir. Ac bí nío táirir rin intí. Táinís leir an gceardaidé, pé r' b' é féin, ríáil gnaoi éigin do cur ra n-ágaró i oiréó sup oíóic leat nuair feucfá ar an ágaró sup b' i ágaró na mlaigtoine féin a béad ann. O'feuc Amhlaoib ar an imágs, agus má feuc do mótuís pé as teacó 'n-a éroíde, do'n imágs ran, uraim náir mótuís pé a leicéio ruam roimír rin 'n-a éroíde.

"Ír áluinn an imágs i rin, a rígan!" ar reiréan.

"Seo, a míc ó," arpa gormfáit, "beir leat ríor go oí an mainirtir i rin, agus tabair do Colla i, agus abair leir sup mire cuir éuise i, agus sup b' ríné gnó a bí ágam oíot-ra inoiu, cun na h-imágsa ran a bheir ríor as tríall air agus i bponnad air. Imágs deap iread i. Ní tabarrfainn-re, ámtac, an cáilir úo ar míle, ní h-eaó, ac ar deic míle, o'á róro. Beir átar mór ar Colla nuair a gceobair pé an imágs ran. Cuirfíó an t-átar ran é ó don cuimneam i n-don cóir a beir aige go b'féadofá-ra don gnó eile beir anro ainíor inoiu asat ac cun i rin a bheir ríor as tríall air. Déanfaíó an t-átar ruo eile. Nuair

iarrair-pe ar Colla ceao teacét ainíor aipír amáireac tabarraíð ré ðuit an ceao san ceirtíúcan."

"Tuigim tu, a pígan," arfa Amílaoið.

Bí ré as imteacét asur an imáð aise, asur an ceirtlín fé n' orðail aise. Do labairi Jorimflait aipír asur na veópaða le n-a rúilíð.

"Tabair aipe máit ðuit féin, a laog," ar rípe. "Beart ana contabairtác íreao an beart atá roir lámáið asat. Mí tura amáin atá ra contabairt fearra. Táim-pe anoir cóin fada írteacé ra contabairt asur ataoi-pe. Tabair aipe máit ðuit féin."

"Ná bíoð easal ort, a pígan," ar reirean, asur o' imtíð ré.

Táinig ré cun na mainírtreacé. Cuaið ré cun an éroaim. O' orðail ré an ceirtlín asur cuir ré an coçal asur an aibíð ra n-ait 'na bfuairi ré ar oúir íao. Siúo as tpuall ar Colla anran é.

"Seo, a Aðair," ar reirean, "puo a cuir an Vanruşin anuar cúgat-ra. Siné şnó a bí aici ðiom inoiu, cun şo otabarrainn cúgat anuar é rin."

O'feuc Colla ar an imáð. Do rtao ré ar feao tamail asur as feucaint uiréi.

"Ó," ar reirean, "ir áluinn an imáð i rin! Ir beannuíšte an imáð i. Mí féaoaim şan şráð vo'n mlaştóin muipe vo moçuğao as lapað írtíð am' éroíðe nuair feucaim ar an imáð rin! Abrao an raogal a poşa puo," ar reirean, "bean máit íreao Jorimflait! Mura mbéao şur bean máit i ní bponnpao rí an imáð ro orainn Mura mbéao şur bean máit i ní béao a leicéio i n-aon cói aici."

"Oúðairt rí liom dul ruar aipír amáireac, a Aðair," arfa Amílaoið, "şo raib şnó éşin eile aici ðiom."

"Tá şo máit, a míc ó. Comáin leat," arfa Colla.

CAIBIDÍOL XX.

BITEAMNTAS.

D'imtíḡ ámhlaíob ḡsur tús ré cuairíḡ ar an éiríam ḡs cur ḡac don ruo i tḡreó ann. Tús ré an tráctóna ḡs níḡe ḡsur ḡs ḡlanaḡ ḡsur ḡs rḡiomar ḡsur ḡs rlaḡtuḡaḡ ḡo tḡí ḡo rlaíḡ ḡac don ruo ar áilleaḡt aḡe. Fuair ré eḡcáir an cḡrta ḡaíngín ó Colla cun na n-áircaí aḡrḡo ḡsur óir a bí irḡíḡ ann ḡo tḡḡaint amac ḡsur ḡo ḡlanaḡ. Nuair a bíḡdar ḡlan aḡe cúir ré irḡeaḡ aḡíir íaḡ. Bí an oíḡce ann rap a rlaíḡ an obair ḡo léir ḡeanta aḡe.

Nuair a bí an ḡoirceaḡt aḡe tḡraíng ré amac an macraímaíl eḡraḡ a bí aḡe réin. D'orḡail ré an borca 'n-a rlaíḡ an cáilír ḡaor. Tḡs ré amac an cáilír. Cúir ré i bḡolaḡ ra n-éiríam í. Cúir ré an ḡlar ar an mborca aḡíir, ḡsur rḡocaruiḡ ré é ḡíreaḡ ar an nḡul 'n-a rlaíḡ ré ceana. Dún ré an cḡrta ḡaíngéan, ḡsur ḡo ruḡ ré eḡcáir an cḡrta ḡs tríall ar Colla ḡsur tús ré ḡó í. D'imtíḡ ré a cḡrta. Síḡ ré ar an leabaíḡ, ac má rín, níor tuit don neul cḡrtaḡa aír. D'eiríḡ ré tímpal na n-aímrípe ceáḡna 'n-ar eiríḡ ré an maíḡíon roimír rín. Tús ré ḡḡaíḡ ar an mbáḡ ḡceáḡna. Bí ceirḡlín ré n' orḡail aḡe. Tús ré an bíoluiḡeaḡt uaíḡ ḡsur níor cúireaḡ don rḡeic aír. Táinḡ ré ḡo Ceann Cora. Bí ḡormflaíḡ ḡs rlaípe ḡsur i ḡs rḡeḡam leir. Cóm luac ḡsur a ḡúḡraḡ léi ḡo rlaíḡ ré ann táinḡ rí cúḡe. ḡo ruḡ rí léi irḡeaḡ é i rḡḡma uaíḡneaḡ. D'orḡail ré an ceirḡlín ḡsur rín ré cúíeí an cáilír. Anran íreaḡ bí an móraíl uirḡí! Ní rḡeoir rí conur a tairbeáḡraḡ rí ḡó méirí an buirḡcáir a bí aicí aír.

Níor b' don ionḡnaḡ i beir buirḡeaḡ dé. ḡob' áluinn an

creóir an cáilí rín. Dar leir an mbeir ní raib reóir eile mar í le páilí rí domian an uair rín.

Nuair a bí tamal beag caite acu ag feúaint uirí agur ag déanam iongnad bí do cóg Sormflait léi í agur cuir rí í scoimeáto í.

“Agur,” ar ríre, “beir an treamróg ag an t-é a geóbaíto amac ar mo lám-pe aipí í!”

O’róirí rí cúis doiraein ríona, o’fíon alóirac, do cup í geiréan agur é cábaire o’ Amílaib le breir ríor go h-líir Caíag agur le cup irteac ra n-éiríam, í geóir na ríagair. Do cuiread capal agur cárbad leir féin agur leir an geiréan ríona ríor go rí an báto. Nuair a ríorí rí an mairíreir do cógáto an cireán agur do cuiread irteac ra n-éiríam é, agur bí Colla agur na ríagair go léir buiréac de’n Banrígín. Agur ní baogal ná gur tugad o’ Amílaib a cion de’n buiréar.

Nuair a bí an méir rín déanta cuairí gac don rí do cún ríamíir. Do gluar obair na mairíreirac agur obair an rígeiríag í geann Cora, ag dul ar aghaíto go breag réirí gan cógí gan cátaige, go rí gur táiní an leagáto anall ó’n Róim. Anran do ríarad amac, mar a h-innreac tuar, go raib an cáilí imíge.

An lá bí an leagáto í luimneac ag caint le Meiríac bí ríor ag Amílaib go raib rí ann agur bí ríor aige cad a bí uair. Bí ríor aige go mar go neóiríac Meiríac do’n leagáto gur deir rí an macríamail do’n eóair. Níor fan rí le n-a tuille. O’eulíre rí amac ar an mairíreir agur ríreac rí ríar go Ceann Cora. O’irí rí do Sormflait cad a bí ar ríúbal. Conaie Colla í geann Cora é, ac níor deir Colla don iongnad dé rín. Cear rí go mb’ réirí gur cireán eile ríona a bí ag dul ríor.

Cuir Sormflait Amílaib í brolac go rí go ríamí an oíóce, Anran do gur rí amac é í lá na h-oíóce agur

cúip rí cún riúbail é i mhoct gíolla tupaip, agus cúip rí i n-donfeadct leip gíolla tupaip eile go raib iontaobh maic aici ar. Bí d'á capal maicte ag an mbeirt, agus bíodap tamal maicte de'n tréig ar bótar baile áta Cliaic rap a dtáinig an lá oícta. Nuair a táinig an lá do éonaic na daoine iad ac níor deineadap don iongnad de beirt gíollaí tupaip. Spoiradap baile áta Cliaic. Bí leitir ó Šorm-plaict ag Amhlaoib do Šicric, do ríis loclanac áta Cliaic. Cairbeáin ré an leitir. D'imir an leitir do Šicric gac don ruo. Níor b'fada go raib Amhlaoib ar bóro luinge agus é ag dul roir abaille go críic loclan.

Bí ré toir ra baile, rlan foláin, raor ó baogal, gan beann ar Colla ná ar an legáir, ar mhuicad ná ar brian, agus Taog Ós ua Cealla ag bpiread a éroide ag sol 'n-a diais agus ag cuaroad na noutaí dó.

Dá mbéad fíor ag Taog cad a bí déanta aige bead ré ag cuaroad na noutaí dó agus ní h-ar maicte leip é. Dá mbéad fíor ag Niam cad a bí déanta aige níor b' fada an maili uicti d'á taob an rgeil úo do tabairt d'á céile. Fuairadap ardon amac 'n-a diais ran cad a bí déanta aige.

CAIBIDÍOL XXI.

DROC AMHRAS.

Níor b' fada go raib Amhlaoib imticté ar aigne agus a' cuimne gac doinne i n-luir Catáig agus i gCeann Cora, lapmuic de Taog Ós ua Cealla. Bíod Colla agus an legáir ag cuimneam go minic ar an gcalir a guirad, ac

níor cuimníghadar i n-aon cor ar Amhlaoib 'n-a taob. Agus ar n-oin, níó nár b' ionghad, níor b' féidir dóib cuimneam ar Sormflait. Cuimnígead an legáir uaireanta ar Sormflait, ac do díbiread ré an rmaoineam ar a croíde. Iar aici a bí an cáilir rár ar tug Brian do Colla i. Ac conur féadfad an rígan ran, dar leir, a bí cóim h-uair, cóim rial, leir an mainirtir agus leir na manaig, as bhonnad fionas agus zac níó eile d'á feadbar orca, an rígan a bhonn an imáig ran na Maigóine Muire ar Colla, conur féadfad rí don lám a beir aici i nguid na cailire? San amhar, dar leir, ba mó ab fiú an cáilir, naoi n-uair, 'ná a ríab tabarta dóib aici, agus 'ná a bfeadfad rí a tabairt dóib i scaiteam a raogail. Ac ní cuirfead ran fiadaib ar mnaoi d'á róro an cáilir do guir. Níor diadal sadaisgeadta an diadal coimheadta a bí aici.

Cuimníg an legáir ar an ragar a cuirfead anonn go dtí an Róim. Iar air a bí cúram an éiríam rár ar críochuigead 'n-a ragar é. Ar b' féidir go mbead ré de mí-fortúin air go rrruofad an t-áirreoir é agus go ndéanfad ré a leitéir de gníom? Cé r' b'é an manac a cuair ruar go luimnead agus d'imir an bfeas do meargac agus do ruair an eocair uair? Ré r' b'é féin ní ríab ré amearg na manac a bí ra mainirtir an lá a táinig meargac anuair cun iad go léir a d'feirgint. B'é an ragar a bí imtígte cun na Róma an t-aoinne amáin ná feacair meargac an lá ran.

Ní feacair meargac Amhlaoib an lá ran, ac níor cuimníg an legáir i n-aon cor ar Amhlaoib. Ní cuimneóc' aoinne ar Amhlaoib ra rgeal. Ní cuimneóc' aoinne go ndéanfad Amhlaoib a leitéir de gníom. Bí ré ró orgailte, ró gealgháiriteac, ró macánta i n' feucaint.

Do péir zac deabruim ní ríab aoinne cun na cailire guir ac an ragar a bí imtígte cun na Róma. Bí buairt agus doilgíor ar an mbeirt, ar Colla agus ar an legáir fé mar

a bí an méirí rín a g'oul 'n-a luige ar a n-aighe. Bí ré a g'brúit ircead a g'ur a g'oul 'n-a luige ar aighe g'ad duine acu a b'fao rár ar t'ráctadair le n-a céile air. Nuair a t'ráctadair air ní puinn cainte a d'eineadair air.

Air ab ainim do'n t'rasair, Air mac Duib. An d'ear ó m'urcraíde ab ead é. Daoine ana éirideamnáca ab ead a muintir. Bí a lán acu i n-armáil b'riain. Bí ana éion a g'Colla air.

"Má d'eir ré an g'niom r'an," arfa Colla, a g'ur an beirt a g'asair do'n g'no, "ní cuir ba lúga 'n-a f'onn a b'ead oim a ráo gur t'rua g'nár g'laoid' Dia ar an r'ogal mé rár ar d'einead an g'niom!"

"Ní f'ada gur m'itio do beir a g'teact tar n-air ó'n Róim," arfa'n legáir. "Má d'eir ré an g'niom ní d'oca go d'tiocfaid ré tar n-air anro."

"Ó, a t'igearna Earbois," arfa Colla, "ir f'ior duit é! Níor éuimnígear riam air rín: Má d'eir ré an g'niom ní t'iochfaid ré tar n-air. Má t'agan ré tar n-air tairbeánfaid r'an go r'oiléir nár d'eir ré riam é!"

Níor d'óic leir an legáir go d'tairbeánfaid a t'ead tar n-air nár d'eir ré an g'niom, ac ní d'ubairt ré don ruo. Do leir ré do Colla an méirí rín r'ólair a beir aige.

Suim laetanta 'n-a d'ia g' r'an do t'ainis Air. Tug ré a lán t'eadtair'eactaí ó'n Róim leir, t'eadtair'eactaí a g'triall ar Colla, a g'ur a g'triall ar an legáir, a g'ur a g'triall ar b'riain. Tug ré leir ó'n b'pápa a g'triall ar an legáir. Tug ré a lán ruadai beannuig'ite leir a g'triall ar an mainirtir, tair naom a g'ur imá g'ana a g'ur neite d'e'n t'róir r'an. A g'ur tug ré leabair a g'urinn leir do'n mainirtir, a g'ur leabair Soirgéal a bí r'griob'ta i l'aroin. Ac ní raib don n'io d'ár tug ré leir ba mó gur d'einead iongnad d'e 'n-a éirde a g'urinn a bí d'eanta d'eadad r'náctóir a g'ur gur d'óic le duine gur b' óir ar f'ao i, bí r'í éom g'neanta r'an.

Ní raib doon t'reo ac ar dein na manais go léir de cúram de 'n trasairt ós. Agus ní raib doon teóra leir an átar a bí ortá nuair a conacadar ra baile acu féin ariar é. Bioró ré as déanamh a dícil ar na ceirteana o' f'reasairt a bioró as teacó o'n uile taob air agus iao go léir 'n-a tímpal.

"Cao é an fáir a bír ar uirge?"

"A' raib doon aimirir asair, a Airt?"

"Cao é an ragar daoine na Rómánais, a Airt?"

"A' dtuisirir doon focal Saeluinne ó duine, a Airt?"

"A' bfuil riao cóim buirde agus a veirtear iao a veit?"

"An daoine fóganta iao?"

"A' bfuil Crieoearm acu, a Airt?"

"Ir dóca gur lardion ab éigean duic a labairt leó i gcóinnuige, a Airt?"

"Ir dóca, a Airt, gur fear b'reas naomta an pára."

"An caoir ana móir caoir na Róma, a Airt?"

Comáineadar leó ar an gcuma ran. Bí Colla agus an leáir as feucaint ortá agus as feucaint ar Airt. Ar bail do dhúir an veit i leit taob.

"Cion tú féin anoir, a Cigearna Earbois," arra Colla, "nár dein an fear ran riamh a leitéir de gniomh."

"Cim," arra'n leáir. "Nior dein. Ní féadfaó ré é. Tá ran roiléir go leór. Ac cuair manac éigin, nó duine éigin i rioct manais, ruar go luimneac as triall ar an nsaða agus fuair ré macfaimhail na h-eórac uair. Conaic Measac iao go léir an lá tugar anuar anro é, agus ní feadfaó ré ortá an manac a fuair an eócar uair. Ir easraimlac an rgeal é. Ní feadar an traosal cao ir ceart dom a déanamh 'n-a taob mar rgeal. Tá doon contadairc amháin or cionn an trasairt óis reo agus ir ceart é tabairt ar an gcontadairc rin."

"Cao i an contadairc atá or a cionn, a Cigearna

Carbois ?" arsa Colla. "Ar nóin tá fíor as an raogal ná féadfaid doinne an gadaigeaí pan a cup 'n-a leit."

"Iz fíor ná féadfaí-ra ná mire i cup 'n-a leit," arsa'n leagáir. "Ní gáid dúinn ac feudaínt air. Ac feud conur mar a fearuigean an rgeal. Bí an cáilí ra n-éiríam asur cúram an éiríam ar air. Ní feacaí doinne an cáilí o'n lá a d'imeití air go dtí an lá a tánaí-ra anro. Cuirir-re fíor ar an mborca iadainn an oíde pin. Bí an borca folam. Raíar an rgeal pan amac luat nó mall. Pé áit 'n-a bfuil amlaíob tá fíor aise go raib an borca folam an oíde pin. Neorfaíob amlaíob an rgeal pan. Raíar an rgeal ó beal go beal. Cao 'dearfar? Cao a beir le ráid ac, 'Ní raib doinne cun na cáilíre tógaint ac fear an éiríam.'"

"Tá an rgeal go h-olc, a tigeapna Carbois. Cao iz doic leat iz ceart a deanam?"

"Ní foláir a deanam amac, ar dtúir, ná é air a fuair an macraíam do'n eócar ó Meirgac. Dá mbéad an méirí pin focair béad air ó baogal. Dá bfeadfaí-ra, gan don níd do leigint ort, a cup fiaíob ar air culait manais do cup uime asur dul as deanam gnoí an éiríam, d'féadfaí Meirgac a tabairt anuas, pé mar a tugar-ra anuas ceana é, asur leigint do raíar fáíal ar air. Anran do neorfaí pé dúinn ar b' é pin an manac a fuair an eócar nó náir b'é."

"Ac, a tigeapna Carbois," arsa Colla, "ní gáid dul cun na trioblóide pin i n-aon cor. Tá aítne maí as Meirgac ar air le raíar maí. Dá mb' é air a geóbaí an eócar d' aítneóí Meirgac é le linn na h-eóíac a tabairt do."

"Ó, má'r mar pin é," arsa'n leagáir, "ní gáid dúinn a tuille de duais an rgeal a d' fáíal. Má deirtear don focal coíde i scoinníob an traíar óis reo mar geall ar

an scailip glanfaid Meapagac é. Neorfaid Meapagac nác tó a tús ré an eodair, agus beid 'fíor as gac doinne sup b'é an fear a fuair an eodair a gúit an cailip. Ní gáó a tuille de duag an rgeil a d'fágail."

"Ní gáó, a tigeapna earbois," arsa Colla, "dúinn a tuille de duag an rgeil a d'fágail, cómh fada agus a téirdean don aithiar a beid ar airt, ac ba mairt liom, dá bfeadainn é, teacrt ruar leir an bfeap a fuair an eodair. Manac ab ead é do réir mar aoir Meapagac. Bí eolur na mainirteac go mairt aise, agus eolur an éiraim. Bí fíor aise an eodair a beid agam-ra agus gan don bfeid a beid as doinne ar í fágail ar mo lámh. Bí fíor aise sup b'é Meapagac a deir i. Cé h-é an fear a d'fearfaid an t-eolur ran go léir a beid aise agus nác duine der na manacuib é, agus a cuaid ruar as tiall ar meargac i pioct manais?"

"Ní fearfaid ré dul ruar go luimneac i pioct manais," arsa'n legaid, "gan culait manais a beid aise le cur uime."

"Ní fearfaid go díreac," arsa Colla, "agus cá raib rí le fágail aise?"

"An dóic leat," arsa'n legaid, "a' bfearfá a déanamh amac ó-r na manais ar tús doinne acu culait manais ar iarfáct d' doinne le déanaise? Má ceirtigean tú iad air rin fearcain agus ná leis uait don níd i tsaob na cailipe. Dá mbéad 'fíor as an mbiteamhnac go bfuiltear ar a tóir ní béad don bfeid agoinn ar teacrt ruar leir."

"Ní'l agam ac an gnó déanamh cómh h-aicilise agus d'fearfaid é," arsa Colla.

Anran do tugad aghaid ar gnotuib eile agus do fágad an rgeil ran ar an gcuma ran.

Do éiríonnas an legaid an gnó a bí aise le déanamh i

n-Éirinn: Anran éuair ré go Ceann Cora agus o'fás ré rlan as an áiríis. O'fás ré rlan as teiglac an áiríis. O'imir ré do brian cao é an rgeal áirí a beaó aise do'n pápa nuair a neorfaó ré do na neite móra a bí déanta as brian do'n éirídeam i n-Éirinn, agus na neite ba mó 'nā ran a bí i nōán do a déanam anoir nuair a bí a cómaet agus a gíadom agus a dúighe i bpeidm ar Éirinn go léir. Dúbdairt brian leir go neorfaó ré an éirinne do'n pápa nuair a neorfaó ré na neite rin do. Anran do bionn brian reóide uairle air, agus do rgaradair.

O'fás an leáir rlan as murcaó, agus o'fás ré rlan as gormflait.

Iré focal déanaó adúbdairt ré le Colla agus é as imteact amac ar an loing, ó inir Caiais: "An cuimín leat, a Colla," ar reirean, "an focal úo adúbdairt leat i otaoó brian agus an nime?"

"Ir cuimín, a tigeapna earbois," arsa Colla. "Do labhair leir an Rísdamna. Tá gac nio rocair díreac mar a cómairliáir."

"Labhair airíir leir," ar reirean, "agus inir do go nōúbdairt leat labhairt airíir leir."

"Déanfaó, a tigeapna earbois," arsa Colla.

Éuair an leáir ar bóro na loinge agus do gluar an long amac ó inir Caiais, riap beal na Sionainne, tar léim cúculainn, amac an fáraige móir.

Do dein na manais i n-inir Caiais a ngnó do réir na riagal: Bí an rsoilgeaet inr na rsoileanaib agus na n-únnuighe inr na n-eaglaib, an triorfaó agus an tpeignear agus gac gnó diaó eile ar riúbal mar ba ceart, ré cómairce Seanáin naomta: Bí Colla go dícealac agus go dúrtaetac as feucaint i ndiais gac don nio agus i ndiais gac don duine. Bí eocair an bopca iapainn 'n-a

feilb féin aise go h-aipeac, agus ní feidir doinne ra tís
ná go raib an cáitir daor úo iriis go daingean ra borca
iairainn fé'n nglar. Ni raib, áitac:

LEABHAR A TÓ.

CAIBRIDIOI I.

CÍOS AN ÁRDRÍG.

Cóm tuat ašur bí brian focairi ra n-árpriúeact turpuig a cíor ar teact cuige irteac ó šac don páirt o' éirinn. Deirtear sup tugaó brian bórma ari mar geall ar an šcior a o'eilim ré. Ní oóic uom šo bfuil pírinne ra n-abairt rin. Ní h-é brian a ceap an cíor. Bí cíor an árpriú ceapaité na céadta blian rari a o'táinig brian cun na h-árpriúeacta. Nuair a táinig brian cun na h-árpriúeacta do cúir šac riú cúige aš triall ari an cíor a bí ceangailte ari, do réir oúige na h-éirean, do cúir aš triall ar árpriú éirean. Deir cuio de'n treanacur sup b'é cúir 'n-ar tugaó brian bórma ari 'ná ro. Bóraithe ab ainim do'n baile 'n-a raib riúteiglac brian, aš ceann na cora. Do tugaó, ar ran, "Ceann Cora" ar an riúteiglac ašur do tugaó brian bóraithe ar brian féin toirš é beic 'n-a cómnuiše ar an mbóraithe. Meapaim sup mó an éiall atá leir an šcaint rin 'ná leir an šcaint eile.

Lá Samna an lá a bí ceapaité i šcómnuiše riam cun cíora an árpriú do cúir irteac, ašur 'reo mar a bí an cíor focairi:

Ó Conactaib oet šcéad bó ašur oet šcéad muc.

Ó muintir Corcomaruad deic gcéad dam asur deic gcéad caoiria asur deic gcéad brat.

Ó Corcabaoirgne deic gcéad dam asur deic gcéad molt asur deic gcéad muc asur deic gcéad brat.

Ó muintir Ciarruidhe deic gcéad dam asur deic gcéad bó asur deic gcéad muc.

Ó muintir Múrgháirde trí céad bó reamhar asur trí céad loiligeac asur trí céad muc asur céad brat.

Ó Trí Conail cúig céad bó asur cúig céad brat:

Ó Trí Eóghain trí céad muc asur trí céad ualac iarainn.

Ó Clann Ruóiríge trí caogaid bó asur trí caogaid muc.

Ó Oirgiallaib céad asur trí ficid bó.

Ó Cúige Laigean trí céad bó reamhar asur trí céad muc asur trí céad ualac iarainn.

Mar rin dóib mór-tímpal na h-Éirean go léir. Níl curta ríor anro asam ac ríor beagán der na cíoranaib, oiread díreac asur cairbeánraib an trliḡ ar a n-íolci an cíor, asur an fágaltaí cíora a bíod as tuicim ar na cineaduib asur ar na dútaib fé leir.

Bí a gcion de'n cíor ar na loclanaig, leir, an cúio acu a bí rocair i mbailtib móra na h-Éirean. Bí ar loclanaig baile áta Cliaí trí caogaid píopa píona do tabairt mar cíor o' Árpriḡ Éirean. Bí ar loclanaig luimníge trí céad asur trí ficid píopa o' fíon deaig a tabairt mar cíor do.

B'féidir go bfiarróc' tuine conur féarfaí loclanaig luimníge cíor a díol le h-Árpriḡ Éirean má bíodar go léir díbearta a' luimneac?

Bí an cúio acu nár géill do brian díbearta, ac an cúio acu do géill do asur do geall beir dílir do, do fágaí ann iad. Fear eagnairde, tuirgionac, ab ead brian. Daoine go raib eóluir mór acu ar gac gnó ceannáigeaceta ab ead na loclanaig a bí inr na cataraicuib cuan i h-Éirinn an uair rin. Do tuis brian gur b' ana cairbteac an puo

do muintir na h-Éirean ceannaisíte de'n tróirí ran a beic iní na caṡapaṡaib a bí ar na cuantaib. So oṡabapraoír irṡeac ó oúṡaib iapaṡṡa eapaí náí b' féroir a oéanam i n-Éirinn aṡur so ṡceannóṡaíóir ó muintir na h-Éirean, le oíol iní na oúṡaib iapaṡṡa, na h-eapaí a oéanpaí i n-Éirinn aṡur náí b' féroir a oíol i n-Éirinn. Mar ṡeall air rin irṡeac fás ré na loṡlanaig iní na caṡapaṡaib a bí ar na cuantaib. O'fás ré iao i mbailṡe áṡa Cliaṡ, i bṡorṡláirṡe, i ṡCorṡaig, aṡur i Luimneac, aṡur i mbailṡib beaṡa eile n-a bṡeapṡaṡ loingṡar ṡeacṡ irṡeac cúṡa. Cuir ré fé cíoṡ iao, áṡṡeac, aṡur ní paib don cur i ṡcoinnib an cíoṡa acu. Ní paib an cíoṡ ró ṡrom aṡur an faio a oíolaṡar an cíoṡ bíṡar fé cíoṡam ūmaí.

ṡaṡaṡ an cíoṡ irṡeac ó Éirinn so léir, ṡac don lá Saṡna, so ṡeiglac ūmaí i ṡCeann Cora. Dob' uaṡṡapṡe an paíṡṡeap é. Ac do caíṡṡi é so léir. Bíṡoṡ ruar le ṡrí míle bó ann de buaib paṡṡaṡa, aṡur ṡrí céaṡ oéaṡ muc, aṡur do h-íṡṡi an féroil rin so léir, bí an ṡeiglac cóṡ móṡ ran, aṡur bíṡoṡ oíṡeac ran oṡoíne, uaṡal aṡur íṡeal, aṡ ṡeacṡ aṡur aṡ imṡeacṡ ann coíṡṡaṡṡa. Bíṡoṡ ṡrí céaṡ aṡur cúṡ cinn fíṡoṡ ann de píopaí fíoṡa, o' fíon oeaṡṡ, aṡur ṡrí caoṡaíṡ píopa oer na fíoṡaib eile, aṡur o'óṡṡi an fíon so léir, mar bí féile aṡur faíṡṡṡe i míṡṡeiglac ūmaí, aṡur paíṡṡeap aṡur uaíṡeacṡ, ṡar ṡac ṡeiglac áṡoṡṡṡ o'á paib i n-Éirinn ó aṡṡṡṡi Cíoṡmaíṡ míṡ aṡṡ. Oeṡṡṡi an uaíṡ rin so paib ūmaí ar oúíne oer na ṡrí áṡoṡṡṡṡṡ ba ṡlóṡmaíṡe o'á paib i n-Éirinn paíṡ. Conaíṡe móṡ mac Éíṡṡṡṡeóil an céaṡ áṡoṡṡṡṡ oíṡ ran, Corṡmac mac aṡṡ an ṡaṡna h-áṡoṡṡṡṡ oíṡ, aṡur ūmaí oṡoíṡe an ṡríṡaṡ h-áṡoṡṡṡṡ oíṡ. Coíṡeacṡ ūmaí an móṡoacṡ ran aṡur an ṡṡaṡam ran aṡur an cóṡaṡṡ míṡa ran 'n-a lán neapṡ aṡur 'n-a lán ṡroíṡṡe an faio a máíṡ a fíem i n-áṡoṡṡṡeacṡ na h-Éirean.

Bí ré níosa 'n-a pearnan. Fear pionn, áro, deagcúimta
 doob' ead é; fear gága, fuinneamail, cutaig. Bí a
 ceannaca solurmar. Bí eadon leatán, áro, bán air. Bí
 ríon fada díreac air agus i beagáinín nó téagaíca, ba
 dóic leat, do'n cuio eile d'a ceannacaib. Ní faib puinn
 fearóige air agus fearóg donn ab ead an méio a bí air
 rar ar liat rí. An puo a deapra leir an ríon deapra le
 gac ball eile d'a ceannacaib é nuair feucra ar gac ball
 fé leir dóib, .i. go faib an ball ran beagáinín nó móir; ac
 nuair feucra ar a dgaib i n-donfeact cífeá go faib na
 ceannaca go leir do réir a céile cruinn. Iré puo ir mó
 a tabapra fé noeara, ámtac, 'ná go faib, dar leat, an
 iomaio báine 'n-a cúntanór. Anran, nuair feucra ar a
 pearnan ba dóic leat, ar an gcéio amairc, go faib na gága
 rar beag nó móir, nó téagaíca, do'n cabail, ac nuair a
 cómairpeá an cliaib cífeá go faib an cliaib ran níba
 téagaíca go móir 'ná cliaib don fíir eile der na fearaib a
 bí ar a teiglac. Anran ar ball, ní nó móir an iongnab a
 béad oir nuair a cífeá a claióeam aige 'á carab i dteio
 gur dóic leat ná béad meagcaint plaite ann, agus nuair a
 deapra do' láim féin ar an gclaióeam gcéioa go
 gcaitepeá do d'a láim a cur ar an nooirneur cun é carab i
 n-don cor. Tuigpeá do' aigne anran gur b' é téagar agus
 neart na ngéag fé noeara do'n cabail feucaint cóm caol.

Bí an croíde agus an aigne agus an meabair éinn, agus
 an tuigint, agus an foitne, agus an faioearaíde, agus an
 géire inntleacta, cóm maic ar gac don tragar cuma le
 neart an cuirp agus na ngéag.

Nuair a bíod an fear ran ag iar na ríog agus 'gá gur
 i n-íonab caia agus nuair a labraib fé leir na fearaib,
 do h-airgí an uile focal uair go h-áro agus go slan, ó
 ceann ceann de páirc an camta; agus i rpeirínn caia,
 d'a labraib fé áro, ag ríurugab na bfeair nó 'gá ngníoraib

cun an cómhraic, do mhótuigeaí na fir a bíod i n' aice píopaínnac 'n-a sclaíraib, bí a leiteíro rin d'uéatac aise agus a leiteíro rin de neart 'n-a éilab agus 'n-a ceann agus 'n-a sūt. Nuair a labraíod an sūt ran i láir an éata do éirítear an namhad, agus ir minic a báinear fuaim an sūta ran a mírneac díob agus go n-iompúigtoir agus go tceitioir. Níor b' don iongnad an fear ran do sádhail tré ílúigtiú namhad mar a saib, agus é teact cun ároptigeact na h-Éirean mar a táinig.

Bí ana deabhrán agá mac, Murcá, leir. Bí an téagar céadna ag Murcá inr na sáasab, agus an feudaint éol ra éadail aise mar saill ar téagar na ngeag. Bí ré i n-aighe Dúlainn Óis agus i n-aighe na bfeair eile n-a raib aithe acu ar an mbeirt, sur tpoime agus sur tpeire agus sur b'feairi d'feair Murcá n'a a táir an lá b'feairi a bí an t-aíar.

Bí an beirt tréan go maí. Bí fir tréana ar Dál sCair, agus d' áomúigtoir go léir ná raib don bpeit riam ag don fear eile acu ar doinne de'n beirt rin.

caibíol II.

meaball aighe.

Nuair a bí Brian roair ra n-ároptigeact do turpuig bpeir der na h-uairib ar beir ag teact go Ceann Cora ar sác áirí i sCian agus i sCómhngar. Níor b'ada go mb' éigean tuille ríge déanam ra rígteiglac. D'éigean an rígteiglac do cur i méir. D'éigean tigte nua do cur ruar, i n-aice an tige móir, i tpeod, nuair a tiocraí ríge

cúige nó príúnpa nó fear léiginn, go bfeadfaí é cup cun cóinnuighe ar a fuaimear, pé fada gaird ba maic leir fanmáint.

Cup an obair rin tuille gnóta ar meargac agus ar na ceardaithe a bí ag obair aige. 'Dá éagmair rin, cóim luac agus bí brian i n' áiríocht ar éirinn bí na píste eile, píste na gcúigí, ag cup ríor go Ceann Cora ar gac don tragar airm. Ní raib don mear ar claidheam ná ar fleag ná ar tuais mura bfeadfaí a ráb gur i gCeann Cora, i gceardain meargais, a veinead iad. 'Do cup ran, leir, tuille gnóta ar meargac. 'B' éigean dó tuille gairdín agus tuille de gac don tragar ceardaithe do cup ag obair. 'Bí cúram móir ar, ac bí nío ar a aigne ba meara dó cúige 'ná an cúram, 'd'á méio é. 'Bí ríor aige go raib an cáilír daor úo guiríte ar an mainirtir agus gur b' é féin pé nveár é. 'Bí ríor aige gur vein pé beart símplíde nuair a tug pé an macfamaíl úo na h-eoíac irteac i láim doinne le bpeit ríor ag trall ar Colla. 'Bí ríor aige go raib pé ceart aige féin dul ríor agus i labairt irteac i láim Colla féin. 'Dá nveinead pé mar rin tiocfaó an sírinne amac láirteac, agus ní guirí an cáilír.

'Bí pé ag maectnam ar an méio rin ó'n lá a bí an legáir ag caint leir agus 'd'á méio maectnam a vein pé ar an rgeal iread ir mó a bí an rgeal ag bpeit gneama ar a éiríde. 'Bí an rgeal 'á cup amú ar a gnó agus ag baint coila na h-oiríde dé. Níor b' féidir dó labairt le h-doinne 'n-a taob, ná cómairle 'd'iairí ar don duine de'n muinir a bí 'n-a tímpal, ná ar don duine de teiglac brian, le h-eagla gur tuille díobála a déanfaó pé. Pé veire focairis pé ar dul ríor agus ar labairt le Colla féin. 'Cuair pé ríor agus do labair pé le Colla.

“Feuc, a ádair,” ar reirean, “tá mo éiríde bpeit ó beit ag maectnam ar an gcuma úo 'n-ar veinead amadán

uíom i tsaobh na h-eochara agus i tsaobh na cailíre. Ní féadfaínn fanmhaire a tuille gan teacht cun cainte le t' onóir. Ní foláir ruo éigin a déanamh cun teacht ruar leir an mbiteamhna, pé h-é féin. B'urrpíó mo fíáinte nó imteócao ar mo meabair mura ndéintear ruo éigin."

"Tá m' aigne féin cómh ruaitte le t aigne-re mar gheall air, a duin'uarail," arsa Colla, "agus dá mbéinn as maectnamh go ceann bliana air ní dóic liom go b'féadfaínn cuimhneamh ar cao ir ceart a déanamh. Dá tsaosaó an t-Árdrígh cúgam anro agus go ndéarfaó ré gur maic leir an cailír a d'feirgint, cao a béaó asam le ráó leir? B'féidir go ndéarfaó ré i n' aigne féin go b'fuil an cailír rin ró daor cun i fásáilt anro. Níor b' aon iongnadó liom go ndéarfaó. B'féidir go tcaisreadó ré i n' aigne gur ceart cailír cómh luachmar a tabairt do príomh-eaglair na h-Éirean. Gur maic an treóir i t' Árdrígh Éirean le b'ionnaó ar príomh-eaglair Éirean, ar eaglair Árdomáca. Ir ar eaglair Árdomáca ba ceart i b'ionnaó. Siné a déarfaó doinne a éireadó i. Táim mar a béinn i n-uirge beirte ó ruair b'rian an Árdríghaó agus ná fearar cao é an neómar a béaó ré cúgam irteaó 'gá ráó gur maic leir an cailír rin a d'feirgint. Ir trias éiríóte nár coimeadó ré i an céaó lá agus gan i tabairt i n-aon cor tóinn!"

"Cao déarfa, a dcair," arsa Measac, "dá tceiróinn agus an rgeal a d'innrinc do m'urcaó ó turaó go veire?"

"Caitfeair an rgeal a d'innrinc gan a tuille ríghir, ró féin nó do b'rian," arsa Colla. "D'innreair féin an rgeal do'n lezáir, mar ir eóir uirt. Dá n-iairí an cailír orm an fáir a bí an lezáir anro do neórfadó an lezáir do'n Árdrígh cao a bí imtighite uirt. Béaó an lezáir roir mé agus an t-Árdrígh asam. Anoir tá an lezáir imtighite agus

tá rḡannra orm le h-eagla go n-iarrfaí an éailir orm. Má deir Brian, ‘Cao ’n-a taob náir innir dúinn láirneac go raib rí iméighe?’ cao a beir le ráo agam! ‘Déarfai gur breas a tugar uaim do’n bíteamnac ar imélaet rlan agur an éailir a breit leir agur do cur ó don fágaíl a beir ar í tadbairt ear n-air.”

“D’féidir, a áair,” arfa Measac, “go mbéat ré cóm maic agaimn dul cun cainte le Murcáó agur an rḡeal a d’innirint do ó earac go deire. Mire fé ndéar an t-olc go léir. Ní raib don éairt agam gan teacé anro cun cainte leat-ra rar ar tugar uaim an eocair! Ní fearar an traogal cao d’ iméig orm agur a leicéir de ḡnó leandairde déanam. Nuair a conac an aibí agur an coéal do bainead de m’ éoraint mé ḡlan.”

“Ir uatárac an rḡeal é,” arfa Colla. “Ní fearar an traogal cá dtáinig an aibí. Tairbeáin an leḡáir na manais go léir duit agur dúbairt ré go noúbair náir b’ doinne acu a bí ann.”

“Dúbairt,” arfa Measac, “agur dob’ fíor dom é. Ní h-doinne acu a bí ann.”

“Ní mirte dom a d’innirint duit,” arfa Colla, “go raib róro díoc áirair ag an leḡáir ar an rḡairt ós ro agaimn ar an áair air mac Duib, ac dúbairt-ra leir dá mba do ran a tadbairt-ra macramail na h-eócrae go n-airneórá é.”

“D’ airneócin, a áair,” arfa Measac. “Tá a lán der na manais atá anro agur d’ airneócin iad, leir. An manac gur tugar an eocair do ní feara poimir rin é ná ó rin.”

“Ní baogal go breacair ó rin é,” arfa Colla, “agur ní dóca gur baogal go breicir air é má fearar ré coimeat ar do raóair. Ir dóic liom d’a luacéat a beir an rḡeal go léir innirte do ilurcáó agaimn gur b’ ead ir fearr é.”

D'innéig an beirt ruar go luimneac agus ar ran go Ceann Cora. Fuairadar caoi ar éaint a déanamh le Murcádh agus d'innreadar dó gac níos fé mar a tuit amac, i dtaobh na cailíre. Céirtig fé iad go dlúth, díreac mar a céirtig an legháir Colla. D'á feabhar a céirtig fé iad, ámtac, iread ba mó a éadair an rgeal i n-áimpreid air agus iread ba deacra dó don tuisim a tadhairt do cé r' b' é an bíteamnac. Dúdhairt fé leó gur b'feairr gan an rgeal do leigint amac.

"Iré mo tuisim láirir," ar reirean, "pé h-é an bíteamnac, ná fuil fé ró fáda uainn an neómac ro, agus go bfuil fé ag fairre go dlúth orainn feucaint cad a déanfaimid. Ní h-aon duine iarda é. Tairbeáin fé an iomad eoluir. Bí fíor aige cá raib an cailír i scoimeadh, agus bí fíor aige cá raib an eodair, agus bí fíor aige cé r' b' é an gaba a dein an eodair. I r iongantac an bob a buail fé ort, a meargais!" ar reirean, ag cur rgeairtad gáire ar.—"Má ariugim-re don focal ó m' ádair," ar reirean, "'gá rádh gur máit leir an cailír a d'feirgint, nó gur máit leir i cur go h-árdmáca, cuirfid mé d'é é. Ní móir dúinn go léir beir ag fairre coitcianta feucaint an bpaigmír don píoc de raðarc ná de balait an bíteamnaig."

Cuir an méir rin aigne na beirte cun ruaimhir móran. Táinig Meirgac go luimneac cun a gnóta, agus táinig Colla abailte cun na mainirtreac.

Nuair fágadar Murcádh do érom reirean ar mactnam. Tuig fé áineact na cailíre agus a daoine. Bí fíor aige, pé r' b' é an bíteamnac, go ndéanfaid an cailír rin fear rairbhír dé i scaiteam a faogail, dá bfeadadh fé i díol, agus go ndéanfaid rí daoine rairbhíre d'á fliocht ar feadh reacht nglún. Bí fíor aige náir b' féirir i díol i n-éirinn. Dá gceannaigti i i n-aon mainirtir ná i n-aon eaglaír i n-éirinn go n-áireofí teacht táirrí go luat, ó béal go béal,

amearḡ nḡṣṭe aḡur daoine, ar fuir na h-Éirean go léir. B'i fíor aise, d'á b'pḡṣ rin, nár b'féidir i díol san i cúp amac d' h-Éirinn. Tré ceannaíge éisin loclanac a caitrí ran do déanamh. B'i ḡac don baogal, dar leir, go raib ran déanta ceana. B'i an iomaḡ aimiríe páḡalta aḡ an mbiteamḡnac, aḡur do réir an buib a buail ré ar mearḡac níor bíteamḡnac é do tabarḡad don faillḡṣ ra n-aimirí a tḡad dó. Má b'i an cáilir imṭiḡṣṭe tar paraíge ní raib ann ac fiancar, dar leir, beir aḡ cuimḡneam ar tēacṭ ruar léi go deó. “Ac ní'l aḡam le déanamh ac beir aḡ faíre cúḡam,” ar reiréan i n' aḡne féin.

“Ní cúirḡinn tar mo learmḡatáir é!” ar reiréan, d' macṭnam eile. “Iṣ aici b'i an cáilir i ḡcoimeáḡ rar ar cuiréad fíor i go h-inir Catáḡ. Aḡur iṣ cuimḡn liom go maíṭ nác le h-don deaḡ-toil a rḡar rí leir an reóir uarail. Ac cé r' b' é an manac? Aḡur cá b'ruair ré an aibíḡ aḡur an coḡal má ba manac b'pḡṣe é? Conur a ruair ré amac ḡur b' é mearḡac a dein an eocáir? Ní dóca go ḡcuirḡeas rí féin aibíḡ aḡur coḡal uímpí——Ac cas é rin aḡam 'á ráḡ! D'aitneóḡ an ḡaba i láirḡeac. Má 'r'i a dein an ḡníom, aḡur go deimḡn, a rḡan, ní cúirḡinn-re torṣ é, b'i duine éisin aici cun na h-oibḡe déanamh di. Cé r' b' é an duine rin?——Ní feadḡar an traogal. Ní'l aḡam ac beir aḡ faíre cúḡam.——Ac caitrḡar feucamṭ ad' díaiḡ go ḡéar, a rḡan, i neitib eile leir. Ní ḡan cúir a tḡs an leḡáir an foláram deirineac ro dom aḡur é aḡ imṭeacṭ, tar éir an foláram céatna tabairṭ dom tamal roimír rin. Ó, ambara ní déanraib ré an ḡnó dom don mḡogarnac a tēacṭ oṣm.”

CAIBIÓIOL III:

“LADY, DOST THOU NOT FEAR TO STRAY.”

Curo de'n céad ghnó a d'ein b'rian, éom luath agus bí ré rocair d'aingean ra n-áirígeaíocht, ab ead na h-eaglaisí a bí loitíte i n-oidis na loclanaí do d'eirigead agus do f'lanuigead agus do cup i dtreab airí. Cuir ré ruar an eaglais mór i gcill Dála; agus an eaglais i n-luir Caisle; agus d'ein ré a'nuadaint ar an eaglais i dTuaim Shéine. D'ein ré b'íre mór ó taob taob agus ó ceann ceann d' oileán na h-Éirean, agus d'ein ré drocaid b'eaí leatana láiríe iní na h-áiteanaib 'n-a dtéidead na b'íre rin trearna aibní, i dtreab gur d'ein ré cairde ana mór do'n poiblídeacht, mar gur cuir ré ar cumar daoine dul ar cuairtí fáda san an iomaí t'hoiblíde. Bí átar mór ar an bpoiblídeacht mar g'eall ar na h-oib'eaí rin.

D'ein ré d'una agus d'aingeana láiríe, leir, i n-a lán áiteana, agus cuir ré buideana maíe láiríe fear irteac iní na d'unab rin agus iní na d'aingeanaib rin, m'ar luath coimeáda, i dtreab go mbeoír ann i gcómnúige cun na tíre do coraint agus cun rmaíocht an áiríge do cup i b'píom ar don duine, nó ar don aicme daoine, do mearpaí an rmaíocht ran do m'illead. Do neartuig ré ar an gcuma ran písteiglaí Cairil, agus písteiglaí Ceannfeadhra, agus an písteiglaí i n-luir loca Cé, agus an písteiglaí i n-luir loca Gur, agus an písteiglaí i nDún Sciot, agus mórlán eile de d'unab agus de písteiglaíab ar fuir na h-Éirean, agus cuir ré na buideana fear irteac ionta cun iad a coimead agus do coraint. Do neartuig ran a c'omáíocht féin

go móir ar fuir na h-Éirean go léir, i dtéannta rṡác aṡur eagla do cúir ar a namair, amuic aṡur i mbaile.

Cúir pé luēt léiṡinn aṡur eóluir aṡ rṡrúad aṡur aṡ bpeitniugad na rean oligṡe aṡur 'ṡá tcaṡairt cun soluir, an cúir acu a bí imṡigṡe a' cuimne; aṡur pé mar a cōnaic pé ṡád leó, cúir pé i bpeitṡm aipir don cúir acu a bí imṡigṡe a' peitṡm le failliṡ nō de tōraṡ aimpire. Níor ró deacair do ran a déanam. Bí a leitēir o'uraim i ṡcōmnuigṡe miam aṡ an nṡaedal do olig na piṡeacṡa nár ṡád a déanam ac a cúir i n-iúil do ṡo raib an olig ann cun a cúir fiaṡaib aip an olig do cōmlionad. Bion ionṡnad anoir ar rṡoláirṡib nuair a éir raṡ ná raib aicme aipṡṡe, ceapairt cun na olig cúir i bpeitṡm, i n-Éirinn raṡó. Ir doic leó, aṡur ir pōir doib é, ṡur b' obair baot olig déanam dor na daoine acá ar an raogal anoir, ná beit aṡ bpaṡ aip ṡo nṡeapairṡir an olig rin do cōmlionad, mura ṡceapfaí aicme láirir cun a cúir fiaṡaib oṡa an olig cōmlionad. Ní cuigir raṡ conur a péadad oligṡe déanam i n-Éirinn raṡó aṡur anran a o'fáṡáilc pé-r na daoine péin na oligṡe do cōmlionad. Do péadṡi ran do déanam mar, cōm luat aṡur cuigead an poibilirēacṡ an olig beit ann, do cúiread toil poibilirē na nṡoaine fiaṡaib ar ṡac tuine pé leit an olig do cōmlionad. b' fearr le ṡac tuine pé leit, ṡo móir, an olig do cōmlionad 'ná fulang leit an nṡoac mear poibilirē a béad aip oá bpeicead na daoine é aṡ tcaṡairt oṡo mear nō tapairne do'n olig. Tá soluirṡi maite aṡainn ar peitṡm de'n tṡóir ran ra n-aimpir reo péin. Má téirdean nōr aipṡṡe i bpeitṡm ar an bpoibilirēacṡ anoir péin feuc cá bfuil an tuine pé leit ṡo mberṡ pé de mīrneac aigṡ an nōr ran do buprad! Aigṡe poibilirē na nṡoaine ipi cúiread oligṡe i bpeitṡm i n-Éirinn raṡó, aṡur ir fearr a cúiread pí i bpeitṡm iad, aṡur ir iomláine, 'ná mar a tṡagan le neairt aipmála oligṡe cúir i bpeitṡm anoir.

Ná meapad doinne, amháid, ná bairtí dligte i n-Éirinn faoi. Do bairtí go deimhin. Ac nuair a tusa an t-é ar a ndéintí an éascóir, or cómair an bpeití, agus nuair a tusa an bpeití a bpeití, do glactí an bpeití ar gac taob agus do déintí d'a péir. Bí pé daingean i n-aighe na ndaoine, doinne ná tairbeáirí an uiríam rin do'n dlig ná bea an paí air. Níor nó deacair dligte fósanta do cup i bpeití amearg daoine de'n tróirí ran.

Dein brian nio eile do cabruis go móir leir cun na ndligte do cup i bpeití. Ó'n lá a glac pé arim gairge, agus gan é ac cúis bliana deas, do tairbeáirí pé, 'n-a gníomairtí agus 'n-a beairí agus in gac don tragar deigleála iorí é péin agus daoine eile, go raib beann tar báir aige ar an gceart, ná deapad pé éascóir ar don Éiríortáid, pé 'cu cairí nó naíarí é, pé 'cu íreal nó uairí é. Do tusa an méirí rin pé ndeairí. Anran, pé mar a leat cómaid brian agus pé mar a méairí a éiríortáirí, do dein daoine eile, uairí agus íreal, airtí air. Ar ball, bí acu go léir, nó dúbairí go léir go raib acu, beann tar báir ar an gceart, pé mar a bí as brian. Do glacad an ceart 'n-a nóirí acu. Anran bí neart an nóirí as cup le neart an éirí. Bí neart eile as cup leir an dá neart ran. B'é neart é rin 'ná neart an Éiríortáirí.

Ná bíod don iongnad ar doinne gan don gac a beir le neart arimáirí cun dligte cup i bpeití nuair a bí na trí nirt rin, neart éirí, agus neart nóirí, agus neart Éiríortáirí, as oibruisad ar acuirí a céile cun dligte cup i bpeití.

Tuairmí pé ndeairí cad a tuit amad do brian i n-don púnc amáirí de'n ceart agus de'n beann a bí aige ar an gceart. Conaig gac doinne go raib don beart amáirí éascóirí ná ceatódad brian ar don tragar cleir ná péirí. B'i beart éascóirí i rin 'ná marla tairíarí do mnaoi

Conaice na fíor go léir, íreal agus uafal, go raibí gráin gan
 teópa ag Úrian ar gníomharthaibí de'n trópaí ran. Mar
 gheall ar an uafaim a bí acu do Úrian do deín na fíor go
 léir, uafal agus íreal, aicéir air ra níó rin, leir. Má
 b' uafal an fuo do Úrian an gráin rin a beir aige ar
 gníomharthaibí de'n trópaí ran, doob' uafal an fuo é, dar
 leó, o' don fear. Ar ran dóbairt gac fear go raibí gráin
 aige féin ar gníomharthaibí de'n trópaí ran. Ar ran do tug
 gac fear mar b'éar do féin beir ag maoidéam ar nár tug
 fé miam "marla ná tarcairne do mnaoi." Do lean an
 aicéir ar Úrian, agus do lean an caint, agus do lean an
 maoidéam. Ar ran do neartuis an nóir agus do tugad
 fé n-deara, ar fuo na h-Éirean, ná deinead fíor Úrian
 gníomhartha de'n trópaí ran. Fé mar a leat cómaet Úrian
 do leat na nóra a bí ag fearaibí Úrian. Ar ball do tugad
 fé n-deara ná deintí na gníomhartha gráinneamla úo i n-aon
 ball i n-Éirinn.

Anran, nuair a tagad miam agus a h-aicéir go Ceann
 Cora, agus nuair a éioo na ríste óga miam, do cuimnígtóir
 ar an uafaleact agus ar an nórmairleact a bí tagaite ar
 gaeólaibí Éirean go léir agus deirníoir eacarta féin :—
 "Míor míste bí rlat ríoga do cógaint 'n-a láim, agus
 fáinne óir i mbara na rlaite, agus ríubal 'n-a h-aonar ó
 Tonn Clíoona go Dún Sobairce, agus ní baogal go
 n-deanfao don fear gaeólaic, uafal ná íreal, oirleat agus
 focal neam-uafamaic do labairt léi."

Dóibí an caint rin, nó caint de'n trópaí, cóm mímé
 rin, agus do tuigead cóm maic ran fírinne na cainte, gur
 mearaí, 'n-a díais ran, nuair a bí Úrian agus miam agus
 an fuo eile acu ra n-íir, nár caint a bí ra rgeal ac gur
 deín óighean uafal éigin an ríubal ran, 'n-a h-aonar, ó
 Dún Sobairce go Tonn Clíoona, agus an rlat 'n-a láim
 aici agus an fáinne óir ar an rlat, agus ná fuair rí ar an

rlig ac an upaim agus an onóir ba mhó a d'féadfaí a tabairt
 di. Do lean an rgeal ar an gcuma ran i reanaíur na
 n-Éirean go dtí go dtáinig an file Sallda, ua Mórda,
 agus gur cúm ré an tán úo :—

“Lady, dost thou not fear to stray, &c.”

Ir fiú an rgeal ran maectnam a déanam air. Ir 'mó níg
 agus impire n-a bfuil cúntar oíra i reanaíur an domáin
 agus n-a bfuil molaó mór ar a ngníomairéaib agus ar a
 ngrádam, ar an gcuma 'n-ar cuireadair tíora fada
 fairsinge ré rmaect a lám, agus ar an gcuma 'n-ar
 cuireadair, má ba nígte fóganta iad, dígte cairbéteaca i
 bpeíom. Ní dóic liom, ámtac, go bfeaca miam fós d'a
 tabairt, ar obair ná ar faochar don níg ná don impire acu,
 molaó de fásar an móltar ro a tusan an rgeal reanaíur
 reo ar Úrian. Ní nórmairéact, ná macántaect, ná
 gníomairéa onóraea, ná upaim do bantmaect, ir gnát as
 leanmáint rlig agus cogair agus armála agus catana
 fuilteaca. Neam-fuim inr na neitib rin ireaó ir gnát 'a
 leanmáint miam. Neam-fuim i ngrac deas-nór, neam-fuim
 i sceart an fíir tal, neam-fuim ra n-upaim ir dual do
 mnaib; an beitiígeac alita 'gá cairbéaint féin ra duine;
 gabáil do éoraib inr grac dualgar d'a mbaineann le rlig,
 le deas-nór, le Crieveam; riniaó na neite ir gnát as
 leanmáint cogair agus cómpaie agus catana fuilteaca.

Ní faib Úrian miam, ó táinig ré i n-aoir a cúis mblian
 noéas, ac ráirte i scozaib. Bí a gaoit go léir cóm
 ráirte inr na cogair agus bí ré féin. I n-aimdeoin na
 scozaí go léir do tuill Úrian agus a rligte an molaó
 atá ra rgeal úo i tcaob na mná díge agus i tcaob na
 n-onóra a fuair pí ar feaó na rligte go léir ó Ún
 Sobairce go Donn Clíoona. Tá buaó as Úrian ra méio
 rin ar éomáctuib agus an nígtib agus ar impirib an domáin
 miam.

Táimid anois ag dul sa veicimé céad blian ó fuair
 Brian agus a flóigte an buaó ran. Do coimeádo ár
 rinnear cuimne air. Tugadar dúinne an cuimne rin le
 coimeádo. Is ceart dúinn greim daingean a coimeádo air.
 Caittear go minic iní na rúilí órainn ná fuil don níó ag
 baint le n-ár rinnear gur féidir dúinn don máoiðeamh nó
 mór a déanamh ar. Tá agaim, i rgeal na mná óige rin,
 cuir máoiðte agus aóbar creideamhna ná fuil a leicéir le
 págail i reanaóur don tíre eile fé luige na gréine iníu.
 Tá ceangailte órainn, ní h-amáin cuimne coimeádo ar an
 aóbar creideamhna ran, ac fós beart a déanamh u'da réir.

CAIBIDIL IV.

uisge-fé-talamh.

Díó Múrcádo go minic aófar ó Ceann Cora ag
 feúcaint i ndiais gnótaí na h-Árroisgeácta fé cómairle a
 aóar. Nuair a díó fé iméigte ó Ceann Cora díó rannra
 air le h-eagla go ndéanfaí don vpoé gníomh a san fíor vó.
 Bí an fear fíctálma ceapaité aige cún fíctálma ar an
 Árrois, mar ba ceart agus mar ba gnáó do réir nóra na
 h-aimirle rin. Ac cá b' fíor vó, dar leir, ná go nglacfaó
 an fear fíctálma breab dá ndéintí breab máit a tairisint
 vó. Tuig fé i n-aighe gur i scoinnibh mná a bí ar an bfeair
 an cluice ó'imirt, i scoinnibh na mná ba breagácta agus ba
 mheara agus ba géire u'da raib i n-éirinn an uair rin. Cá
 b' fíor vó, dar leir, cao iad na cleara ó'imireóó' rí ar an
 bfeair dá mba ruo é go vcuigfaó rí nár b'féidir é
 breabao. Conaic an leáio a diaabal coimheácta. Cá
 b' fíor cao é an congnamh a tábairfaó an diaabal coimheácta
 ran vi i n-aon vpoé gnó a beartóó' rí a déanamh.

“Ní h-aon máit,” ar peiréan i n’ aighe féin, “beit a5 bpat aip 5o bfeáorfao fear puitálma beit maít a dótin oí féin a5ur o’á diahal coimheacta. Caitpíó mé bean a cúp a5 tabairt aipe oí.”

Ní ffeáorfao ré cuimneam ar don mnaoi cun na h-oibpe rin ac ar Miam. Bí fíor aige oá mbéao Miam i n-aice an áropi5, a5ur a fíor a beit aici cao cuise 5o maib pí ann, náir baogal 5o bfeáorfao 5ormplait don oíoc níó déanam a 5an fíor oí. O’ imtí5 ré féin riar 5o h-uib Máine. Oo labair ré le Miam. O’ inir ré oí ó turac 5o deipe an r5éal 5o léir.

“Ní ffeáorfaínn-re oul 5o Ceann Cora a5ur fanmáint ann, a rí5,” arpa Miam. “Ní ffeáorfaínn imteact ó m’ a5air féin.”

“Ní’l t’ a5air-re i n-aon conta5airt, a rí5an,” arpa Murcáo. “Ní mar rin oó m’ a5air-re. Tá ré i 5con-ta5airt móir. Oá bfeáorfaínn féin fanmáint ra baile ní oóic liom 5o mbéao don baogal aip. Tá an iomaó eagla aici roíam-ra. Nuair a bím ar baile bíon 5ac don níó ar a toil aici, a5ur ní bíon don eagla aici roim doinne. Ní’l don píoc o’á fíor a5am’ a5air 5o bfuil don conta5airt or a cíonn. Oá neórraí oó é ní ffeáorfaímr é coraint. Oo leisfeao ré amac an r5éal, mar ní éreíorfao ré focal dé. Tá fíor aige náó bean ró maít í, ac ní éreíorfao ré i n-aon cor 5o noéanfao pí don iaract ar é cúp cun báir. Oá n-abraó doinne leir 5o noéanfao, ip amlaíó a tíocfao fear5 aip. Déarfao ré 5ur le corp oíoc aighe a déarfao doinne a leitíeo. Cuisefao ré, oá mba ná béao don cúir eile aici le 5an an 5níom ran a déanam, 5o reaónó’ pí é ar maíte léi féin. 5o 5cuirfeao báir an áropi5 i féin ar an áropi5anaact. O’á éagmar rin, bean ró ábalta íreao í. Tá curta ’n-a luise aici ar aighe m’ a5air ná fuil don níó ip fearr léi ’ná é maíreacaint

ábrat, mar t'á fáil a mairfidh fé shu b'eat i' ría a bea-
ra san teact ra n-árpóigeact. Caitfean an t-aipeacáir a
d'éanamh ar m' ádair a san fíor tó, a Niamh."

"Ní feadair, a níg," arfa Niamh, "an bfuil doon baogal
so mbéat deapmáat oit-ra féin ra rgeal."

"Cat é an deapmáat a t'féatpat a beic oim, a nígán?"
ar peirean.

"Da tóic liom," ar ríre, "so bfuil sac doon deapmáth
ar an scaint rin a tóubair i tcaob an muia atá curta 'n-a
luige aici, mar a deirir, ar aigne t' ádair. T'á fáil a
mairfidh t'ádair ireat i' ría a beic fíormélaic 'n-a
h-árpóigain asur ireat i' ría a beir-re san teact ra
n-árpóigeact. Má cuirean rí féin cun báir é cuirfidh rí i
féin ar an árpóiganaact láitpeac, asur d'éanfaió rí árpóig
tóic-ra. Tá fíor aici so maic ná baogal so nglacfaid
fir éirean doinne eile i n' árpóig. B'feair léi i féin to
bát 'ná t. a t'feirsint ra n-árpóigeact. Sin t'á tóibáil
móra aici 'á d'éanamh tó féin leir an ngníom. Cá bfuil an
cairbte, a níg?"

"Tá fé cóm maic asam an rgeal so léir a t'innrint
duit, a Niamh," arfa Mupcáat, "ac i' fé mún atáim 'á
innrint duit. Tá níor mó so móir t' fíor a gnóta asam-ra
'ná mar i' tóic léi. Tá, mar i' eól duit, a mac 'n-a níg ar
loclanaig Baile Áta Clia. Tá uirge-fé-talamh aici 'á
d'éanamh le fáil riamh a t'iaraió so bfaat na loclanaig
buaó asur so mbéat a mac féin i n' árpóig ar éirinn.
Éire as loclanaig asur Sírmic i n' árpóig. Siné atá uaiti.
Ní feadair doinne beó cat é an t-uirge-fé-talamh a d'eir
rí cuige rin i scaiteamh na h-aimprie poim cat Gleanna
máma. B' ríne fé n'oeár na loclanaig a beic cóm
lionmáir ra cat ran asur an cat a beic cóm dian, cóm
fuitpeac. Bí rí deimnígteac so mbéat buaó an cáta ran
as loclanaicab asur ná tiocpat Drian ná doinne eile

asáinn beo ó'n scat. Tá an t-uirge-pé-talam céana ar riúbal anoir aihir aici. Is dóic léi ná fuil fíor asam-ra é. Tá níor mó go móir o' fíor a shóda asam 'ná mar is dóic léi. Tá piś loclan as gleurað ar mála asur as véanam loingear asur 'á scur ar uirge. Tá muinici na h-lopuaidé isá ngleurað féin cun cogaid, ac ní h-innrtear cat é an cogaid é ná cat cuige an gleurað. Tá ollmúcán ar riúbal ar oileán mánain asur i n-oileánaið Alban asur tuaid i n-Inrið Oric. Ní deir doinne focail i taca cat é an bun atá leir an obair go léir asur leir an ollmúcán go léir. Tá fíor asam-ra go maic cat é an bun atá leir an ollmúcán. Tá Sormlait asur a mac, piś loclanac áta Clait, as véanam a noicil ar sac don tragar cuma cun beic ollam ar cat uatbárac eile do bualað ar ron áropiśeacta na h-éirean cóim luac asur seobaid ríad an caoi ceart air. Dá bfağad m' atair báir oíreac nuair a beað an t-ollmúcán epioenuigte acu, do tiocfað ran asur a doil irteac le n-a céile go h-áluinn."

"Tuigim tú, a piś," arsa Niam. "Asur dá mba ná beað don fonn ar t' atair báir o'fáğail an uair ba maic leó é o'fáğail báir, iré do mear go tacaðarfað Sormlait congnam do cun báir a o'fáğail."

"Táim deimniģteac dé, a piśan," arsa Muicad. "Dá mbéað a scuid ollmúcán curta cun cinn acu asur iad ollam, asur anran go bfağad m' atair báir oban, beað shó na h-éirean 'n-a ppariģ, dar leó. Beað pé 'n-a cogaid deapģ ioir mire asur m' lreaclainn feucaint cé beað i n' áropiģ. O'féidri go mbéað pé 'n-a cat triir, go nbeanfað na néill tuaid iardaet ar an áropiģeact do fealbuğad do féin. Anran dá bpreabað neap maic láidri loclanac irteac cúğainn níor ró deacair doib éire cur pé n-a rmaet asur áropiģ véanam de Sitruc."

"Ambara, a piś," arsa Niam, "is breas glan geair an

feudaint atá aici 'á déanamh poimprí. Cad tá agaid-re 'á déanamh? Ní dóca go bfuilte-re i ndúr fuide díomhaoin agus iad rúto 'gá n-ollamhúgadh féin cóm dícealaic.

“Ná bíod eagal ort, a pígan,” arsa Murchad. “Ní'l don fáillig agaimn 'á déanamh. Táimid ag gleuraíocht ríos inr gac don cúinne de'n tír agus ag cur na n-arm in fearr 'n-a lámhaib. Tá an t-ollmúcán agaimne 'á déanamh cóm dian cóm dícealaic agus atá acu-ran, nó b' féidir níor déine, ac táimid 'gá déanamh a gan fíor cóm maic agus féadaimid é. Táir na mílte fear agaimn ceana féin inr na tóinib agus inr na daingeanab anro agus anrúo ar fuio na tíre. Níor dóic le h-aoinne ná beaí ríodte i n-ár n-obair go bfuil oiread níre agaimn agus atá.”

“Da dóic liom-ra, a píg,” arsa Miam, “go bfuil dearmad ra nio rin oraid. B'féidir dá bfeicte úr neart go n-eireofaí ar an ollmúcán eall, mar go dtuigfí náir b' don maic beic a d'iairib buaí fágail oraid.”

“Ní eireofaí, a pígan,” arsa Murchad. “Ir amlaib a déanfaí tuille dícl ar an ollmúcán eall. Tá Sormflait ró ceapaité ar an n-oroí obair atá curta poimprí aici. D'á laige a mearraib rí rinne beic iread ir dóicighe gan an iomad níre a beic cruinnighe aici i n-ár gcóir. Tá fíor aici go bfuilimid ag gleuraíocht ríos ac ní'l 'fíor aici cad cuige go bfuilimid 'á ngleuraíocht. Ní'l fíor aici go bfuil fíor a h-oibre féin agaimn mar atá. Ir dóic léi gur eun na h-áirígeadta do coimead ó m' l'eadclainn agus ó Ua Néill an gleuraíocht ríos atá agaimn 'á déanamh. Dá mbeicé-ra i gCeann Cora i bfochair m' aear do tuigfead Sormflait gur ag fairé uiréi féin a beicé ann. Anran ní beaí don daogal go ndéanfaí rí don oroí nio air. Tá an iomad eagla aici rómat-ra. Ní feadaí an domhan cad a déanfaí mura bfeadaí teacé go Ceann Cora agus ranhaint ann.”

“Ní féadfaínn imcheacht ó m’ ádair féin, a rí,” arsa Miam. “Ní h-aon máit duit beir ‘sá iarrad oim. Fais duine éigin eile.”

“Feuc, a rígan,” arsa Murchad, “cao é an bac atá ar t’ ádair teacht i n-aonfeacht leat! Ná déanfaid do dhíctair aige tabairt do’n rígeacht ro uib Máine? Tá ré cóm ceangailte ar Tadhg Mór ua Cealla beairt a déanam i scoinnib namad Éirean agus ‘tá ré oim-ra, agus go deimhin, agus ní gáid dom ran do rad le h-ingin Tadhg, tá Tadhg Mór ua Cealla cóm h-ollam ar beairt a déanam i scoinnib namad Éirean agus ‘tá aon fear, uasal ná íreal, d’a bfuil beo i n-Éirinn inoiu.”

“An bfuil fíor agat cao a déanfaid, a rí,” arsa Miam. “Tabair le m’ ádair agus mair gac aon ruo dó, trío ríor, fé mar atá innerte agat dom-ra. B’féidir anran go dtuigfead ré gur ceairt dó dul go Ceann Cora agus fanmáint ann, agus mire do bpeir leir agus do coimead i n’ fódair ann.”

Do dein Murchad an níó rin. D’inir ré do Tadhg Mór ua Cealla an rgeal go léir trío ríor, an t-ollmúcán a bí ar ríubal tall i gcriócaib loclan agus i gcriócaib na h-Ioruaide agus inr na h-oileánaib, agus an t-uirge-ré-talam a bí ag an Árpórgan ‘a déanam cun na h-Éirean a tabairt fé rmaet na loclanae agus Árpórg a déanam d’a mac féin, de Sírtic. Cairdeán ré dó gac deimne d’a raib aige ar an méio rin rgeil. D’inir ré dó an d’a foláram a tug an legáio dó féin, tré beal Colla. Nuair arius Tadhg an rgeal ir beag ná gur b’ amlaio a bí ré ar buile toirg nár h-innreao fadó dó é. Socruius ré láirreac ar teacht go Ceann Cora agus Miam a tabairt leir. Do tugad tíg breas glan uasal rólurmar dóib, cun cómnuiuste ann, i n-aice tige móir Úriain. Do fuarad, mar gno rúl le déanam do Tadhg Mór beir ag cabruasad leir an Árpórg i

uignótaib réaít. Níor b' don ionghaó, anran, Miam do
ceacht ann. Do tuig saé doinne ná fanfaó rí ra baile i
nuaíais a h-áran.

CAIBIDÍOL V.

CUICÍNÍ.

Cá bfuair Mupcaó an t-eóluir a bí aige ar an ollmúcán
a bí ar riúbal i gcóirócaib Loélan, agus ar an mbun a bí
leir an ollmúcán? Fuair ré an t-eóluir ar an gcuma ro.
Bí a giollaí tuair féin aige agus bí Caoilte aige mar
ceann oítea. Dar leir an bpoibilibéaéct ipé gnó Uraian a
bí oítea a déanam, gnó na pígeaécta. Ac do tug Mupcaó
gnó eile, leir, le déanam do cuio acu go raib ioncaoisb
aige arca. Bí fíor aige go maít ná féarfaó fíormplaít a
rudáinnear a ceapaó. Go scaillfead rí an t-anam nó go
mbéad oíoc obair éigin 'oir lámaib aici. Bí fíor aige
nár b' don maít beít a o'iaíraib coris a cur léi. Dá gcuirí
coris léi i n-aon oíoc obair amáin ná déanfaó rí ac aghaó
a tabairt ar oíoc obair eile agus é ceilt nib' fearr. Sur
b' fearr rígaíleat léi agus eóluir cruinn a o' fágail, a
san fíor oi, ar saé don trasaar oíoc oibre a béad ar riúbal
aici. Tus Mupcaó an gnó ran le déanam do Caoilte,
o' "féar na gCor," a noúdaírt Conn. Níor mírte an gnó
tabairt le déanam do Caoilte. Bíod ré inr saé don
cuinne o'íleán na h-Éirean, agus ní ra moct gcéadna a
cítí é don dá lá ar a céile. 'N-a ceannairde Loélanac a
bíod ré uaireanta, iriis i gcaíarí Baile Áta Cliaé, as oíol
éadái olna a déintí i n-Éirinn an uair rin nib' fearr ná
mar a déintí iad i n-aon áit larmuic o' Éirinn. 'N-a

ghráireir a bíod ré uaireanta eile agus ríoc beas ba feara
 aise 'i. ~~na~~ le búirtéirib loclanaca i gcatair corcaige.
 Nuair oiread dó eolur cruinn fágaíl agus san beir as
 bhrat ar fárlaí, raðarc a fúl féin a d' fágaíl ar neitib.
 téirdeas ré ar bóro loingse, 'n-a loclanac mar 'o eas, agus
 téirdeas ré roir go Catair na Beirbe agus cíod ré sac nio
 a bíod ar riúbal ann. Conaic ré le n-a fúilb féin na
 rloigste d'a ngleurað, agus d' arius ré le n-a cluaraib na
 daoine 'ga innrint d'a céile sup riap go h-Éirinn a bí na
 rloigste rin go léir le dul cun catana cruada do tpoio
 do'n ártorígan uapal, do fíormlóda. fíormlóda a
 tugaioir ar fíormflait. Bí eolur ar cáint na tíre rin as
 Caoilte cóm maic agus dá mb' ann a cógfaí é. Nuair a
 téirdeas ré amearg na ndaoine ann ní bíod fíor as doinne
 ná sup duine de muintir na tíre é.

Fuair ré amac, ar a mearg, ar dtúir sup b'i fíormflait
 a bí as cur na h-oibre go léir ar riúbal, ac ir fé riún a
 h-innrí dó é. Fuair ré amac, leir, ar an gcuma gcéadna,
 go raib Síric, mac fíormflait, ríis loclanac áta Cliaí,
 as cabruasá le fíormflait ar sac don traşar cuma.
 Bíod ré coitcianta anonn 'r anall roir an dá catair as
 tabairt sac don traşar eoluir do ríis loclan ar gnoctab
 na h-Éirean, ar an gcuma 'n-a raib Úrian as tuicim agus
 nár b' féidir dó maireactaint puinn eile aimprie. Nuair
 a geóbað ré bár go dtuitread a cómact ar a céile. Ná
 beas don bpeit as Murcað ar fearaib Éirean a coimeas
 dlúitte 'n-a céile mar a bíodar dlúitte as Úrian. Go
 mbéas ríste na tíre, tuair agus tear, as marbuað a
 céile mar geall ar an ártorígeact. Ná beas don bac ar
 fluas loclanac preasba cúca irteac an uair rin agus
 gabáil de coraib ionta i ndiais céile. Go mbéas a leat
 ar taob na loclanac féin, i gcoinnib an leat eile, cóm
 luat agus tiocfað na loclanaig. Sup b'é buac ríis loclan

an neart ríos ba mó féadfaid ré cruinnuighid a beir
cruinnuighid gleurta curta le céile aige i gcóir báir bhuain,
nó i gcóir pé fuo a tiocfaid. Do tuig níg loclan an nio
rin go h-áluinn, agus bí ré ag déanamh a díeíl agus 'a
déanamh go maic, agus má bí ní faid oirlead agus cor aige
'a cur de, ná ag Siaric 'a cur de, ná faid cúntar cruinn
ag Caoilte 'a tabairt do mhuicid air.

Céirlead Caoilte go h-oileán Manain, leir, agus éirid ré
cad a bíod ar riúbal ann, agus cuirlead ré cúntar cruinn
air ag triall ar mhuicid.

Tuig ré cúpla cuairt ótuaid go h-Inrib Oir agus conaic
ré cad a bí ar riúbal ann. Fuair pé go faid ainim
Sorimflait i mbéalaid na ndaoine ann, agus go faid talam
raibidh geallta i n-Éirinn, raor ó éir, d'aon fear a
tiocfaid ag cabruighid le Sorimflait agus le níg loclanac
Baile Áta Cliaí ra cogaid a bí le teac.

'N-a cuairtoid go léir, nuair ariughaid Caoilte an cóirid
ar riúbal i rtaob an cogaid a bí le teac agus i rtaob na
rtaimaintí raibidh raora a bí le fágail de báir an cogaid,
tugaid ré pé ndeara, nuair a deirlead an fear, "Ní fágaid-ra
go n-Éirinn. Ir buan fear 'n-a d'útarí féin. Marbód'
muicid mé," go ndeirlead an bean, "Ir fear meacra tú!
Mura d'útarí-re ann fágaid-ra ann! Nó má céirlead tú
ann fágaid go léir ann i n-donfeac leac. Tá fíir againne
a beir maic a d'óir do mhuicid, ní h-eaí ac rí maic dó.
Ir fearr dul go n-Éirinn, pé cric a deirfaid rinne, agus
beacra bog ríghail a beir ag duine ar talam breac raibidh,
'ná beir a d' iaraid beacra doct raor a baint ar na
marfáid faine fuara ro!"

Bí aicne maic ar mhuicid an uair rin, ní h-amáin amearg
na loclanac a bí 'n-a gcóirnuighid i n-Éirinn, ac ar fuo
tipe loclan go léir, agus ar fuo na h-ioruaid, agus i
n-Inrib Oir, agus éir fada ótuaid le h-Inir Tuile. Nuair

ba maic le mnaoi eagla cup ar leanb ní deirleadó pí ac,
 “Eirte do béal nó glaothas ar mluicéad cúgac!” nó,
 “Cúgac mluicéad!”

Ní raib Caoilte i n’ donan sa n-obair a bí aige ‘á véanam.
 Bí a teachtairí aige le cup uairt go h-Éirinn nuair a bion
 eolur éigin ná fuilingeob’ piúgear aige le cup as triall ar
 mluicéad. Cuiread ré uairt a teachtair a gur o’fhanad ré
 féin tall as saire cuige, as lorg tuille eolur:

“Do tápla, lá o’á raib ré tall i gCathair na Beirbe, gur
 gluar raípla ó béal go béal amearg na n-daoine.

“Ó,” a deirfad tuine le tuine, “ar aihuigir an rgeal
 nua?”

“Níor aihuigear aihu! Cad é an rgeal nua é?”
 a deirfaí ‘á fneasrad.

“Árroisg Éirean atá marb!”

“Eirte do béal!”

“Ó, go deimhin ní’l don focal bréige ann: loclanac óg
 uairt ó Át Cliait a tug an rgeal nua anall anro as triall
 ar an piú, a gur o’á cómarca ran féin ipé Sircic, piú
 loclanac Áta Cliait do cuir anall é. Tá brian marb a gur
 beir Sircic i n’ Árroisg anoir.”

Anran deirfad tuine eile a tiocfad ruar:—

“Tá an éagóir agat. Níor tugair an rgeal sa ceart
 leat. Ní h-é an t-Árroisg atá marb. Ní’l doinne marb.
 Ir amlaib a cuir Sircic anall anro ó Át Cliait an ppiúfra
 óg, amlaib, ‘gá innrinte do’n piú go bfuil fonnfáit go
 maic a gur go bfuil gac don nio as dul cinn aici ar a
 toil. Go bfuair pí an raibdear a bí uairt a gur go bfuil
 pí rára.”

“Cad é an raibdear a bí uairt?” a deirfad tuine
 eile. “Nac i Árroisgan na h-Éirean i? Tá an raibdear
 ran aici le rada anoir. Ná bualtear a tuille uimpi!
 Cad a cuir i mbéal an amadain seo brian a beir marb?”

“Ní féadair-ra ran,” a d’éiríodh an fear eile, “murá marí reo a d’éiríodh an focal. Dúbdairt Sormélaí le h-Amhlaoibh a d’innpint do’n rígh go raibh brian ag tuitim leir an doir go tuis, agus ná féadfaid ré, agus a díceal a d’éanam, fearaí puinn níor rí. Is dóca, nuair a leat an éaint rin amearg na ndaoine sup cuireadair leir an gcaint agus sup deineadair a b’ar ar an gcaint. Nuair a bíon rífla ag gabáil tímpal bíon gac doinne ag cur leir.”

Cuir an éaint rin Caoilte ag macctnamh. Cé r’ b’ é an t-Amhlaoibh reo? Nó ar b’féidir i n-aon éor sup b’ é capa tarbhs óis uí Cealla é?

“Ní foláir dom, má féadaim é, raðarc fágail air,” ar reirean i n’aigne féin.

Órom ré ar dhruim, ar feadh puint laetanta, i dtreod an rísteiglaigh le pé mangairíeact a bí ar ríubal aige. Bíod ré ag faire ar na h-uairleibh agus iad ag dul irteac r’ amac. Teip air don raðarc fágail ar doinne de fágair Amhlaoibh. Má teip bí put eile náir teip air. Níor teip air ceatpar luét air do teact n-a tímpal do phreid agus phírúnac a d’éanam d’é agus é cur irteac i gcaricair daingean, rap a’ raibh fíor aige, ba dóic leat, cad a bí ag imteact air. Níor labradh oiread agus focal leir. Níor deinead ac bheir air agus a d’á láimh a ceangal lartiar i é agus púicín a tarang anuair ar a ríulib agus é cógaint cun ríubail. Nuair a bí ré irteig ra phírún do cuiread ríabrapa ran cuim air, agus bí an ceann eile de’n t-ríabrapa ran daingean ra b’alla. Do bainead d’é an púicín agus do fágad anran é i n’ donair. Tar éir puint aimpíre do tugad bia cuige agus do bainead an ceangal d’á láimh an faid a bí ré ag ite an bíod. Amáiríeact a bí cógaint, táir éir ceitíre h-uairíe ríicío a beir caitte aige i n’ donair, do tugad an bia cuige air. Do tugad an bia cuige marí rin gac don lá. Gac don uair a tágad an bia do labradh Caoilte

leir an tteachtair, agus t'fíafraigeaó ré d'é cao é an cúir sup cuireaó irteaó ra púirún ran é agus san don ruo téanta ar an rlig aige. Ní tusaó an teachtair don fíreagra air ac fé mar a béaó ré boóar balb. T' imtíó lá agus oíóce, agus t' imtíó lá eile agus oíóce eile, agus t' fan Caoilte ra púirún. T' imtíó reachtmáin, agus ambara bí gac don deabramh go bfrágráí ra púirún ran é, níor b' fíor cao é an fáir. Bí ré as maectnamh agus as maectnamh, agus ní féaófaó ré don tuairim a tabairt do cao fé n' deagra púirúnaó a déanamh dé. Bí fíor aige go maíó go raib fé as cup eólur as tiall ar mupcaó go h-Éirinn ar neart ríóó tíre loclan agus ar acfuinn na tíre agus ar gac don tragar gnoó. rtaíó t'á raib ar ríubal ra n-áit. Ac bí fíor aige go maíó, leir, ná raib coosaó an uair rin ioir an dá tír, ioir Éire agus críó loclan, agus t'á b' ríó rin, pé eólur a cuireaó ré uair abailé go h-Éirinn, náir b' fíoir rriairteaó do cup 'n-a leir. Má labair fé caint na loclanaó cóm maíó agus do labraóar féin í ní déanfaó ran rriairté dé nuair ná raib don coosaó ar ríubal ioir an dá tír.

Nuair a bí breir agus reachtmáin caíte ra púirún aige oo labair fé, lá, leir an tteachtair, mar seo :—

“ A duine macánta,” ar reirean, “ ní'l don lá a táinir anro le m' cuir bíó cúgam náir fíafraigeaó díot cao é an cúir sup veineaó púirúnaó díom. Níor tusaí don fíreagra orm. Ir maíó liom anoir an méir seo do ráó leat, agus tá rúil asam go raosaó an focal as tiall ar ríó loclan. Pé duine ir bun le mire cup irteaó ra púirún ro, san don díoc gnoíom do cup am' leir, tá an díóó b' irte aige agus díolfaíó fé ar. Má tustar don anóir dom díolpar ar cóm daor agus a díolaó riamh a h-éagóir. Mura maíó leat labairt liom-ra labair le duine éigin eile agus inir an méir rin do. Labair leir an

c-é a d'ein an gníom ro. Ní duine gan úsáid a d'ein an gníom ro."

D'imtís an teachtair. Ní raib ré adrao imtíste nuair a táinig an ceathrar céadna úo airí. Do rugadar ar áoite. Baineadar an plabpa d'a com. Sáctadar an púicín anuair ar a ceann agus ar a fúil. Do rugadar leó amac é agus ríor cun an éuin, agus cuireadar ar bóro loinge é. Bí an long as dul go h-Éirinn. Do cuiread ruar na reolta agus do gluair an long. Nuair a bí an long tamal amac ar uirge do bainead an púicín de áoite agus do bainead an ceangal d'a lámhaib. Anran do fín an captaéin leicir cuige. Síde a bí ra leicir:—

"A 'Duinn,' nó a 'Áoite,' nó a 'Cora Duíde Ára,' nó pé ainm n-ar maic leat freasairt dó, tá t' anam 'a leigint leat an turur ro. Mar a deirir, ní'l cogad iorí nís loclan agus árois éirean. Ac má feictar ra tír reo airí tú ní feicfead beó tú 'n-a diais ran."

Do léis ré an leicir agus cuir ré cuige i. Bí an captaéin agus é féin, agus an fuirean, ribialta go leór le n-a céile go dtí gur rroiread cuan Corcaige. Do cuiread i dtír as calaib an éuin rin é agus do fásad anran é. Bí a dótín daoine muinteara i gCorcaig asige. Níor d'fada an nígnear a d'ein ré eatarra. D'imtís ré ótuair go Ceann Cora. Níor d'fada go bfeadar ré an nígdamna, Murcad. Cairbeáin ré an leicir dó, agus d'imir ré an rgeal go léir dó, trío ríor.

CAIBIDÍOL VI:

DÁ AMHLAOIB?

Nuair a h-innreadh an rgséal do Mhurcádh ní mirt a ríad ná sup cuireadh as maectnamh é. Cé r' b'é an fear a rgsíobh an leictir rin a tugadh do Caoilte? Cé ba dhun le bheith ar Caoilte agus é cur i rteadh i bpríprán? Sin cur de na ceirteanaibh a bhí as Mhurcádh 'a fíafraíge de féin. D'innir Caoilte do conur mar a d' iad Tadhg Ós ua Cealla air beith as faine, 'n-a cuardaibh, feudaint an bfaighid ré don tuairpís ar an Amhlaoibh úd, an compádaíde a bhí as Tadhg Ós i rgsíobh Inne Catais. Nuair airis ré na párlaí, tall, i tsaobh an Amhlaoibh a táinig ó Síric, ó ríis Lochlanac Áta Cliaic, as tríd ar ríis críche Lochlan, sup cuimhnis ré ar an Amhlaoibh a bhí ar iadaid agus sup beartuis ré i n' aigne iadairc fágail, d'a mb' féidir é, ar teactaire Síric, le h-ionacur go mb' féidir sup b' é an t-Amhlaoibh céanna é. Sup a d' iadaid an iadairc rin a d'fágail a bhí ré nuair a cuireadh an púicín air.

"Agus anois cad is dóic leat do'n rgséal, a ríis?" ar reirean le Mhurcádh.

"Tá pait neite ra rgséal, a Duinn," arsa Mhurcádh, "atá ríleir go leór." (Bhí fíor as Mhurcádh cé r' b'é Caoilte.) "An fear a d'óruidis an púicín do cur ort-ra bhí fíor aige cad a bhí uait, sup teartuis uait iadairc fágail air féin. Bhí fíor aige go n-aicneorá é d'a bfaighid iadairc air. Fuair reirean iadairc ort-ra rár ar féadair-re iadairc fágail air-rean. Do ríugadh 'n-a látair tu nuair a bhí an púicín ort. D' feuc ré go maic ort anran. Is fear é go bfuil cómaect aige. Mura mbéadh go bfuil ní béadh an luic airim uimhál do. Tá fíor aige cé 'ra mac tu. Síne cuir náir leis

eagla d'ó don anéor a tabairt duit: Tá an méirínn rín roileir go léir. Cao 'n-a taob' d'ó a tabairt le cuirgint duit, agus dúinn go léir, ar an leictirí reo, go bfuil aithe mair aise oir? Inir an méirínn reo dom, a 'Dúinn. An raib aithe ag an amlaib' a bí i n-Inir Catais oir?"

"Ní raib, a rí," arsa Caoilte.

"I' d'óirínn liom, a 'Dúinn, go dtuigim an rígal, ac b'féidir deapad a beir oir," arsa Múrcad. "Má'r doinne amáin an dá amlaib' do bí aithe aise oir, ac ceap ré, agus d'ob' fíor d'ó é, go raibair-re deimnísteac ná raib. Anran do rígal ré an leictirí rín cún a cún 'n-a luige oir náir b'é féin an t-amlaib' go raibair ar a loirí, mar go raib aithe mair aise féin oir, agus go raib 'fíor agat féin ná raib don aithe ag an amlaib' eile oir. I' cuimhinn liom an t-amlaib' a bíod ag teac anro ainíor ó Inir Catais i n-donfeac le Taob' Óg ua Cealla. Meapay gur b' ógánac deag-óirídeac macánta orgalte é, agus i' d'óirínn liom gur b' é rín meap gac doinne air. I' iongantac an rígal é má bí doimneir fill ann lartí de'n macántac agur de'n orgalteac go léir. B'féidir náir b'feapay d'úinn ruo a d'eanfaimir 'ná labairt le Miam agus an níó go léir do cún 'n-a cómairle. Anro tall, reuc, acá rí féin agur a h-atair 'n-a scóhnuige," agus tairbeáin ré an tís do Caoilte.

"An bfuil Miam n-a cómnuige anro, a rí?" arsa Caoilte. agus do lai ré go bun na scluar. Tus Múrcad ré ndeara an lara, ac d'iompuis ré cóm h-oban ran, ag feucaint ar ruo éisín eile, gur meap Caoilte náir tus.

"Tá rí 'n-a cómnuige anro le tamal mair anoir. Tá ré cóm mair agam a d'innirnt duit cao 'n-a taob'."

Anran d'inir ré do Caoilte an dá foláirínn a tus an legáirí uair, agus an rígalínn a bí air féin: le h-eagla go ndéanfaí don iaraet ar níní a tabairt do'n áirínn; conur

nár féad ré a aighe éur éun ruaimhir go dtí sur éur ré
fíadaiú ar niam teacht go Ceann Cora:

“Tá,” ar reirean, “eagla agam’ lea-r-mátair noime n-a
rúil. An faio a beirí rí anro ní déanfar don iardaé ar
éagcóir a déanam ar an-áirí. Tuigean niam cad éise
go bfuil rí anro, agus seallaim éuit nac mirta do
sormpáit eagla beirí aici noime n-a rúil. Ní tuigean
doinne eile ra teiglaé, áh, ac niam agus a h-atair, cad
éise go bfuil rí anro. Tuigean fear fíadaila an rí go
bfuil ré anro éun aise tabairt do bia an rí, víeac mar
ir gnaé aise tabairt do bia don rí. Níl fíor aise go
bfuil don éontabairt ré leir ar m’atair. Tá ré éom mair
agaimn éul agus do rseal-ra a éinnirint do niam
feucaint a’ ndéarfaiú rí go bfuil dá ámlaioib ann nó ná
fuil.”

Buailteadar araon anonn éun an tíge n-a raú niam agus
a h-atair ’n-a gcómnúise ann. Éur niam agus a h-atair
fáilte rómpa mar ba cóir.

D’imr Caoilte a rseal é, ó éurac go veire, agus
tairbeáin ré an leitir é.

“Coimeárfad an leitir seo, le núbú éoil,” ar ríre,
“agus tairbeánfad do éadú í. Má ’ré ámlaioib éadú
a rseáib í aicneócair éadú an rseáibinn.”

“Ná beaú ré éom mair agam-ra,” arra Caoilte,
“preabáí riar go h-úib Máine agus an leitir a tairbeáint
láirpeac éó?”

“Tá a éreacáir niam,” arra Míreac.

D’imrí Caoilte riar. Tairbeáir ré an leitir do éadú
ós ua éalla.

“Cé ’r éóic leat a rseáib an leitir rin, a éadú,” ar
r írean:

D’feuc éadú ar an leitir. Do léis ré í. Do léis ré
airí í. D’feuc ré ar éoilte.

“Cé ir tóic leat a rḡnib i?” arsa Caoilte leir.

“Airiú, cá b’ fíor tóim-ra cé rḡnib i!” arsa Tadhg.
 “Ní’ don ploc t’á fíor aḡam cé rḡnib i,” ar reirean, “ná
 cao é an bḡis aḡa léi.”

Do rḡao Caoilte: Conaic ré nár aicín Tadhg an
 rḡnibinn. Bí ré i ḡcár ’oir t’á cómairle cé ’cu ba ceart
 t’ó an rḡeal ḡo léir a t’innrinc t’ó nó nár ceart, ḡan ceao
 ó Múrcad nó ó Miam. Ré deirde tuis ré, ó tairbeáin ré
 an leirir, ḡur ceart t’ó a t’innrinc cao ’n-a t’aoḡ ḡur
 tairbeáin ré i aḡur cao é an bḡis a bí léi. T’oirir ré an
 rḡeal ḡo léir t’ó, na r’áflaí a t’ airis ré t’all i t’aoḡ b’air
 t’riain aḡur i t’aoḡ an amlaoib a cuair anonn ó aḡ Cliaḡ,
 ó Síric, ḡo r’is Loḡlan, aḡur i t’aoḡ an t’eaḡtairbeaḡta a
 bí aḡ an amlaoib rin t’o’n r’is t’all, ’ḡá r’áḡ leir ḡo r’air
 ḡormflait ḡo maic, aḡur an r’airbhear a bí uairi, ḡo r’air
 ré r’áḡalta aici. Anran t’oirir ré t’ó conur mar a cuair
 ré féin i ḡcómḡar t’ó r’isḡeiglaḡ-r’is Loḡlan r’euaic a’
 b’eaḡtairbeaḡ ré r’airbeaḡ r’áḡail ar an amlaoib úo, aḡur conur
 mar a cuireao an r’uicín air, aḡur mar a cuireao ra
 r’irín é, aḡur mar a cuireao anall ḡo Corcais é, aḡur
 conur mar a t’us an carḡaéin an leirir t’ó.

T’eirḡ Tadhg leir an innrinc ḡo b’eaḡ r’ocair ḡo t’ó ḡo
 r’air an r’ocal deirineao r’airde. Níor labair ré anran
 féin. T’fan ré ḡan labair ar r’eo t’amail maic. Nuair
 a bí a maḡtḡam t’eaḡta aḡe t’ó labair ré.

“Cao é an r’airbhear,” ar reirean, “a bí ó ḡormflait
 aḡur a r’air r’i?”

“Siní t’irbeao an ceirḡ náḡ r’éirir le Miam ná le Múrcad
 ná liom féin t’ó r’éirdeao,” arsa Caoilte. (Níor maic leir
 t’r’áḡ ar an ḡcailir ḡan ceao ó Múrcad.)

“Raḡair mé leat r’oir ḡo Ceann Cora,” arsa Tadhg.

Do ḡluair an deirḡ r’oir. T’innreaoar nár aicín Tadhg
 an rḡnibinn.

"Samhluigear féin sup mar rin a b'éadó," arsa Miam.

"A'sup ar neóin," arsa Caoilte, "ir tu a túbairt an leictir a tairbeáint dó."

"Ir mé," ar rípe. "Níor b' don túbáil i tairbeáint dó. Ní h-é an t-é do labhair an cáint do rírib an leictir. Fuair pé duine eile cun na ríribinne d'éanamh."

Bí Tadó ana sruama. Ní raib focal a's teac ar ac é a's maectnamh. Bí an triúr eile a's caiteam tuairimí cómh maic a'sup o'féadóadair é, a'sup bí sác don tuairimí o'ár tugaó a's dúnaó irteac, i n'iaig ar n'iaig, 'sá cun 'n-a luige air sup b' don Amhlaoib amáin an dá Amhlaoib. An fáid a bí na tuairimí ar riúbal bí a lán neite beaga a's teac cun cuimne Tadó, neite beaga náir cun pé blúipe ruime ionta nuair a conaic pé ar tóir iad, ac sup cun pé móran ruime anoir ionta, a'sup bíodair 'sá tairbeáint dó so raib sác don deabram sup b' don Amhlaoib amáin an dá Amhlaoib.

Tuis Murcáo sup ceart gair na cailíre o'innpint do Tadó. Do h-innpeadó dó é. Níor beag ran.

"Ó," ar reiréan, "nác mé an t-amadóan críocnuigte! Le feall ireadó glac pé an Cpeideamh. Le feall ireadó glac pé na mion-úir, cun go sguirfaí irteac ra n-éivdam é. Ba ceart mé críocadó mar geall ar leigint dó a leicéir o' amadóan a d'éanamh díom! Feall ab eadó an cion a bí aige orim! Ó! Ní cuirpeadó náire an ríeíl díom an dá lá 'r 'n fáid a máirpeadó! Dá mairinn céad ní cuirpinn díom é. A Miam, caiteir-pe a'sup m' áirí dul riar abaille."

"Airíú, a Tadó, a laog," arsa Miam, "cáo é an gnó atá a'sat riar dínn? Ná fuil fíor a'sat cáó cuige sup tugaó anro rinn? Cáó 'tá cun tu féin a córg ar aipe tábairt do'n áit éirí?"

"Ní'lim a's dul riar," ar reiréan: "Leanfao an feallaire úo! Bainfeao an gealáire d'é. Ó! An

claióire! An bíteamnac fill! Leanfao é agus ticfao ruar leir agus bainfeao an ceann ó n-a guallúib dé.”

“So péir, a Chaitz,” arsa Múrcad. “Níl deimhne ceart i n-aon cor fóir againn air gur b’é an t-Amhlaoib a bí i n-Inir Cattaig do rghib an leictir rin nó do labhair an éaint atá inti. Tá mbéad féin ní h-alaird dúinn gan feucaint rómsainn le h-eagla gur b’ amhlaird a cuirpimír ar a cumar tuille díobhála déanamh dúinn. Má ’ré a dein an méir díobhála atá déanta ní h-aon dóicín é. Ní foláir cuir t’á gartaet féin a d’imirt ’n-a coinnib. Eiriz-re riap abailé agus fanad Miam agus t’atáir anro. Ní gan fáet a cuiread amac, tál i gcriú loctan, an párla úo i tcaob báir an Árpriú. Do cuiread amac an párla i tcead go mbéad daoine as dul i tcaitige an rghil agus nuair a ticfao an tairz ná déanfaí iomao iongnad dé. Do cuiread amac an párla le cúir eile, leir: Do cuiread amac é mar cómharta, ’zá páo le riú loctan ‘lean de’n ollmúcán cómh vian agus féadfaí é: Ní feadfaí cao é an neomat a geobad brian báir. Bí ollam.’ ’Sé rin le páo, ‘Cuirpimíto cun báir é cómh luat agus ir féirir é, ac bíoir-re ollam!’ Síne bríz atá leir na párlaib.”

“Gabbam pároun agat, a riú,” arsa Taitz le Múrcad, “ac má tá daoine anro againn atá cómh ceapaité rin ar an Árpriú do cúir cun báir cao ’n-a tcaob ná beirtear láitread orca agus a nrooc bearta do cúir ’n-a leit agus iao do cúir cun báir! Cao cuige beir ag feiteam go tci go mbeir an nrooc beart déanta acu? Cao é an leigear ar an nrooc beart an cuirpteac do cúir cun báir nuair a beir an nrooc beart déanta?”

“Ir fíor dúit, a Chaitz,” arsa Múrcad, “gur ruairé an leigear ar nrooc beart an cuirpteac do cúir cun báir nuair a beir an nrooc beart déanta. Ní h-amhlaird atáir ag feiteam go tci go ndéanfaí an cuirpteac an nrooc beart.

Ir amlaio atáimio as déanamh ar noicil cun an cuirpceas do coras ar an n-orooc beart a déanamh. Ní féidir cuirpceas do cup cun báir, pé oroc amlar a beas asat air, go dtí go mbéas oroc gníom éigin asat le cup 'n-a leit. Murá mbéas oroc gníom asat le cup n-a leit cao a beas asat le déanamh ac tu féin a coraint air? Siné atá asainn 'a déanamh, a tairis. Táimio 'gár scoraint féin ar an scuirpceas. Eirís-re riad abailte, a tairis, asur ná leis orc le h-aoinne don ní 1 rtaob na cainte reo atá déanta anro asainn inoiu. Ná bíod don easal orc ná go rtaobair-rá caoi duit, nuair a tiocfaid an t-am cuise, ar t'aigne páram ar an bfeallaire."

"Tá go maic, a nís," arfa tairis. "Tá t' focal asam cuise rin asur táim pára. Tiocfaid mo lá."

Asur o'imtis ré abailte: .

CAIBIDIL VII:

AN TSÍDE SAOITE:

Nuair a bí tairis ós ua Cealla imtisce do labair muras le Caoilte.

"A Duinn," ar reir, "pé h-é an t-Amloib do rgríob an leir rin, nó do labair an éaint atá intí, tá botún mór déanta aise. D'a gartaat é tá dearmad déanta aise. Bainfead-rá seir ar pé h-é féin. Imtis as triall ar dúlainn ós asur abair leir buidean o'feairis toibta do cup le céile san maill asur tar cúgam anro com luac asur beir riad ollam aise.

O'imtis Caoilte.

“Cao a mearan tú a déanamh, a pijs?” arsa Miam.

“Ragad go h-Át Cliat, a Miam,” ar reirean, “ásur labairfad le Sitruc. Déarfad teachtairleadh as triall air ó’n Árdríjs. Táir loclanaig Áta Cliat, ásur Sitruc leó. Fé rmaect an Árdríjs. Tairbeánfad an leitir rin do Sitruc. Tá rítcáin ioir éirinn ásur tír loclan. Ó ’tá an trítcáin rin ann tá raor ceo cun gnótaí ceannaijsleadh ioir an dá tír, ásur tá ríacáib ar gac tír acu cornam olíge a tabairt dor na ceannaijsctib a tagan ó’n dtír eile. Tá an cornam ran aghainne ’á tabairt dor na ceannaijsctib loclanaca a tagan go h-éirinn. Tá geallamaint aghainn ó pijs loclan go dtabairfá an cornam céadna do ceannaijsctib gaeblaca dá dtéoir anonn go Danmairg as déanamh don gnóta ceannaijsleadh ann. Cuair ceannaijs gaeblac anonn le déanaige. Bí fé as déanamh a gnóta, san don cúir irteac aige ’á déanamh ar gnó don duine eile, ásur san bpiread ná millead déanamh ar don olíjs de olíjsctib na tíre rin. Táinjs ceatpar luét airn, de luét airn na tíre ásur do rusaodar air, san cúir san adobar, ásur cúirleadh i bpríun é, ásur do coimeádadh ra príun é breir ásur readhmáin. Caitfead ríamh a d’fágail ó pijs loclan ar an ngníomh ran. Caitfead an ceart céadna a tugtar do ceannaijsctib loclanaca i n-éirinn do cúir i n-áiríste do ceannaijsctib gaeblaca tall i gcríe loclan. Ar ríac na h-oibre rin, caitfead a déanamh amac má ’r féoir é, an bfuil an dá amlaois ann, nó an é an t-amlaois a bí anro aghainn atá anoir ’n-a teachtair ioir Sitruc ásur an pijs tall.”

Le n-a linn rin táinjs Caoilte tar n-air.

“Tá Dúlainn ásur na fíir ollamh, a pijs,” ar reirean.

“Tá go maic, a Dúinn,” arsa Muread. “Tioctair-re linn.”

“Cacín a geódmíto don ríeala uaid, a pijs?” arsa Miam.

“An tuirge 'n-a mbeirí don níó le h-innrint sup riú é é 'o'innrint curraí teachtairé tar n-air cúgac, a Niamh,” arsa Mupcáó. “Ní gáó 'dom a ríó leat aipe máit a cábairt 'dom' leat-matáir.”

“Ná bíóó ceirt opt, a níg,” ar ríre: “Tabairfao aipe máit ói. Ní cuirfíó rí cor ói a gan fíor 'dom. Táimíó go h-ana móir le n-a céile. Ac tá fíor aici, ír 'óicé liom, caó é an gnó acá anro agam, agus tá rí ag déanamh a 'óicé cun a táirbeáint 'óinn go léir sup dearmáó móir 'óinn don 'roicé amhar a beic agáinn uiréi. Tá an 'óicéal ran 'gá coimeáó ar fao ó don níó a déanamh a cábrióó' leir an nroicé amhar. Beirí m'áigne féin ana mí-fárta, a níg,” ar ríre, “go 'óí go mbeirí 'fíor agam cé h-é an t-amlaóib reo, nó an don amlaóib amáin an 'óá amlaóib.”

“Curraí cúgac an t-eóluir, a Niamh,” arsa Mupcáó, “cóm luac i n-éirínn agus beirí an t-eóluir agáinn le cur cúgac.”

'Óiméig Mupcáó agus Caoilte amac cun na h-áite 'n-a ríó 'óilainn agus na ríí ag feicéam leó. Ar marcaigéacé a bíóóar le h-imtéacé. Marcaig máite ab eaó íao go léir. Marcac áluinn ab eaó Mupcáó agus marcac áluinn ab eaó 'óilainn. Ac ní ríó don 'bheit ag doinne de'n beirt, ná ag don fear i n-éirínn an uair rin, agus m'íreacélainn móir féin 'óó cur cúige, ar Caoilte, cun capail a marcaigéacé. An rtail ba mó agus ba éreire agus ba éreine 'óob' féiríir a 'ó'fágail, agus é beic ag imtéacé ríain, gan láir 'óuine 'óó 'óul ar a céann go 'óí go mbéacé ré i n-aoir a feacé mblian, 'óó léimféacé Caoilte ar a muin, gan ríian gan íalaic, agus 'óéanfao ré é marcaigéacé érearna na 'óúta go 'óí go mbéacé an rtail rin cóim mín le h-uac caoirac aige. Bí Caoilte cúmta cun na marcaigéacéa cóim máit 'óíreacé agus bí fé cúmta cun an reata. Bí an neart agus an fuinneamh go léir agus an

bhreir beas fáir inr na coraib aise. Don capal a geobfai ior an dá corir rin ní faib don bheir aise, pé léimpeac a d'eanfao pé ná pé capao a d'ainfeao pé ar féin, ar d'ul ó n-a ngraim. Ní féadfao pé an marpac a curi de ac le n-e féin d'iomlars ar an tcalam. An túirge 'n-a gcuirfeao an capal cun luigte beao an marpac 'n-a fearam i n' aice, agus anran, an túirge 'n-a mbéao an capal ar a coraib aipir beao an marpac ar a muin aipir. Níor beas de radarc, uaireanta, beir as feudaint aip féin agus ar capal ós faian as iomaig le céile go dtí go caiteao an capal géilleao d'ó ra deire.

Do gluar an dírim marpac ó Ceann Cora agus tugadair aghao roir ótuair ar Teamair. Ba feolta an gluaireact acu é, fan an bótarí áluinn a bí go breas leatán, leibéalta, péir, an bótarí a veineao le n-órugaó úriain, ó Ceann Cora go Teamair.

Timpal deir míle roir ótuair ó Ceann Cora bí buacail as deireact d'ó ar an tdaob tuair de'n bótarí. D' aipis pé, aghao riari ódear uair, mar a beao réirdeao beas gaoite tré ériannaib. Do neartuis ar an réirdeao i tpeo gur mear an buacail gur rtoirim a bí as teact. Anran do neartuis ar an réirdeao i tpeo gur mear an buacail nár réirdeao a bí ann ac fuaim uirge as gabáil le fánaig gleanna. Anran d' aipis pé mar a beao brút agus meir agus fuadair cuirideacta, agus do gluar an maric-fluas cuige amac ó ríat na coille a bí ar daob an bótarí agus a bí 'gá gclúdao uair go dtí fan. Tánaoair i n' aice agus gluaireadair táipir, agus an fáir a bíodair as gabáil táipir fámluis pé go faib an tcalam as bogao agus as luargao agus as criú pé n-a coraib le neart agus le brút agus le fuinneam a ngluaireacta agus iao as imteact mar imteoc' an tríde gaoite, agus an ceo-bótarí as eipis 'n-a noiaig, agus ruip agus bileóga feolta d'á réirdeao ruar

ašur d'á scapaó ašur d'á ršuaabaó cun riúbail, leir an
 nšaoit a táinig ó'n ngluaireacé. D'imtígóar tairir ašur
 éuaib an ceó 'n-a fúilb ašur bí an fočram 'n-a éluarab,
 ašur nuair féad ré a fúile do glanaó ašur feucaint ašur
 oréa, bíóar aš imteacé roir ótúab ar a raóaric ašur bí
 an fočram aš maolušab. Do maoluiš an fočram šo oti
 ná raib ann ac mar a béab fuaim uirše. Do maoluiš ré
 anran šo oti ná raib ann ac mar a béab réiréab šaoite
 tpe érannaib. Anran do maoluiš ré šo oti ná h-aširšéab
 an buacail ac put beaš anoir ašur ašur dé. Anran bí
 ré imtígé. Do cuireab a leicéio de ršáró i šcoiöe an
 buacala šur fan ré ar an áit rin šan coruiše ar ar feab
 abpaó.

Deic mbliana ašur óacab 'n-a óiaiš ran, nuair a bí an
 buacail rin 'n-a šeanóuine, bíó ré 'n-a šearam ar an áit
 šcéabna šo minic ašur d'áiršéab ré an tríöe šaoite aš
 currušab táir éar, mar ar curruiš an réiréab šaoite an
 uair rin, ašur éašab an tríöe šaoite cúise aniar anóear
 le fuinneam, ašur do ršuaabaó ri tairir roir ótúab aš
 óéanam ceó-bóčair ašur aš ršairéab na rop, ašur bíó ré
 óainšean i n' ašne šur b'é Murcáb ašur a marc-šluaš a
 bíó ann! Bíóar šo léir ar šluaš na marb, an uair rin.

Ac táinig Murcáb ašur a marc-šluaš šo Teamair. Cuir
 ré teacéaire irteac aš triall ar m'šreacélaínn 'šá ráó leir
 šur máit leir paitc cainte óéanam leir. Táinig
 m'šreacélaínn amac ašur cuir ré míle fáilte roim m'urcáb
 ašur pómpa šo léir. Do ruš ré leir irteac íab ašur óéin
 ré cúram móir óiöb. Do cuireab cóir bíó ašur víše oréa.
 Ar bail d'oir Murcáb do m'šreacélaínn cab a cúš é.
 Šur cuireab óuine de éannaigéib na h-éirean i bpríun,
 táil i bpríom-éacéair típe loélan, šan cúir šan abbar.
 Anran táirbéain ré an leir.

"Táim ceapáite, a ríš," ar réirean, "ar óul roir šo

n-Δt Cliaτ aγur ap labairt le Sitruc, ó 'ré nís loclanac
 Δta Cliaτ é, aγur ap a fiappaige dē an bfuil aon eólu
 aige ap an t-é ip bun leir an ngníom éasócópta ro do
 dēanam opainn. Dá leigimír leó an gníom ro san gearán
 a dēanam map gearall air níor b' fáda, b'féidir, go nōeapfai
 gníom eile a dēad níba meapa 'ná é. Ip las an beart
 dúinne a rdó go mbéad díon aγur cornam aγainn 'a tabairt
 do ceannaiǵtib loclanaca i n-Éirinn, aγur ná cuirpimír
 díon ná cornam i n-áirighe do ceannaiǵtib gearlaaca tall
 i dtír loclan."

"Aγur cá bfuil an ceannaiǵe gearlac do cuirpead i
 bprírún, a nís?" apna m'lfeclainn.

"Má réantar an gníom, a nís," apna Murcáó, "beró an
 ceannaiǵe le fágal."

"An amlaio ba maít leat mire dúl leat go n-Δt Cliaτ,
 a nís?" apna m'lfeclainn.

"Dá mb' é do toil teact linn, a nís," apna Murcáó,
 "ba dían maít an ruo é. Tabarfaó ré le cuirgint do
 Sitruc, aγur tré Sitruc do nís loclan tall, aγur dor na
 loclanaiǵ go léir, go bfuilimid ap aon aigne ra rgeal.
 Do cuirpead ran eagla ap an t-é deín an gníom pé n-é
 féin."

"Tá go maít, a nís," apna m'lfeclainn. "Ragao-ra
 lib."

Úi dá buídean acu ann anran aγur iad as tabairt aǵaio
 ap Δt Cliaτ. Ní raib i mBaile Δta Cliaτ an uair rin ac
 catair ana beas. Úi an féar glar as fáf go raibibir ap
 forimór an tailm atá pé tǵtib móra aγur pé ffráideanaib
 breagta fáda leatana anoir. Níor deacair nǵteiglac
 Sitruc a dēanam amac. Tug an dá buídean aǵaio ap an
 nǵteiglac. Do conactar as teact iad. Úi Sitruc aγur
 amlaioib tuar i bpinneóis. Conacadar an dá buídean as
 teact cun an nǵteiglaig. O' aicnigdar Murcáó aγu

m'lfedaclainn. 'D' aicín amlaoið Caoilte. 'Do níc amlaoið ašur cuairt ré i bfolac.

"Ná leis ort go bfuil don píoc eóluir ašat, a níš, ar cá bfuilim-re ná an bfuilim beo nó marb," ar reirean le Sitruc.

Cuairt Sitruc amac aš cup fáilte roim m'lfedaclainn ašur roim Mupcáð. 'Do tugad irteac iad féin ašur na h-uairle a bí i n-donfeact leó, ašur 'do cuiread šac don cóir ortá. Ar ball d'imir Mupcáð cat a tús é. Bí ana catužad ar Sitruc nuair a h-innreab 'do an éašcóir a 'veineab ar an šceannaiše šaebíac tál i šcatair na beirbe.

"Ó," ar reirean, "cuireab-ra teactaire anonn 'šá innrint 'do'n níš šur 'veineab an éašcóir rin, ašur 'deanfar an uile fašar 'veimne ašur upiudeacta air nác baogal go ttabarfar don caoi d'aoinne ar a leitéro a 'deanam airir."

"Tá ran maic go leóir, a níš," arfa Mupcáð, "ac ní 'deanfar ran an šnó anoir. Tá órdužad ašam-ra ó'n ártoríš, má tá an fear a 'vein an šníom ran i n-éirinn anoir, luēt cuarðaiš 'do cup amac cun beirte air ašur cun é tabairt cun lámá. Ar maice leir an dá tír, le h-éirinn, ašur le tír loélan, ní foláir an fear a 'vein an šníom ran 'do cup cun báir. Ir bíóðba báir 'do'n níš é, mar 'do tós ré cuise féin an t-ušðarár a bainean leir an níš. Ir bíóðba báir 'do muinctir na h-éirean é, mar 'do 'vein ré šníom i šcoinnib anama fir éireanaiš. Ir bíóðba báir é 'do loélanaiš, i n-éirinn nó i n-don tír eile, mar 'do 'vein ré šníom a cuiriró fiaćaið ar luēt šac típe eiriše 'n-a šcoinnib, mura n'oeintear an šníom a d' ašairt, ašur ran go luac, ar an t-é a 'vein an šníom. Ar maice linn go léir, a níš," arfa Mupcáð, "ní foláir dóm-ra a beir ar mo cúmar a fáð leir an ártoríš nuair a fažad abáile, go bfuil 'do briaćar níš ašam uair-re cuise go n'óanfar féin 'do díceal, ašur go n'óanfar níš loélan a díceal, ar

teacht ruar leir an scrípteac a d'eir an gníomh san ádhur é tabairt eun láma ádhur an bád atá tuillte aise d'imirte air."

"Arís, b'féidir, a ní," arís Síríc, "ná féadfaid ar noiceal teacht ruar leir."

"Ní duine ruarac é, a ní," arís Murcáid. "Ní féadfaid don duine ruarac an gníomh a d'eir ré do d'éanam. Ní b'éad luét air an ní úmál do duine ruarac. An fear sup d'eir luét air an ní ruo air, mar a d'eineadair air ríú, ní ró fúirte d'ó dul i b'folac ó níogra na tíre."

"Ní féadair an domhan, a ní," arís Síríc. "Ní'l ágamra le d'éanam ac mo b'ruar ní a tabairt duit go noeafad mo díceal ar é tabairt eun láma, ádhur go n-iarfad ar ní loclan a díceal a d'éanam, leir, cuise. Iré ar mbuac go léir, don fear a millfid ar rmac, é tabairt eun láma dóm luac ádhur ir féidir é."

Nuair a bí an méirín cainte d'éanta eatarra, d'fás Murcáid ádhur M'íreacáinn rlan ádhur Síríc ádhur tánaidair uaid. Bí ámlaoib i b'folac ádhur é ádhur éirteacht leir an gcaint. Nuair a bí an d'á buidean imitighe táinig ré amac, ádhur bí a lán cainte idir é féin ádhur Síríc feuchaint conur féadfaid air teacht ar an scríuad-ádhur 'n-a ruadair mar g'eall ar an ngníomh a d'eir ámlaoib.

CAIBIDIL VIII.

BEIRT DROG BUAICAIL.

"D'éanfaid an t-anneigian san, Murcáid, díobáil d'inn, a ní," arís Síríc. "Ní mar a d'eir é an fear do eun ra pírín. D'fearr rgailead leir ádhur faine do coimead air."

“Siné díreac a d’éanraínn muir mbéad a fíor a beic agham go n-aithneód’ ré mé dá bfaḡad ré maḡarc orm,” aghra Amhlaoib. “Ír d’óic leó i gCeann Cora go bfuilim maib. Níl aon píoc d’á fíor acu cé r’ b’é Amhlaoib ná an bfuil ré beó. Dá bfaḡad an fear úo na gcor maḡarc orm do neorfaḡ ré d’óib cá bfeacaib ré mé. Tá aithne aige orm, ac ír d’óic leir ná fuil aon aithne agham-ra air féin. Siné ball ’n-a bfuil an dearmad air. D’ aithnigear an peirleir eall cómh luat aghur do leigear mo fáil air. Dá bfeicead ré mé rap a bfeaca-ra é, aghur go n-imteod’ ré gan mé ’ḡá feirgint, d’imteod’ ré abail le lárreac aghur do neorfaḡ ré d’óib i n-ínir Cataig aghur i gCeann Cora go bfeacaib ré mé, aghur cá bfeacaib ré mé. Anran do béad fíor acu go leir cé tóg an eallir. Conaic Colla mé i gCeann Cora an lá fágar an áit. Do curraí ro aghur rúo le céile aghur béad fíor acu go leir cad é an gnó a bí agham i gCeann Cora an lá ran. Tabarrafaíoir tuairim do cá bfuil an eallir anoir. Caitfead do mátaí teitead le n-a n-anam ar an áit.”

“Mo mátaí!” aghra Síric:

“Ár mátaí, má fead,” aghra Amhlaoib. “Ní beag d’i a bfuil le fulang aici eatarca. Ír fearr gan a tuille eoluir a tabairt d’óib. Ír d’óic leó go bfuil an eallir imtiste tar fapaige. Ní féidir d’ár mátaí cor a cur d’i, do ló ná d’ oíde, a gan fíor d’óib, tá an raire cómh géar ran uirí. Dá bfaiginn-re mo toil ní faḡad fear na gcor tar n-air aghur riall oirca. Bí eagal ar an ríḡ, dá d’ugstí aon ancor d’o go d’iocfaḡ cogad ar, aghur gan rinn ollam fíor, dar leir.”

“Cad é an neart atá ollam aige?”

“Tá oet míle fear ollam aige, i n-arm r’ i n-éire. Dá nglaoir d’i amáireac air d’féarfaḡ ré dá míle fear eile do cur leir an oet míle rin. Ní d’óic leir go bfuilim do laet

laidir ar n-óigin. Tá rianannas Gleanna Mháma fós air,”
 arsa Amlaoibh.

“Ní h-aon iongnas go mbéad,” arsa Siúc. “Óein
 Clann Cair obair uachtáras an lá ran.”

“Dainfeair móráil an lae rin díob nuair a tiocfaid an
 lá atá ’n-a gcóir aghainn,” arsa Amlaoibh.

“Dainfeair,” arsa Siúc. “Ac ir fearr feudaint
 pólmáinn agus rinn féin o’ ollamhúgáid i gceart. Cad é an
 neart eile, nó na nirt eile, atá ollamh, nó ag ollamhúgáid, i
 n-éagmair nirt níos loclan agus ar neart féin i n-éirínn
 anro?”

“Tá neart o’á ollamhúgáid ar oileán Mhain,” arsa
 Amlaoibh, “agus ní neart ruarac é. Tá cúis céad véas
 fear ann, ollamh aon lá a glaothar oirta. Ní’l oileán der
 na h-oileánaib atá lartiar o’ Albain gan míle nó cúpla
 míle fear ollamh ann. Ir díe liom go bfuil trí míle fear
 ollamh ar oileán Sgatais.”

“Tá ran maí go leór, a níos, ac an bfuil aon eolur
 cruinn aghat ar an ollmúcán atá ag Úrian ’á véanam?”
 arsa Siúc.

“Ambriatar go bfuil,” arsa Amlaoibh. “Ní’l aon
 míogarnac ar Úrian. Tá ré ’gá ollamhúgáid féin cóim
 tréan agus o’féadfad ré beir ’gá ollamhúgáid féin o’á
 mbéad fíor ar n-aigne aige cóim cruinn agus ’tá aghainn
 féin. O’á mbéad ré deic mbliana níor díse ’ná mar atá
 ré véad ré ruar aghainn beir ag brat ar aon lámh uachtair
 a o’fágail air. Ac tá ré ana doirta. Ní fíor cad é an
 neomac a fíníod ré a córa. Anran má bímid ollamh beir
 gac aon ruo ar ar o’toil aghainn.”

“Mearar,” arsa Siúc, “go raib congnam aige le
 fágail cun iad a finead.”

“Ir deacair an congnam a tabairt do, tá an fairc cóim
 nílúc ran,” arsa Amlaoibh. “Tá ingean Cairós Míoir ui

Cealla ra n-áit i gcóinnuige agus ní féidir don níó a déanamh a shan fíor ol."

"Aithisim a' lán daoine ag teacht tairrri rin 'gá ráb' sup cailín ana b'eadh í. Cad é an ragaar í?"

"Droic fágáir," arsa Amhlaoibh. "Tá sí dactamail, deabhaigthead, áluinn go maic. Déarfainn sup b' i an bean ir áilne i n-Éirinn í, larmuic de'n áthorígaín. Ac tá sí go h-olc."

"Ní h-é rin adveirtear," arsa Siiric. "Iré ruo atá i mbéalaib' daoine 'n-a taoib' ná go bfuil áilneacht a pearpan tar na beartaib' agus sup buaid uairleacht a h-aighe agus a méinne ar áilneacht a pearpan."

"Ná creio focal dé," arsa Amhlaoibh. "Creio a málairt. An céad uair riamh a conac i do conac go raib' sí go h-olc. Droic fágáir íreab' í. Veirim leat é."

"Cad é an ragaar a tuitáir?" arsa Siiric. "Veir gac doinne go raib' ana éion aige féin agus ag Amhlaoibh ara céile; an t-Amhlaoibh úo a caillead' nó d'imtigh amú. Veirtear go raib' ré ag b'iread' a éroide ag sol i ndiaig Amhlaoibh."

"Ó, cúir gáire cúgáinn! An fear boct. Ní'l ann ac leat-amadán," arsa Amhlaoibh. "Bíod' ana rporc agam air uaireanta. Ní leiginn m' aighe éirge, ámtac. Bíomair tuar i gCeann Cora lá agus bí cleardaibhead' ar riúbal ann. Bain ré an cor de maircad b'irge ann le buille tuais. Do leigear féin orm náir féadar an clea a déanamh. 'Níor tusaí a ceart féin do'n faobar,' ar reirean liom. Amadán íreab' é, a rígh. Ní mirtte fear láidir a tabairt ar m'urcad, ámtac. Ní dóic liom sup buail riamh fór umam fear cóim láidir le Murcad. Veirtear sup t'reire d'fear é 'ná a atáir an lá ir fearr a bí a atáir. Ir iongantac an fear é. Ní féadpá do fúile cógaint dé dá b'feicpéa ag déanamh na lútcleat é. Ní'l don teópa leir an neart atá ruidte inr gac ball d'a ballaib'."

“Tá rúil agam ná buailfeadh uime ra cáit ro atá le teasc
lá éigin,” arsa Siúc. “Ac feuch, a Amhlaoib. Tá an
rgeal go h-olc agat-ra.”

“Conur ran ariú!”

“Caitfeadh an ceann a baint díot.”

“Ó, tuigim,” arsa Amhlaoib. “Agus tá do bhráthar níos
tabairt agat-ra do Múrcad agus do Úrian go ndéanfaid
do díceal cun an cinn a baint díom. Nác rimplíde na
daoine iad! Ac ar ndó, táim féin cómh rimplíde le
h-doinne acu. Tá mb’áil liom-ra an ceann a baint d’fear
na gcor nuair a bi gheim agam air ní béadh an ceann le
baint díom féin anois, agus ní béadh do bhráthar níos
uait agat-ra cuige. Ac rin mar imtígean i gcomnuige ar
an nduine ná bainean an ceann d’a namhaid nuair a gheibean
fé an lom air. Gheobaid an namhaid rin lom air féin agus
bainfid fé an ceann dé.”

“An neorfaid do’n níos gur táinig M lfeaclainn agus
Múrcad anro?” arsa Siúc.

“Imteodad roir láitfeadh agus neorfad an uile focal dé
dó, agus neorfad dó go dtáinig fear na gcor anro i
n-donfeacht leó, agus ná tiocfad d’a mb’áil leir an níos
leigint dómh-ra an ceann a baint dé i n-ineadh an púicín
a cun air,” arsa Amhlaoib. “Cuirfínn-re púicín air a
cuirfeadh deire le n-a cun rriairfeadta. Ac ní h-don maic
beir ag caint anois air mar rgeal. An ceannaisge! An
peirleir! Ir deir an obair beir ag tabairt ceart
ceannaisgeadta d’a leitéir rin! Ceart rriairfeadta atá
tugaithe dó!”

“Agus go móir móir ór duine tura ná déanfad
rriairfeacht i n-don cor! Ba las leat a leitéir a
déanamh!” arsa Siúc.

“Cuir uait an magadh, a níos,” arsa Amhlaoib: “Ní cúrrai
magadh é. Déanfaid Donn mac Deatad díobáil fós dúinn,

agus ní déanfaidís dá ndéintí puo oim-pa nuair a bí spreim againn air. Ac é cup anall abairte 'n-a faogal agus 'n-a pláinte! Ní féidir liom foirneam leir mar rgeal nuair a ciumnighim air!"

"Do rgar an beirt. D'iméig Amhlaoibh anonn go nígteiglae níg loclan agus d'inir pé d'ó gac níó i dtaobh ceacht Muread agus m'lfadclainn go n-áit Cliait, pé mar a d'ubairt pé do neorrad pé.

"Tá go maic," arpa'n níg. "Ir fearr go móir an rgeal a beir mar atá pé 'n-a é beir mar a beaó pé dá gcurtí an fearr úo cun báir. Dá gcurtí cun báir é ní beaó loclanac beo i n-Éirinn um an dtaca ro ac an méid acu do cuirfead iad féin go daingean pé rmaect Úrian. Ní féadfaimís-ne coris do cup le n-áir n'adaoine féin anro. Do caicéi iad do gleuraó agus do cup ar loingear agus iad do bheir go n-Éirinn cun díoltair a déanam ar Úrian agus ar gaeolaibh Éirean mar gceall ar marbuaó a gcine. Ní beaó ac díctinear agus díoc ollamuaó ra n-obair. Ní raiaó ar neart go n-Éirinn i n-aonfeact. 'N-a mbuionib pé leir iread do fpoirfidir Éire. Anran do marbóc' Úrian iad 'n-a mbuionib pé leir. Ir fearr go móir an rgeal a beir mar atá pé. Beir uain againn ar cuille nirt do cup le céile. Agus feic, a Amhlaoibh, a mic ó," ar reiréan, "beir uain ag Úrian ar báir a d' fágail,——má tá aon airm aige ar báir a d' fágail i n-aon cor!"

"D'fan an rgeal mar rin agus do gluair an t-ollmúcán ar aiaó, inr gac aon páirt de éiric loclan agus inr gac aon páirt d' oileán na n-Éirean, go móir móir inr na n-áiteanaib a bí dílitir do Úrian.

CAIBRIDIOI IX.

MARBUZAÐ LE SOILBREAS.

AN PAIO A BI AN T-OLLINÚCÁAN RÍ RÍÚBAL MÓR-ÉIMPAL NA n-ÉIAEAN BI AÐAIO NA n-ÉIRLEAN AP CEANN COFA. NÍ PAIB LÁ SAN PRÍÚNRA ÉIGIN, NÓ BURDEAN ÉIGIN, O'UAIRLIÚ NÓ DE MIAITÍÚ MÓRA, Ó CEANNTAR ÉIGIN DE'N TÍR, AÐ TEACÉT ZO RÍÐTEIGLAC ÆIRIAIN, A O'IAPAIO CÓMAIRLE, NÓ AÐ ROCAPUÐAÐ CÚIRE, NÓ 'ÐÁ FIAFPAIGE AN 'MÓ FEAP A BÉAÐ OPCA DO CUP LE CÉILE I ZCÓIR AN CÓGAIÐ A CUIZ ÐAC AOINNE A BÍ AÐ TEACÉT DEIRIÚIR ZO LÉIR, NUAIR A BÍOIR AÐ IMTEACÉT, NÁ PAIB MIAM I n-ÉIRINN RÍÐ CÓM MÓR ÐPAÐAM LE ÆIRIAIN; NÁ PAIB MIAM I n-ÉIRINN RÍÐTEIGLAC CÓM ÐPEANTA LE RÍÐTEIGLAC ÆIRIAIN; NÁ PAIB MIAM I n-ÉIRINN, NÁ I n-AON TÍR EILE, RIR CÓM H-UPAL, CÓM CPÓÐA, CÓM TPÉAN I ÐCAT LE CLAINN CAIR.

ANPAN DEIRIÚIR ZO LÉIR, O'Á AILNEACÉT AÐUR O'Á NÓRMAIR-
EACÉT AÐUR O'Á UAIRLEACÉT AP ÐAC AON TPADAP CUMA, AN RÍÐTEIGLAC AÐUR A PAIB ANN, ÐUP CUP AN ÆANRÍGIN AÐUR MIAM, AP AN NÐPAÐAM AÐUR AP AN UAIRLEACÉT AÐUR AP AN PAIOBPEAP AÐUR AP AN BPLÚIPPE AÐUR AP AN PABAIRNE, MAIRE NÁ BÉAÐ OPCA I n-AON CÖP MUPA MBÉAÐ AN BEIPT RIN A BEIT PA n-ÁIC.

ÐAN AMPAÐ OOB' ÁLUINN AN BEIPT IAO; AÐUR NÍ AICNEÓC' AOINNE DO TIOCPAÐ ANN MAP RIN AP CUAIPÐ NÁ ZO PAIB CAPAÐAP IOIP AN MBEIPT. IP AP ÉIGIN BA OÓIC LE OUIINE A CUIGEAÐ MIAM PÉIN UAIRPEANTA ZO PAIB AON NÍO CATAPTA AC CAPAÐAP, BÍOÐ ÐOPMPLAIT CÖM CAOIN CÖM CNEAPTA CÖM ÐPÁÐMAP PAN LÉI. BÍOÐ AN T-ÁIPPEAN ÐAC AON MAIDION, AÐ MAOLPUATAM, I n-EAGLAIP AN RÍÐTEIGLAIS, AÐUR BÍOÐ ÐOPMPLAIT AÐUR MIAM AÐ AN ÁIPPEAN COICÉIANTA. DO CÍCI ZO MINIC I ÐCAITEAM AN LAE AN BEIPT I BPOCAIP A CÉILE, AÐ CAINT AÐUR AÐ CÖMÐAÐ ZO POILBIP AÐUR ZO PUAIRIC AÐUR ZO

fuilteáir, i dtreó ná bíod aon píoc d'á cuimhneáin as doinne ná faib fíor bunúr an rgséil aise, go faib aon níó ioir an mbeirt ac caradair fírinneac. Ní faib fíor bunúr an rgséil as Maolruatain. Do tuigead sup b'feair an rgséal a coimead uaid i dtreó ná tairbeánfaó ré aon rgsátamlaect 'n-a éaint ná 'n-a cuideactanair leir an áiríúis ná leir an áiríúisain. Ac bíod iongnad móir air nuair a tagad Níamh cuise cóim minic roimhir an áiríean, ar maidin, agus nuair a d'iafaó pí cóim dian cóim dlúct air a suide do cup ruar cun Dé ra Naomh íobairt.

Bí an aimir as gluairead ar an gcuma ran. Cómaect úriain as neartuagad inr zac aon ball iriúis i n-oileán na h-Éirean, agus cómaect loélan as neartuagad inr zac aon ball larmuic d' oileán na h-Éirean. Na buiréana inr na daingeanaid as déanam tairtíge der na h-armaid agus as leanmáint ar an dtairtíge cóim dícealac agus ba ceart d'feairaid ná feirir cao é an neómat a caiteiríoir na h-aimir rin do láimhriail i scoimrighar macaire cun iad féin a coraint ar namdaib fíocmair fuiltead, mar a deir curo acu go minic éana. Na ríúge agus na h-uairle ar fuir na tíre as cup a mbuiréana féin le céile, 'gá múinead agus 'gá ngleuraó agus as méaduagad a neart, as toagad na bfeair ab feair agus as cup na h-iarimáirán i leit taoib. An gaba, Meairgac, as obair go dian, na ceartuagte dob' feair le fáigail aise, na teinte ar lafaó agus na builg as réirdead aise, do ló agus d'oiúce, agus san ar a cumar na h-aimir a déanam cóim tiug agus bí glaoúac agus ceannac orca, bí a leitéir rin d' airc ar zac aon ruo i bfuirir fíir cun air a beir n-a láimh aise. Bí Taúg Mór ua Cealla i gCeann Cora, ac má bí, bí Taúg Óg tiar ra baile, agus ní baogal ná sup gleur ré neart uib Máine cóim maic díreac agus déanfaó Taúg Mór féin dá mbéad ré tiar.

I r ámlaíod a bí faoi aghur formaid aghur iomaibáis ioir na n-ísteib aghur ioir na cineaduib, feudaint cé b' fearr a d'éanfaod an t-ollmúcán, aghur cé n' b' iad an buirdean do b' fearr a b'éad gheurta aghur ba mó do cairbeánfaod neart nuaib a tíocefaod an glaoth.

Bí an feall a tuig ré a bí déanta as ámlaib aib as déanamh ana buarta do taidg ós ua cealla. Nuair a cuimnígead ré ar an bfeall ran do coruigead a curt fola aghur taidg allur teit tré n-a éioicean amac le náire. Tuig ré i n' aigne mura mbéad an capadar a cairbeáin ré féin do'n pordaire fill, go mb' féioir ná b'éad oiréad iontaobh as colla ar aghur do bí. Tuig ré anran go mb' féioir gur éar do dul ódear cun na mainirthead aghur an rgeal go léir a d'innrint do colla, rgeal caoilte a d'innrint do. Go mb' féioir go tíocefaod oíoc ámhar as colla ar duine éigin eile, díreac ré mar a táinig an oíoc ámhar as an leáid ar an ragar ós, ar ar mac Duib. Nuair a cuimníg ré ar an méir rin ba dóbair do pheadad ódear láirthead. Ac anran do cuimníg ré ar níam aghur ar muraod, aghur dúbairt ré leir féin gur b'fearr dul roir ar tóir go Ceann Cora aghur labairt le níam. Siú roir é. Ní féarfaod ré fanmáint roair. Ní féarfaod ré an oíocé coirle. Ní féarfaod ré don truaínnear fágail ó n' aigne ac an fáir a bíod gno éigin ioir lámuib aise, gno éigin a coirthead é ar beit as macetnam. Nuair a bíod ré as riúbal ní féarfaod ré gan beit as géarfaod ra cuirthead do tóí ná féarfaod doinne coimead ruar leir.

Táinig ré go Ceann Cora. Nuair a bí ré as teac i scóinnar an n-ísteiglaig aghur é as riúbal go géar, conaig ré an beirt ban as riúbal noimr amac aghur é as teac ruar leó. Bí ré as riúbal géar aghur bíodar-ran as riúbal go bheadg réir. Bí caint éigin ar riúbal acu a bí 'gá gur

as gáirí go h-ionghanta. Níor mótuigeadar as teacht é go dtí go raib ré nác móir buailte leó. D'iompú i góar asur tugadur asáir air. Do rtao ré 'n-a coilg-fearam ar lár an bótar. Sormflait asur Niam iriá a bí ann.

"Ó! Mile fáilte rómá, a níg!" arsa Sormflait go foilbhir. "I r fada ná feacamar tu," ar riré, asur rin ri a lám cuise asur gáire 'n-a rnuá.

Do rus ré ar an lám, ac d'a bfaasó ré éirí ar ní féarfaó ré focal do labhairt.

"I r dóca," ar riré, "ná fuairir don tuairis rór ar Amblaib. Cuirean ré uaignear orm, a Niam," ar riré le Niam, "Taós a d'feirsint asur san Amblaib a d'feirsint le n-a coir. Bí ana éion asam ar Amblaib. Ní fearar an domán cao d'imtíis air. Ba móir an truas don orio níó a d'imtíeact air."

Comáin ri léi mar rin as caint. Níor labhair Taós. Ní féarfaó ré labhairt. Bí ré mar a rárfai le rglain é. Níor labhair Niam ac éóin beas. Pé ruo a bí 'gá cur as gáirí rar a dtáinís Taós ruar, níor fan don éimne aici air asur níor fan don gáire aici.

"I r dóic liom," arsa Sormflait, "go bfuil ruo éigin as véanam buarfa do d' oritáir, a Niam, asur sur maít leir beít as caint leat ac' donar. Fanais anran as riúbal daóib féin go dtí go mbeiró búir gcaint véanta asuib, asur pasao-ra irtea. Ac ná coimeáó abao uaim í, a Taós," ar riré. "Tá clea ar obair rnatáirde aici 'a múineao dom asur ní beiró mé fáirfa go dtí go mbeiró an clea asam."

D'imtíis ri uata. Níor labhair doinne de'n beirt go dtí go raib ri ar a raóair. Anran do labhair Niam.

"Airiú, a Taós, a maoinac," ar riré, "cao tá ort!"

"Níl blúirí ar domán orm," ar riré, "ac do bain an bean ran a leitéir de rreirí aram! Níor fan léa meabrac asam nuair a conac an beirt asuib i bfoair a

céile ar an gcuma ran. Nác uatbárac an ara i! Cad é mar féadán rí caint agus ruit agus gáirí déanamh, gur dóic le duine ná fuil cor ná lúb 'n-a cpoide ac oipead leir an leanb! 'Do buaid rí ar a bfeaca miam!"

"Ní feadaraí a leat, a Taidg. Ní feadaraí a leat," arsa Miam. "Murá mbéad m'atair a beit anro am' aice agam comáinfead rí ar mo meabair mé. Ní feadar an traogal cad a dail brian agus i tabairt leir miam! B'fearr liom go mbeinn féin agus m'atair tiar ra baile agus go bfeadfaimí panmáint ann." Anran do éiom rí ar sol, agus bí rí ag sol ar fead tamail maic.

Níor labhair Taidg go dtí go raib an gpear ran guil curta di aici. Nuair a bí ré curta di aici: "Sead!" ar 'píre "I' mór an t-éadromuagad ar mo cpoide an méio rin."

"A Miam, a Laoz," arsa Taidg, "ní déanfaid ro an gnó go deó. Caitfeair ataruagad déanamh ar an obair reo. Ní fásfar anro tura níor rí. Tá cion agam ar brian. Tá cion agaim go léir air. Ac i' meara liom-ra tura 'ná é, agus 'ná a bfuil beó d'a mbaineán leir. Má tug ré leir i, agus má dein ré dearmad nuair a tug ré leir i, ní h-alaid dúinn tura beit tíor leir an ndearmad ran. Caitfiró Murcad duine éigin eile do cur ag fairé ar Shomplait. Deán éigin d'a ragar féin ba ceart do cur ag fairé uiré. I' maic liom mar a tána. Ní raib don coinne agam go raibair i n-a leitéio de cáir aici. An bfuil fíor agat cad 'tá ceapaité aici? Tá rí ceapaité ar do cpoide a bipead iréig ad' éiad le corp roilbúir agus ribialtaéta! Iré a nádúr féin fuat fíocmar a beit aici lartig de'n troilbpear agus de'n gealgáire. I' amlaid a péiréigean ran le n-a goile agus le n-a pláinte. Tá fíor aici go h-álúinn nác mar rin duit-re, ná péiréigean a leitéio le d' goile ná le d' pláinte. Tá fíor aici go gcuirfiró an obair rin ra éré tú ac leanmáint air. Anoir, ag feudaint dom ort, éim go

bhuilip a5 dul ar. Caitpeap duine éigin a d'fáigail a beir maic a dóctin di ra cleap ro atá ar riúbal aici."

"I r dóic liom, a taidh," arfa miam, "so bhuil an ceart a5at, nó pé 'n-éirinn é, so bhuil cuio de'n ceart a5at. Tá rí, i r dóic liom, ceapaité ar mo pláinte bhuiread, nó muirab é rin é, ar mé d'bhíar ar ro. I r dóic liom sup cuma léi ac so mbéad rí r5arcta liom beo nó marb. Má imtígim anoir beir átar uircti a5ur véarfaid rí léi féin so bhuil eirigte so maic léi ra cluice a focairuis rí ar a d'imirt. Ní maic liom an méir rin a tabairt mar fáram di a5ur 5an cúirai an áiroríg do bac i n-aon cor."

"Ní h-aon compairaid i n-aon cor tura a5ur i féin, a miam. Ní h-aon éirideamaint duir-re an lám uactair a d'fáigail uircti in na beartaib atá curta roimpi aici. Téanam a5ur labhairm le m' áair. A5ur feuc aihuú! Ba dóbair dom an 5nó a tús mé do véarmad. Táim '5á cuimneam, a miam, sup ceart dom dul ríor so h-inir Catáig a5ur a d'innrint do colla sup b' é ámlaoib a 5uio an éailip."

"A5ur ar neoin, a taidh," arfa miam, a5 cur rmuta 5áire aircti, "ní'l aon veimne ceart fóir a5at air sup b' é an t-ámlaoib a bí tíor i n-inir Catáig do 5uio an éailip."

"Tá veimne mo dóctin a5am air," ar reirean. "Nac tapaid a táinig an dúil ra éirideam aige! Bí puo éigin '5á cur n-a luige oim i 5caiteam na h-aimirre an fáir a bí ré '5á ollmu5ad féin cun an éirioim a 5lacad ná raib aon sup ra n-ollmuacán. Bí eagal oim dá ngéillinn do'n rmaoineam ran so mbéinn a5 véanam éasóira ar an mbuacail, bí ré cóim rimplíde, cóim leanabaidé rin, an rorairé! Anran airir, nuair a dúbairt ré sup maic leir beir 'n-a f5aairt, táinig an rmaoineam céadna cúgam. Céapap náir moctuirgear an sup ceart 'n-a éaint ná 'n-a

méon i tacaob an ruda a bí aige 'á cur poimir, dar liom: túsar fé n-deara go minic polamar éigin ná féadainn a cuirgint inr na gnótaib Cneidm a bíod ar riúbal aige. An lá a bí brian agus na h-uairle tior, nuair a tainis an leáir, o' ariugear daoine as cáinead agus as gearad na loctanac of cómair an loctanaig óis. Bí easal orm go mbéad fearis air. Níor cuir fé blúipe ruime 'n-a scaint, an ropaire fill! Ir áluinn a coimead fé a aigne irciis, agus mire as déanam éascópa ar mo dá fáil agus ar mo bpeiteamintar féin le h-easla go ndéanfainn éascóir airfean. Ní'l don pioc o'á meapball orm, a miam. Iré guio an cáilir, agus ir cun i guio do leis fé air gur glac fé an Cneideam, agus ir cuise do leis fé air gur maic leir beit 'n-a fagar. Bí fíor aige, cóm luac agus véad curo der na mion-Órdaib glacaithe aige, go scuirfead Colla ra n-éiríam é. Anran bí gac don éaoi aige ar an scailir a guio. Bíor cun dul ríor agus an rseal go léir a d'innrint do Colla, ac níor maic liom é déanam gan é cur ad' cómairle-re ar tóir. Cá b' fíor ná go mb' féoir go mbéad fé ar duine éigin eile as Colla. Téanam go bfeicimís m'atair, agus ra n-am scéadna, bí as cuimneam ad' aigne ar cao ir ceart dom a déanam."

Cuadap irteac i ticiis tairis móir uí Cealla, agus fuaradap Taos féin rómpa irciis.

CAIBIDÍOL X.

FUASGAILT.

Bí Taos Móir féin rómpa irciis agus níor b' don iongnad má sear a éiríde nuair a conaic fé cuise irteac an beirt. Ní raib le feirgint i n-éirínn an lá ran rígan ós a

ó' féadfaid fearaí i n-aice na h-ingine agus iomláine a h-áilneadta féin do choimeád. Pé áilneadta a cífi inti an fáil a bheadh rí 'n-a h-aonair do tiocfaid claoibéclóid ar an áilneadta ran nuair a curfaí 'n-a fearaí i n-aice Niamh i. Bí daoine as curruigead ar a tabairt fé n-deara ná bíod iomláine bláta ar áilneadta Shormflait féin, le veirínige, nuair a cífi Niamh 'n-a h-aice. Níor éirí puinn iongnad déanamh de rin, ámtad, mar is as teadta a bí áilneadta Niamh agus bí áilneadta Shormflait as imteadta, nó as curruigead ar imteadta. Agus i rudaib an nua. Bí pinne agus polurmhair agus gileadta na h-ingine ann, agus bí folc óir na h-ingine air; an t-uallad órda ar a ceann agus anuair ar a gualluid agus ar a flinneánaib. Bí an tréil níos céadna n-a ceann, go glan agus go h-organaithe agus go neam-eagla. 'N-a teannta ran bí fé gnoide cumarad láidir mar ba dual acair do beir. Ní raib an éad fáilalta fóir aise ar gníomairtaib gaille agus gairse déanamh, mar a bí fáilalta asá acair, i gcaitanaib úrta i n-asair na loclanaid. Ac bí an éad noimr, agus bí gac don deabair na go ndéanfaid fé na gníomairta nuair a tiocfaid an éad, agus go motód na loclanaid meagaint a buille.

Níor b' don iongnad má gail croidhe tairis níos uí cealla nuair a conaice fé an beir cuige irtead.

"Dé beata-ra, a tairis!" ar reirann. "Conur fáilair gac don ruo agus gac doinne ad' uiais ra baile?"

"Go mairir-re, a acair!" arfa tairis. "Ó-fáilair gac doinne agus gac don ruo am' uiais go mair, buidair le Dia! Bí ruo beas as déanamh buairta dom agus níor veinear ac ruir anair cun go labairinn le Niamh mar gail air."

"An 'mó fear a beir asat i gcóir an éadair, a tairis?" arfa tairis Mór.

"Tá cuige céad déas fear asainn ceana, a acair," arfa

“Tábh ós, “agus tá fíor agam go mbeid éúis céad eile agaimn riar a’ fada.”

“Tá ran pó beas, a mic ó,” arsa Tábh Mór. “Da ceart uúinn an trí míle plán a beit agaimn.”

“Is mó an neart dá míle ó Uib Máine, a ádair, ’ná trí míle ó áiteanaiú eile. Tá a lán o’ ár bfeapaid agus tá muirigean ós oíra.”

“Tá,” arsa Tábh Mór, “agus má geibio loclanaig an lámh uádtair oíainn cad a déanfaid an muirigean ós? Beart las, a Tábh, ipead o’ don fear atá ábalta ar élaídeam a carad fanmáint riar anoir. Nác dóic leat ran, a Miam?”

“Ní dóic liom, a ádair,” arsa Miam, “go bfeanfaid don fear riar i n-Uib Máine, don fear go bfuil lút a géas i n-don cor aige.”

“Ní dóic liom go bfeanfaid, a ’ngean ó,” arsa Tábh Mór. “Ac cad é seo oíaid, a Tábh?” ar reirean.

O’uir Tábh do anran conur a táinig ré go n-oban ar fómflait agus ar Miam agus cad a conaic ré. Minig ré do conur mar, do réir a tuirgiona féin, a bí beartuigte as fómflait rppio agus epóide agus aigne Miam do bipead agus do míllead le corp roilbhir agus le corp caradair mar ’o ead.

“Ní fadófaid Miam an puo ran do fcaram, a ádair,” ar reirean. “Tá pí as dul ar ceana féin. Ní fásfaid an bean ran goile ná pláinte aici. Ní fearrde i don uair a’ clois de’n aimir a áitean pí i gcómluadar na mná ran. Croáire mná ipead an bean ran! Má fásfar Miam ’n-a focair cuirfid pí Miam. ra n-uir, an puo atá beartuigte aici a déanam.”

O’feuc Tábh Mór ar Miam.

“Ambriatir, a samain,” ar reirean, “sur dóic liom go bfuil an ceart aige. Taoi’n tú as dul ar. Nác oie uaim nári tug fé n-deara é!”

“Ó, a dtair,” arsa Niam, “ir truaḡ éiríodte nár fanamair tiar sa baile. Tásan toct asur ualac ar mo éiríodte nuair a éim cúḡam í ḡac don mairdion asur í cómh réim, cómh foilbhir, cómh ḡealḡáiríteac. Bím a d’iarraid ḡáire déanam léi i dtreó ná tabairfadh sí fé nvearra an toct orm, ac ir beas ná ḡo mb’fearr liom bár o’ fágail ’ná fanmáint a tuille ’n-a focair. ḡo maiciró Dia dom é! ní féadaim ḡan beit ’ḡá mear ḡo bfuil d’hoc níó ’ḡá leanmáint.”

“Ná bac í féin a tuille, a ’ngean ó,” arsa Tadhg Mór. “Ir truaḡ nár labhair níor túirḡe liom. Fanais arson anran. Raḡad anonn ḡo teiglac úriain. Beiré mé cúḡaid rap a’ fada.”

D’imtiḡ fé amac asur anonn cun an teiglaig. ḡormflait an céad duine a buail uime.

“Móra duit, a piḡ,” ar ríre leir. “Cad tá as coimeádo Niam uaim? Ir ionḡantaac an t-eótur atá aici ar obair fhátaíde. Tá cleap ar an obair rin aici ’á múinead dom asur iré ir fada liom ḡo mbeiré an cleap asam. An fada ḡo dtiocfaid sí, a piḡ?”

“Tá sí ḡan beit ar fóḡnam, a árpóḡan,” arsa Tadhg Mór. “Tá a d’uicáir as caint léi. Ir d’óic liom ḡur inir fé ruo éisín dí a cuir tré céile aigne uiréi. Bíod foirne asat, a árpóḡan,” ar rírean. “B’féidir ná ríú bíorán a’r é. B’féidir ḡo mbéad sí cúḡat ḡan puinn piḡnir. An bfuil an t-árpóḡ le ríirḡint, le o’ toil, a árpóḡan?”

“Anoir díreac a conac é féin asur an piḡdóimna as dul irteac,” ar ríre.

“ḡura maic asat, a árpóḡan!” arsa Tadhg Mór, asur d’imtiḡ fé irteac.

“Sead!” arsa ḡormflait, ’n-a h-aigne féin, nuair a bí fé imtiḡte, “ní veirim ná ḡo bfuil teinneap éiríde curca asam ar do peata-ra. ‘Tá sí ḡan beit ar fóḡnam.’ An

cailín uacht! Dá mb' áil leó gan í cup am' tneó: ní féidir don níos a déanamh a gan fíor oi. Ad ír féidir puo a déanamh or a cómaid. Ír féidir an croíde do cráo inti or a cómaid."

Pé caint a bí ag Muread 'a déanamh leir an Árpóig níor b'fada go raib rí déanta. Anran táinig pé féin agur TaóS Mór amad. D'imir TaóS Mór a rgeal do, agur ná féadfad pé Miam a d'fágáilt i gCeann Cora níba fia:

"Tá go maic, a TáóS, tá go h-ana maic," arfa Muread. "Tagan ran agur an puo ar a bfuil rocair irtead le n-a céile go h-áluinn. Tá m' ádair ag dul ar a éuairt nís. Fágfar an Árpóigan i gCeann Cora or cionn an rísteiglaig: Ní féidir oi don tpoó níos a déanamh an faio a beir an t-Árpóig ar a éuairt. Ní foláir duit-re dul leir, a TáóS, agur ní foláir duit Miam a bpeit leat. Má tá rí ag dul ar tabairfad an éuairt tar n-air 'n-a maire féin aipir í, geallaim duit é."

Do táinig TaóS Mór tar n-air cun a tíge féin. D'imir pé do'n beirt cad air go raib rocair. Bí átar mór oíra ardon.

"Tá mo gúide tabairca dom ag Dia, molaó go deó leir!" arfa Miam. "Ní'l maidion le fada," ar rípe, "nár iapar ar Mlaolpuatáin mo gúide do cup ruar cun Dé ra Naomh Ióbir: D'ior 'gá iapaid ar Dia, tpe impióe Seanáin, mé d'fuarfáilt ar an gcuad-cár 'n-a fadar. Cuir Dia cura éúgam ar dtúir, a TáóS. Do labhair-re le m' ádair. Do labair m' ádair le Muread. Agur rin déanta an fuarfáilt! Molaó go deó le Dia!"

"Ír maic é rin," arfa TaóS ÓS: "Agur anoir, ó tá do gno-ra déanta cun ar doille go léir, ír micio dóm-ra afaid a tabairt ar mo gno féin. Tá mo croíde bpirte ó beir ag cuimneam ar an ropaire fill úo agur ar gúid na cailíre agur ar an lámh a bí agam féin ra fadaióeact ran."

“Aithní, a Taidís, an ar buile acaoi!” arsa Niamh. “An lámh a bí agat féin sa gadaigeaíocht san! Cad é an lámh a t’fheadaí-sa beir agat sa gadaigeaíocht san?”

“Mura mbéad an capadair a cónaíe Colla, agus gac doinne eile, roir mire agus an pordaire úd, a Niamh,” ar seircean, “ní béad oiread iontaoibh ag Colla ar agus a bí aige ar. Mura mbéad an iontaoibh a bí ag Colla ar ní cuirfai irthead sa n-éiríam é, agus ní bfaíad ré an éadóntaíocht a fuair ré ar an ngadaigeaíocht a déanamh. Fuair ré capadair, a Niamh, ó m’ acair agus óm’ mácair, agus uair go léir, tair i n-úib Máine. Ir truaí éiríodte mar a cuir ré cor leir niamh sa n-áit. Ní cuirfead ré cor leir sa n-áit agus ní bfaíad ré an capadair a fuair ré ann, a Niamh, mura mbéad mire! Nuair a cuimnínim air bíonn náire orm ná fheadainn a t’innrínt duit!”

Nuair aithis Niamh an méid sin cainte ní mirt a ráid ná go raib náire a dócin uirí féin. Tuig sí go h-álúinn an uair sin, agus go minic poimir sin, cad é an ragar an gáid a tusaí dí san labairt. Tuig sí an uair sin, agus go minic poimir sin, ó’n lá a t’uair Caoilte rígeal an dúicín, cad é an ragar an glacaí Cieróim a deir amlaoibh agus cad i an íntinn ar ar glac ré na h-úirí. Bí an dá máctnamh úd tabairt a t’á céile aici cuinn go leor. Bí náire a dócin uirí nuair aithis sí Taidís ’a ráid go raib náire air. Ní dúbairt sí don focal, ámtaí, amac ar a beal i tsaobh an náire a bí uirí ná i tsaobh ná cúire a bí aici leir an náire; níó nár loct ar an gcaillín!

“Ó, a Taidís,” ar ríre, “ná labair ar an gcuma san. Bí ré ríúí cóim pleamain cóim geatáirítead san go raib baíis agus capadair ag gac doinne leir. Meapamair go léir go raib ré cóim rímplíde cóim h-orgailte leir an leand. Cuirfinn geall go n-áimhí Colla féin náí mar geall ort-sa a tuis ré don iontaoibh niamh a’ h-amlaoibh, ac mar

geall ar amhlaid féin. Ní h-alaíó duit éagcóir a déanaí
ort féin, a Chaíth. Níor deiniú ac an puo a deineamair go
léir. Níor buail pé ort-ra ac an bob a buail pé orainn
go léir."

"Níor buail pé don bob ort-ra, a Miam," arsa Chaíth,
agus san don cuimneam aise ar an mbriú a bi le n-a caint.

"Ambriatair sup buail," ar ríre. "Do buail pé an bob
orm a buail pé ar gac doinne. Ní raib don coinne agam
ná sup buacail simplide orgailte deag-croideac é. Bi
átar móir orm mar geall ar capadair a beir ior tura agus
a leicéir o' ógánac gealcroideac uaral onóiréac, dar
liom."

Ba móir go léir an ruaimnear aigne ar Chaíth an caint
rin a d'aireactaint ó Miam.

"Agus cad 'deirir liom," ar reirean, "i otaob dul ríor
agus an rgeal go léir a d'innirint do Colla?"

"Ní dóic liom," ar ríre, "go bfuil don gáó leir. Cá
b'fíor duit ná go mb' féirir go bfuil ríor an rgeil go léir
as Colla ceana cóim maic agus atá againne? Agus cá
b'fíor duit ná go mb' féirir sup mó an milleán atá as Colla
air féin 'ná mar atá aise ar doinne eile? Cad ir gáó
duit-re dul agus tú féin a d'aoirad ra rgeal? I otaob
don oíoc amair a beir as Colla ar don duine eile," ar
ríre, "ní baogal go gcuirir Colla don oíoc amair ar
doinne san labairt le Murcáó. Má labran pé le Murcáó
rocapócair Murcáó an rgeal do. Iri cóimairle eadair-
rainn-re duit, a Chaíth," ar ríre, "'ná san don eir irteac
ná amac a beir agat ar an rgeal a cuille an fáir ná
deanrair doinne don eir irteac ná amac ort mar geall
air. Do rgaolirinn toim é dá mbéinn do' eir."

"Ir dóic liom, a Miam," ar reirean, "go ndéanrair mé
puo ort. Níl don loir i n-don eir agam ar beir as dul
as caint le Colla mar geall air. Ir amhlaid atá gáin

asam air mar rígeal, agus sílín asam oim féin marí g'eall ar don baint a beir asam leir."

Níor b' fada sup gluais Brian ar a cuairt nís mórcímpal na h-Éirean. Do gluais Tadhg Mór ua Cealla agus Miam 'n-a cualeáct. Bí raogal breag anran as Miam, agus níor b' fada go raib a croíde agus a h-aighe féin airir aici.

Do págaó Ceann Cora fé cúram 'na h-Árdrígha Bí fíor aici cad é an brígh a bí leir rin.

CAIBIDÍOL XI.

CUAIRD RÍGH.

Do gluais Brian ar a cuairt nís. Bí cualeáct uapal i n-donfeáct leir. Bí Murcáó i n-donfeáct leir, agus Dúlainn Óg, agus Tadhg Mór ua Cealla, agus Miam. Bí Tadhg Óg ua Cealla imríghé riar a baile go h-llib Máine cun aige tabairt do'n ríghéáct ran, i n-inead a achar, agus cun na bpeap do cup le céile agus do gleuraó agus do ollamúgaó i gcóir an cozaó adúbairt gac doinne a bí as teáct go luat. Ní raib an cozaó rógartha. Bí ríccáin roir Árdrígh Éirean agus nís Lochlan. Bí ríccáin roir é agus na ríghé eile go léir, lartoir agus lartuair. Ac bí fé daingean i n-aighe na ndaoine, ar fuair na h-Éirean, go raib an cozaó as teáct agus nár b'fada go mbéad fé ann. O'a brígh rin bí an t-ollmúcán ar ríubal inr gac don ball. Cúan an ollmúcán rin do cup ar ríubal níba gheiré da mb' féirí é iread cuairt Brian ar an gcuard nís rin. Teartuis uair a o'feirgint le n-a fúilíbh féin conur a bí an

gnó t'á déanamh. Bí cuirto t'á élaínn mác, agus uairle eile a bí tuirgionac i ngnótaib coisair, imtígte roimhir mórtimpal éun na nóun agus éun na nóaingea; a bí curta ruar aige, éun a t'innrint go raib ré as teact, agus éun na bfeair a bí inr na tóunaib agus inr na taingeanaib rin do gleurað agus do éur i tcead, ionur go mbeirir oipeamnac ar toul ré n-a fúil. Bí rgeala curta, leir, as tual ar na nígtaib, go raib ré as teact, agus bí gac níg acu ceapaithe ar pé neart fear a bí aige do beir cómh gleurta agus dob' féirir iad a beir, agus an méir ba mó a t' féarfað ré tóib a beir curta le céile aige i gcóir an lae a tiocfað brian. Níor b' féirir don bob a bualað ar brian i neitib de'n tóirto ran. Bí an tóir nó gair aige. Do cífead ré ar an gcéad amharc an loct ba lúga, inr na fir nó inr na h-airm, nó ra gleur. Cífead ré, leir, ar an gcéad amharc, an raib cóir iompair agus cóir gluairte agus ráit lóin, as an níg rin tóir na fearaib rin, t'á nglaoitici éun bótair oirca.

Anran, bí áro formaro as na nígtaib le n-a céile feuchaint cé h-é an níg a geóbað molað ó brian nó cé h-é a geóbað cáineat; nó, t'á mba ná cáinrí doinne, cé ba mó a geóbað de'n molað. Bí an formaro ran ioir na fearaib cómh móir tóirac agus bí ré ioir na nígtaib, i tcead nár gá tóir na nígtaib puinn de tóag na bfeair a t'fágaíl éun iad a gníorað, mar go raibdar féin as gníorað a céile cómh tian agus dob' féirir é. Ní raib doinne do tuis an méir rin níl' fearr 'ná mar a tuis brian é, agus ní raib doinne dob' fearr a t' féarfað tóirac baic ar 'ná mar a t'féar brian tóirac baic ar.

Siar tré Conactaib a tuis brian aghair ar tóir. Bí fíor aige gur i gConactaib ba lúga a bí gá le h-airm éun ollmhúcáin mar go raib an t-ollmhúcán déanta éana ann. Teiglac tairis mór ui Cealla an céad teiglac i gConactaib

ar ar tug ré aghair. Bí Tadhg Óg imighe riar poimhir agus bí gac níos ollaim aise poimhir.

Nuair a tagaíodh Brian i rtead mar rin ar cuairt, i dtighearrann níos, ar an eaglais a tugadh ré aghair ar dtúir. Dá mbéadh gá le h-aon níos a déanamh do'n eaglais, aon níos i bhfuirm riarraíochta, cun an tige cúir i méir, nó cun rlaet a cúir air, tugadh Brian riantúir maic do níos na tíre rin cun na h-oibre rin do déanamh. Anran, dá mbéadh mainirtir ra n-áit tabairt ré cuairt ar an mainirtir, agus déanfaí Maolruaichin feuchaint i ndiaid oibre na mainirtiread, feuchaint a' raib gac aon ruo 'n-a ceart, agus aon ruo ba gá a ceartugadh déanfaí ré é ceartugadh.

Ba deas eaglais ná mainirtir ná conbint ban maigalta ná bíod níos éigin tairbtead as Brian le bronnadh oirte nuair a tagaíodh ré mar rin ar cuairt, agus do cúirt gac eaglais agus gac mainirtir agus gac conbint ban maigalta ra tneó do' fearr 'n-ar b' féidir iad do cúir nuair a bíod rúil le n-a tead.

Deireadh ré, i gcóinnige, gur dor na gnótaib a bain le Cierdeam ba ceart do níos agus do daoine ainead ar a tabairt ar dtúir. Gur ceart gnó Dé a déanamh ar dtúir rar a dtabairt aghair ar gnó an traogail reo. Gur dóicig-de do duine an raí a beic ar a gnótaib raogalta nuair a déanfaí ré a díceal ar dualgairib an Cierdeam do cómlionad. Ac, ré 'cu ba toil le Dia an raí do cúir ar gnótaib raogalta an duine nó gan a cúir, go raib ceangailte ar an nduine aiteanta Dé do coimead.

Do muintir Brian dor na níos agus dor na daoine a bí ré n-a rinaet an uraim ir dual do bantiaet, ac do muintir ré dóib, 'n-a ceannta ran, an uraim ir dual do'n ceart ar gac aon traigar cuma, agus cúir ré 'n-a lúige ar a n-aighe go daingean gur i ndiaid Dé atá bhis agus bunúr agus cúir asur ráí gac urama dóib go léir. An t-é ná beic

easla Dé air ná beann aise ar ólíg Dé, go bfuil ré fuar as doinne beir as brat air go rtaonfaid an duine rin ó dhúir ná ó éraór ná ó éasóir a déanam ar a cómharrain má sheibean ré an éad. D'a bhrí sin sup ceart ar dtúir spreim daingean a tabairt do'n Crieoam i sgoiðe asur i n-aighe an duine. Nuair a beir an spreim rin as an sCrieoam sup b'ead ir féoir an duine rin a déanam úmál do sác ólíg asur do sác maðail asur do sác duallgar bunais d'a mbaineann leir an sCrieoam.

Na píste asur na maðaltairí atá ra raogal anoir, an cuio acu go bfuil don domáil i n-don cor acu do Crieoam, do ceatódairí an Crieoam le h-ionacur go n-déanfaid an Crieoam na daoine úmál doib. Cóm maic asur sup cuise rin a cuiread an Crieoam ar bun, cun daoine déanam úmál do pístib ! Do cuis brian náir b'ead. Sup cun daoine déanam úmál do Dia a cuiread an Crieoam ar bun. Ná fuil ra n-úmluigeaict a cuireann an Crieoam i n-áiríste do pístib ac cuio de torad an Crieoim. Sup maic an puo do pístib an úmluigeaict ran a teaict mar torad ar an sCrieoam ar an raogal ro, ac ná fuil ra méio rin de torad an Crieoim ac neamnió reaccar an torad a faictar ar ar an raogal eile. Go n-iompúigtear neite taob ríor fuar nuair a cuirtear ruim i rtorad an Crieoim ar an raogal ro asur neamfuium 'n-a torad ar an raogal eile.

Do cuis brian na neite rin go léir asur dein ré beart do réir a cuirgiona. Bí an Crieoam aise 'n-a croide féin iris asur do bí an Crieoam ran le feirsint go roiléir 'n-a gniomaircaib. Do múirgil an deas-fampla ran Crieoam asur torad an Crieoim i sgoiðe na píste asur na daoine a bí ré n-a rmaict.

Cus ré turac do'n Crieoam inr na h-áiteannaib 'n-ar cus ré a cuairda. Nuair a bíod feucta aise ar na h-easlaib

ašur ar na mainirtíuib ašur ar cónbintíuib na mban
 mašalta tušat ré ašat ar na ršoileanaib, ašur o'feucad
 ré irteač so cruinn ra cuma 'n-a mbíot an obair aš dul
 cun cinn. Ašur tušat ré aipe maít,—ac níor šat oó ran
 mar do tušat na manaig féin aipe maít oó,—pé earnam
 a béat, ná ná béat, ar don trāšar eile ealathan, ná
 caítfead don earnam a beít, ná don fáillig a beít, ra cuma
 'n-a múintí an Cpeirdeam dor na daoimib óga. Bí fíor aš
 úrian so maít, ašur bí fíor aš an uile dúine oer na
 h-oioib a bí aš rtiúpušat na h-oibpe rin, ná fuil ac tiabal
 ó ippean ra úfeap a šeóbbat ršoluigeadt šan Cpeirdeam.
 O'a úpiš rin níor šat do úrian beít aš feucaint 'n-a
 nioiaig cun a cúp fiačat oíra an Cpeirdeam do múineat.
 Ac do bíot.

Nuair a bíot an obair rin so léir oéanta aš úrian, ra
 n-ait 'n-a mbíot ré ar a cuairt, tušat ré ašat ar an
 ollmúcán arnála a bíot ar riúbal i šcóir an cošat móir
 a bí aš teadt, oar le šac doinne. Do tugtí na rir amac
 or a cómair ašur do cuptí tré n-a nšleacaitheadt iat.
 Bíot oipeat ran eagla poime n-a fúil aš na feapait so
 léir, ioir uapal ašur ípeal, so mbíoir aš oéanam caítige
 o'e'n šleacaitheadt ar fead mórián aimpíe poim ré nuair a
 bíot fúil le n-a teadt. Oeimíoir a noíceal cun ná pašat
 ré don loct oíra. Ašur bíot an format ann, leir, ioir
 na pištib, feucaint cé aige oob' feapí n-a mbéat an
 t-ollmúcán oéanta, ašur ioir na buíomib, feucaint cia'cu
 buídean ba mó a tabarfat páram oó.

Tušat ré tabarptairtí uat, dor na pištib ašur dor na
 feapait, clardeam, nó pleas, nó tuas, nó bpat álunn, nó
 capal breas, ašur bíot an format ann feucaint cé šeóbat
 an tabarptar ba luacmaípe, mar, šan ampar, ir do'n t-é
 ab feapí a tabarfat páram a tabarptai an tabarptar ab
 feapí.

Bí ácar an domáin ar Miam nuair a fuair sí suir riad cun teiglaí a h-ácar a bí brian as dul ar tóir. Cuir tadg mór teachtairí riad, cóm luac asur fuair ré an t-eóluir, 'gá innirint do tadg óg go raib an t-áiríog as teact. Ba maí le brian féin dul riad cun na h-áite rin ar tóir. I' ann a bí a gaoil a ó tadg a mácar, asur i' ann a bí gaoil na clainne a bí aige le n-a céad mnaoi. Driúir do Maolruanaí na rairíe ab ead í. Asur san ariar bí ácar an domáin ar an muiríer riar go léir, leir, nuair a h-innreacó dóib go raib ré as teact. Táinig Maolruanaí na rairíe, níg la bfiacrac áiríne, asur a lán eile o'airíe Conact, tamal maí de'n ríog 'n-a cionnib. Bí Conn, mac Maolruanaí, i teiglac brian céana. Cuasair go léir asair ar teiglac rairíe mór uí Cealla. Do cuiread míle fáilte rómpa. Do cuiread gac cóir oíra o'ar céar, go h-uairí asur go ríog, asur oúdarí Miam náir tógad an ced i gcear o'á crioíde go oí go bfuair sí i féin airí i teiglac a h-ácar asur uairle Conact asur Céann Cora 'n-a timpal.

O' domuig an cuireadta sur fáilíogair an rólur 'n-a timpal, mar a bíod céana, asur sur b'í an gac ríeíne céadna airí i as teact n-a mearf.

Nuair a bí an cuairí go h-úir Máine tabaríra cuasair go léir, le coir a céile, go h-úir fíacrac áiríne asur cuir Maolruanaí cóir uairí oíra.

CAIBIDÍOL XII.

CARADAS AS FÁS A' FUAÍ.

Nuair a bí a cuairt ašur a šnó criochnuighe i sConaéctaiš aš ūrian tuš ré ašaiš ótuair ar Cúis' Ulaó. Tuš muinntir na cúise rin šo léir an onóir do ba éairt a éabhairt do'n ároiríš, ašur tuš ūrian doib na tabairtairtí ba éairt do'n ároiríš a éabhairt do ríštib cúisí. Ó'feuc ré ar na h-easailrib ašur ar na mainirtheaéaiš ašur ar na ršoileanaib, ré mar a éinead ré inr šac aon ūall. Šiaoib ré cun na sconbintí leir, ašur ba móir aš na mnáib ríášalta an t-ároiríš do éadé 'šá éreúaint ašur aš feúaint na ršoileana a bí acu. Óioš mná óša acu 'n-a ršoileanaib ašur iad aš múinead šac aon trašar eóluir doir na mnáib óša ran ar na neitib a bí ríáctanaé an uair rin do mnaoi beir ar eóluir aici.

Ba móir aš na mnáib ríášalta an t-ároiríš a ó'feiršint, ašur Muréad, ašur Dúlainn Óš, ašur šac fear eile de muinntir ūriain n-a raiš a n-ainimneáa i mbéalaib daoine ar fuir na h-éirean an uair rin. Ac ní raiš doinne beó ab fearr leó a ó'feiršint 'ná niam. Cuair a tuairirš roimpe eataréa. Do h-innreáó doib ná raiš ríšan óš eile ar éalam na h-éirean an uair rin cóm éreáš ná cóm óatamail léi. Ašur do h-innreáó doib šo raiš rocair 'n-a h-aighe aici šan póraó cóiróce: Šo éranfaó rí aš tabairt aire ó'a h-éair an fáir ab é toil Dé iad fášáilt ar an raóšal ro i érocair a céile, ašur anran, óá mb' é a h-éair ba éuirše a šeóbaó báir, šo éranfaó rí rinšil 'n-a óiais ar an raóšal ro šo óti šo mbéarfaó Óia cúise féin i ašur šo mbéad rí i érocair a h-éair airir ar an raóšal eile.

Šar a' ótašad rí cúca bíoir aš maéctnam ar a h-áilneadé

ašur aš cuimhneamh ar na mnáibh óga do b' áluinne ašur ba
 b'neasta ašur ba d'atamla d'á b'neacadar miam, ašur 'gá
 famluğad 'n-a n-aighe cad é an rağar i má bí pí níba
 b'neasta le feirgint 'ná doinne acu rúo. Anran, nuair a
 t'asad pí ašur do cíoir í, do leatad a rúile orda ašur
 d' doimuiğoir náir féad don tramluğad d'ár d'eineadar
 teact i n-aon ġioract do'n raðaric a conacadar nuair
 feuctadar uirici. Anran, ní bíod don ionğnad orda nuair
 ariğoir i t'asod an t'oluir 'n-a t'impal ašur i t'asod an
 ġat ġpéine. Do famluğici d'óib féin, nuair a t'asad pí
 irteac ra conbint cúca, go t'ugaidoir fé ndeara an r'olur
 'n-a ġnaoi ašur 'n-a t'impal, ašur ġur cuma i nó ġat ġpéine
 aš teact irteac.

Iré céad ruo a d'einead na mná m'asalta, inr ġat don
 conbint. cóim luat ašur bíod tamal de lá caite ann aici,
 'ná epomad ar tatant uirici fanmiant acu ar fad. ġlacad
 r'ire an tatant go b'neas péir ašur go b'neas péim, ac ní
 baogal go t'ugad pí don cómarp'ái uairi ar ġéillead do'n
 tatant. Bíod átar mór orda an f'aid a bíod pí acu, ašur
 bíod uaignear mór orda nuair a bíod cuairt na h-áite
 tabarica, ašur nuair a bíod b'rian ašur a c'ualact aš
 imteact go h-áit eile.

Nuair a bí Cúig' illad r'ubalta do ġabad t'impal t're
 Cúige laigean. Do fanad miant laetanta i ġCúige na
 m'íoc, i t'eiglac m'í'p'eac'lainn m'íoir. Míoir cuairt i n-
 airtear cuairt cun an t'eiglais rin. Do cuiread cóir go
 rial ašur go r'atamail ar an á'p'or'is ašur ar a c'ualact
 ann. Ná mbéad i ġc'ualact b'rian an uair rin duine
 'aracta, duine ná béad don f'ior aige ar cad a bí tuitice
 amac i n-éirinn ruim aimp'ire poim'ir rin, ní béad don
 cuimhneamh i n-aon cóir aige go r'aid b'rian tar éir m'í'p'eac-
 lann do cup ar an á'p'or'isgeact. Samlóc' pé ġur d' é
 b'rian an t-á'p'or'is i ġcóimnuige ašur go r'aid m'í'p'eac'lainn

fé n-a rmaét i gcóinnuige. B'é an cleap céadna é as an dá teilglac. Níor leis teilglac m'lfedaclainn oíra sup b' iad féin teilglac an áiríúis niam, agus níor tairbeáin teilglac brian don móir-ir-ríú ná don eiríge anáirde or cionn an teilglais eile. Bí an dá muintir go féin agus go roibhir le n-a céile, agus go h-ollam éun saé urama agus saé onóra tadbairt d'a céile.

Cuairt an t-áiríúis agus a teilglac as triall ar sírnic, ar nís loclanac baile áta Cliat. Do cuiread an cuairt rin éun cinn víreac mar a cuiread i gcár m'lfedaclainn nó i gcár don nís cúige eile i n-Éirinn. Do glaoib brian éun tigte na sceannaisge agus d' feuc fé go cruinn ar an gcuma 'n-a ndéiníoir a ngnó. D'feuc fé ar na loingear a bí ra éun. Do tuis fé i n' aigne sup móir go léir an tairbte do muintir na h-Éirean dá mbéad móran deir na loingear ran ra éun ran, agus inr saé éun eile de éunantab na h-Éirean, agus móran de'n obair ceannaisgeadta ran acu d'a coimead ar riúbal roir oileán na h-Éirean agus dúbail iarda. An fáir a bí fé as maectnam ar an gcuma ran ar an tairbte a bí as éun baile áta Cliat 'a déanam, do cuimnis fé ar an gcotrom uadbairt uirge atá ó catair luimnige ríor go h-inir Catag agus amac ar fáir go léim Cúculainn, agus cuimnis fé ar an tairbte a déanfad an cotrom uirge rin dá mbéad fé clúdaite le loingear breagta móra do déanfad eirai ceannaisgeadta amac ó Éirinn go éunantab an domain, agus do tadbairt eirai iarda iteac go h-Éirinn ra bflúirre céadna, ó éunantab an domain.

Nuair fás fé baile áta Cliat agus cuairt fé ódear go teilglac nís laigean, teilglac maoilmóir, teilglac oiríar a céile, bí an maectnam céadna i n' aigne i tdaob uirge déil Sionainne. D'inir fé do nís laigean cad a bí i n' aigne, agus dúbairt fé leir sup b' é a tairim féin ná raib le

fáigil i n-Éirinn, ná i n-aon áit eile, aómao a déanfao cnaíonn reóil do loingear móra cómh maíe agur do déanfao an t-aómao a bí ag fáir i gCúige Laigean.

“Dá gcuirfá cúgam riap go Ceann Cora, a rí,” ar reirean le Maolmóroa, “trí cinn de’r na cnaíob ir fearr agat eun na h-oibre, do cuirfínn trí loingear d’a n-déanam gan a tuille rígnir.”

“Cuirfeao agur fáilte, a ároprí,” arfa rí g Laigean:

D’fán an ríeal mar rin an uair rin.

Do ghuair brian agur a éualaét ódear irteac i n-Urmúmain. Tug ré a éuairt eun teiglaig rí g na nDéireac. Moela mac faeláin ab ainim do’n rí g rin. Bí ré díir do brian, bíoó ná raib d’fao roimír rin ó búr brian catana fuilteaca ar a éine. Bí ré i n’ aigne, ré mar a bí i n-aigne gac doinne, go raib tórmac cogair ar riúbal, go raib an ríeír trom leir an tórmac cogair rin, agur ná raib aon fear beó ac brian a d’féadfao éire tadbairt raor ar an gcofao ran nuair a tiocfao ré. D’a bprí g rin bí ré díir do brian.

táinig brian agur a éualaét go teiglae atar Caoilte. Fuair gac doinne amac anran cé r’ b’ é Caoilte, gur mac rí g é agur gur Donn ab ainim doó, Donn mac beatae. Nuair a fuair Conn, mac Máoilruanaib na Raíre, gur mac rí g Caoilte táinig ré cúige agur do rug ré ar dá láim air.

“Ó, a Duinn,” ar reirean, “cao ’n-a taob náir innirí dom cé r’ b’ é tú! Bí ré am’ aigne go mb’féidir go raib brian éigin d’fuil ríoga ionac, agur an bfuil fíor agat catín a cúimnígear air? Cúimnígear air nuair a tugar an taircáirne dúit agur nuair a éonac an cuma ’n-ar éom-eádaí rrian le t’ fíeig. ‘Murá mac rí g é,’ arfa míre am’ aigne féin, ‘tá an foluigeaét ann pé baill ’n-a bfuair ré i beir ann.’ Dúbart go deimín. Nac móir an cleaíre

Niam! Cuir sí túra ar teachtairleadh an lá úd. Do cuir má'r píor bréag! Ní h-eadó ac ceap sí pinn a cup ó céile. Do rug sí mire i láthair Úrian, agus seallaim duic gur cuirleadh rmaect oim. 'Bíod ciall agat, a mic ó,' arsa Úrian. Ioir Úrian agus an ragar agur Niam, agus i imtighthe amac, níor fágad léar meabhrac am' ceann. Nuair a bíor tagaithe amac agus pait maectnaim déanta agam ipead tuigear i gceart cad a bí imtighthe oim. 'Tá a h-aigne rocair ag Niam ar gan pórad coitche,' arsa Maolruatain, agus, 'Bíod ciall agat, a mic ó,' arsa Úrian. 'Déineadair amadán díom eatartha.'

"Agus nác maic nár deirir don dearmad de'n focal amáin úd, a rí," arsa Caoilte.

"Cad é an focal?" arsa Conn.

"An focal úd adúbaire Maolruatain, 'Tá a h-aigne rocair ag Niam ar gan pórad coitche.'"

"Ó, ambara ír píor duic é," arsa Conn. "D' fán an focal fan 'n-a fearam am' aigne ó fin. Tá pé 'n-a fearam am' aigne anoir cóm gléineac agus bí pé nuair ariugear ag teact a' béal Maolruatain amac é! 'Tá rocair ag Niam 'r-a h-aigne,' ar reiréan, 'gan pórad coitche.' Tá maipinn mile blian ní imteod' an méio rin cainte ar m' aigne."

"Sé an rgeal céadna agam-ra é," arsa Caoilte. "Dúbaire sí an caint rin díneac amac ar a béal féin liom nuair a bí sí a'm cup ar a' deactairleadh mar 'd ead, agus tá an focal 'n-a fearam am' aigne anoir, agus beid go deó."

"Feuc, a Úinn," arsa Conn, "í maic a deir sí é agus a h-aigne do focaruagad ar an gcuma fan. Tá bpórad sí túra ír dóic liom go mbainpinn an t-anam arat; agus tá bpórad sí mire ír dóca go mbainpeá-ra an t-anam aram-ra; agus tá bpórad sí duine eile ír dóca go mbainpimír ardon an t-anam ar fan. Ac nuair ná pórpard sí doinne coitche

ní beir doinne agam-ra ná agat-ra ná againn ardon cun an anama baint ar! 1r tian mair atá an rgeal focair aici!

"1r fíor duit rin, a Cuinn," arsa Caoilte. "Socairuiz rí é i dtreó go bfeadfaimíó beir ag baint rroir ar, an ruid atá agat-ra 'a déanam anoir, agus i dtreó go bfuil ar ar gcumair beir muinteartha caradac le n-a céile. Tá gá againn anoir le muinteartha agus le caradar. 1r dóic liom naé ró fada go mbeir namair agus earcáirde ar nódóin againn."

"1r fíor duit rin, a Duinn," arsa Conn. "Ná beaó ré éom mair againn, agat-ra agus agam-ra a deirim, caradar daingean a beir eadriann, ré mar atá roir mairéad agus dúlainn, i dtreó nuair a déimí 1 lár cata go bfeadfaimí a céile coraint. Tá ana cion agam ort ó'n lá úto a buairíor oim ra ruit."

"Ní mó an cion atá agat oim, a Cuinn," arsa Caoilte, "'ná mar atá agam-ra ort-ra. Agus a' bfuil fíor agat cat é an cúir go bfuil an cion ran agam ort, a Cuinn?"

"Anraiz ní feadar, a Duinn," arsa Conn. "Ní h-eól dom gur deimear don nío riam duit a cuillfead cion dom uait."

"Neórfad-ra duit cat a cúir an cion am' éroide ort. An ríad a cairdeánair a beir agat do hlam. Siné a deim é."

"Aililiú!" arsa Conn: "Da dóic liom gur éad, agus fuat dom, agus ríain oim, a mairgileóad ré rin a o' éroide."

"Ireab, leir," arsa Caoilte, "go dtí go nódairt rí liom go rair a h-aighe focair aici ar gan rórad coirde. Nuair airgear an focal ran uairt bí fíor agam gur b' fíor an focal. Anran nuair a conac, agus nuair a cuigear am aighe, an ríad a bí agat-ra bí táinig ríuas agam duit. Anran táinig an cion agam ort. Sin mar a táinig ré. Tá

ré am' éroíde fóir, cóim láiríor díreac agus bí ré an uair rin."

"Ír iongantac an rseal é rin, a Duinn," arsa Conn. "Íré an rseal céatona ó m' taob-ra é ac nár tugar ré ndeara é cóim sear agus tugar-pe ré ndeara é. Bí fíor asam cao é an cúir n-a mbíod Caoilte as teact ré deín teiglaig Tairis Míor uí Cealla. Nuair a tánas amac ó Urian agus ó Maolruatain, agus Maolruatain tar éir an cinn a baint de'n rseal dom, 'dar leir, agus Urian tar éir cómairle tabairt dom ciall a beit asam, cóim luac agus o' féadar mo meabair do éruinnuigad, agus níor b' fuirirte é, 'Agus Caoilte boct,' arsa mire am' aigne féin, 'cao a déanfaid ré! Tá an rseal cóim h-ole aige agus 'tá ré asam-ra, nó b'féiríor níora meara.' Tá ana báig asam leat ó rin. Agus feuc, níor tugar ré ndeara an cúir so deí anoir nuair a d'innir-pe do taob féin de'n rseal dom."

Do fnaómuig an beirt a scairadar so daingean anran, agus bí móraíl agus aitear agus átar éroíde orca ar ran amac.

O' doimuisadar i scóimnuige, ar ran amac, sur míor an tabairtar ó Dia dóib an cairadar ran a beit eatarca, agus sur ar Niam a bí a buidcar acu Dia do tabairt an tabairtar rin dóib.

CAIBRIDOL XIII.

CIÚNAS ROIM TÓIRCHNIG:

An fáir a bí Urian ar an scuairt rin, míor-tímpal na h-Éirean, bí ré as tácuigad agus as olúcuigad agus as méaduigad a mirt ar sae don trasar cuma. Do bíod ré as spíoraó na ndaoine a bíod neam-fuimeamail. Bí a lán

neamh-fuimeamhlaecta inr na daoine i n-áiteanaib. Ní éireo-
fíoir go raib don baozal go dtiocfaid namhaid go dtí go
bfeicfíoir as teacht é. Anran, nuair a marbófaí a leat
asur nuair a fásfaí an leat eile díob leat-marb, asur nuair
a bhead an namhaid inéigste asur a gcuid an traozal beirte
cun riúbaíl aise, ní cuirfead don níob 'n-a luige oíra gur
ceart dóib iad féin d'ollamhazad mar náir baozal ná go
dtiocfaid an namhaid rin aipir. Nuair a tashad brian
amearaz daoine de'n tróbro ran, ar a cuairt, bíob ré as
caint leó asur as plé leó asur 'gá nshíoraib asur as
rpiúicán cirta, go dtí go gcuirfead ré a bfeairz ruar asur
go rocairigíoir ar na h-airm a foláatar asur ar taitíge
deanamh díob cóm maic le cá. Buailéad uine uime
uairéanta, ámtac. asur ní féadad a díceal don rpiónaib
cun 'n-a mipead. Tus don fear amáin an fpeazra ro
air:—

“Ná bí liom, a áiríog,” ar seiréan. “Dá mbéad ré i
n-áiríogte asam mairéactaint míle blian b'feairz liom zac
don lá de'n míle blian ran do cáiteamh ar mular mo cinn
ra lairig as rgládaideact 'ná don lá amáin do tróbro!”

B'éigean do brian eirige ar. Ní móir de'n trashar ran,
ámtac, a buail uime ar a cuairt. Ná fip a buail uime, pé
neamh-fuimeamhlaect a bí oíra ran ar labair pé leó, do bain
a caint an neamh-fuimeamhlaect díob. Do tushad dóib na
h-airm asur do cuirfead as deanamh na gleacairéacta iad
asur rpiúicíoiri 'n-a mbun, asur bí zac don deabram náir
ró fada go mbeiríoir ábalta ar áshad a tabairt ar loclanac
i scat asur ar éleap a múinead dó.

Uim an am 'n-a raib an cuairt d'á cpióchnazad bí mearta
i n' aise as brian go mbéad ruar le cúiz míle fíob fear
ollamh aise i gcóir na loclanac nuair a tiocfaíoir. Do
féir a bfeiteamhantair ir go cuan Baile Áta Cliat a bíodar
le teacht. Bí eóluir maic tabairta aise do élainn Cair,

asur doir na cineadaib eile ra Mumain, ar na baintib go baile Áta Cluac. Ní raib don baogal go mbéad na plóiste as dul amú' ná go mbéidís as bpiút ar a céile ná as teacht ciorra ar a céile.

Bí fíor aige, dá mbéad fíor Éirean go léir i n-aonfeacht aige, go mbéad bpeir móir asur dacta míle fear aige, asur bí fíor aige, dá mbéad ran amháid, ná tiocfaid don éogaí, mar ná raib don éomáct larmuic, i n-aon páirt de'n doimán, a d'féadfaid asair a tabairt ar éomáct na h-Éirean dá mbéad fíor Éirean go léir i n-aonfeacht. Ac bí fíor aige go maic go mbéad cuir d'fearaib Éirean ar taob na loctanaic, asur go mbéad cuir acu ná raogad i n-aon cor ra cairmirt. Deir ré a díceal, ra cuairt, ar an dá aicme rin do luigeaduigad an oiread asur doib' féidir é. Cuir ré go roiléir or comair aigne na ndaoine, coitianta, asur inr gac áit 'n-ar labair ré leir na daoine, dá bfaogad na loctanaic an lám uactair ra éogaí a bí as teacht go ngeobdóir do coraib i n-geadlaib Éirean com tiubairtead ran sur b' fearr go móir d'a raib de Criorraigtib ra n-oileán bair a d'fágail ra cat a ciorraí' ná maireactaint i n-Éirinn i ndiais an cata ran. Cuair an caint rin i bpeir ar fíormóir na ndaoine. Tuigeadar go raib an fírinne ra caint. Socairuigdar a n-aigne ar an lám uactair a beir acu féin nuair a tiocfaid an cat nó tuitim ra cat. Cuair an focal ran amac amearg na ndaoine inr gac don ball. Ní h-ar teacht ó'n gcat a bíod doinne as tráct, ac ar tuitim ra cat nó an namair do tuitim. Cuair daoine i dtaitige an focail com móir ran go raib a n-aigne focair acu, go bpeas féir, gan don corbuaire, ar dul ra cat, nuair a tiocfaid an cat, asur ar gan teacht ar. B'íne raogal a sear gac fear amac do féin, go dtí go dtiocfaid an cat ran.

Ní baogal sur fás Drian gan cur 'n-a luige oira go léir,

coitcheanta, an fear a tuithead sa cat sup bair ar ron an Creitinn do é, agus bi fear acu fein, an t-é a d'fuingeod' bair ar ron an Creitinn go raib doibneair na bflatar i n-aiughte do laithead. Ni fearad bair i gcat riat ná eagla do cup ar fearaib go raib a n-aighe pocaip ar an gcuma ran. Agus níor cuip, nuair a táinig ré.

An fear a bi an cuairt rin ar riúbal, leir, bi puo eile ar riúbal. Bi Caoilte ag imtheacht coitcheanta ó áit go n-áit i n-Éirinn, agus bíod ré go minic imtheacht tar faraise a san fear d' doinne ac do mupcad. Cuairt ré roir go minic go cric loclan san rpleadcar do'n foláramh úo a tugad do sa leir a fuair ré ó captaein na loinge a tug abaille go Corcaig é tar éir a tamal a tabairt sa ppirin tall i gcatair níg loclan. Cuairt ré anonn airir agus airir eile, agus tug ré leir anall, gac uair díod, ag triall ar mupcad, cuntar cruinn ar an neart fear a bi tall ag níg loclan, agus ar an méir loingear a bi aige cun na bfeair a breit tar faraise, agus sup anall go n-Éirinn a bi na fir rin le tabairt, comh luac agus tiocfad an t-am cuise.

Cuairt ré ócuairt, agus níor b'adon uair amáin é, go n-ínrib Oré agus go n-ínrib Gall, agus conaic ré le n-a fúrib fein cad é an neart fear a bi 'a déanamh ruar inr na h-oileánaib rin, agus cé n' b'é an níg a béad or cionn na bfeair ran. Cuairt ré, 'n-a cuairdaib, roir ócuairt go tír na h-íoruaide, agus fuair ré anran, leir, an t-eolur a bi uair, agus eolur ná raib coinne aige leir. Nuair a bíodaint eolur cruinnithe aige tagad ré abaille agus tugad ré an t-eolur do mupcad, agus tugad mupcad do brian é, 'ré rin, an méir ba maic a tabairt do dé. Bi cuir de'n eolur agus níor tugad do brian é go dtí 'n-a diaig ran.

Do h-innread do cad é an neart rlog a béad ag teacht anall ó níg loclan agus cé n' b'iad na taoirada a béad 'n-a dun. Do h-innread do cad é an neart rlog a béad

a5 teacét anall ó rí5 na h-íoruaíde a5ur cé r' b'iaó na taoipeaca a béaó 'n-a bun. 'Do h-innreaoó do cao é an neapc ríó5 a béaó a5 teacét aótuairó ó ínríb Opc a5ur ó ínríb 5all a5ur cé r' b'iaó na taoipeaca a béaó i mbun na ríó5 ran. A5ur do h-innreaoó do náe namairó ar fao a béaó a5 teacét; 5o mbeaó congnaím fear, a5ur náí congnaím íuaíac é, a5 teacét anoir aótuairó ó 5aeólaib Alban, cun buille bualaó le 5aeólaib Éirean i 5coinnib cómaéc Loélan, a5ur 5o mbéaó an dá rí5 uapal, an dá ílaor ímór, i 5ceannur an congnaím rin. Íuaíí Caoilte amaéc, leir, 5o íaib ríó5te a5 teacét anoir ó'n 5ceann tuairó de'n Alamáinn a5 cabru5aó le namólaib na n5aeóal. Bí, ba dóic le duine, an íá5ánaéc 5o leir, toir a5ur tuairó, a5 cpiuinu5aó a5ur a5 eirí5e, mar a béaó tonn ímór íapaí5e, cun an oileáin reo na h-Éirean do bác a5ur do ínúcaó a5ur do íraoacaó o' aon ímór-iaíacéc amáin.

Bí an c-ollmúcán ar íuóbal 5o h-uacóáíac ínr 5ac aon óall, ar íuio na h-Éirean a5ur ínr na dúcaib cail, ac 'n-a caob ran a'í uile ní íaib ac íitécáin a5ur capaoar ínr 5ac aon ball, i n-Éirínn a5ur íar íear. Ba cuma é nó an eíúnaí íoímíí an ocoííetní5. Bí an ííitécáin ann. O'á bpi5 rin bí neapc do Caoilte a5ur o'á aicme íéin ar beic ínr 5ac aon cúinne, a5 íaííe a5ur a5 íá5ail eóluir, a5ur bí, ar an 5cuma 5céaóna, neapc do'n namairó ar a luéc íaííe beic acu ínr 5ac aon cúinne o' oileán na h-Éirean, a5 íeucáint a5ur a5 ínúcaó a5ur a5 íá5ail eóluir, cóm maic a5ur doó' íéioir leó é.

Íé cáir a bí leir, bíóó 5o ndeí5 Caoilte anonn 5o minic 5o cpiócaib Loélan, a5ur anonn 5o Caíair na Beirbe, níor veineaó aon íaíacéc ar aon cúí ííííeac a véanaím aip ná ar baínt leir i n-aon íra5ar cuma. 5u5 íé íéin aipe maic 5an aon olí5 a bpiíeaó.

Íoirí an dá aicme íaííe ba véacaíí puínn eóluir a beic

i n-Éirínn a shan fíor do'n namhaid, agus ba ró deacair do'n namhaid don cor a cur díob a shan fíor do Caoilte. Ní raib aš gac taob le déanamh ac beic 'gá neartuighaó féin cóm maic agus doob' féidir leó é, agus beic a d'iairaid eoluir a nirt do coimeádo ó'n ttaob eile cóm maic agus doob' féidir leó é, so tici so bpleargfao an tóirnead eatarra.

Bí dá fásar eoluir aš gac taob de'n dá taob 'a cruinnuighaó. Bí gac taob a d'iairaid eoluir a d' fásail ar na neitib ab fearr a déanfao cur le n-a neart féin agus ar na neitib ab fearr a déanfao bainc ó neart an taob eile.

CAIBIDÍOL XIV.

CONGNAM DO'N CONGNAM.

Ní raib brian abar iméighe ó Ceann Cora, ar a cuairt iis, agus níam agus a n-atair iméighe i scuallaet brian, nuair a tugaó pé n-deara daoine iaraeta aš teact ann. Níor cuireao don trum ró móir ra méio rin. Díob daoine aš teact ó gac don páirt d' Éirínn so ceartaín meargaig aš ceannaac na n-arm. Bí cúram teiglaig an árois i gCeann Cora ar an ároisáin, níó náir d'ionghaó, agus ba léir do gac doinne so raib rí ábalta ar a rmaet do cur i bfeíom agus ar muintir an teiglaig do coimeádo pé n-a láim, agus ar a gceann a coimeádo fúta, agus ar a cur fíacab opta a ngnó déanamh mar ba ceart. D'á bús rin, nuair a tugaó daoine iaraeta ann, ní leigead eagla d'aoinne de muintir an teiglaig don ruo a tadbairt pé n-deara ná acn cur i rteaac a déanamh ar neitib náir bain leó, dar leó féin.

1 n-éagmuid na ndaoine iadacta eile d'ár táinig ann táinig Amhlaoibh ann. Sa n-oíðce ipead táinig ré, agus bí fíor as Sormflait moim ré go raib ré as teact. Do fleannuis ré ipteac a san fíor do'n teiglac. Ní feacaid doinne é. D'éigean do teact ar an gcuma san mar bí an io na d aithe ra n-ait air, agus dá bfeicí ann é do fíoripead an rípla inir Catais agus Uib Máine. Ansan do fíoripead ré Murcad agus Urian agus níor b' fíor cad a tiocfaid ar. Táinig ré ann ra n-oíðce, a san fíor d'aoinne. Nuair a bí ré féin agus Sormflait i bpoctair a céile, i reomra a bí adrao ipteac, do cuir rí na mílte fáilte moim. D' fúirte a d' aicint ó'n gcuma 'n-ar glac rí é go raib an saol adamair go maith eatarra. Ná feadfaid ré beir níl adamaire.

"Ó! a mhic ó, a laoz," ar ríre, "nác fada gur féadair teact! Síleat ná tiocfa coíðce. Conur tá an obair as dul cun cinn? Catin a buailfead an buille do faorfaid rinn ó'n annrighan, ní h-ead ac ó'n pluaz annrighan! Catin a tiocfaid an cadair, a mhic?"

"Tiocfaid an cadair amáireac, a máctair," ar reirean, "dá mbéad do taob-ra de'n obair déanta."

"Conur féadfaid mo taob de'n obair a déanam anoir agus san Urian anro? An faid a bí ré anro bí an earcú san taibh mhoir as faire orm inr sac don cúinne sac don rae foluir. Ní féadfaid cor a cuir tóim san mé féin a cuir i gcontadair. Tá Murcad as faire orm. Tá Donn mac Deatac as faire orm. 'Sé mo tuairim láidir gur deir an t-earbog úo a bí anro ó'n Róim ruo éigin, nó go ndúdar ré ruo éigin, do cuir iad go léir ar a gcoraint féin orm. Tugad ré ndeara é, cupla uair, as feudaint orm, agus níor taiten an feudaint liom. Mearad gur feud ré trearna tróim. Ní feadad an doimhan cad a cuir iad go léir ar a gcoraint féin mar atáid. Níor deinead don níl

a d' fheadaí aon ruo do cup ar a rúilid' dóib. An fadó a bí Miam anro as faise orm do leigear mé féin fé n-a rúilid' cóim h-orsailte agus doob' féidir dom é. Deinear gac aon ruo, dar liom, cun a cairbeáint di ná faib' bríge ná bunúr leir an bfaiceacán. Deinear níba mó 'ná ran. Tugair mé féin di cóim h-iomlán ran gur dóic liom dá bpanaí rí adraí eile anro go mbéad rí curta fé 'n gceí asam !”

“Airiú, cad a cuirfead' fé'n gceí í, a mácair? Ar nóin ní h-amlaíó a tabairt di féin an ruo n-a faib' rí as faise ort rár a tabairt do brian é!” ar reirean.

“Ní h-amlaíó,” ar ríre. “Níor gáí dom é. Cailín fíor uairt 'n-a h-aighe iread' í. Do deinead' áro éasgóir uirtí nuair a cuirfead' anro í. Tá rí ana gáiréúiread, ac tá fé bun or cionn ar fáí le n-a meón agus le n-a náúir aon ruo i bfuirm faiceacán a tabairt le déanam' di. Ní faib' fars asá h-ácair agus i tabairt anro. Níor deinear-ra ac i táctaí agus do múcaí le réime agus le foilbhear agus le gealgaírtead. Go deimín le fírinne dúit, a Amlaíó, do bíod' trias asam do'n cailín doct nuair a éinn í as carad le gáire déanam' agus gan aon gáire 'n-a croíde. Mura mbéad a luataí a rugaí leó cun riábail i déad rí ar an gclár acu.”

“Bí aighe asam uirtí,” arra Amlaíó. “Conac í ciar ra baile cúpla uair. Níor méarar gur b' aon ruo fóganta í.”

“Aon ruo fóganta!” arra Gormflaí. “Tabairt a ceart féin di, a mic, agus tuigim cad tá asam' á fáí. Irí cailín í ir fearr agus ir uairle agus ir gile agus ir glaine croíde agus aighe d'ár búail miam fór umam-ra! Déarfad' an méirín di dá ndéinead' rí oiréad eile faiceacán orm: ní'l fars as an muinín a cuir anro í.”

“Tá rí mteighe anoir, a mácair, pé 'r domán é, agus tá

an áit reo fút féin. Ba cóir go bfeadófa nuó éigin a déanamh nuair a tiocfaod an t-Árdríge reo abaille. Nár cóir go bfeadófa beit ollamh i dtreod nár gá duit tú féin a cur i n-aon contaobairt nuair a béad pé ra baile. Tá pé ana doirí. Tá doirí an bár air díreac nuair a béad ár neart as teacrt irteac i gcuan baile áta Cluac béad gac don nuó ar ár dtóil agaimn láirteac. Béad éire agaimn gan a beit oraimn orieac agur don fear amháin do cáilleamaint. Do tuitreac neart úrman ar a céile. D'éileod' m'irteaclaimn airir an Árdrígeac a bainead dé cun i tabairt do úrman. D'éileod' muríac an Árdrígeac ó 'ré an rígeamha é. D'éireod' ua néill cun gan an Árdrígeac d' fágáil as doinne acu ac i beit aige féin. Déirí go léir as marbúgac a céile láirteac bonn. Níor gá d'úinn don píoc d'á nduas d' fágáil. Marbó'oir féin a céile d'úinn. Ní béad le déanamh agaimn ac rígeamha leó agur beit as b'írt irteac oríac pé mar a déirí as lagúgac a céile. Um an doirí 'n-a mbéirí díreagte agá céile déimí-ne i reilb an oileáin. Déin nuó éigin, a mácar. Tabairt congnam éigin do úrman cun an traogáil reo d'fágaint. Ir m'írt do imteac.

"Déanfao mo díceal, a mic ó," ar ríre. "Ac cáirí don n'ó amháin a gellamaint dom, a amlaob," ar ríre.

"Gellfao don nuó ir maic leat duit, a mácar," ar rírean. "Cad é an nuó é?"

"Gell dom," ar ríre, "má eirígean linn go b'órrair niamh."

"Ailíu!" ar rírean, agur do leat a d'á fúil air.

"As magac ácaoin tú, a mácar!" ar rírean.

"Ní h-eac, a mic mo éiríde!" ar ríre. "Lom d'áiríub atáim. Ní'í cor 'n-a éiríde ná 'n-a h-aighe ná fúil 'fíor agam. Níor buail a leiríde eile niam umam. Go dtí gur buail pí féin umam níor méarar go maib a leiríde ar bit.

Níor mearaíar súir b'féidir a léiteo a beir ar bit. An oíche úd a bíodair go léir anro nuair a conac tu ag pince léi mearaíar ná peaca niam don beirt cóm h-oiriannac d'a céile. Ní mire amáin a mear é. D'airgear an éogarnaí : 'Ó ! náé áluinn an lánma a déanfaíoir !' An ngeallfaí dom go bpórfair i má eirgean linn ? "

“Ní'l eirigthe linn fóir, a máthair,” ar peircan, “ac ní
 dóic liom sur mairte dom a sheallamaint tuic go bporfao
 i-----má póran pí mé. Tá ré i mbéal sac doinne go
 bfuil rocair aici 'n-a h-aigne san pórad coitche.’

“Ó'n aithne atá curtha agham uirthi ní cuirfeadh rian féin bliúire iongnadh orm,” arsa Sormhlait. “Tá meon ana mait, ana naomhta, aici. B'féidir go n-ataróc' rí a n-aigne. Is cuimhin liom coganna éile ó'airígear an oíche céadna do' taob'-ra. ‘Ó,’ averti, ‘nác mór an truaas ragar a déanam de!’ Cuir gáire cúlgaínn! Ac pórfair i má bórán rí tú?”

“Tá go maí, a máthair,” ar reirean. “Ní dóic liom, ámhac, go bporraíod rí mé pé tatant a déanfai uiré. Ip éasraimlac an dean tú, a máthair,” ar reirean. “Inearar go marbófa mé níba túirge 'nà mar a leisfeá dom i pórsó!”

“Dá dtuigteá a feabhar mar a tuigim-re é ní mearrfa
fan,” arís Sompáil.

Tugadair formlóir na h-oíche agus caint. Tug Amhlaoibh cúntar cruinn dí ar an neart a bí le teacht go h-Éirinn cun reilb na h-Éirean do glacadh dóm luath agus geobhadh Driuan báp. D'inir pé dí cad é an neart fear a bí ollamh agus níos loctán agus cad iad na loingear a bí ollamh ar uirge aige. D'inir pé dí cad é an neart fear a bí ollamh agus níos na h-Ioruaíde, agus cad iad na loingear a bí ollamh ar uirge aige, agus conur mar a bí beirt mac an níos, an beirt dísfear ba tréire agus ba tréine i dtír na h-Ioruaíde an

uair rin. as teacht 'n-a bfeairiú cinn-muain ar flióictib na h-íoruaíde.

D'inir ré 'di conur marí a bí Síguirí mac Lódaí, nís Inrí h-Oíe, cun teacht asur móir-fluag aige d'feairiú luata láiríne cruada ó Inríb Oíe asur ó Inríb Gaill, ó Sgataí asur ó Ceann Típe asur ó-r na dútaíb rin go léir móir-tímpal.

Tug ré gac don cúntar marí rin 'di ar an gcuma 'n-a faib neart loclan ruidte an uair rin asur ar an gcuma 'n-a faib an neart as méaduagad asur as dul i n-acfuinníge i n-asar an lae. asur cuir ré 'n-a luíge ar a h-aígne ná faib don níó as teartuáil feara ac báir Ómuain.

D'fan Amílaíob i gCeann Cora an cúro eile de'n oíóce rin asur an lá a bí cúgáinn. Níor tairbeáin ré é féin d' doinne i scaiteam an lae. Cóm luat asur bí am maírb na h-oíóce aísir ann d'iméig ré. Tug ré asar ar Baile Aca Clat. Cuair ré cun cainte le Síric, nís loclanaac Baile Aca Clat, asur d'inir ré dó an uile focal de'n caint a bí roir é féin asur Sormflait.

Bí eagal ar an mbeirt ná déanfad Sormflait an beart. Níor taitn leo i n-don corí an báig a tairbeáin pí a beir aicí do míam. Tuigeadar 'n-a n-aígne má bí congnam le tabairt do Ómuain cun imteacht ar an raogal, asur má b' i Sormflait a tabairt an congnam ran dó, náir b' foláir congnam a tabairt do Sormflait féin ra gno.

Conur a tabairt an congnam ran 'di, amíac, asur cad é an raagar an congnam a tabairt 'di? D'fíni an ceirt acu. asur níor ceirt nó bog í.

CAIBIDÍOL XV.

buille fé tuairim; nó,
fuadair ná feadair.

Bí an beirt i rtiú i reómra i rísteiglaó Sírtic i mBaile Áta Cliaí agus iad ag cur 'r ag cúiteam i tsaob an rseil.

"Ní déanfaid rí an beirt," arsa Amhlaoib. "Ní'l an rseirt cóim láidir aici agus do mearar. Siné fé noear san an gnó beir déanta fadó. Do cuirfead Niam ag faire uirthi. Iri Niam a coirg i ar an obair a déanam an faid a bí brian ra baile, ac ní leir an bfaire do coirg rí i. Cuir Niam Sormflait ó'n noicó gníom a san fíor do Sormflait féin. Deirim an méirí reo leat, a rí. Tá brian brian ra baile i gCeann Cora agus tá brian Niam ann, agus i féin agus Sormflait a beir cóim móir i gcuideactanar a céile agus bíodair, ní déanfaid Sormflait an gníom i n-aon cor. Déad rí ceartaí ar an ngníom a déanam, ac an faid a déad Niam ann agus i fé fúilb Sormflait, agus a h-anál ag dul fé Sormflait, agus a gú ag agus a gáire ag dul fé Sormflait, ní déanfaid Sormflait an gníom."

"Ac!" arsa Sírtic. "Airiú, ná eólgairéac an buacail tu! Cá bfuair an fáideamlaó go léir? Ba dóic le tuine sur ag breicniúgáó aigne an tuine a cáitir de fadóal."

"Abair do ríosa ruo, a rí," arsa Amhlaoib, "i tsaob conur a cáitear mo fadóal, ac bain-ré an éluar anuar ó'n gceann díom mura bfuil an ceirt ra méirí úo agam. Déad an ruo atá uainn déanta fadó mura mbéad Niam a teact go Ceann Cora. Cú na faire déanam ipead do tugáó ann i. Dein rí an faire, ac ní leir an bfaire do coirg rí an gníom, ac le h-i féin a beir ann."

“Ba d’óic liom sup conur a d’éanfar an gníom an céirt anoir agus nác conur a coirgead é. Ó b’reitniúgí an corṡ cóm maít b’ f’éiríṡ go b’fuil b’reitniúgadó éigin d’éanta asat ar conur a curfar an corṡ ar an ríṡ,” arfa Sitríc.

“Tá an b’reitniúgadó ran, leir, d’éanta asam. a ríṡ,” arfa Amhlaoib.

“Ir maít é rin. Sgaoil cúṡainn toradó do máctnaim,” arfa Sitríc.

“Ar ariúgí riam,” arfa Amhlaoib, “conur a veineadó ároirṡ de Dárimair mac Céirbdeóil?”

“Do marbuiṡeadó Tuacal Maolṡarib,” arfa Sitríc. “Ac ar ariúgí-re cad d’ imṡis ar an b’ear a máirib Tuacal?”

“Do veineadó goin ṡaláin de,” arfa Amhlaoib.

“ṡo d’íneac,” arfa Sitríc; “an ruo a d’ imṡeó’ láitṡeac boinn ar an t-é a máiribó’ Driam, ac ro a beít de beirṡiṡeacṡ ioir an dá rṡeal. Do veineadó goin ṡaláin de ’n t-é máirib Tuacal, ac tar éir an gníim a veineadó de é. An fear a tábarfadó fé Driam a marbuiṡadó, noimír an ṡgníom a d’éanfaí goin ṡaláin de.”

Bí an beirt as caint ar an gcuma ran. Táinṡ reirb’íreac írteac.

“Tá duine ra póirre agus ba maít leir labairt leat, a ríṡ,” arfa’n reirb’íreac.

“Táirí anro írteac é,” arfa Sitríc.

Do tuṡadó írteac é.

Síde rṡṡar duine a cónaic an beirt nuair a táinṡ ré írteac. Fírin beas agus ceann móir air. Bí folc oṡar ar a ceann, folc tṡom ’agus é as tuitim anuar ar a ṡuailib agus riar ríor ar a rlinneánaiṡ. Bí mar b’eadó raca beas óir ar ṡac taob’ d’á ceann, asá uirṡeanaib, as coimeadó a ṡruaíṡe riar d’á éadóan agus d’á ríulib. Bí éadóan leatán áro air agus fáirbí tṡearna ann, ’ṡá táirbeáint go raib ré, an cúio ba luṡa de, tṡí fíeio blian. Bí rṡón fáda d’íneac

air agus dá fúil maite mhóra folurmarra aise, agus iad aibis go maite. Bí a ceannaca faiteicinead agus bí féaróg érom, liai-ghorm air agus i as dul abrad fíor ar a brollac. Bí brat, nó clóca, de'n éadac faidbhir ba ceart a beic ar duin'uaral, aniar ar a flinneánaib.

"Cao é an gnó atá agat díom-ra, a duine macánta?" arfa Siotic leir.

"Liaigh iead mé, a nígh," arfa'n duine iarda. "Tá móran de ériocaid an dómain riúbalta agam i scaiteam mo faogail. Ó'n mBreatain anall a tanaigh le déanaigh. Tá móran taitigh agam ar na galairaid a tasan ar an duine, agus ar na neitib ir fearr cun na ngalar ran do leigear. Tanaigh anro go dtí an caitir reo as brat air go mb'féidir go bfeadfaínn úráio a déanamh ann de'n eolur atá agam agus maint cairbte déanamh do daoine a béad 'n-a gádar. Ir léir duit féin, a nígh," ar reiréan, "sur ró beas an gnó a béad agam' leicéio as teadt anro cun na h-oibre rin a déanamh gan mé féin do cup i n-iúil ar dtúir do'n nígh agus ceao a d'iaraid air."

"Tá ran fíor go leór," arfa Siotic, "ac cá b' fíor dóm-ra náe díobáil a déanfa dom' daoine dá dtugainn an ceao ran duit," agus cuir pé gáire ar. "Cá b'fíor dom'," ar reiréan, "ná sur b' amlaio a tadarfa nimh dúinn go léir."

"Cúir gáire cúsat, a nígh," arfa'n duine iarda. "Ní gáid dom a d'innhinc duit-re, a nígh," ar reiréan, "sur b'é meón agus náduir an liaigh sur túirge leir go mór leigear a déanamh 'ná don díobáil pláinte déanamh d' don duine. Tuigim go maite cao a bainean le nimh, agus cao a bainean le duine do leigear ó nimh dá mbéad pé tar éir an nime do tógaint, pé 'cu le tionóirg nó le toil a béad an nimh tógta aise. Ac ní gáid dom beic 'gá innhinc cao a d'feadfaínn a déanamh. Tá teirimeiréadai anro agam ó

nígctib ašur ó uairliú ašur ó coláirtib móra, 'gá tairbeáint cao é an rašar mé, ašur cao é an rašar oibne a 'deinear ceana inr na h-áiteanaib eile 'n-a rašar rari a 'otánas anro."

Tarainš ré amac beart pápéar ašur fin ré cun an níš iao. Tós Sitríc iao ašur éiom ré ar iao do léigead. Tairbeáin ré o' Amiaoiú cuio acu. Do léig Amiaoiú iao.

"Cim arta ro," arfa Sitríc, "šur lonán ir ainim duic."

"Ireao, a níš," ar reirean. "Lonán m' ainim."

"Tá šo maič," arfa Sitríc. "Tá mo ceao-ra ašat cun aon tairbte ir féioir leat a 'deanam do muintir na catarac ro. Ir doča šur cuma leat cé 'cu ločlanaiš nó éireanaiš an muintir n-a n-imireočair do cuio eoluir opta?"

"Ir cuma, a níš," arfa lonán. "Imireočao mo cuio eoluir ar an muintir ir mó a éireao 'n-a gácar ašur ar an muintir ir fearr a 'óiofao mé."

"Ó, tuigim," arfa Sitríc. "Ba 'óioč liom féin, ámtac," ar reirean, "šo bfašao duine a fiúbluiš oireao ašur fiúbluišir-re ceannac ar a cuio eoluir, ašur 'óio ar, níor fearr 'ná mar a šeobair-re ra catair reo."

"Conur ran, a níš, le o'toil?" arfa lonán.

"Ba 'óioč liom šur 'mó níš, nó ároirš, šur maič leir tura beit i n' aice i šcómnuige aš feuchaint i noiaiš a fláinte 'ó, ašur šo mb'féioir šur o' fearr a 'óiofao ré tú ar do cuio eoluir 'ná mar féaofo 'aoine boča na catarac ro tú 'óio," arfa Sitríc.

Do šeal šnúir lonán.

"Tá šo maič, a níš," ar reirean. "Ní'l aon ruo ab fearr a tairneao liom, má'r cuige atá t' onóir, 'ná an šnó ran a 'deanam do t' onóir-re. Tabarrainn aine maič do'n šnó, ašur ir 'óioč liom, nuair a béao tairiše ašat ar m' eoluir ar feao tamail, ašur ar m'obair, náč šo nó boš ba maič leat ršaraimaint liom."

“Ní h-orm féin a bíor ag cuimneam nuair a labhar,”
 arsa Siúc. “Ír ar Árpóis Éirean, ar Úrian, a bíor ag
 cuimneam.”

Do d'oiréis gnúir Lonáin. Níor labhair ré. D'fuirte a
 d'aitint go raib ruo éigin náir d'fóganra iréis aise i
 scoinnib an Árpóis. D'feuc an beirt eile ar a céile. Ar
 ball do labhair Lonán.

“Sabaim pároun agat, a nís,” ar reirean, “asur agat-
 ra, a nís,” ar reirean le h-Amloib. “Táinig ainim an fíir
 rin ró oban orm. Táinig ainim an Árpóis rin ró oban
 orm,” ar reirean. Do rtao ré. “Mearar sur ort féin a
 bír ag tráct, a nís,” ar reirean.

“Ní mearaim,” arsa Siúc, “go bfuil don gnáth ró mór
 agat do'n Árpóis.”

Níor labhair Lonán, ac do d'oiréis a gnúir airíir.

“Ac bíod nác orm féin a bíor ag cuimneam ar dtúir
 b' féidir náir d'fearra dom ruo a d'eanfainn 'ná cuimneam
 orm féin anoir. D'féidir nác i gcóinnuise a tiocfao do
 leitéir-re ciorra orm. Tar eugam anro amáireac asur
 b'féidir go bfeadpaimir rocapuagao,” arsa Siúc.

Do gael gnúir Lonáin airíir. Ba dóic le tuine air sur
 nísgeac a bhonnao air bí ré cóim h-ácarac, cóim mórdáac,
 cóim buideac.

D'iméis ré. D'feuc an beirt ar a céile:

“Cao é an fuadair é seo fút anoir?” arsa Amloib:

“Fágaim le h-uadact,” arsa Siúc, “ná feadair cao é
 an fuadair é seo fúm!”

“Ní'l don gnáth ag Lonán do Úrian,” arsa Amloib.

“Tá an méio rin roiléir go leór,” arsa Siúc. “Ní
 feadair an doiman cao a d'ein Úrian air.”

“Ír 'mó tuine nác é sur d'ein Úrian d'roc beart air,”
 arsa Amloib.

“Bí ré ar bapa mo ceangsan dá uair a d' fíarfaisge d'e

cao a d'ein brian aih, ac bi easal oim go ramloc' ré go
 maib cúir éigin asam leir an gceirt a cupi cuise," arsa
 Siaric.

"Tiocfaid ré anro amáireac," arsa Amhlaoib.

"Ni deirim ná go dtiocfaid," arsa Siaric.

"Asur cao a d'éanfaid leir?" arsa Amhlaoib.

"D'féidir sur 'mó ruo a féadfaí a d'éanam leir," arsa
 Siaric.

Do rtao an beirt asur iao as maectnam. Bi Siaric 'n-a
 fuide ar cátaoir asur bi Amhlaoib as riúbal ríor a' r ruar.
 Tus an beirt tamal maic ar an gcuma ran. Ar bail do
 labhair Amhlaoib:—

"Ir fíor ran," ar reirean. "Ir 'mó ruo, b'féidir, a
 féadfaí a d'éanam leir. Tiocfaid ré anro amáireac. Ni
 gáó dom a mao leat aih mait a cáhairt. Fais-re gneim
 aih má 'r féidir é, ac ná leis do don gneim fásail oit."

"Ná bíod easal oit," arsa Siaric. "Mar adubairt, ní'l
 don ríoc d'á fíor asam fíor cao a d'éanfa. Ré ruo ar a
 rocaíodfaí iré lonán féin a rocaíodfaí aih, uaid féin."

"Siní an cáint," arsa Amhlaoib. "Anran, má rgeirdean
 ré ir aih féin a rgeirde ré."

Do rgar an beirt i gcóir na h-oíche:

CAIBIDÍOL XVI.

CÓMÁCT LUÍBNEACA.

Seactmain díreac tar éir na h-oíche 'n-a maib Siaric
 asur Amhlaoib asur lonán i bfocháir a céile iriis i dteiglac
 Siaric i mbaile áta Cliaic, bi gormfáit asur beirt d'á

mnáib coimhdeácta a5 riúbal ar bhuac glaire bige a bi a5 gabáil ear pi5teiglae úmáin i 5Ceann Cora. Conacadar a5 gabáil eúca anior ó tpeo luimni5e capal a5ur cárbat a5ur beirt ra cárbat. Nuair a táinig an cárbat i 5cómngar na h-áite 'n-a rai5 na mná uairle do rtao an cárbat.

“Sine pi5teiglae an árpri5 a5at anoir,” arfa duine de'n beirt leir an nduine eile, “a5ur riní an árpri5an féin, 5ormflait, an beanuairal ir doirde de'n tpiúr, an bean n-a bfuil an t-éadac corora uiréi.”

Táinig an fear eile amac ar an 5cárbat.

“Ní dóca,” ar reirean, leir an bfeair a d'fan irti5, “5o mbeir a tuille 5nóca a5am díot-ra inoiu. Tá ré eóm mai5 a5at carao ear n-air.”

Díol ré é a5ur cuir ré uair é, a5ur tug ré féin a5air ar an áit 'n-a rai5 na mná uairle a5 riúbal. Níor rtaadar d'á 5caint, ná níor famluis ré 5ur cuireadar blúipe ruime ann 5o dtí 5o rai5 ré ar a n-a5air amac. An uair rin féin 5eóbdair ear a5ur 5an feucaint air ná don tpuim a cuir ann mura mbéar 5ur éar ré é féin ar a d'á 5lúin ar a5air 5ormflait amac a5ur 5ur rin ré leirir eúici.

“5abaim pároun a5at, a árpri5an,” ar reirean, “ar b'é toil do 5oilpe an leirir rin do léigear. Ó pi5 loclanae áta Cliaé iréar i.”

“Déiric atá uair reo ir dóca,” ar ríre leir na mnáib coimhdeácta, a5ur do ru5 rí ar an leirir. D'aitin rí an r5pibinn a bi ar an 5cúmdac. B' fíor do'n duine é 5ur ó Sítric a fuair ré an leirir le tabairt a5 triall uiréi. D'or5ail rí an leirir a5ur éiom rí ar i léigear. Ar ball d' feuc rí ar an bfeair. D' feuc rí 5o 5éar air. Rírin beag ab ear é a5ur ceann móir air; an fear céadna a bi irti5 i dteiglae pi5 loclanae áta Cliaé an oíóce úo, reáctmain poimir rin, a5 caint le Sítric a5ur le h-ámlaoib.

"Ó feuc Sormflait ar na mnáib coimheacta.

"Teirig-re ircead, a clann ó," ar ríre. "Oipean dom labairt leir an n'buine reo i n' donar."

"Óimig an beirt ban.

"Cim," arsa Sormflait leir an bpeap, "sur lonán ir ainim duit-re."

"Ireab, cun do toile, a árpóigan," ar reirean.

"Cad eirge sur cuireab anro tú?" ar ríre.

"Do réirig an rís liom, a Soillre," arsa lonán, "cun go ndéanfaínn, map ir gnát a déanam do rís, aipeadar a tabairt do'n bia agus do'n rig a curfaí or a cómair le caiteam, le h-eagla go ndéanfaí éagcóir air, le h-eagla go dtabairfaí nim dó."

"Agur cad 'n-a taob náir coimead ré tú?" arsa Sormflait.

"Dúairt ré liom, a Soillre," arsa lonán, "go mb'féidir sur mó an gnó beab anro díom féin agus dem' cuio eoluir agus dem' cuio fogluma 'ná map a bí aige féin díom. Ir dóca sur imir ré ra leidir cad é an gnó ba dóic leir a beab anro díom?"

"Do réir map a tuigim-re an éaint atá ra leidir ir 'mó gnó féarab beir anro díot," arsa Sormflait.

"Ní mó na gnótaí a d'féarab beir díom anro, a Soillre," arsa lonán, "'ná na gnótaí a d'féarfaínn-re a déanam anro."

"Ac go ndíolfaí tu arta, ir dóca," arsa Sormflait. "Agur ir dóca," ar ríre, "d'á méir iad na gnótaí sur b' ead ba mó a beab le díol arta?"

"Do réir deabnam, a Soillre," arsa lonán.

Do rtao Sormflait ar feab tamail mait. Dós rí a beal cun labarta cúpla uair agus níor labair rí. Ir amlaio a dún rí a beal ariir agus do lean rí d'á maectnam. An faio a bí rí ag maectnam bí lonán ag feucaint uair ar an

rrután agus san don cor aise 'á cur dé. Do bós sí a béal cun labairtá fé deire agus do labair sí.

“Tá pé cóm maít ašam an ceann a baint de'n ršéal uuit,” ar rípe. “Tá oiréad anro agus éroérad tú reáct n-uairé dá bfaíšfí amac oiré é.”

“Ír fíor ran, a árroríšan,” ar ra lonán.

“Náe breaš bog a šlacan tú é!” ar rípe.

“Tá iontaoió ašam arat, a šoilire,” ar reirean. “Dúbart leir an ríš i n-áe Cliaé šo raib iontaoió ašam arat.”

Do éruaró a rúil agus a šnúir agus tuš rí oróe feucaint air:

“Ní feicim,” ar rípe, “caó é an cúir šo mbéad an iontaoió rin ašat aram-ra, a šiolia. Ní'l epot na fírinne ar an šcaint rin.”

Šos rí anáirde a lám fé mar a béad cómarša éigin aici 'á déanam. Do rit cúici anuar ó'n ríšteigšac ceátrar o'fearraib luata láirípe agus a élaideam noét i lám šac rí ar acu.

“Curar ra éaršair an fear ran,” ar rípe, šo breaš réir. Ba dóic le uaine šur cun a óinnéir a o' órruig rí é breit, do labair rí cóm cnearta ran.

Do rušaró ar lonán agus do cuiréad iršeac ra éaršair é: Do léiš šorimšlaic an leirir airir, agus deir rí a maéctnam airir ar an šcaint a bí ra leirir. Šioí an éaint a bí ra leirir:—

“A mášair,

“Déanšaró fé reo an šnó. Tá a cúir féin aise cun na h-oirpe déanam. Ní mirce, ámtac, é óiol šo maít; anran beiró dá cúir aise cun na h-oirpe déanam. Ní h-obair tútac a déanšaró fé. Tá an é-eóluir tar bár aise.

“Tá an neair šo léir ollam ar pšeabaró iršeac

éúgáinn cómh luat agus o' aipeócaio ríao an tárís.

"Dá b'féadfaí an gnó déanamh cómh luat agus béad an éuairto epíocnuighe b' rin mar ab fearr é. Béad ríor na h-aimpíre agáinn agus o' féadfaí mír an aimpíre o' f'píctálam. Déanfaí an fear ro an gnó. Ná caill.

"Iy eól duit cé h-é

"Míre."

Nuair a b'í beagán aimpíre caitte agus uain págailta ag lonán ar ríganrha teaót i gceart air, do glaoib rí airí ar an gceatmar.

"Tugtar éúgam anro an fear úo," ar ríre.

Do tugad.

Nuair a b'í an beirt 'n-a n-aonar airí do labair ríre. B'í lonán ag cuit.

"Cad é an éúir a b'í agat-ra le n-a ráo," ar ríre, "go raib iontaoib agat aram-ra?"

"Ní féidir do duine i gcómnuiúge, a Sóillre," ar rírean, "a d'innpint cad é an éúir do iontaoib a beit aige ar duine eile. Ac iy léir, a Árpóigán, murá mbéad iontaoib a beit agam-ra ar do Sóillre-re ná tiocfáinn anro i n-aon cor. Tánas éúgat anro, a Árpóigán, agus an téad ar mó muineál. Ní déanfaínn ran murá mbéad an iontaoib a beit agam ar do Sóillre."

"Ní déanfaí," ar ríre, "do réir deabhaímh. Ní déanfaí doinne é ac duine buile. Tá ciot na fírinne air rin. Ac ní innpéan ran cad é an éúir a b'í agat leir an iontaoib. Inir an éúir dom."

"Tá go maí, a Sóillre," ar rírean, "ac tabair do briaíar ríosa dom ná cógfaí orm é má innpim an fírinne do o' Sóillre."

"A duine!" ar ríre, agus buail rí ríreac o'á coir ra talam, "nác i an fírinne atá uaim!"

"Tá ríganrha orm ríomát, a Árpóigán!" ar rírean.

“Mo bhrídear níosa tuit,” ar ríre, “nác badozal tuit mé. Inir dom an puo atá ar t’ aigne.”

“Tá ré am’ aigne, a Shoilre,” ar reirean, “an gnó a tug mife anro asur an gnó ba toil leat-ra a déanfaínn anro supab don gnó amáin iao. D’a bhríe rin, nuair a bíor as teacé anro cun an gnóta ran a déanamh táinig iontaoib asam arat-ra, a Árpriéan, asur mar gheall ar an iontaoib rin tánas anro, mar a éion tú, asur an téao ar mo muineál. Ní raib le déanamh ac mé cup ruar ar an gcoicé!”

“Tá go maic,” ar ríre. “Táim rára. An ndéanfaí an gnó?”

“Déanfao, a Árpriéan,” ar reirean:

“Seódaí do tuararaoal go maic ar an ngnó,” ar ríre.

“Tuigear go bfaiginn, a Shoilre,” ar reirean.

Bí an ríeal rocair eatarra anran. Níor b’faoa go bfeicé iao coicéianta as imteacé trío an inre ar bhuac na glaire bige as rtaao na luibneaca asur ’gá mbreicniugao. Do éicí ra gáirvoin iao asur an gnó céaoa ar riúbal acu. Asur d’adomuiéao Lonán sup b’ fearr an teóluar a bí as gormflaie ar na luibneaca asur ar na cómaéaib a bí ionta cun uile nó cun maiteara ’ná mar a bí aige féin.

Níor b’ faoa sup tugao porc gnóta ra teiglae do Lonán. Do cuieao ’n-a ríobaro of cionn an bíó é, cun feúaint i noiaie an bíó asur aieacár a tabairt do gac don traéar bíó a véao le h-úráio ra teiglae, i otreo náir badozal go otabarfaí cun búirio ann don bia a véao mí-foláin. Níor móir ríobaro de’n tróro ran a beic i oteiglae a bí cóm móir asur n-a mbíó oieao ran bíó d’a ollamugao gac don lá an treacéamain do daoineib ann.

Ac iré gnó fé leic a bí ceapaite do Lonán ann ’ná feúaint cun an bíó a h-ollmófaí do’n Árpriéan, le h-eagla go gcurfaí don oíoc níó ann.

Bí Lonán aS véanamh na h-oibre rin aSúr aS véanamh na h-oibre so maic, aSúr bí an aimpíre aS gluairead aSúr zac doinne aS cóimpeamh na laetanta aSúr aS breicniusaó na h-aimpíre 'n-ar dóic leó a véaó an t-Árporis aSúr a cualaó aS tead aS baile. Bí uaignear móir ra teiglaó i noidis na n-daoine a bí amuic, aSúr b'é b'fada le zac doinne so rabdair aS tead aS baile. Bici aS trác so minic ar niamh aSúr ar a h-atair aSúr ar Caoilte aSúr ar Conn. aSúr do cuimnígti ar an rár aSúr ar an breis a bí ar Conn. aSúr ar conur mar adubairt Brian leir ciall a beir aise. Do cuimnígti ar mupcaó aSúr ar Dúlaimn, aSúr ar an nSarrún ós, mac mupcaó, a véinead, a veirici, gníomarta náir b'é zac fear a d' féadfaó iad a véanamh, aSúr so mbíó d-daoine 'gá ráó, nuair a véaó ré veic mbliana picio so mbéaó ré cóim láirir le beir de fagar mupcaó an lá b'fearr a bí mupcaó riamh. Do cuimnígti oirca so leir ar an scuma ran, aSúr b'é b'fada le zac doinne so mbéoir aS tead aS baile, mar, nuair a tiocfaíoir, ní véaó don ruo ra teiglaó, ar fear aófaó, ac rporic aSúr gleó aSúr pléiríur aSúr caiteamh aimpíre, pince aSúr ceól aSúr ól aSúr imiric, aSúr an uile fagar doibnir.

Ar an scuma scéadna ireaó bíó an rgeal aS an muintir a bí amuic. Bíoir aS feucaint rómpa amac cun an lae 'n-a mbéaó an cuairt críochnuighe aSúr iad so leir aS tead aS baile so Ceann Cora i n-donfead leir an Árporis, aSúr a scáirde ra baile aS cur na mílte fáilte rómpa, aSúr aS cur an uile fagar ceirteana cúca i dtaob an cuma 'n-ar cáiteadair an aimpíre an fáir a bíodair amuic aSúr i dtaob na n-daoine a buail úmpa inr na críochair iaraóca, an rabdair rial fáiltead, nó an rabdair so doctigearac. I scaiteamh na cuairde bíoir a d'iairad cúntar cruinn a coimead ar zac níó aSúr ar zac aicme daoine, aSúr so móir móir ar zac don rgeal rultmar a buailead úmpa, i

deireadh, nuair a tiocfaidís abairle, go mbéadh a lán le h-innriocht acu, a lán a bainfeadh gáirí agus rult amach, agus a lán a cuirfeadh daoine ag déanamh iongnadh deir na puobál a neóirfáid dóib.

Tábháid teachtairí abairle coitcheantach ó'n áit 'n-a mbíodh an t-Árdrígh agus a éalacht, agus d'innreadh na teachtairíconur a bíodh gach doinne agus gach don puob. Anran do beirfeadh na teachtairí leó ear n-air, ag triall ar an Árdrígh agus ar a éalacht, cúntar cruinn ar conur a bíodh gach doinne agus gach don puob sa baile.

Ní raibí lonán abairle ríochair 'n-a póirt i gCeann Cora nuair a bí a fíor go cruinn ag Murcádh agus ag Úrman agus ag an gcuallacht go léir go raibí ré ann. Nuair a h-innreadh an ríghál i láthair Murcádh níor labhair ré focal: Ní dúbhairt ré oile ná maic leir an ríghál. Nuair a h-innreadh i láthair Úrman é níor dóic le duine sur airígh ré i n-don cor é, mar níor cuir ré ruim ar bít ann. Ní h-air, ná ar neitib d'á fíor, a bí ré ag cuimneamh. Bí ré ag cuimneamh ar na tuairirígh a bí ag teacht cuige i n-aghaid an lae, agus uaireanta go minic sa ló, tuairirígh ó éirí loclan anoir, agus ó éirí na h-íoruaide, agus ó ínríbh Oir, agus ó áiteanaib ná raibí cómí fada ó baile, agus gan inr na tuairirígh go léir ac fuadair agus ollmúchán, fuadair agus ollmúchán, cun cogaidh, agus gan fíor nó cruinn ag doinne ar cá raibí an cogadh le beir. Bí a fíor ag Úrman agus ag Murcádh, agus ag an gcuid eile de lucht cómairle Úrman, cad é brígh a bí leir an ollmúchán agus leir an bfuadair. Bí fíor acu go raibí geinte loclan go léir, agus a lucht cabairt agus conganach agus cómluadair, 'gá ngleudaí féin agus 'gá gcóruadh féin agus ag cruinnuigh a neáir cun don iapaict amáin eile, báir agus beata, do déanamh ar oileán na h-Éirean do fealbhúadh dóib féin agus d'á ríocht. D'á dáingine a cuaidh an méirí rín 'n-a luíge ar

aighe Òrain agus ar aighe luèt còmhaille Òrain iread ba òeine a òeineadair an uile fàgar dìcil, i gcaiteam na cuairde rin, ar neart na h-Éirean do gleurað agus do cup i tpeò, inr gac don ball, inr na daingeanais a bi curta ruar as Òrain, agus i teiglaicais na ríste agus na n-uasal a bi dílir do Òrain, ionur, nuair a tiocfað na geinte iaraicta, go bfaighoir an treilb,—ac sur fé'n bpoð a geóboir an treilb:

CAIBIDIL XVII.

FOO AN BÁIS DO SEASAM.

Nuair aihu an cúro eile de eualact Òrain Lonán a veit i gCeann Cora agus an gnó a bi aige 'a deanam ann, bi iongnad oirta agus bíodair as cíorað an rgeil go tuig. Bíoir 'a fiafraíge cé r' b'é; cá tóainis ré; conur a ruair ré eóluir ann; cé ba bun leir an bpoirt ran a tabairt i n-aon cori dó; agus ceirteana de'n tróirio ran. Anran do táinís amac sur b' áirí lias é, agus sur tuig ré ceirtiméir-eactai móra leir as triall ar an áirírisan, agus sur tuig an áirírisan an poirt dó i tpeò go mbéad lias cóm móir ran eóluir agus cóm moir ran cuirgint ra rísteiglaic i gcómnuiige, cun feucaint i noiaig bíð an rísteiglaig i tpeò go mbéad an bia foláin i gcómnuiige, agus cun feucaint i noiaig ríainte na noaoine ra rísteiglaic, leir. I rísteiglaic n-a raib oiréad ran noaoine ann nár b' fíor cad é an neómat, ra lá nó ra n-oíðce, do tiocfað tdom oban ar óuine éigin de muintir an rísteiglaig, agus anran dá mba ná béad lias maic ra n-ait go mb' féioir go bfaad an

tuine b'ar riar a mbéad doctúir tagaíte ó áit eile, dá mbéad ar an doctúir teacht abhaí.

"Cao dúbhairt Niam, agus a h-atair, agus Murcád, leir an ngnó?" a d'earraíod tuine éigin, b'féidir.

Ré nua doúbríodar leir an ngnó ir eatartha féin doúbríodar é. Níor leigeadar don focal de amach amearg na coo' eile de'n eualact. Bíodar 'a cíoraí agus 'a bpeitniugad eatartha féin, ámtac, cóm dian, ní h-eaí ac níba déine go móir, 'ná mar a bí an muintir a labair 'gá cíoraí agus 'a bpeitniugad. Cífeair ar ball cao é an bpeitniugad a bí ag Niam agus ag a h-atair agus ag Murcád 'a déanam ar an rgeal, agus cao é an cúir a bí acu leir an rgeal a bpeitniugad go dlúit.

Ré bpeitniugad a bí ag Niam ná ag a h-atair ná ag Murcád, ná ag doinne eile de eualact b'iair 'a déanam, i scaiteam na cuairde rin, ar an rgeal ran, ná ar don rgeal eile d'a fóir a táinig cúca ó Ceann Cora, bí don bpeitniugad amáin acu go léir 'a déanam ar na rgealta a bí ag teacht cúca anoir agus dothair, agus anoir-dothair, ó'n uile áir de'n dóimán Loelanaí. Bí na rgealta ran ag teacht coitcianta, agus fé mar a bí an aimirir ag imteacht bíodar ag teacht níba tíuga. Iré bpeitniugad a bí ag eualact b'iair 'a déanam 'ná ro: nuair a tíocfaí na ríogte a bí eun teacht, nuair a tíocfaí toirí ar an toirímac go léir, nuair a tíocfaí an coirí a bí geallta, náir b' folaíir do beir 'n-a coirí báir do taob éigin, do gaeblaí éiríean nó doir na geintir a bí ag teacht: Tuig gac doinne, agus dúbhairt gac doinne le n-a cóimairíir agus le n-a cóimairíir é, i scaiteam na cuairde rin, go raib ceangailte ar gac don fear de ríocht gaeblaí gan beir beo i ndiaí an coirí rin dá mb' ag na geintir a beaí an buaí ra coirí. Dúbhairt gac fear le gac fear eile, "Beir buaí ag gaeblaí nó ní beaí-ra beo! Ní'l oim ac b'ar d'fágail

don uair amáin. I r fearr go mór bár o'rágal i lár an cáta 'ná beir beo i n-Éirinn fé rmaet na loctanac. Má bíon an buaó acu bíod éire acu ac ní béad-ra acu! Ac seallaim an méirí seo dóib. Má 'fé mo bár a beirí acu ní h-i n-airge a beirí fé acu!"

Fé mar a tágaó na tuairirgí bíod an ragar ran cainte le clor níba mínicíse, agus bíod an maetnam a bíod lairtis de'n caint as dul i n-éire i n-ágaí an lae go dtí, fé beire, go raib fé rocair i n-aighe sac fir ná raib aise le caiteam ar an raogal ro ac go dtí lá an cáta móir rin a bí le teadct, pé fáda sairí go dtiocfaó fé, agus do tuig sac fear i n' aighe ná raib a tuille raogail uair. Bár a o'rágal an lá ran, ar ron saedai éirean agus ar ron éireom éiríot, tar éir an éiríse ba mó a o'féadfaó fé do déanam ar an namáir íaracta, air rin íreao bí aighe sac fir rocair. Níon cuimníse doinne ar cao a déanfaó fé ná ar conur a máirífaó fé dá otagaó fé raor ó'n scaet agus an buaó as saedlaib. Níon beas, dar le sac tuine, beir as cuimneam air rin nuair a béad ran amlaio.

Bí aighe na brear rocair ar an gcuma ran ní h-amáin i gcualaet an áiríse, ar an gcuaíro, ac fóir i oteiglae sac ríse cúise n-ar cáit an t-áiríse raint laetanta ann, agus inr na daingeanab a bí curta ruar as an áiríse, agus inr sac don baill 'n-ar cuairí caint na brear ran agus a n-anál fé'n bpoibilibéadct. Bí aighe na mbán cóim rocair air rin agus bí aighe na brear. Nuair a tiocfaó an lá ní fanfaíoir ra baile i noiaise na brear. Do raigíoir íreac ra cat agus do tabaíraíoir sac congnam dor na fearaib, agus dá mbéad buaó as an namáir íaracta ní béad don bean acu beo i n-Éirinn i noiaise an cáta. Seobíoir bár i oteannta na brear. Agus dá mbéad don fear cóim meacta ran agus go otaraingeóc' fé riar ó fóo a báir, do fearóc' bean ar an bfoó ran agus tabaíraó rí ágaí ar an namáir

agus do ghlacfaidh sí an báir a fheadaínn reisean. Sin mar a labhraíodh, pé fuot a d'éanfaíodh. Bí curto acu, agus níor curto beag é, do d'éanfaidh an gníomh éomh d'ána díreac agus d'éanfaidh don duine deir na fheadaíodh é. D'éanfaidh Miam é, bíodh ná d'údaíodh sí go nd'éanfaidh.

Dá mbéad fíor agus an muintir a bí le teacht, agus a bí agus rocaíodhaidh ar a mná agus a gclann a tabairt leó cun cuprúta i n-Éirínn, dá mbéad fíor acu go raibh an raídar ran aighe agus fár agus agus neartaíodhaidh agus agus aibíodhaidh i n-Éirínn 'n-a gcóir, b'féidh go dtiocfaíodh ar acaíodhaidh aighe agus go b'fánfaíodh tall. Ac ní raibh don pioc d'á fíor acu. Bí daoine i n-Éirínn a bí coitcheanta agus cuprútaíodhí anonn agus triall oíche, ac níor innreabair d'óidh go raibh a leiteirí ríodh de d'áraíodh éomh 'n-a gcóir. B'féidh nár cuiseabair féin go raibh, agus b'féidh gur cúma leó ac beir agus réidhaidh fé 'n muintir tall, i dtreo go dtiocfaíodh, pé fuot a tiocfaidh ar, tall ná adur. Gormflaith agus Amhlaoibh macánta agus Siaric, síg loclanac áca Cliaí, a bí 'gá d'éanamh ran. Béad Maolmóiríodha, síg laighean, oícheáir Gormflaith, 'gá d'éanamh leó, ac, dar leir an dtíodh eile, leat-amadán ad ead é, agus níor b' don iontaíodh é cun don gno contabairíodha a tabairt le d'éanamh dó:

Do criochnuigead an cuairt.

Táinig Brian agus a cuairíodhí abairt go Ceann Cora: Bí lán a éomhíodh d' ácar ar gac doinne; an muintir a bí ra baile agus cuprútaíodhí don traídar cuairíodhí ar an muintir a táinig, agus an muintir a táinig agus cuprútaíodhí don traídar cuairíodhí ar an muintir a bí ra baile. Nuair a bí na ceirteana go léir cuprúta, fheadaíodha, ar gac taobh, agus na cuairíodhí go léir tabairt, cuprútaíodhí ceirte ar gabáil tímpal i dtaobh an ríodhaíodh nua a bí tagairt ann cun beir agus fheadaíodh i ndiaidh an bíodh agus i ndiaidh na ndaoine a béad b'fheadaíodh, dá ba fuot é g i r béad a leiteiríodhí ann.

“Ce h-é rin?”

“Cad ar é?”

“Cad a tug anro é?”

“Cé 'ro díob é?”

‘Do ffreagrath na ceirteana fé mar a féadath teacht oirta asur fé mar a bí eolur as an muintir n-ar cuireadh éúca iad. Anran do cuaidh gac doinne irteac i n’ait féin, as déanamh a ghnóta féin, asur cuaidh gac don ruo cun ruaimhir, gnó an rígteiglaig th’á déanamh go cruinn asur go rlaectmar mar ba gnat, na rígte asur na h-uairle, na ragsairt asur na h-eapbois, as teacht gac don lá cun cainte déanamh leir an ároígh, asur an t-uathbár bíd asur díge, an t-uathbár aráin asur ime asur fíona asur feóla, th’á caiteamh gac don lá ra rígteiglaic, mar ba gnat.

Cúpla lá tar éir thriam a teacht abaille do focairigh tadhs mór ua Cealla ar thul riar abaille go h-úib Máine. Bí thriam, i gcaiteamh na cuairthe, tar éir a cur ar a rúilid dor na rígeid go léir asur do thaoirdeaid na ríógh, nár b’ fíor catin a tiocfadh an namhar, asur nár b’foláir do gac rígh cúige asur do gac thaoirdeac airm asur do gac fear cinn riam, asur do’n uile thúine a bí i n-don cor abalta ar airm do láimhriail, beit ollamh, cóm luac asur geóthoir an focal, cun agaid a tabairt ar an namhar pé ait ’n-a thairbeánfairidh iad féin. Níor b’foláir do tadhs mór ua Cealla, níd nár b’ ionghath, thul riar go h-úib Máine asur a muintir féin do gleuraid asur th’ollamhugadh, asur a cur ar a rúilid thóid nár mór thóid beit ollamh, cóm maic le cáic, cun agaid a tabairt ar an namhar cóm luac asur tiocfadh an glaoir.

Bí tadhs óg ua Cealla tiar ceana, as déanamh na h-oibre rin, asur ba maic cúige é, ac má bí féin, asur má ba maic féin, do tug an t-atair nár b’ alaid thó féin gan thul riar, leir, asur beit as feúcaint i n-oidaig na h-oibre. Bí gac

níg cúige i n-Éirinn, go mór mór na nígce a bí dílis do
 Úrian, as gleupaó a neart féin, fé n-a fáilib féin, agus é
 daingean i n-aighe gac níg acu sup b'é fód an cáta, pé
 áit 'n-a faib an fód ran, fód a báir. Bí Taógs Mór ua
 Cealla cóm dílis do Úrian le n-aon níg cúige acu, agus
 bí an fuo eile cóm daingean i n-aighe Taógs agus bí fé i
 n-aighe doinne acu. Níor b'féidir do gan dul riar:

Agus níor b'féidir do Niamh gan dul riar i n-aonfeacht
 leir.

Ir ar Taógs Óg a bí an t-ácar nuair a conaic fé cúige iad:
 "Ó! a Niamh," ar reiréan, "ir áluinn a ó' feucan tú!
 Dein an cuairt rin ana cairbte duit. Tá do gnaoi agus
 do dá fáil féin ariir asat."

Tus Niamh gac aon cúntar do ar an gcuarth, agus ar na
 tuairisib agus ar na párlaib a bí as gluaireacht inr gac
 aon ball i dtaob na namad iarda a bí as teacht go
 n-Éirinn cun clanna Gaedhal do dírgiugaó agus reilb na
 tíre do cógaint dóib féin. D'inir sí do go cruinn an
 obair a bí déanta as Úrian cun neart na nGaedhal do
 gleupaó i gcóir an cógaid móir a bí as teacht, agus conur
 mar a bí fir Éirean focair 'n-a n-aighe ar báir a ó'fágail
 ra cógaid ran nuair a tiocfaó fé, nó ar báir a tabairt do'n
 namad.

Tus sí do go cruinn agus go mion tuairis agus cúntar
 ar gac níó d'ár tuit amac inr gac aon áit 'n-ar gabair i
 scaiteam na cuairte. Agus d'inir sí do go faib Maol-
 móirbá, níg laigean, as teacht go Ceann Cora i n-
 ácmairacht, as tabairt na gcraon leir i gcóir na loingear
 a bí le déanam ar linn luimige.

"Siné anoir asat, a Taógs," ar ríre, "an rgeal go léir,
 ó'n lá fágamair an áit reo go dtí an lá a tánamair ear
 n-aír ann."

CALIBRÍOL XVIII.

sGuab-buille élaídeam.

An lá a cuairt Niam agus a h-atair riar go h-Uib Máine, nó an lá 'n-a díais, táinig Caoilte go Ceann Cora, agus níor b' fíor an móir de 'n domhan a bí riúbalta aige. Cóm luath agus bí bia caithe aige, agus a tuire cupta de aige, bí ré féin agus Murcath agus Brian i reómha ré leith agus é ag tabairt eoluir dóib ar a cuairtib agus ar cao a conaic ré.

"Anonn go críe loclan a cuairt ar dtúir," ar reirean, "a níste. Dúairt liom féin go dtabairfainn fúta ré ruo a d'imteóc' oim. Ní fearad cé 'cu do h-aicnígead mé nó náir aicnígead. Má aitin doinne mé níor leis ré air sup aitin ré mé.

"Níor fágad don píoc d'á neart gan feudaint. agus do bheicnígear a neart cóm cruinn agus d'féadad é bheicnígead. Táir na daoine go léir ar a meabair, ba dóic le duine, le dúil teact go h-éirinn agus reitib a glacad i n-oileán na h-Éirean agus cup fúta ann. Tá ré buailte irteac 'n-a n-aighe go bfuil an t-oileán ro cóm rairibh, agus an talam cóm torcamaíl rin ann, nác gá do na daoine sup leó é don obair a déanam ag raotruagad an tairm. Cím go foiléir go bfuil daoine éigin anro i n-Éirinn atá ag réirdeac fúta agus ag cup neite de'n tróir pan irteac 'n-a n-aighe. Ré cúir atá leir ní'l don mear i n-don cor acu ar a dtír féin, agus d'á luatact a beir ríad tagairt anall anro i n-aonféact irdeac ir fearr é, dar leó. Táir na mná agus an élaín cóm móir buile cun teact agus atáir na rí, nó níor mó. Tá oirdeac loingear ollam acu agus tabairfadh anoir píce míle fearr agus airm agus lón

doib. I r doic leó féin go mbeir deic míle fear acu, agus go dtósaíod na mná agus an clann ruar oirlead rlige agus tósaíod deic míle eile fear.

“Ní mearaím féin, tar éir na cainte go léir, go bfeadófaid ríad deic míle fear do cup le céile agus do tabairt anro anoir. Da maic an ruo a béad déanta acu dá dtugaidir oit míle fear leó i dteannta na mban agus na clainne.

“Cúadair ótuair go tír na h-Ioruaide. Tá an obair céadna ar ríúdal anran, agus an buile céadna ar na daoine go léir cun imteacht ar a dtír féin agus teacht go h-Éirinn. Ní h-aon iongnad an dtíneair a beir oirta ran cun imtighce ar a dtír féin. Ní'l ra baile acu ac beata cruaíod, agus tuillid ríad go cruair i. Talam ruar ríain neamhtoriamail atá acu. Tá obair cruaíod acu le déanam coitcianta, as carad leir an utalam a raotruad, agus anran, tar éir na rgláduigeadta go léir, ní bion puinn de bair a raotair acu. Ní h-aon iongnad dtíneair a beir oirta cun na tíre o'fásáilt agus teacht cun cómnuihte i dtír a déanfaid, dar leó, iad do coitruad díomaoín. Tá daoine éigin ó Éirinn as réirlead rúta ran, leir, agus as cup na rmdointe rin irteac 'n-a n-aighe. Mura mbéad go bfuil ní tiocfaid na rmdointe cúca.”

“An mó míle fear i r doic leat, a Duinn, a o' feadófaid ríis na h-Ioruaide do cup le céile agus do tabairt leir, má tasan ré?” arsa Brian.

“Déarfainn, a Árpíis,” arsa Caoilte, “go gcuirfid ré le céile trí nó ceatair de míltid fear. Tá beirt mac aige, rir ana cróda. Fé'n mbeirt rin irlead beir an trluag. Beir, i r dóca, trí nó ceatair de míltid ban agus leand acu i dteannta na bfeair. I r mó an dtíneair atá ar mnáid na h-Ioruaide cun teacht 'ná mar atá ar mnáid tíre Lochlan. Tá ré 'n-a n-aighe ná beir acu le déanam nuair a tiocfaid

riao go n-Éirinn, ac bualaó irteac agus ruidé ríor. Tá duine éigin, nó daoine éigin, 'gá gcur amú', 'gá gcur ar a n-aimleap, ag cur an duib 'n-a géal ar na daoine bocta."

"Comáin leat, a Duinn," arsa Brian.

"Cuadap ótuair go n-Ínriú Opc, a Árpóig," arsa Caoilte. "Cuirear mé féin i rioct file, agus tógar cláirpeac liom agus tánaas go nígteiglac an Iarla Siguró, Iarla na n-Ínri rin Opc. Bí cuirdeacta le beir ann. Bí cuiread tabairta ag Siguró do'n Iarla Gilla, fear atá pórtá agá búrúir. Táinig an t-Iarla Gilla, fear búrúir Siguró. Táinig a lán eile uairle ann. Bí glaothac ar ceól agus tugar dóib an ceól. Cé buairpead cúsainn irteac ac Siuric, níg loclanac áta Clia. Do cuiread fáilte roimhir féin agus roime n-a cuilact. Bí fear ann a táinig dothuair ó Inir Tuile. Bí cúntar aige 'a tabairt ar cad fé n-deara dó féin agus do raint eile de muinntir an oileáin rin imteact ó'n mbaile. Deineadar coir trom. O'eirig iorí iao agus duin'uapal fóganta a bí ann, agus meapadar an duin'uapal do cur cun báir. Do teip ortá ar fead ábfa, mar bí clann mac nó éróda aige agus do corain an clann mac é. Fé deire do fuapadar lom ar teiglac an duin'uapail do lorgad, agus do loirgeadar 'n-a mbeactais é féin agus a bean agus a clann irtis 'n-a rtis féin. Nial ab ainim do'n duin'uapal. U'eigean do'n muinntir a deir an lorgad imteact ar an oileán. Tánaadar, nó táinig cuir acu, go teiglac Siguró i n-Inir Opc. Sunar, nó Concudar, ab ainim do'n fear a bí ag innrint an rgeil. An fáir a bí an rgeil ar riúbal táinig fear cun an doirir, Iarmuic, ac níor tairbeáin fé é féin. Cairí ab ainim do'n fear ran, agus fear ana éróda iread é. Cliaimain iread é do'n duin'uapal a loirgead, agus ba dóbair go loirgí é féin mar bí fé ra tis an oíthce do deinead an lorgad. Bí fé ar an oclab amuic de doirir nígteiglais Siguró an

uair rin, agus bí ré ag éirtead leir an rgeál. Duine de'n mhuintir a d'ein an lorgaó ab ead an fear a bí ag innriú an rgeál. Bí an dá lárta ag an mbóro agus ní loclanaó áta Cliat eataréa, agus iad ag éirtead leir an rgeál. Bíor féin ag éirtead leir an rgeál agus mo cláirpead fé m' uillinn agam. Do labhair Siúic.

“ ‘Conur a d'fúiling Scharáóinn an teine, a Sunair?’ ar reirean.

“ ‘Mair go leór ar tóúir, a níg,’ arfa Sunair, ‘ac nuair a rug an tear i gceart air do liúig ré agus do shíl ré mar a d'éanfaó reana bean.’

“ Air éigin a bí an méir rin cainte ar a béal nuair a léim Cairí an dorur irtead agus ruar cun na h-áite 'n-a raió Sunair 'n-a fúide i n-aice an búir ar aghaó an níg agus an dá lárta amac. Sar a' raió fíor ag doinne cao a bí ar riúbal aige do tairing Cairí a cláirdeam agus le don rguab-buille amáin do bain ré an ceann de'n rgeálaíde. Cuir ré a leitéir rin d'fúinneam leir an mbuille gur léim an ceann irtead ar an mbóro, ar aghaó Siúic agus an dá lárta amac, agus go raió an bóro lán d'fúil, móir-timpal an éinn, rai a raió uain ag doinne ar a tuirgint cao a bí tuitite amac. Níor d'ein Cairí ac feucaint 'n-a timpal agus anran imtead amac. Níor lean doinne é. Ar ball, nuair a bí caoi agam air, do éromar ar duine a bí am' aice do ceirtuagá. Do labhair i gcaint na h-íoruaíde.

“ ‘Cé h-é an níg rin, Siúic?’ arfa mire.

“ ‘Ó éirinn andear é rin,’ arfa'n duine liom. ‘Iré ní loclanaó áta Cliat é.’

“ ‘Agus cao a tug anro é?’ arfa mire.

“ ‘Do réir mar a tuigim,’ ar reirean, ‘ir amlaí a táinig ré 'gá laraí ar an dá lárta, ar Sísur agus ar Síllí, a neart do cur le céile agus dul leir go h-éirinn ag cabruagá leir ra éogaó ro atá le d'éanam i gcoinnib úriam.’

“ ‘Asgur cé h-é Urian?’ arsa mire go neam-tuairimead.

“ ‘Ac!’ ar reirean, ‘an amlaib nác eól duit cé h-é Urian!’

“ ‘Asgur cé h-é féin aró?’ arsa mire.

“ ‘Árrois éirean,’ ar reirean. ‘Méarar,’ ar reirean, ‘ná raib doinne beó san aithe aise ar Urian.’

“ ‘Ir dóca,’ arsa mire, ‘sur oíoc nís é, tsear go bfuil an coşad mór ro d’a beartuşad ’n-a coinnib.’

“ ‘Ní oíoc nís,’ ar reirean. ‘Siné iongnad an rşéil ar raó. Níl nís eile beó ra domán atá cóm maít leir. Nuair a déintear feall air maíteán ré an feall an céad uair, asgur má deinean an duine rin feall air an tarina h-uair maítean ré an feall an tarina h-uair. Anran, má deinean an duine céadna feall air an trímáð h-uair tuşan ré an cuirpteac ruar do’n ois. Sin nís róşanta asat!’ ar reirean.

“ ‘Asgur cad ’n-a taob an coşad má ’reat?’ arsa mire:

“ ‘Ní feadair an traosad,’ ar reirean, ‘murad amlaib atá daoine éigin as déanam an fill an trímáð h-uair air. Ní béoir as déanam an fill an trímáð h-uair air,’ ar reirean, ‘d’a mb’ áil leir iad do érocað an céad uair, nó, an euir ba lúga dé, an tarina h-uair.’

“ ‘An bfuil Síguró as dul le Sitríc?’ arsa mire:

“ ‘Deir şac doinne go bfuil,’ ar reirean, ‘asgur Şilli, asgur Orpac. Deir şac doinne,’ ar reirean, ‘nác féoir do Urian asgur do Şaedlaib rearam i n-asaid na rloiscté atá as éruinnuşad ar an uile airó ’n-a şcoinnib. Go şcurfar clanna Şaedal go léir cun báir, asgur anran go mbeir éire şan éior as an muintir a raşairó ann anoir as déanam an coşair.’”

“ ‘An mór an neart ir dóic leat a d’féadairó Síguró asgur Şilli do tabairt leó?’ arsa Urian:

“ ‘Tá mórán loingear acu, a Árrois,’ arsa Caoilte

“Agor t   m  r  n loingear a  O pac. T   t  it  e a  an uile f  gar lu t   ad         a ur f  b  la ar t    t a  t  iall ar   ig  r nua   a b  n r   a    ul ar   ua  r t  r f  ar  e. B  n   e    e a u ar     r m  it   ’n f    il a  ’ f    il      f    .   r       r t       a t      r   ’n m   r n  r r     a  ’ f       r r   a t      r l  r.”

“An b  il aon t       a u,” ar  a M  r    , “  ’n n   r r     a b   r ’n-a            n-       ?”

“T   t       a u, a r    ,” ar  a C      e, “n     n-    e a       r r   r r     na h-      n, a  n  l aon          a u    b  il aon b      n      b     r r   r an t     . T   an m   r r  n      a ’n-a l    e ar a n-     e            n, a ur   r           a        r ’n-a l    e ar a n-     e  .”

“N   m  r an        r n  r a    n      e t  , a       n,” ar  a       n.

“F       le h-       , a         ,” ar  a C      e, “  r b      r r      ar  m nua   a       a  t    t         . A  b   an     t r   m  it     . T    r a  e   ’n           , a ur b   a      f   n a          b     a       n.  ’          r r  n n         liom    n-        ’ r   m      m  a n   b     aon     t     . N   r   m     a        r   r     m  , a ur n   r      r   r     n r     r            n.”

“T          l  r r          e m  r a   , a       n,” ar  a       n. “N  l aon t      le n-a b  il  ’    r t      a a            n, a ur     r t                 . N   b     r                t   n-aon    r m   a m      a b  il  ’    r t      a         n a   . T        r a    n f   r       n m   a m      t  !”

Um an      a ’n-a r         e an      r t      a      a  C     e         r an f    l t     an r              r     m         , r     l      n, a  t    t    C    n C   a a ur        t le n-a     r a ur na t          n m    a a u ’   t      r l   ,    n na       n r    l    r na loingear a b   le          ar l   n l        e.

CAIBIDÍOL XIX.

cluiche píclle, agus poll i scrann.

Nuair á bhí an t-eóluir ran go léir fágáilte ag Drian agus ag Muread, ó Caoilte, do labair Drian.

“Dúbrair dá uair nó trí, a Dúinn,” arsa Drian, “gur daoine anro i n-Éirinn atá ag péirdeadh fé muintir na n-útaí iaraíonta ro go léir agus ‘á n-ghriosaíocht i n-ár n-aghaid. B’féidir go bfuil obair de’n tróir ran ar riúbal. Má tá ní h-uata féin atá na daoine rin, anro i n-Éirinn, ag déanamh na h-oibre rin. Tá cómaíonta atá níor treise ‘ná cómaíonta daona, ag oibniú ag bun-ppéim na h-oibre go léir. Cómaíonta ipinn ipiaí atá ‘gá n-oibniú féin i n-ár gcoinnib, i gcoinnib an Éireoin atá ipiaí i n-ár gcoinnib: Tá na cómaíonta ipinn ag rppioad agus ag griosaíocht na n-útaí daona atá anro i n-Éirinn agáinn; éin na rmaointe úo do éir ipiaí i n-áine ár namad, agus tá cómaíonta ipinn, ar an gcuma gceada, ag rppioad agus ag griosaíocht ár namad, in na tíoraib rin go léir a riúbluigir, éin na rmaointe rin do glacad agus beairt a déanamh d’á péir. Tá cómaíont ip treise ‘ná cómaíont daona i n-ár gcoinnib; ní foláir dúinne, d’á bpiú rin, cómaíont ip treise ‘ná cómaíont daona do beir ag cabniú linn fa glic reo atá ag tead opáinn. Da maí liom beir ag caint le m’ anamára.”

Do tugad éirge Maolruatain. Déineadar an caint: Anran dúbrair Drian le Maolruatain teadairiad do éir mór-timpal ag triall ar éir na n-Éirean, ‘gá óirúagad gair na n-eapboí agus gair na ragaí agus gair na bpoib do beir ag dul ruar éin Dé coitianta, ar ran amad, ‘gá iaraí ar úia, tré impíde na Maítoine Muiré

laetanta cáiteamh ag caint agus ag cómluadair leir: táinig pé mar a raib an ártóirígan, a úrifiúr.

“Seo, a Gormflait,” ar seiréan, “do cáillear an cnaipe óir a bí ra bpat ro agam. Feuc a’ b’páorá cnaipe do cur ann dom.”

“Conur a cáilir an cnaipe?” ar rípe.

“Nuair a bíomair ag teacht leir na trí crannaiú,” ar seiréan, “bí muintir Uib Fáilge pé crann acu agus muintir Uib Faoláin pé crann eile agus muintir Múirgeadais pé’n tóirímad crann. Bíomair ag teacht tré Sliab an Bogaig. Níor b’féoirí dor na trí buiríúib gluaireacht i n-donfeacht. Níor b’foláir dóib gluaireacht i n-oidaig ‘céile. O’ eiríge eatarra feuchaint cé’cu buiréan a b’éo ar turac. Bí fearg ag teacht oirca. Ní géillfead don buiréan acu do buiréan eile. Síleat go mbéad pé ‘n-a b’uiríúin éoréainn eatarra. Níor deinear péin ac túirliocan de m’ éapal agus ‘dul agus mo guala cur pé’n gcrann. Bí ag muintir Uib Faoláin. Nuair a éonac an dá buiríúin eile an méio rin éapaingeadair riar agus bí an tritíúin agáinn. Nuair a táinig meágcaint an érainn ar mo gualainn do rgeinn an cnaipe ar an mbpat agus do cáillear é.”

Bí Gormflait ag éirteacht leir agus ag feuchaint air n fáid a bí pé ag caint. Nuair a r’éad pé níor éoin rí ac an bpat do cáiteamh ra teine. Do lár an bpat agus do loirgead ‘n-a luaitíúg é or cómair na beirte agus iad ag feuchaint air. Bpat ana éad ab éad é. Níor b’fada noimír rin ó tús b’rian do ríúg laigean é. Bí iongnad agus alltaacht ar ríúg laigean nuair a éonac pé cad a bí éánta ag Gormflait. Ní féoirí pé an domán cad a bí ag eiríge ói. Níor fás rí ab’ad gan éolur é. Do fearaim rí ar a agair amac agus a gnúir áluinn ar laraó le buile feirge, agus a dá rúil, agus ba b’péas an dá rúil iad, ag taitneamh le rólur éigin náir b’ fóganta. Do éoluis na fáirai anuar

orpá ašur do d'oiréig a h-ašaid, fé mar a tíocfaó ršamal ar an nšreín, ašur d'ubairt rí, tré n-a fíacalaib, i sšosar náe móir:—

“A ráó sup ruš fé am' beačaiš orim mo d'irčair a beir n-a beirčigead iompair aš Urian!”

Nuair a d'ubairt rí an focail ran d'iompuiš rí uair ašur do sšluair rí aš rártail ríor ašur ruar an reómia. Do leat a d'á fúil air-rean, ašur ní feidir fé cao ba maic do a ráó. D'iompuiš rí airí air rai a raib uain aige ar puinn mačtinaim a d'eanaim.

“Ní ró fáda,” ar ríre, “šo mbeir fé 'n-a beirčigead iompair aš Murčad, leir! Anran iread a bainfeair obair ar an mbeirčigead. Anran iread a curfai an t-uallac air, ašur má cuirean fé rtailc ruar ní beir ac an bata tabairt do!”

“Tá an éagóir ašat, a bean!” ar rírean. “Ná tabair a tuille de'n éaint rin d'óim-ra mar ní sšlacfai uair í. Níor deinear don ruo ac an ruo ba ceart do Čríorčairde a d'eanaim cun daoine šan eiall do coimead ó n-a céile mairbušad. ‘A'm beirčigead iompair aš Urian’! Ir ró maic an bail ort náe fear' tu! Dá mb' ead ní d'earpá an éaint rin. Dá n-abairčá ní d'earpá an tarna h-uair í!”

Do rtad rí airí air a ašaid amac ašur do caoluiš na fúile i tšreó sup beaš ná šo raibair dúnta.

“Ní d'earpaimn,” ar ríre. “Níor šad dom é. Ní šad dom an éaint do ráó anoir. D'earpáid daoine náe mé i: D'earpáid muintir Uib fíoláin í, aš maoidéam ar an sšuma 'n-a d'fuaradair turač ar an d'á muintir eile. D'earpáid an d'á muintir eile i aš šearán ar an éagóir a deinead orpá. Rašaid an éaint ó béal šo béal ar fuio na h-éirean: Rašaid an éaint ó fliocht šo fliocht an fáio a beir fliocht šačdal beó; ‘Ueim ríš Laišean beirčigead iompair de féin do Urian.’ Conur a cuirfai-re fíacalaib ar na daoine šan an

focal do fáil an tarna h-uair! Mairfidh an focal, a nís, an fáil a mairfidh-re, an fáil a mairfidh doinne de o' fliocht i n-Éirinn. Cad 'dearfadh laigheas feartha nuair a caitear an na rúilí orda go bfuil an nís atá orda n-a beicigheas iompair as brian!"

An túrse 'n-a faib an méid rin ar a béal aici bí ri imitighe amac doirur a bí i n-iactar an treómpa asur an doirur dúnca 'n-a diais aici asur an eócair carra ra glar aici.

O'fás rí anrúo n-a fearam é asur a meabair bainte de nác móir. O'fan ré ar feara abfao san don cor a cur de. Fé deire buail ré amac. Cuir ré an dinnéar asur an tráctóna de san puinn cainte déanam le h-aoinne. Nuair a bí an dinnéar caite asur an cuideacta rgarithe buail ré irteac i reómpa n-a faib uairle as imit ríeille ann. Bí Murcáó asur Conáing, beic de macaib brian, as imit cluice, asur iao 'á imit go dian. Bí nís laigean 'n-a fearam or a scionn as feucaint ar an scluice. Tús ré fé nveara dá n-airtighéad Conáing feara áirighe go mbuafao ré an cluice. Tús ré cómarca éigin do Conáing. Do dein Conáing an t-airtighéad asur do buair fé an cluice.

Bí fíor as Murcáó gur tús nís laigean an cómarca uair.

"Ír feara an cómarle a tugair do Conáing anoir, a nís," arfa Murcáó leir, "'ná an cómarle tugair doir na loclanaig roim cat Gleanna Máma. Do buafao orda mar seall ar an gcómarle úo a tugair-re dóib."

"Tabarfao cómarle a beir níor feara 'ná an cómarle rin dóib lá eile," arfa nís laigean.

"Má 'reao," arfa Murcáó, "ná dein don dearmádo de éran a beir folam 'n-a láir a beir i n-aice na h-aice asat cun dul i bfolac ann, fé mar a cuafair ra éran i nGleanna Máma. Asur bíod an poll móir a dócin i otreo go bfeafair do cora tarang irteac. Murfa mbéao do cora

beiré tarmuic de'n poll a bí sa éirinn úr i nGleann Máma ní feicfinn tú ann i n-aon cor."

"O'iompuig níg Laigean agus do put ré an doir ar mac."

"Ó, a Múrcad," arsa Conaing, "tá caithéar orm náir leigear orm náir cuigear an cómarca! Tá fearis air. Beir an t-Árdrígh ar buile cúgairn mar geall air."

"Ná féadfaid ré é féin o'iompar!" arsa Múrcad.

"I r trias mar a éiríctair i n-aon cor ar an gcraon!" arsa Conaing.

"Dá mba ná beiré agus ac aon gáir a mair, a Conaing," arsa Múrcad, "d'éanfa an gáir rin dá bfeicead é nuair a tugar ar dá cor air agus tarraingear amac a' poll an éirinn é. Ní raib aon éirinn i n-aon cor agus gur b'é a bí agus go dtí go raib ré tarraingte amac agus. Tá ré riam as gabáil páirt na loclanae a san fíor. Gabad ré a bpairt of cómar an traogail agus ní d'éanfaid focal leir! Ac 'gá leigint air go bfuil ré dílis dúinn agus anraon as d'éanam an fíll éirinn!"

Ní feadadair níg Laigean an cuir eile de'n oirde. O'imeis ré roim lá agus tug ré agus roir abairle. Nuair a táinig an mairion do fuaire go raib ré imeisge: Do n-innead do brian an fuaire a cuir amac i tair an éirinn. Comair brian teactaire i nraig níg Laigean 'gá iair air carad agus go n'éanfaid leirígníom sa n-eapónóir a tugad do. Go raib tabairtair agus brian le bionnad air mar geall ar na éirinn a tabairt cuige.

Táinig an teactaire riar leir. Tug ré a teactairead do. Bí bata 'n-a láim as níg Laigean. Níor deir ré ac cúpla buille de'n bata tabairt sa éirinn do teactaire an Árdrígh, agus comair leir roir. Ar guallib fear a tugad abairle an teactaire. Nuair a éirí mair nígígeir Laig brian an cor a bí ar an teactaire o'iair ar brian leigint doir níg Laigean do leirígníom agus é tabairt tar n air 'n-a pírínad. Ní toirde brian cuige rin.

“Ír do níz laigean a tugadh an earonóir ar dtúir,” arsa brian. “Leigtear do imteacht plan abairte. Anran maigmió roir agus bainfimid páram dé as doir a tige féin.”

Cóm luath agus a fuair Sormflait go raib níz laigean imtichte i bfeirg agus go raib an earonóir tabairte aise do teachtair brian, bí fíor aici go raib ré n-a cógadh dearg eatarra. Sin a raib uairtí. Comáin rí teachtair go baile áta cliaí as triall ar Síctie agus ar Amhlaoib ’gá innrint doib ead a bí tuicite amad.

“Anoir an t-am agaid!” ar ríre. “Tugadh búir neart go léir cóm tapaid agus ír féidir é. Deir an gnó eile deanta agam-ra agus as lonán rap a mbeir búir neart cnuinnigte, tagaithe.”

caibidil XX.

ríz laigean.

Duine b’eas níz laigean nár cuir doinne puinn ruime i n-aon ruo a deapadh ré ná i n-aon níó a deapadh ré. Fear baot ab ead é. Mear ré féin ná raib duine ar bit doob’ fearra ciall agus tuirgint ’ná é, ac níor b’e rin mear daoine eile air. Bí ré ollam i gcómnuithe cún daoine eile do cómairliugadh. Do leigead daoine ortá go nglacfaíir an cómairle, ac ní glacaíir. Tugadh ré a aigne do gac doinne agus ní tugadh doinne a aigne doó-ran. Dá otugaidíir ní coimeádpadh ré pún. Bí ré ar taob na loclanaí i gcat Steanna máma agus bí ré amuic air gur mar geall ar cómairle éigin a tug ré doib a cuair an lá

n-a gcoinnib. Tar éir an cata bí Murcáó agus Dúlainn
Ós as gabáil timpal as feúcaint i nuaig na bfeap ngunta.
Conacadar crann agus poll tpeóite ann agus a lár folam.
Bí dá coir duine amac ar an bpoll. Do rug Murcáó ar
an dá coir agus tapais ré an duine amac a' poll an
crainn. Cé beaó aige ac Maolmóiré! Dein Murcáó
agus Dúlainn gáirí a nódóin nuair a conacadar cé bí acu.
Do veinead níg ar Laigheib 'n-a diaig ran de tré cómairle
Sormflait agus Síric.

Níor tug Sormflait ná Síric ná Amhlaoib fíor ná eolur
dó ar an uirge-fé-talam a bí ar riúbal acu i gcoinnib
Urian agus Múrcáó. Ní féadfaidís é. Do rsoilfead air
nó do leigfead ré amac é. Do leigeadar dó go dtí go
raib gac don nío ollam acu i gcóir an cógair. Tairtuig
uata anran é féin agus plóigte Laigean a beir ar a taob
féin, i gcoinnib Urian, ra cógair. Cuige rin iread cuir
Sormflait an fearg air nuair a cuair ré go Ceann Cora
leir na crannaib. Dein ri an gnó go feilimionta.
Táinig ré go Ceann Cora an uair rin agus gan idir é agus
Urian ac an caradar ba tpeire agus ba díre. D'fás ré
Ceann Cora agus gan 'n-a éiríde do Urian ac fuat agus
fíoc agus fearg, agus a éiríde d'a lorgaó as an bfoal
úo a cuir Sormflait irteac 'n-a cluair, é beir 'n-a
“beirigeac iompair as Urian!” Bí ré lán ceapaithe ar
dúl, gan rtaó gan níghear, as triall ar Síric agus ar a
d'innrint dó cad é an taircuirne a tugaó dó i gCeann
Cora, agus ar a iaraib air cabruaó leir cun an taircuirne
do díogalt ar Urian agus ar Múrcáó agus oiré go léir.

Nuair a bí ran mar rin bí a h-airóm féin curta cun cinn
go h-áluinn as Sormflait. Bí níg Laigean gabta irteac go
daingean aici ar a taob féin, ra cógair a bí as teact, agus
ní raib don fíoc d'a fíor as níg Laigean ná gur b'é a gnó
féin a bí aige d'a déanam; ná gur b'é a fuat féin agus a

níorṡaír féin a bí aige d'á fáraim i gcoinnib Ṗriain. B'i gno Ṣormṡlaít aige d'á déanam cun a toile go h-iomlán aṡur ní raib don baogal go leisṡeaṡ ré amac don rún, mar níor tuṡaṡ dó don rún.

Saí a raib uain aṡ Maolmóṡda aí beít ra baile ó Ceann Cora bí teaṡtaíre Ṣormṡlaít i mBaile Áta Cliaṡ 'ṡá innrint do Síṡmí cao a bí déanta. Cóim luat aṡur do ṡroir Maolmóṡda an baile riúo irteaṡ go Baile Áta Cliaṡ é 'ṡá innrint do Síṡmí cao d' imṡiṡ aír i gCeann Cora aṡur 'ṡá iaraib aír a páirt do ṡabáil i gcoinnib Ṗriain.

"Ṣeṡbaṡ, a ríṡ," aír Síṡmí, "do páirt i gcoinnib Ṗriain, aṡur ní míre amáin a ṡeṡbaib do páirt 'n-a coinnib. Ṣeṡbaib ríṡ loṡlan do páirt 'n-a coinnib. Aṡur ṡeṡbaib ríṡ na h-íoruaib do páirt 'n-a coinnib. Aṡur ṡeṡbaib ríṡte náṡiaṡ do páirt 'n-a coinnib. Comáinṡeaṡ teaṡtaíri láíṡteaṡ aṡ ṡriall oṡa 'ṡá iaraib oṡa teaṡ anro go cuan Baile Áta Cliaṡ cóim luat i n-Éirinn aṡur ir féioir é, cun do páirt-re ṡabáil, aṡur díolṡaír a déanam aí Ṗrian aṡur aí a élainn mar ṡeall aí a ṡṡuil d' oíṡ déanta acu aí élainnaib loṡlan le fáda bliantaib. Imṡiṡ-re aBaile, a ríṡ," aí reiréan, "aṡur cṡuinniṡ do neaṡ aṡur cuir éu féin i ṡṡeoṡ, aṡur bí anro le d' ṡlóṡṡṡib nuair a ṡioṡaib an neaṡ iaraṡaṡ."

D'imṡiṡ ríṡ laṡean aBaile aṡur díriṡ ré aí a ṡlóṡṡṡe do cṡuinniṡaṡ aṡur do ṡleuraṡ. D'inir ré do ṡaṡ aoinne cao é an ṡaṡcuirne a tuṡaṡ dó i gCeann Cora, conur mar a caiteaṡ Ṣleann Máma inṡ na rúilí aír féin aṡur aí laṡneaṡaib, aṡur conur mar aṡúbairṡ Muṡcaṡ, mac Ṗriain, leir féin aṡur leir na laṡneaṡaib ṡan don d'á cuir a déanam d'á n'óíṡaṡ.

Do éaṡ an éaint rin na laṡneaṡa, aṡur dúbṡaṡaí go mbéaṡ lá eile acu féin aṡur go n'óíṡaṡ Ṗrian aṡur Muṡcaṡ, aṡur Clann Cair go léir, a' Ṣleann Máma.

Úiódar as déanam na h-oibhe a bi gearra amac dóib as
 Sormflait, asur ní raib don ploc d'a fíor acu sur b' i rin
 obair a bi acu 'a déanam. Ba doimínn asur ba gearra
 asur ba úroó aigeanta an bean Sormflait, asur dob'
 ábalta an bean í. Ac bi cluice báir d'r beata aici d'a
 imirt le daoib a bi beagán ró doimínn oi, asur ró gearra
 oi, asur ró ábalta oi. Do tuiseadar an cluice a bi aici
 d'a imirt asur do rgaileadar léi. Bi bob aici d'a bualaó
 ar nís laigean asur ar na laigheadaib, asur ní raib don
 ploc d'a fíor aici so raib a doérom, asur breir, de bob d'a
 bualaó, i látair na h-uair ceathra, uiréi féin.

LEABHAR A TRÍ.

CAIBIDÍOL I.

COR 1 N-AĞAÍD AN CÁIM.

Raint laetanta tar éir níos laigean a ó' imteacht i bfeirg
ó Ceann Cora bí Urian agus Murchad agus Dúlainn Óg i
bpochair a ceile i gcómairle. Bí a lán neite acu 'a bpreit-
niugad. Bíodair ag áireamh na mílte fear a féadfaí
tabairt ar gac tréimh nuair a tiocfaid an glao. Tuigeadair
gur irthead i gcuan Baile Átha Cliath a tiocfaid an namhaid
iaraí. Bíodair ag bpreitniugad na mbóirte a bí ó Ceann
Cora go Baile Átha Cliath; agus ó Uib Máine go Baile
Átha Cliath; agus ó Cairéal go Baile Átha Cliath; agus ó
tír na nDéire go Baile Átha Cliath; agus ó Chiarraige go
Baile Átha Cliath; agus mar rin, ó gac aon áit 'n-a raib
cuid de neart ríog Urian go dtí an áit i n-aice Baile
Átha Cliath 'n-a scaithead a ríogte go léir teacht agus
cruinniugad i gcóinnib na ríog namhaid iaraí a bí ag teacht
go h-Éirinn ó'n uile páirt de'n domhan Lochlanac. Anran
iread do tuigead go h-Áluinn cairibte na h-oibre a bí ag
Urian 'a déanamh ar fead abrad poimhir rin, nuair a bí na
bóirte breaísta leatana aige 'a déanamh inr gac aon bail
agus nuair a bí na bpochair breaísta láirte aige 'a cur ar
na h-aibnib. Do tuigead, leir, an uair rin gur deinead
maítear móir nuair a rugad ríogte Urian go minic poimhir
rin, go Cill Maigneann i n-aice Baile Átha Cliath, an áit 'nar

gnáit le brian dul agus longphóirt a déanamh agus maint aimpíre cáiteamh, nuair a bíodh gnó aise le déanamh, aigheanar a focaruígháth iorí nígháth. nó a rmaáit féin do cúirí bfeidm. Bí aithe máit as Dál gCair ar na bóitírib ó Céann Cora go Cill Mhaigheann.

Nuair a bí cúirí máit aimpíre cáite ra cómaíle, agus caint agus bpeitniúgháth déanta ar a lán neite, táinig an t-am cun dul agus bia cáiteamh. Táinig teacáirpe 'gá ráth go raib an bia ollamh. D'eirígh an triúr agus tánaoíar go reómra an bíth. Suigháir cun an búiríth. Táinig Soruplaíat agus fuigh rí i n-aice an Áirígh. Bí rí go réim agus go roilbír agus go sealgáiríteac leó, agus go móir móir leir an Áirígh. Bí rí as déanamh grínn agus fuilc de'n cuma 'n-ar cúir nígh Láigean fearis ar Múiréad nuair a deir ré an bagairt ar Conáing ra éluice.

"Níor déinear don iongháth de m' óiricáir," ar ríre. "Fear íreac é, ír dóic líom, náir teir an tuacal riamh aighe ac go deimín agus go deapítha níor méarar go noéanrao Múiréad an puo a deir ré."

"Cao a deinear, a Áiríghán?" ar Múiréad.

"Nuair a tagan fearis ort, a rígh," ar ríre, "ní h-don dóicín tu. Ac ní gnáit leat fearis a teacit ort gan puinn cúire."

"Ír fíor dúit, a Áiríghán," ar reirean. "Ní raib don ceart agam a déanamh de'n ríghál ac neamhíth, mar ní raib ann ac neamhíth. Ír triuag ná táinig ré tar n-air nuair a táinig an teacáirpe ruar leir. Dá ttagaó d' adomócainn láitíreac go raib an éagcóir agam agus d'iarfainn air mo leatríghál do gááil."

Níor cúir brian ná dúlaim don focal íreac ra cómaíth ran. Níor máit leó tráct i n-don cóir ar an earonóir a tugáth do teacáirpe an Áirígh. Dar leó d'féadfaó nígh Láigean díultuagáth do éaraó agus gan an

teachtairfe do bualadh. Cuid ab ead é rin de'n tuatal nár
teip niam ar nís laigeán.

Ba gnát, i ndeire gac oinneir, roðluir éigin, nó
mípleán éigin, do tabairt irteac agus do cup ar an mbóro.
Bí gairpín na h-Árdrígha ar a glúin as Murcádh agus é
as cimilt a baire d'á dhrom, as feiteam leir na mípleán.
Lonán a bí as fuitálam. Do tógadh cun riúbail na miara
móra. Táinig Lonán irteac agus trí miara beaga aise agus
róro éigin bídh oirca, agus don mhar beag amáin agus d'á
uball uirici. Cuir ré an mhar ar a maib na h-ubla or
cómair na h-Árdrígha, agus na trí miara eile or cómair
an trír fear. D'feuc ré ar Murcádh. Cuir Murcádh a lámh
anonn láirteac agus tapainis ré cuise an méirín a cuireadh
or cómair dhriain agus an méirín a cuireadh or cómair
Dúlainn. Dein ré an méirín rin go tapaid, i dtreó ná maib
uain as doinne acu ar don píoc de'n bia cup 'n-a béal.
Anran do tóg ré blúir de'n bia agus cuir ré i mbéal an
gairpín é agus do rgaoil ré an gairpín uaid ar an dtalam.
Siúbluis an maidirín beagán ar an úrlár. Anran do tuit
ré. D'iompuis ré na ceirre cora anáirde. Do ciot na
cora ar feadh tamail bis agus bí an gairpín manb.

D'feuc Murcádh ar Shormflait.

"Deinir láirir ar ndócin dúinn é!" ar reiréan.

Tus ré fé ndeara a lámh aici 'á cup irteac 'n a brollac.
Do preab ré anonn agus do nús ré ar an lámh.

"Ná dein é rin, a Árdrígha!" ar reiréan. Ir amlaid
a bí rgha 'n-a brollac aici agus meap pí Lonán do fádh
leir an rgha.

Nuair a bí gheim as Murcádh ar a lámh d'feuc pí ar
Lonán, agus ba dhóic leat go fádhfa pí é le n-a rúilid.
An muinir a bí láirteac an dair rin agus do conaic a
h-ghair agus i as feuchaint ar Lonán, ní mirt a fádh ná go
bfeadadair a diadal coimheacta má conaic doinne niam é.

“Do díolair mé!” ar rípe le Lonán.

“Cad é an bpríḡ atá leir an obair seo?” arsa Brian agus d’fheic sé ó duine go duine d’á raiḡ láirḡeac.

“Tá, a Árpriḡ,” arsa Murcáḡ, “go bfuil oirḡeac nírḡe ra méirḡ bíd atá ar na trí mairaiḡ beaḡa ran agus mairbḡe trí naonbúir, ní áirḡim tríúr.”

D’fheic Brian ar Lonán.

“Cad eirḡe duit a leirḡeoir rin de ḡníom a d’éanair?” ar rípean.

“Níor d’eirḡe ré ac an ruḡ a dúbairḡ leir a d’éanair,” arsa Murcáḡ.

“Ní rḡairḡe ran i n-aon cor é!” arsa Brian:

“Orḡairḡe do beal agus inir an rípinne do’n Árpriḡ,” arsa Murcáḡ le ḡormflairḡ.

“Orḡairḡe-rḡe fḡin do beal,” arsa ḡormflairḡ, “agus inir an rḡeal go léir dḡ. Ir dḡic liom ḡur tu ir rḡairḡe eoluir air.”

“Cad é an ainim atá orḡ-rḡ?” arsa Murcáḡ le Lonán.

“Lonán mac beaḡac, a ríḡ,” arsa Lonán.

“Áirḡ, an rḡirḡairḡe do Donn tu?” arsa Brian.

“Ó! Ó! Ó!” arsa ḡormflairḡ.

“Irḡeḡ, a Árpriḡ,” arsa Lonán:

“Tar i dcurḡe an rḡeal, a Lonán,” arsa Murcáḡ, “agus inir do’n Árpriḡ é, tríḡe ríor.”

“D’éanairḡe rḡeal ḡairḡe dḡe duit, a Árpriḡ,” arsa Lonán.

“Tánas abairḡe anro go n-éirinn tar éirḡe rḡoileana agus colairḡe an domairḡe do ríúbairḡ, as eirḡinnirḡeḡe eoluir ar ḡeairḡairḡeḡe agus ar taomairḡe an duine, agus ar na leirḡeairḡeḡe ir rḡairḡe orḡe. Ní rḡairḡe abairḡe ra bairḡe nuair a eirḡe mo rḡirḡairḡe, Donn, níḡe am’ eómarḡe.

“‘Táḡar ar tí an t-Árpriḡ do eirḡe eirḡe bairḡe le nírḡ,’ ar rípean. ‘Tá airḡeairḡe mairḡe ‘á eabairḡe dḡ,’ ar rípean, ‘ac tá rḡairḡe orḡairḡe go léir le h-eaḡla go bairḡeḡe eirḡe ar an

ngníomh a d'éanamh i n-aimhdeoin ar n-aircádaí. 'D'féadfaí ra beairt a d'éanamh,' ar reirean, 'a cuirfeadh an t-Árprois ó baozal.'

" 'Cé atá ar a tí?' arsa mipe.

" 'Tá Sormflait,' ar reirean, 'asur a mac, níos loclanac áta Cliat.'

" 'Cad é an tairbhte a d'éanfaid a bád dóib?' arsa mipe.

" 'Ní ra tairbhte a d'éanfaid a bád dóib atá an ceirt,' ar reirean, 'ac ra tairbhte ir dóic leó a d'éanfaid a bád dóib. Tá Sormflait,' ar reirean, 'asur Siernic as obair, fé talamh asur or cionn talimh, cun geinte críche loclan asur críche na h-ioruaidhe do éruinnuigh asur do tabairt anro go h-Éirinn cun na n-geadal do dírguigh asur Éire veit acu féin, asur Siernic a veit i n' Árprois ar Éirinn. Tá bfaighidh brian bád le linn an éruinnuigh veit véanta do tuitfeadh, nar leó, cómaect brian ar a céile. Véadh níos geinte Éirean go léir as marbuidh a céile cun teact ar an Árproisgeact, asur ba ró fuirirte do cómaect loclanac bualaí irteact asur an Árproisgeact do rgiobadh uata go léir. Cuise rin,' ar reirean, 'tá Sormflait as fairte feuchaint an bfaighidh pí caoi ar ním a tabairt do brian, asur táimíde-ne as fairte uirte cun san an caoi a tabairt oi. Tugamair niamh, ingean tairis mór uí Cealla, go Ceann Cora, cun na fairte d'éanamh, ac tá Sormflait ró glúic do niamh. 'D'ásgmair rin ní réirdeigean fairteact de'n tróir ran le meón ná le h-aighe niamh. Tugamair fé ndeara go raib a pláinte as imteact uairte ra n-obair. Tá an aighe ró uairte as niamh. Do marbuidh fairteact de'n tróir ran i. Díreac nuair a bíomair i gcár ná raib fíor asainn cad ba maí d'úinn a d'éanamh focairuigh brian ar d'ul ar a cuairt níos. An fáid a veit fé ar an gcuard asur Sormflait i gCeann Cora ní'l baozal air. Ac nuair a veit an cuairt tabairt ní féadar an traozal cad a d'éanfaimid.'

Murta mbéad rian ní buailfeá an bob oim-ra mar a buailir. Iy ábalta an buacail tu," ar rípe. "Éainis aithrar am' aigne cúpla uair go mb' féidir go riabair am' meallad, ac cuirir m' aigne cun ruaimhir gac uair acu le o' simplirdeact. Ó, iy pleamain an bioránac tu! Iy truaig náe as triall oim réin a éainir ar oúir! Ac nuair a éainir cúgam ó'n mbeirt rin cat féadpáinn a riad! Cat é an díobáil dom ac ámlaoib."

"Cé h-é ámlaoib?" arfa Buian.

Ciom gac doinne a ceann.

"Náe é rin an t-ógánac úo a tásad anro anior ó inir Catais i n-donfeact le mac éairis móir. uí Cealla?" arfa Buian.

Níor labair doinne, ac do iar gnúir mupéad.

"Ná neórfair doinne dom cé h-é an t-ógánac úo?" arfa Buian.

"Ní'l ac doinne amáin anro a o'féadrad an ceirt rin do fneasairt uirt, a áair," arfa Mupéad, asur do labair ré go h-ana ireal.

O'eirig Buian ó'n mbóro asur o' imtis ré amac san feucaint ar fómflait.

"Coimeáotar 'n-a prirúnac i," arfa Mupéad le Dúlainn, asur o'imtis ré amac i noiaig an ároig.

"Tá cárbat na h-ároigina réin ollam amuic cun bóair," arfa Lonán. "Biomair cun imteaact ar cor-anáirde go baile áta Cliaé," ar reirean, "cóm luac asur bead an gníom deanta," asur cuir ré gáire ar.

"Imtis amac asur inir an méio rin do mupéad," arfa Dúlainn. "Tabairad-ra aige di reo."

O'imtis Lonán amac. Bui Buian asur Mupéad amuic asur iad as riúbal ríor asur ruar asur Buian as caint. O' airig ré an t-don focal amáin ó Buian.

"Ní mac o' ámlaoib é. Tuigim an ríeal go léir anoir."

Conaic ré Lonán aς teac̃t 'n-a t̃treõ.

“A Lonán, a mic ó,” ar̃ reirean, “tá comaoine mór cur̃ta aςat oim̃! Cuir̃ir t'anam féin i s̃contabair̃t ar mo f̃on.”

“Iṛ ruar̃ac̃ le r̃aṁ m'anam-ra reac̃ar t'anam-ra anoir, a árt̃or̃is̃,” ar̃ra Lonán. “Ac̃ a leic̃eiõ reo, a r̃is̃,” ar̃ reirean le Mur̃c̃aṁ. “Tá cárbat na h-árt̃or̃is̃na ollam̃ c̃un b̃ó̃c̃air̃. B̃i rocair̃ aici ar̃ b̃ul l̃aict̃reac̃ go h-á̃t Cliãt aςur ar mire b̃reic̃ léi. Do c̃rõc̃f̃aí mé c̃óm̃ luac̃ aςur b̃éinn t̃ior̃ t̃a mb̃eac̃ an r̃s̃eal aici mar̃ a m̃ear̃ r̃i a b̃eac̃ ré. Siné tuar̃ar̃oal a s̃ẽob̃ainn uac̃a,” aςur cuir̃ ré s̃aṛ̃pe ar̃.

“Tá ran go maic̃! Tá ran go h-ana maic̃!” ar̃ra B̃rian. “M̃i'l aon r̃ioc̃ t̃'a f̃ior̃ aς doinne caṁ t̃a t̃uic̃it̃e amac̃. Cuir̃ ir̃teac̃ ra cárbat i, a M̃ur̃c̃aṁ, aςur cuir̃ buir̃dean fear̃ léi r̃ior̃ go baile á̃c̃a Cliãt, aςur f̃áς̃car̃ t̃ior̃ i.”

D'im̃t̃is̃ B̃rian ir̃teac̃ 'n-a f̃ẽom̃ra féin, aςur t̃'im̃t̃is̃ Mur̃c̃aṁ aςur Lonán c̃un an ruõa a t̃' ó̃r̃uic̃is̃ ré do t̃éanam̃. T̃anam̃ar̃ ir̃teac̃ mar̃ a r̃aib̃ t̃ú̃l̃ainn aςur s̃orm̃flãit̃, aςur an s̃aib̃r̃in mar̃b̃.

“T̃uic̃im̃ go b̃reuil̃ir̃ aς t̃ul go h-á̃t Cliãt, a árt̃or̃is̃an,” ar̃ra Mur̃c̃aṁ. “Tá do cárbat féin ollam̃ t̃uic̃.”

D'éir̃is̃ r̃i, san lab̃air̃t, aςur buail̃ r̃i amac̃ i n-aoñf̃eac̃t leir̃. T̃áiñis̃ Lonán i n-aoñf̃eac̃t leir̃ an m̃beir̃t. T̃us̃ ré coςar̃ do M̃ur̃c̃aṁ. T̃anam̃ar̃ mar̃ a r̃aib̃ an cárbat, s̃ab̃ta, ollam̃ c̃un b̃ó̃c̃air̃.

“Tá an árt̃or̃is̃an aς t̃ul go h-á̃t Cliãt, a s̃iolla,” ar̃ra Mur̃c̃aṁ leir̃ an ñsiolla. “Tab̃air̃ aṛ̃pe maic̃ t̃or̃ na cap̃ail̃ib̃.”

D'f̃euc̃ Mur̃c̃aṁ ir̃teac̃ ra cárbat. Conaic ré boṛca beaς uear̃ ir̃t̃is̃ ann. T̃óς̃ ré amac̃ an boṛca.

D'fheú Sormélaic aip. D'fheú reiréan uiréi. Níor
labair doinne acu.

Do gluaip an cárbat.

CAIBIDÍOL II

breall ar an bpreall.

Nuair a bí an cárbat ag gluaireacht bí beirt ban uasal
ra cárbat i n-donfeacht le Sormélaic, beirt d'a mnáib
coiméadéta, beirt a táinig léi go Ceann Cora nuair a pór
briann i. Bí Dúlainn agus dírim marcad aige cun dul,
mar gáirde, i n-donfeacht leir an gcárbat. Le Sormélaic
féin ab ead cúigeap dor na marcadáib. Tánadar léi go
Ceann Cora nuair a bí sí ag teacht ann. Ní raib don ploc
d'a fíor ag doinne acu, ná ag doinne der na mnáib
coiméadéta, cad a bí tuitite amac. Coimead Sormélaic
an gnó go léir roir i féin agus Lonán. Bí rocair aici ar
iméacht láiréad nuair a béad an gníom déanta. Dá
mbéad briann agus muread agus Dúlainn com marb leir
an ngairéin béad sí féin agus Lonán, agus an méir d'a
muintir féin a bí i gCeann Cora, déir leat na ríge go
h-áit Cliaí rap a mbéad teiglac Cinn Cora tagaité ar an
rgeón, dar léi. Déir rocair, ó baogal, i n-áit Cliaí rap
a mbéad teiglac Cinn Cora ábalta ar don trašar gníom a
déanam, béad a leitéir rin de méaršán meapáide ar an
áit agus ar na daoine, dar léi. Anran d'féarfaí Lonán a
érocad agus ní béad fíor ag doinne beó cé dein an gníom.
Coimead sí féin agus Lonán an pún com maic ran ná raib
don ploc d'a fíor ag doinne ac acu féin go dtí sup rgeir

Lonán, ac amáin as Mupéad, agus as Caoilte. Dúicáir Lonán. An múintir a bí as gluairead i n-aonfead leir an gcárbat an uair rin, larmuic de Dúlainn, ní raib aon éoinne acu ná go mbéir as tead tar n-air aifir i n-aonfead leir an gcárbat gceadna, agus an Árpóigan iriis ann acu, i gceann beagán aimpire, nuair a béad a cuairt go n-áit Cliait tabartha aici.

Nuair a dúicéad roir ó Ceann Cora cuir Dúlainn beirt deir na marcadair, beirt de múintir Gormflait, uair, níba gáir 'ná mar a bí an cuir eile as gluairead, agus leirir acu do rig Loelanae áta Cliait, 'gá raib leir dúim marcad a tabairt leir agus tead 'n-a gcoinnib éun na h-Árpóigna do tógaint uata agus i tionnlagan an cuir eile de'n trliis. Anran do gluair Dúlainn go réir i deir do mbéad Síric tamal mar ar an rliis 'n-a gcoinnib.

An uair a rgar Mupéad leó do tós ré leir an borca agus cuairt ré go reómpa Dúian. O' orgar ré an borca i láir Dúian, agus tós ré puo amac ar agus cuir ré ar an mbóir é.

"Cao cuise gur tugad an cáilir rin aníor ó'n mainirir, a Mupéad?" arsa Dúian.

Dúinir Mupéad cúrrai na cáilire do ó turac go deir. Níor labair Dúian aon focal amac ar a béal an faio a bí Mupéad as innrint an rgeil do.

"Bí fíor agáinn," arsa Mupéad, as epioenugad an rgeil, 'gur anro bí an cáilir agus cé r' b'é an biteamnac. Dúinir Caoilte do Lonán an rgeal. Ní raib Lonán abar anro nuair a fuair ré amac gur ra borca ran a bí an cáilir. Bí rocair aici, nuair a béimr go léir rinte cóim marb leir an ngairín, an borca breic léi. Bí ré aici anoir ra cárbat. Conaic Lonán é agus tug ré an cogar dom. Tógar an borca or cómar a rúil. Níor deir rí ac feucaint orm. Níor labair rí focal. Labairfaió an coileán úo léi nuair

a raḡarð rí ríor aḡ tríall ari féin aḡur ar an scoileán eile.”

“Ír fearr,” arsa bhuán, “an éailir do cúir ríor ariúir go mainirtir íre Caḡais, mar a raib rí ceana. Í n-onóir do Seanán ireaḡ tuḡar do’n mainirtir í. Cuir ríor ann ariúir í, a ímreáḡ. Aḡur feuc. Ír ceart a d’innrinc do ímeaḡaḡ zup ruaraḡ í. Deir áḡar ari. Ní deirim ná go bfeucfaḡ ré roimir rari a nóeanaíar ré macfaímaíl eoḡraḡ ariúir, an fear boḡt! Ír dóic liom, leir, go tcaḡaíraíar Colla aipeaḡar níor fearr di féin aḡur do ḡaḡ don éailir eile d’a bfuil aige.”

Do cuipeaḡ ríor an éailir go tci an mainirtir. Ní mirtce a raḡ ná go raib áḡar ar Colla. Do h-innreáḡ an rḡeal do ímeaḡaḡ. Bí áḡar ari. Bí reirbḡean, leir, ari, cuige féin. Níor b’ fúirirte a breicniugáḡ, ámtaḡ, cé ’cu aḡ an áḡar nó aḡ an reirbḡean a bí an lám-uacḡair í n’ aigne.

Do h-orḡalaḡ an córḡa láidiri ra n-éirḡam aḡur do tóḡaḡ amaḡ ar an borca iarainn a bí folam. Do cuipeaḡ an éailir ḡaor irteaḡ ariúir ra borca beaḡ iarainn rin, mar a raib rí ceana, rari a tcaímis an t-óḡánaḡ loḡlanaḡ úḡ, an t-óḡánaḡ breaḡ taḡaímaíl úḡ, a bí cóm naomḡa, cóm féim, cóm ḡrianaḡ, cóm ḡealḡáirirteaḡ, cóm h-orḡailte ’n-a ímeón, zup dóic le duine ná raib ’n-a éiríde ar raḡ aḡ fírimne aḡur oílre. Dein ímeaḡaḡ ḡlar eile aḡur eoḡair eile do’n borca, aḡur ní baogal zup dein ré macfaímaíl do’n eoḡair rin.

Ní bfuair ari mac Duib amaḡ miam go raib ré ar feaḡ tamail í n-a leicéir de conḡaíairt. Ní bfuair na manaiḡ amaḡ, ó’n lá a cuipeaḡ an éailir ra borca ran ar tciúir go tci an lá a cuipeaḡ íaḡ féin ar an oileán, go raib an borca folam ar feaḡ tamail aḡur an éailir ḡaor imḡiḡḡe.

Táimis an leḡáir ceáḡna ariúir, tar éir ruim blianta. b’ í ceáḡ ceirt a cúir ré ar Colla, cóm luac aḡur d’féar

ré labairt a gan fíor leir, 'nā, "An bfuairt an cáilir?"

Do cairbeánad dó í. Bí ácar mór air. Do h-innreadh an rgeal go léir dó; conur a gúio Amhlaoibh an cáilir; conur a cuireadh Miam a g faire ar Shomhlait le h-eagla go dtabairfadh sí níu do Urian; conur ab éigean Miam a tógaint ar an obair rin mar go raib Shomhlait 'gá cur cun báir le neart foilbhir agus cuirdeactanair agus gealgháirí. Anran do h-innreadh dó conur a h-imireadh an cleir ar Shomhlait; conur a cuireadh Lonán cúici a g cabruíghad léi, mar d'ead, cun an gním a déanamh, agus conur mar a bí Urian ó baogal ar fad an fadó a bí an cabruíghad ran ar riúbal, agus cad é an veire a bí ar an gcabruíghad. Do gháireadh an legháir aipir agus aipir eile nuair a cuimnígeadh ré ar an gcuma na mbíodh an veirt, Shomhlait agus Lonán, a g déanamh a ngnóta cómh virstreio-eac, agus an virstreio go léir a g Lonán 'a tabairt do mhúicadh i gcaiteamh na h-aimpire.

"Ó!" a veireadh ré, "do tugadh a rrian féin ví ar áilleact an domáin! An bean boct!"

Do fíoir an veirt marcadh an cáilir. Tánadar go dorur nísteiglaigh an nígh. Do ruíghad an leitir irteac. Do léigh Sítric í. Bí Amhlaoibh ann. Bí an veirt a g faire agus a g feiteamh. Bíodar a g brait, i n-aghaidh gac neómaid, ar rgeal uatbáradh a d'aireactaint ó Ceann Cora. Nuair a táinig an leitir bí an veirt veimnígteac go raib an rgeal a bí uata ra leitir. Ní raib don níu iongantac ra leitir. Leitir ó Dúlaimn ab ead i 'gá innrint go raib an Árpóighan a g teact agus 'gá iaraidh ar an nígh, ar Sítric, dul 'n-a coinnibh cun i tionsnlacan go h-Át Cliait. Táinig an veirt amac mar a raib an dá marcadh. D'feuctadar oíra, agus d'feuctadar ar a céile.

“Cao é an rgeál ó Ceann Cora ašaib é, a feara?” arfa Siciúic.

“Mar ba gñáct, a ríš. Níor tugaímar don nuáct linn,” arfa Duine de’n beirt.

“Conur tá an t-Árdríš?” arfa Siciúic.

“So h-ana maít, a ríš,” arfa’n feara a labhair.

“Ašur an Ríšdámna, conur tá ré?” arfa Siciúic

“So h-áluinn, a ríš,” arfa’n feara.

“Ašur Dúlainn, conur tá ré?” arfa Siciúic.

“Tá ré so maít, a ríš,” arfa’n feara. “Ír ré n-a láim atá na ríir atá aš tionnrlacan na h-Árdríšna,” ar reiréan.

“Tá so maít,” arfa Siciúic. “Téiríš-re irteač so scuipar cóir oraid. Ní iarpair oraid dul cun bótarí aipír inpiu.”

“Sura maít aš úir Soillre!” arfa’n feara, ašur d’imtiš an beirt.

“Cao beirir leir an rgeál?” arfa Siciúic le h-Amílaib.

“Ní féirir liom tón ná ceann a d’fágaíl air!” arfa Amílaib.

D’imtiš Siciúic ašur cuir ré dírim marcač ar bótarí, ašur gluaíir ré cun riúbail. Níor féad ré san gluaireacht ana gáir. Conaic an dírim eile cúca é abfao rari ar mearadair a cíiróir é. D’úmluigdar d’a céile mar ba cóir. Tug Dúlainn an Árdríšgan ruar d’a mac, ašur d’iompuíš ré féin ašur a eualačt d’bail. Níor b’ fáda so raiú an eualačt eile ra cátarí. Focal amac ar a béal níor labhair Sormflait so ríi so raiú an rpiúir i bfočairí a céile irtiš ašur san doinne ann ac iad. Anran do labhair rí ašur níor maít leat beít aš éirteač léi.

“Sead!” ar ríre, “deineadair so deap é! Ní mírte gnó tabairc do beirt ašaib le déanam!”

“Cao a deineamair, a mátar?” arfa Siciúic.

“Inir an méirí reo dom,” ar ríre. “Cá bfuairí Lonán? nó an bfuil fíor ašat cé n-é?”

“Liaḡ cuirḡionac ipeaḡ é,” aḡpa Siḡmic. “Tá an t-eóluḡ a ḡoḡiḡ tuit aḡe. Do fíúbluiḡ ré cuḡḡe. Cao é rin tóinne cé h-é, ac, maḡi a túbairt leat, é crocaḡ cóm luat aḡur beaḡ an obair tóanta.”

Bí rí aḡ feuctaint ó tuine ḡo tuine acu an faḡo a bí ré aḡ caint.

“Ó,” aḡ rípe, “iḡ beacair do tuine foḡóneam le n-búḡ leicéirí de beirt amaḡán! Oḡicáir do Caoilte ipeaḡ é.” (Do léim an beirt ’n-a reapaḡ.) “Táinḡ ré anḡo cúḡaib-re ’ḡá leiḡint air ḡo faib fuat aḡe do ḡrian. Cuiréadair-re aḡ tḡuall oḡm-ra é, an ruo a bí uairó. Bí iontaoirib aḡam-ra aḡ maḡi ḡeall aḡ é beaḡt cúḡam uair-re. O’ oibḡḡmaḡi araon a’ láim a céile. Níor cuiréadair cor tóinn náḡ inḡi ré do Muḡcaḡ cóm luat aḡur cuiréadair tóinn é. Díreac nuair a bí an obair náḡ móḡi tóanta do ḡḡeíḡ ré. Cuir ré na tḡí maḡa níme oḡ cómaḡi an tḡíḡ. Táinḡ Muḡcaḡ cuḡḡe na tḡí maḡa rap a faib uain aḡ aoinne de’n beirt eile aḡ an mbia do blairéaḡ. Tḡḡ Muḡcaḡ blúipe de’n bia dom’ ḡairḡín. Tuit an ḡairḡín maḡb oḡ cómaḡi aḡi rúl ḡo léir. Anḡan t’oinḡ Lonán tóib cé r’ b’ é aḡur cao é an bob a bí buailte aḡe oḡm-ra. Ní féirḡiḡ liom ḡan uraim a beir aḡam tó. Corain ré ḡrian oḡm cóm h-áluinn aḡur do coranaḡ aoinne riam. Conur féaḡfainn-re aon beairt eile táinḡ cúḡam an faḡo a bí an iontaoirib aḡam a’ Lonán aḡur rínn aḡ oibḡuḡaḡ a’ láim a céile! Níor b’féirḡiḡ an ḡníom a tóanam ḡan rínn araon ’á tóanam. Níor baḡḡal do ḡrian an faḡo a bí lám Lonán ra ḡníom, níḡ náḡ ionḡnaḡ. Ní beaḡ a lám ra ḡníom muḡa mbéaḡ é beaḡt cúḡam uair-re. Ó, táio ríao ḡo léir aḡ cur a n-anam amaḡ aḡ ḡáirí umainn aḡur aḡ maḡaḡ fúinn! Aḡur ḡan amḡar tá a cúḡi acu.”

Comáin rí léi aḡ caint. Níor labairt aoinne de’n beirt eile ḡo ceann aḡpaḡ. Aḡ ball do labairt amḡaib.

“Ar túsair leat an cáilír?” ar reirean.

“Níor túsair!” ar ríre. “Bí sí agam sa cáirbat agus mé ag fágaínt na h-áite. Conac lonán, an ropaire! ag cogarnaigh le Murráth. Táinig Murráth cúgam anall agus tós ré leir an borca 'n-a raib an cáilír. Ó, deineabair an gnó go h-áluinn ar fad nuair a cuireadbair lonán cúgam! Dá mb'áil leir teacht ar don cuma eile cúgam ac uaid-re! Is garta a dein ré é. Go deimhin ní féidir liom gan uraim a beit agam dó.”

D'iompuigh dat dub ar gnúir ámlaoib nuair a fuair ré go raib an cáilír imtighite.

“Dá mb'áil liom-ra,” ar reirean, “a málairt de cúram a cur ar fear na gCor nuair a bí an caoi agam air!”

“Eirte, a ámlaoib,” arsa Sírnic. “Ní fiú bíodán a'r an gnó go léir. Tá ar máthair anro agáinn beó. Is iongantac an rgeal iad 'gá leigint uata cóm bog. Beir 'caoi airir agat ar focaruagad le fear na gCor uair éigin. Tá ar neart ollamh inr gac don ball. Ba móir go léir an cairbte dúinn neart gaedail a beit gan ceann, dá n-eirigead linn. Ac tá ré ana aorta. Is cuma nó beit gan ceann dóib an ceann a beit cóm h-aorta. Ná h-abraimír a tuille mar gheall ar lonán ná ar a gnó. Ní dóic liom go bfuil puinn o'a fíor ag doinne go raib an gnó ar riúbal. Tugaimír agair ar an obair atá rómáinn. Comáinimír teachtairí móir-timpal 'gá ráb le n-ár neart cquinnuagad, gan a tuille rígnir, sa cuan ro amuic; go bfuil gac don rud ollamh. Tá Maolmóirda ar dearg-buile, a máthair. Deinir an méir rin go maic. Tá néal cun cogair i loclanacair na h-Éirean, agus is ag triall ar rí gá laisean atáir ríad ag teacht. Uaithaimir fóir ar úrian agus ar élaínn cáir!”

CAIBIDIOIOL III:

AN TÁ LONÁN.

Cóim liat ašur bí an cošar tabarča aš lonán do mupcáð ašur an borca cóšča aš mupcáð ar an šcárbač, o'imtiš lonán irteač cun an treómra a bí aige ra riščeiglač ó táiniš ré ann 'n-a doctúir, ašur 'n-a rtiobaro ar šac cópušað bíð o'á mbéað le véanám ann. Ní feacaio doinne miam ó rin an lonán céadna ašteačt amac ar an reómra ran. Táiniš fear amac ar an reómra, ac níor b' é an lonán céadna é, var le n-doinne a conaic an lonán a cuair irteač, ašur anran, an lonán a táiniš amac. Bí folc oðar, aš tuitim riap ríor ar a řlinneánaib, ar an lonán a cuair irteač. Bí folc breas řionn-ruað, aš tuitim riap ríor ar a řlinneánaib, ar an lonán a táiniš amac. Bí fearós řava liat-šorm ar an lonán a cuair irteač. Bí fearós ruað ná raib ró řava, ar an lonán a táiniš amac. řirin beas ašur ceann móri air ab eað an lonán a cuair irteač. Níor b' fear ró móri an lonán a táiniš amac, ac bí an ceann tar éir dul i luigeað, ašur anran níor řeuc an fear cóim beas ašur o'řeuc ré řé'n šceann móri. Bí na řáibři imtišče ar an éaðan, ac bí an t-éaðan leatán šo maič ašur áro šo maič aš an lonán a táiniš amac, víreač mar a bí aš an lonán a cuair irteač. Bí an lonán a cuair irteač tri řicío, mura raib ré or a cionn. Ní raib an lonán a táiniš amac don lá or cionn řeačt mbliana řicío. Oá řreiceað amlaoid, nó řicric, nó řormřlaic, an lonán a táiniš amac tabarřaroir an leabar ná řeacaroar miam é. O'á řriš řin níor šáð do'n lonán a táiniš amac puinn eagla beic aige řoimir an šcaint a bí ar

riúbal roir an t-criúr, iriúg i ríúgíúgíúg Síúgíúg i n-áit
Cliait, nuair a bíodair 'gá máoirdeam agus 'gá deairbúgá
go ndéanfaíoir ro 'r rúto leir an lonán a buail an bob
oréa, cóim luat agus gíobóir gíeim air.

Iriú a bí go loirgíte ríóitá 'n-a gíóitíde agus 'n-a
n-aigíne, ag cuimíneam air an gíuma 'n-air buail ré an bob
ran oréa, víreac nuair a méaraíoir gíur b' iad féin a bí 'á
bualáir air-rean go h-áluinn. Bí Caoilte i gCeann Cora
an uair céadóna agus ir 'mó gáiríe máit a bí aige féin agus
ag lonán agus ag Múrcáir agus lonán ag reanacur do'n
beirt eile air an gíuma 'na mbíod ré féin agus gíomflait
ag togáir na luibíneacá agus ag áiríeam na gíomáit a bí
ionta.

"Tá an méirí reo agam le ríú, áitíac," arís lonán leir
an mbéirí. "Tíú an obair go léir ní míre do cúm ná
do céar ná do beiríúgí ná do túrúgí aon t-íoc níú. Í
féin a túrúgídeac gá aon ríú. Níor túgáir d'í aon bláiríe
t-íoc eóluir ná ríú aicí céana. Nuair a bí an bia agáinn
t'á ollamíúgáir cun an gíim a déanam, níor deiríac ac gá
aon ríú do ríocamíúgáir agus do cóiríúgáir víreac mar a
t'óiríúgí rí dom é déanam."

"Tá ríor agam-ra aon ríú amáin a deirí, a víreamíúgí,
agus níor óiríúgí rí d'í ac déanam," arís Múrcáir.

"Cao é an ríú é rín, a ríúg?" arís lonán agus iongíac
ag teac air.

"Níor óiríúgí rí d'í an b'agáiríe úo a déanam oim-ra,"
arís Múrcáir.

"Ó!" arís lonán. "Ír ríor d'í, a ríúg," agus
gáiríeíoir, mar do bainíac íaríac de gíe a' lonán.

"Tá aon níú amáin ra ríeal agus ní ró máit a táitíean
ré líom," arís Caoilte.

"Cao é an ríú é?" arís Múrcáir.

"Tá gíomflait i n-áit Cliait," arís reiríean, "agus tá ceo

a cor aici, agus ceath a cinn, agus ceath a béil. Is truaḡ nár coimeádaḡ anro í. Déanfaíḡ an bean ran díobáil dúinn. Tá sí ar deasḡ buile mar ḡeall ar an ḡcuma 'n-a bfuil rtaicin aifeir déanta dí or cómair an domáin. Ní cuirfeadḡ pé bliúne ionḡnaḡ orm d'a dtéirdeadḡ sí féin, do riúbal a cor dá mb' fíeoir é, roir cun cainte le nḡs loctan, agus ar ran ótuair cun cainte le nḡs na h-íoruaíḡe, agus móir-timpal cun ḡac nḡs agus cun ḡac tíne 'n-ar dóic léi ḡo bfaḡadḡ sí a deas nó a móir d' aon ruo i bfuirim nire ríóḡ le tabairt léi cun díoltair a déanamḡ ar áiríḡs éirean agus ḡainn ḡo léir. Daoine ná cuimneóḡ i n-aon cor ar teact meallfaíḡ sí léi iad agus tíocfaíḡ ríad. Is móir an truaḡ nár coimeádaḡ anro í!

"Tá an ceart aḡat ra méir rí a áoílte," arsa Mureadḡ. "Dúbairet féin leir an áiríḡs ḡur i coimeadḡ anro ba ceart. Ní déanfaíḡ. Ba las leir é. Ní'l ḡainn ac aon ḡnó amáin a déanamḡ de pé neart a tíocfaíḡ. D'a méir a tíocfaíḡ díob, má tḡgaimíḡ ḡleann máma an tairna h-uair díob, ruo a tabairfaimíḡ, íreadḡ is lḡḡa is baḡḡal iad do teact ḡo deḡ aifeir cḡḡainn. Táir ríad fada a nótin aḡ teact. Is mictir deire cun le n-a ḡcuaíḡaíḡ. Ní raib rir éirean ríam cóm ceapairte ar deire cun le cómaict loctan agus atáir ríad anoir. Ac ní h-aḡ caint is ceart dúinn a beir. Téanaíḡ. Tá caint aḡ an áiríḡs le déanamḡ liom-ra agus le beiret aḡaib-re."

Cuadar i láair an áiríḡs. Dí a lán eile der na ḡíollaíḡ tupaíḡ cunniḡḡte ríompa ann. Dí maíḡfuaíḡain ann agus leiríreaca aḡe 'a rḡrí' cóm tuiḡ agus d' fíeadaḡ pé an cleite cómaint. Fé mar a díob ḡac leirir rḡríobta aḡe cuirfeadḡ úrian a ainim tíor léi, agus do tḡḡtí do dúine der na ḡíollaíḡ tupaíḡ i agus cuirfeadḡ pé rin an talamḡ de.

Aḡ ríall a' na nḡḡtíḡ agus ar na tairíreacaíḡ a dí cuir

oer na leiciréadaibh agh dul. Síod bunúr ná cainte a bí ionta ran :—

“A nígh onóraitg,

“Tá an lá buailte linn. Ní fíor cad é an neómat a tíocfaidh ríeala cūgáinn ’gá innriint dūinn loingear nígh loélan aghur loingear nígh na h-íoruaíde aghur loingear sígúirí, nígh ínrí h-Oíe, a beic i gcuán áta Cliaí. Ní h-alaíó dūinn gan beic ollamh dūib. Cpuinnígh do neart, a nígh, aghur tabair aghaíó ar éill máigheann. Ní beicíó don uaignear oíe ar an rígh. Beicíó fíor éirean ’n-a míleibh agh bualaíó umat. Tá rocair agháinn go léir i n-ár n-aighe gan teacít abáile beo nó teacít abáile le buaíó. Abair le gac fear d’á bfuil aghat gur fearr go móir báir d’fághaíl i gcat ’nā luíge pé rmaíe loélanac anoir.

“Míre Driam.”

Bí cur oer na leiciréadaibh agh dul agh truaill ar earbozaibh aghur ar íagaircaibh aghur ar máinirtéadaibh. Seo bunúr na cainte a bí ionta ran :—

“A tígearna Earbois,

“Cuir do gúide ruar cūn Dé ar ár fon cómh dian cómh díealac aghur cúir gúide ruar cūn Dé míamh. Tá an lá cpuaidh buailte linn pé deire. Tá ár namháio agh cpuinníghaíó cūgáinn ár an uile áirí. Má beirean an namháio seo buaíó anoir oráinn tá deire linn ; tá deire le ríioíe gaeíóal i n-éirínn aghur tá deire leir an gceirdeamh a tūg páiríais cūgáinn tré gíáíeá Dé. Cuir féin do gúide ruar cūn Dé ’gá íaraidh ar día gan an buaíó tabairt do’n namháio. Íar ar na pobalaibh go léir a ngúide cúir ruar cūn Dé ar an íntínn gceáona. ‘Éirtean díā le gúide na n-daoine.’

“Driam.”

Cóm luat ašur fuair ʒac riš ašur ʒac taoireac a leitir do turhuigšar ar na fir do cruinnuigšar. Do tuis na daoine ʒo léir an focal úr, “ʒur fearr ʒo móir báir ó’ fáil i ʒcat ’ná luige ré rmacc loclanac anoir.” Tuis ʒac doinne ʒur ó’ fearr an fáirige do teacc irceac ar éirinn ašur ʒan don éiriorcáirde ó’ fanmáint beó ar an oileán ’ná rliócc ʒaebal do luige ré rmacc na loclanac an uair rin. Ó’á bpiš rin, na mná ašur na rean daoine a bí aš fanmáint ra baile níoir deineadar buairc ná ʒol ná ologón. Má bí an buairc orca, ašur ir dóca ʒo raib, níoir cairbeánadar puinn de.

Na mná a bí pórtá ašur ʒo raib cúram clainne orca ó’fanadar ra baile, ac má fanadar níoir airiš doinne orna ó doinne acu, ná ní feacair doinne deoir le n-a rúil. Ir dóca ʒur rleadar a noócin díob nuair ná raib doinne aš feucáint orca. Níoir fan na cailíní óga ra baile. Cuadar i n-aonfeacc le n-a noricáracáib cun bíó a ó’ ollamugšar dóib ar an rliš ašur cun éadaiš a níge dóib nuair ba ʒár é, ašur cun banalcpanair a déanam orca car éir an cáta dá mbéar ʒár acu leir. Bí mná na nʒaebal ʒo léir, óš ašur epíona, ana cuirgionac ra n-obair rin.

Cóm luat ašur fuair na h-eapbois ašur na rašairc ašur na h-abbana inr na mainirceacáib na leitirceaca, do cuircear an ʒuirde ar riúbal inr ʒac don ball láirceac. Bí na h-aipinní inr na h-eašlairib ʒac maivion ar an íntinn rin úrmain ašur na pobuil aš ʒuirde ar an íntinn ʒcéadna, ašur na manaiš aš ʒuirde inr na mainirceacáib, ní h-amáin ra lá ac i ʒcaiteam na h-oíóce leir. Cáituir an oíóce i lácar na h-alcórac ’ʒá iarair ar an Slánuigšeor, tre impíde na Maigšvine Muire ašur tre impíde páoraiš ašur úrišde ašur Colum Cille, ʒan an buar cáirairc dor na loclanaiš ra cat uatbárac a bí aš teacc. Ní mirce a ráó ná ʒur deineadar a nʒuirde ʒo úirceaccac, mar bí fir acu

go dian mait cao a bí le h-imteacht ortá féin agus ar na mainiurteadaibh dá mbeireadh na loclanaigh buadh. Bíodar go léir ollamh, san amhar, ar bár a d'fulang ar ion an Cneioimh, ac bí fíor acu, dá mbeireadh na loclanaigh buadh an cáta ran a bí as teacht an uair rin, go sguirfidís an Cneioeamh féin ar neamhíó i dteannta na ndaoine do cun cun báir. D'á bhíis rin do leanadar as suirde go cruaidh, do ló agus d' oíche, agus as déanamh tiorfadh go dian, an fáid a lean an contabairt.

Níor b' fada go bfeascatar as gluaiseacht na bóithe roir ótuaidh, ó gac don páirt de'n múmáin, mar a béadh rocfairtí móra fada, na fíir óróda, fíir bfeagta óga láithe, fíir go raibh focair 'n-a n-aighe acu san teacht tar n-air beo ó'n gcozadh dá mbéadh buadh as loclanaigh. As maectnamh ar an níd rin dóbh focairuighdar 'n-a n-aighe ná tiocfairtí tar n-air beo pé taobh a buadhadh. Socairuighdar 'n-a n-aighe d'á luigeadh eagla béadh acu roimhir an mbár suph b' eadh b'feairi a déanfairtí an tiorid agus suph b'eadh ba mhó an t-éirleac a déanfairtí ar na loclanaigh, agus, ar ran, suph b'eadh ba dóbhíis-de an buadh beir as gaeólaibh agus an cat do bhuirteadh ar na loclanaigh. Cuaidh an focairuighdar ran 'n-a luighe cómh daingean ran ar a n-aighe suph gnat eatartha, 'n-a gcomhpadh, agus san acu 'a déanamh de ac cúir gáire, an focal, "Pé duine tiocfairtí tar n-air ná ná tiocfairtí, ní tiocfadh-ra tar n-air."

"Siní an éaint! Ní cun teacht tar n-air atáimíó as dul ra cat ro!" a déarfaidh duine eile.

"Caitfeadh bár a d'fágail uair éigin. Ní tiocfairtí uair coirde a beir níor feairi ar gac don tragar cuma cun báir a d'fágail 'ná an uair a cífeadh na biteamhnaigh ar m' aghaid amac agus an t-arm am' láim!" adéarfaidh an trímádh duine.

"Agus d'á éagmuir rin," adéarfaidh an ceatpáimádh duine.

“ Iy bár ar fon an Chreidim é, agus an t-é a d’fuitling-
eócaid bár ar fon an Chreidim maíad a anam ruar láitreaó
go h-aoibnear na b’flaatar! Tá dtagainn tar n-aír agus
maireáctaint ríce bliain eile, b’féidir náir nó móir an
deimne a béad agus air rin. Déanfaid na loclanaig a
ngnó go h-ole nó ní tiocfaid don cor tóim-ra tar n-aír.”

Siné ragar cainte a bíod ar riúbal acu agus iad as
gluaiseáct na bóite roir ótuaid ’n-a roénaidib móra fada.
Bíod na rean daoine ar na cnucánaib as feúcaint orca as
gluaiseáct, agus do laraó a gcuid fola le dáraáct, agus,
“ Ó!” a deiridir, “ Nác truaig gan mé óg airir!”
Cíodir na rir agus na gata na breáta fada ’n-a lámhaib acu
agus reana glara, cruada, géara na n-gatana ran as
taiteam agus as rpréacairnaig ra gréin, agus na tuagana
ar ghuailib na bfeair, agus na brataca ar a gcrannhaib i
dcurac gac buidne, as luargad ra gaoit; agus gac
buidnean as gluaiseáct go breag, réir, rtuamda, cor le
coir, guala le gualainn, agus an buidnean as caraó fé mar
a caraó an bótar agus as díruigad nuair a díruigead an
bótar. Cíod na rean daoine ar na cnucánaib an obair go
léir, agus do gluaisead an trean’fuit tréir na rean
féiteacaib, ’n-a cairib teine, agus tagad luar croide ar na
rean daoineib, agus, “ Ó!” a deiridir, “ Nác truaig éiríote
gan mé óg airir!”

CAIBIDÍOL IV.

OSPAC 1 n-IMIS CATAIĞ.

AS tpiall ar na rígtib ba ría ódear ipead do cuipead an céad cuir deir na leirpeaduib, ó b'ia do ba ría ó dit an doinne. Anran do cuipead iad as tpiall ar rígtib Conact ; as tpiall ar na dúnaiib ; as tpiall ar ríğ na nDéire, asur mar rin. Cuaid Lonán ó dear go Ciarraiğe luacra, as tpiall ar a acair, Mac Beatac. Cuaid Caoilte riar go h-Uib Máine asur leirir aige do Taos mór ua Cealla. Ní raiib puinn gá le leirir a cur as tpiall ar Taos. Bí an méid nipt a bí acu gleurca, ollam cun bócair aige féin asur aśa mac. Bí rírlai ar ríubal ann ar conur mar ba dóbair go gcurtí Drian asur Murcad cun báir le nim, asur sur b'i an Árpóigan a mear an gniom a déanam ac sur caill an fearctíğir uirtí nuair a bí gac don ruo ollam aici. Anran sur maiib rí an fearctíğir asur sur imtíğ rí ríor go h-Át Cliaç as tpiall ar a mac, Sirtic.

Tuğ Caoilte an rşéal 'n-a ceart dóib. Nuair a tugad dóib an rşéal 'n-a ceart dúbhadar go léir an focal céadna adúbairt Caoilte féin, sur mór an tpuas nár coimeadad an Árpóigan 'n-a prírúnac.

Nuair airtíğ Niam an rşéal 'n-a ceart, "Ó!" ar ríre, "ní'l don teóra lib! Ní'l don teóra leat, a Caoilte," ar ríre, "asur cuimneam ar a leiréid de clear."

"Murá mbéad Lonán a beir asam ní cuimneócaim ar, a rígan," arra Caoilte. "Deineamair doctúir iaraçta de Lonán i tpeo nár aicín a acair féin é, ná a mácair, nuair a bí pé rocair asaimn. Ní raiib don baogal go tceirpead an t-eóluir air mar ir as foğluim cun beir 'n-a doctúir ac a faogal go dtí ro cairte aige. Wein pé a gno go h-áluimn.

Dá mba ná béad asat ac don gáire amáin déanfa an gáire rin dá mbeiteá as éirteacht leir 'gá innrinte conur a éait ré féin asur fómplaic an aimpír, as piocad luidneada asur 'gá mbeiteamusaó."

1 Láir a scoo' cainte dóib, riúo cúca irteac teachtairé ainíor ó Inir Catais.

"Ó! a nígte," ar peirean, "tá an fapaize go léir, ó Inir Catais amac go léim Cúculainn, lán de loingear iarda. Ir dóca go bfuil an mainirtir tré teine um an taca ro asur na manais go léir marb!" asur éar ré an dá ologón déas asur é as fheadad a dá bar.

Siúo sac doinne 'gá ceirtusaó:—

"Catín a tánaoair?"

"Cad iad na loingear iad?"

"Ar labair doinne leó?"

"An bfeadair féin iad?"

"Cá b'fior duit an loingear namad iad?"

Ni raib uain aige ar don fheadra tabairt ar na ceirteanaib nuair riúo irteac teachtairé eile.

"Eirt do déal, a amadain!" arfa'n tarina teachtairé. "Ir tu deim an foetnam san gáó san maetanar!. Táio na loingear ann, a nígte," ar peirean, "ac ní loingear namad iad. Ir loingear carad iad. Oirpac ir ainim do'n níg atá opta. Táinis ré irteac cun na mainirtreac i mbáó, asur do labair ré le Colla asur o'inir ré dó cad a tug é asur sac don ruo. Tá an éablaé loingear anriúo móir-timpal an oileáin asur tá Oirpac asur Colla imtígte roir go Ceann Copa cun labarta leir an Ártóig. Deir na fir atá ar na loingear go bfuil cablaé eile as bhuadar. Bí an dá níg (beirt birtár iread iad) muintearta go maic le n-a céile ar fead tamail, go dtí gur toiliú bhuadar cun an cozaio reo atá dá déanam i scoinnib bhuain. Do tuis Oirpac i n-a aigne gur b' éasóir an cozaó asur diúltuis ré o' don

lám a beit aige ann. Bí loingear Orpaic agus loingear
 Bhuadar i rciú i n-aon cuan amháin la rciú i n-aic éigin.
 Do leat Bhuadar a loingear féin ar béal an cuain cun san
 loingear Orpaic do leigint amac. Céangail ré a loingear
 féin d'a céile le téaduib móra láiríe agus céangail ré
 long acu de'n talam tirim ar sac taob. Níor leis Orpac
 air gur tug ré fé n-deara an gníom ran. Nuair a táinig
 an oíche agus bí Bhuadar agus a máirnéalaig 'n-a scoola,
 cuir Orpac a loingear go léir i ndiaig céile i n-aon line
 amháin agus d' óruig ré san aon trolur do lapa ar aon
 loing acu. Anran do bog ré cun gluaire iad i ndiaig
 céile, i dtreo na h-aice 'n-a raib long na láiríe deire de
 loingear Bhuadar ceangailte de'n talam tirim. Cuair
 fuirean i mbád agus do gearadar an téad san aon foctam
 a déanam. Anran do pleainnig na loingear go léir amac.
 Nuair a táinig folur na maríne conaig Bhuadar an cuan
 lairciú de folam, agus loingear Orpaic abrad amac ar an
 bfaraise agus iad as imteacht riar oíche fé lán a reól.
 Tánadar anro go uci an linn reo luimnige cun a
 d' innrint do Bhuar cad a bí cuige, agus cun pé cabair a
 béad ar a scumar do tabairt dó. Dá mb' áil leat-ra," ar
 reirean leir an gcéad teachtair, "beagáinín foirne beit
 asat níor sáú duic an ruit a deirir do déanam anro
 ainíor, agus níor sáú dóm-ra beit as bpiread mo cor agus
 as cur raotair oim féin as ruit ainíor ad diaig cun san
 leigint duic an dicitig a cur ar a meabair."

"Sead!" arfa Taos Mór ua Cealla, "ir mictó dúinn
 go léir beit as gluaireacht. Cad dúbairt Orpac a bí
 Bhuadar ar aigne déanam?" ar reirean leir an
 oteachtair.

"Dúbairt ré le Colla, a ríú," arfa'n teachtair, "gur
 b'é a cuairim go mbéad Bhuadar 'n-a ceann ar loingear
 ríú loclan agus go mbéad Síguir agus pé loingear a béad

aige r'f' maect bhuadair agus dúbairt ré sur b'e a tuairim go bfuilto ríad go léir irctis i zcuah áta Cliaé um an taca r'o. nó zeall leir."

"Ó! pot. pot!" arfa Taos Mór. "ní beimio i n-am i n-aon cor!"

Le n-a linn rin cé buailfead cúca irtead ac Taos Ós ua Cealla agus Conn agus átair Cuinn, Maolruanair na paithe. níg ua bfiacrae áirne. Do cuiread fáilte roimh an níg agus roim Conn.

"Biomair díreac ollamh ar imteact," arfa Maolruanair, "ac ní béad Conn ráta gan teact feudaint an rabádair-re ollamh. Deir ré, agus ir dóca sur ríor dó é, sur fearra dúinn coimead i n-aice céile ar an rlig, agus anran coimead i n-aice céile ra cat, leir, má féadaimio é."

"Tá an ceart aige, a níg," arfa Caoilte. "Ir 'mó cuma 'n-a n-deanaimio áire d'á céile má coimeadaimio i n-aice céile. 'ré. rin. ac gan beir ró acmar d'á céile. An 'mó fear a beir aghaid, a Cuinn?" ar feirean.

"Beir bpeir agus ríde céad fear, ir dóic liom," arfa Conn. "An bfuil miamh as teact?" ar feirean.

"Tá, miamh as teact," arfa miamh féin; "ná bíod aon ploc d'á mearbail opt-ra ná ar doinne eile." ar ríre.

"Ní fanfair miamh i n-aon ball i ndiais a n-átair," arfa Taos Mór ua Cealla.

"Ir maic an ingean a tug Dia duit, a níg," arfa Maolruanair. "nuair a tug ré miamh duit. Tá ríul asam go zcuimnígean tú go minic air rin, agus go dtugan tu buirdear do Dia mar zeall air."

Rig ana diaá ab ead Maolruanair na paithe. Bíod ré coitianta as maectnamh i látair an átair Siopuide, agus ar an maectnamh. bíod ré coitianta as labairt leir an átair Siopuide. Tuigead ré i n' aigne ná ríad aon crašar cainte ba éirte cun labairt leir an átair

Síoruiðe 'nà an éaint a cuip ar Slánuigsteóir i mbéalaid na gCúirtaíðte cun labairte leir an ádair Síoruiðe. 'D'á bpið rin, nuair a labrað ré leir an ádair Síoruiðe ir, "Ár n-áair adá ar neam, 7c." aoiréad ré. Bíod ré as ráð na páirpe rin coitcianta, asur do tugad an ainim, "Maolruanair na páirpe," air mar geall air rin. Fear ana láirir, ana éróda, ab ead é, asur mura raib eagla as na loclanaig poime n-a páirir ní baogal ná go raib eagla acu poime n-a tuairg.

Níor b' fada go raibdar go léir ollam cun bóair. Bí cárbat áluinn as miam, asur bí beirt d'á mnáib coimbeadta ra cárbat i n-aonfead léi, ac tugad ri a lán d'á n-aimir amearg na mban óg eile a bí as dul ó'n mbaile, i n-aonfead leir na fearaib, asur i 'gá rtiúruad asur 'gá áirbeaint d'óib conur na n-éadaí lin a ceartóc' uata ar ball, do cur cúca asur do coimead i n-eagar.

'D' fan an dá buirdean fan, buirdean áirg mór uí Cealla asur buirdean Maolruanair na páirpe, i n-aice céile ar an rlið, asur bíod Conn asur Caoilte i gcómluadar a céile go mór. B'éigean do Caoilte an rgeal go léir ó turad go veire a d'innrint do Conn, conur a cuip Sírgic asur ámlaib an fear ó áit Cliaí cun Buiain do cur cun báir le nim, asur gur b'é fear a cuiréadar uata cun na n-oirpe rin a déanam 'nà Lonán, oiráir Caoilte, an fear, áir a raib d'fearaib i n-éirinn, dob' fearr a déanrad Buiain do coraint ar an mnaoi a bí ceapairte ar an nim a tabairt dó.

Do gluar na buirdeana eile ó gac don páirt de Cúige Conad, na bóirpe roir, i oiré na n-aite 'n-ar gnat le Buiain longroir a déanam, i n-aice áta Cliaí. Táinig an dá buirdean, buirdean Ua Máine asur buirdean Ua Bfiacraí áirne, go Ceann Cora, cun beir i n-aonfead le buirdean an áirpíð. Anran do gluaréadar féin asur buirdean an áirpíð an bóair roir ótuair.

Óiread rár ar fásgadair Ceann Cora táinig teachtairé ó
riú Laisean as triall ar an ártóiríú agus tuú ré leitir do'n
ártóiríú, agus ríodas na focail a bí ra leitir rin.

“A ártóiríú Éirean,

“Do tugad earonóir do'm-ra do' ríúteiglae-ra i
sCeann Cora. Tar anoir agus corain tu féin orm,
mar táim ceapaité ar an earonóir rin do díogailt
ort-ra agus ar do élaínn, agus ar Óal sCair.

“Míre Maolmóroa

“Riú Laisean.”

Do léis Úrian an leitir. Anran do ríúib ré ar úrom
na leitire na focail:—

“Táim as teact, a úritáir, feuc éúgat féin.

“Míre Úrian.”

“Seo, a sliolla,” ar reirean leir an teactairé. “Beir
tar n-air i.”

Éús an teactairé an leitir agus do ríú ré leir tar
n-air i.

Ní raib um an teaca ran bótar andear ná bótar aniar
ná bótar ótuair tré Cúige Laisean ná raib clúdsite leir
na buidmib fear agus iad as sliuairéact 'n-a míltib, fé n-a
ríútib agus fé n-a teaoiréadib, agus a n-áirm ar a
nshuailib, agus a mbraadae breagta ríoda anáirde ar a
sCannairib as lúbad agus as luargad ra sáoit, agus a
n-áirib so léir ar an áit 'n-ar sáat le Úrian a longhorc
a déanam, i n-aice áta Cliait. Agus ní raib inr na buidmib
rin so léir oiread agus don fear amáin ná raib focail so
dainingean i n' aigne aige san teact tar n-air beó.

“Má'r as Loelanaig a beir buad,” a deirib, “ir fearr
san teact tar n-air beó. Má'r as sáeblaib a beir buad
bíod a corad as an muintir atá ra baile i n-ár n-áir.
Ré taob ar a mbeir buad, díolraio na Loelanaig ar.”

CAIBIDÍOL V.

MÍCEÁL RUAD.

Bí Dhuinn agus a ghnáit-ceilglac tamal roir ó Ceann Cora, ar bótar áta Cluac, agus iad as gluaiseacht go h-áluinn agus go rtuamtha agus go míleata. Bí buirdean tairg mhoir uí Cealla agus buirdean máoilnuanair na paitre as teacht 'n-a n-iaig. Bí Niam 'n-a cárbat i dturac buirde tairg. Táinig bean agus clóca uiréi, agus coel an clóca amac ar a ceann aici, i gcómhgar do'n cárbat. Bagaí rí ar Niam. Do rtao an cárbat. Do fín an bean leiti riteac cun Niam agus o' iméig rí. Do léig Niam an leiti. O' feuc rí 'n-a timpal. Ní raib Caoilte abrad o'n áit. Dúbaí rí le duine der na fearaib glaothac air. Táinig ré. Tug rí do an leiti. Do léig ré i.

“Cao ir fearr a déanam, a rígan?” ar Caoilte.

“Measaim gur fearr an leiti rin a tabairt do mupcad,” ar rí.

“Ir ríon,” ar Caoilte.

O'iméig ré amac i n-iaig ghnáit-ceilglac an áiríis, agus tug ré an leiti do mupcad. Bí iongnad ar mupcad nuair a léig ré an leiti.

“Tá go maí, a Caoilte,” ar rí.

Táinig Caoilte tar n-air.

Lar na máireac an lae rin táinig giolla turair as triall ar Caoilte, duine o'a giollaib turair féin, agus rin ré leiti cuige. Do léig Caoilte i. Siúd as triall ar Niam é agus rin ré cúici an leiti. Do léig rí i.

“Ó!” ar rí. “Iméig láireac, a Caoilte,” ar rí, “agus tabair i reo leir do mupcad.” Do dein.

I dtreó go dtuigfear bríis agus bunúr an dá leiti rin

ní foláir dul riar beagán agus a d'innpint conur a d'imeis le Sompflait ó fás ri Ceann Cora agus ó táinig ri go teigiac riš loclanae áta cliat.

Do h-innreath i tcurac an rgeil reo conur mar a tug Urian a ingean le pórad do Sitruc, le h-ionacur go n-deanrad an cleammar ran a comact fein do neartugad leir an scapadar, dar leir, a tiocrad ar ioir loclanaig áta cliat agus Clann Cair. Deibionn ab ainim do'n ingean ran Urian, ainim a mactar fein. Rigan ana ciallmair, ana cuirgionac ab ead i. Do coimeadad uaiti an t-uirge-fe-talam a bi 'a deanam i goinnib a h-atar an faio a bi Miam as deanam na fairie, agus anran, an faio a bi Lonan 'ga leigint air go raib fe as cabruşad le Sompflait ra tpooc obair a bi ar riubal aici. Coimead a muintir fein an rgeal ó Deibionn i scaiteam na h-aimprie rin eun san veit as cur buarta uirtí san gatar, agus i tpreo gur fuaimnearaige a bead an raogal aici nuair a eifead Sitruc go foiléir ná raib don ploc d' fíor na tpooc oibre aici. Coimead Sitruc an t-eolur uaiti díreac mar a dein fe a díceal ar é coimead ó gac doinne ba dóic leir a deanrad don iaract ar an tpooc obair do corş.

Ac nuair a táinig Amílaib tar n-air ó Inir Cataig com h-oban, agus nuair nár h-innreath d'aoinne cad é an cúir, agus anran, nuair a tug ri fe n-deara an dirşreio agus an coşarnac as Amílaib agus as Sitruc, agus an veirt as rcat de pé caint a biot eatarra nuair a tagad ri 'n-a látar, tuig ri 'n-a h-aighe go raib ruo éigin nár b' fóganta d'a beartugad acu. D'a foiléire a tuig ri an nio rin iread ba lúga a leig ri uirtí gur tuig ri é fein ná don nio d'a fóro, agus iread ba lúga a bi don cuimneam acu-ran gur tuig ri é fein ná don nio d'a fóro. Bi ri as fairie opta go gáar agus ní raib don doinne acu go raib. D'a feadair fairie a dein ri, ámtac, níor féad ri teact ruar le h-aon

níò áirigíte do tabairt eóluir cruinn ví ar cad a bí ar riúbal acu, ná ar cé 'n-a coinnib go raib an t-uirge-fé-talam 'á déanam.

Do lean an rgeal mar rin go dtí go dtáinig Sormflait go h-Át Cliat. Anran do tuis Déibionn go raib donar éigin tar na beartaib déanta. Níor b' fada sup tugad le tuisint ví ná raib Sormflait as dul tar n-air as tiall ar Urian. Anran do rtaod de beir as déanam don coimead ar cad n-a taob sup táinig rí uair ná ar cad 'n-a taob ná raib rí as dul tar n-air. Do tápla go raib an ceatpar i bpoair a céile asur sup eirig fearis Sormflait. Do léim rí asur do rpuic rí. Do cáit rí inr na rúilb ar Sítric asur ar Amloib an bob a buail Lonán orca, asur anran, an bob a buail ré uirí féin nuair a cuair ré riar as tiall uirí asur teirtiméiread aige uata-ran. Anran do tuis Déibionn cad é an briú a bí leir an ndirgheio asur leir an gcogarnaac asur leir an rtao cainte nuair a tagad rí féin. Níor labair rí don focal amac ar a beal mar seall ar an ngníom a meara a déanam ar a h-atair. Dúbarc rí, 'n-a h-aighe féin: "Do teip an méio rin oruib: Ní rtaofair rí anoir. Déanfair rí iaraic eile. Ní mór dom faire níor fearr a déanam, le h-eagla go mb' féidir ná teirfead an tarra h-iaiaic oruib."

Níor deir rí don céilt ar an ndioc meap a bí aici orca, ná ar an bfeirg a bí uirí mar seall ar an ruo a ceapadar a déanam. Ac níor deir rí tráic ar imtead ar an áit mar seall air. Níor b' fada sup tuit ruo amac a tairbeain ví sup maic a deir rí é asur fanmairt.

Táinig ríú laigean ann.

"Sead!" arfa Sormflait leir, "meapaim sup deinear eascór orc nuair a dúbarc sup beirigeac iompar as Urian tu. Meapaim sup b'fearra dó go rtaoilfead ré tairir an beirigeac. Airigim go bfuil do neap asat o'á

épuinnuigadh go cuiteais. Fíorfaidh an focal úr a dúbhaídh le Múrcadh; ‘Má cailleadh Gleann Mháma tré m’ cómairle,’ arís turra, ‘buaðfaidh Gleann Mháma eile tré m’ cómairle.’ An t-annrighian! Mura mbéadh an beirt seo beir cómhimplíde,” arís ríre, “béadh sé féin agus a ádair agus Dúlainn sé ‘n bfuil go tréir anoir.”

“Ní gá dhúic é cur ar an mbeirt seo, a mádair,” arís Amhlaoibh. “Bí aimir do dhócin asat eun an gnímh a déanamh rár a ndéirí Lonán as triall oir, agus níor deirir é. Níor deirir, agus ní déanfá ó fin é, sé caoi a béadh asat air, an fáid a béadh ingean Tairí Mhóir uí Cealla ac’ aice! Is dóic liom,” arís reirean, “d’a mbéadh sí adra ac’ aice go ndéanfadh sí mírbuile oir, a mádair,” agus cuir sé orana-gháire ar. Níor deir an orana-gháire é, bí sé cómhdiablaíde agus an gnímh cómh h-áluinn, cómh h-ós. An t-é a díreadh an gnímh rin an uair rin agus an orana-gháire, déanfaidh sé go raib duine i n-éagmuidh Sormplait sur b’féidir a diabol coimheacta a d’feirgint uaireanta. Conaice Déibionn diabol coimheacta Amhlaoibh an uair rin, agus coimeadh sí cuimne air.

“Cad é rin asat d’a fáid, a coileáin!” arís Sormplait.

“Cad í an mírbuile a déanfaidh sí oir!”

“Déanfaidh sí naomh díot, a mádair,” arís reirean, “agus ba mhór an mírbuile é,” agus do leatnuig an orana-gháire.

Do ríad sí agus í as feuchaint air.

“Ní déanfaidh mírbuile féin naomh díot-ra!” arís ríre.

“Fot, fot!” arís Maolmóirí, “níl don tairíde le teact ar an raigar ran cainte. Cuirigh uair í. Ní deirim ná go bfuil rud déanta asam-ra do cuirfidh eun cinn an deirí go do teir ar tríúr asaid-re.”

Do léim Sircic agus cuir sé bar ar déal níg laigean, agus rin sé a méir i tcead na h-áite ‘n-a raib Déibionn ‘n-a rearáin i lúib na pinneóige. Dhúid sí ríreac ra lúib

rin nuair a turrnuis an éainé ar bual i n-olcár roir
 Sormflait agus Amhlaoib. O' airisí rí an focal, ámtac,
 a' béal nís laigean, ac níor leis rí uirí gur airisí. Do rít
 cailín irthead, tuine de mnáib coimheaceta Béibionn.

"Ó!" ar ríre, "tá an cuán lán de loingear!"

Do rít gac doinne amac ac Béibionn.

"Tar a leit, a laos," ar ríre leir an gcailin. "Táinir
 anro i n-aonfeacht liom-ra," ar ríre. "Tá fíor agam nác
 mírte dom rún a tabairt duit. Tá, mar ir eól duit, mar
 ir eól do gac doinne, loclanais an domain ag cruinniúgao
 a neart i n-agaib na h-Éirean agus i n-agaib Áiríis
 Éirean. Tá an t-Áiríis ag cruinniúgao neart na
 nGaebal cun na h-Éirean do coráint. Tuigro nísce
 loclanac dá mbéad Áiríis Éirean ar an ríis go dtuitread
 cómaect na nGaebal ar a céile agus nár deacair an lám
 uadair a o' fásail orca. Tá, o'á búsí rin, iaract
 malluigte o'á déanam le rada ar an Áiríis do cup cun
 báir le ním. Tá ceipite glan ar an iaract ran. Siné pé
 nveara Sormflait a beir anro anoir. Tá iaract eile o'á
 déanam anoir. Tá feall éigin eile o'á déanam anoir ar
 m' atair. O' airigear an focal ó éainib ó nís laigean.
 'Tá puo déanta agam-ra,' ar reirean, 'do cuirpí cun cinn
 an beart ro do teip ar tmuir aguib-pe.' Ní dúbairt pé a
 tuille mar do cuir Síríc lám ar a béal. Ní dóic leó gur
 airigear-ra an focal. Ní móir rgeala cup láitread ag triall
 ar an Áiríis. Inniu an lá cun an fíona do cup riap go
 sóro Colum Cille. Iméis, a laos, agus cuir an fíon ra
 borca mar ir gnát leat a déanam, fíon Airíinn, agus tar
 cúgam anro nuair a beir ran déanta agat."

O'iméis an cailín agus cuir rí an fíon ra borca. Da
 gnát le Béibionn an fíon ran do cup cun na mainirtread
 ran, agus o'á búsí rin níor cuir doinne don trum ra puo
 a bí ag an gcailin 'a déanam. Nuair a bí an borca i dtreó

aici táinig sí ag triall ar an mBanrígin mar a d'áiríod léi.

"Seo anois," arsa'n Banrígin léi, "cuir éúgac an dá leictir seo. Tabair an dá leictir do'n Aipéinneac, do Shíolla pádrais, agus vein an fuad a déanfaid ré leat."

D'imíod an cailín agus do fuas sí léi an borca, agus an capal agus an cárbac aici, mar ba gnát. Conaic Sítric agus Amlaoib agus Sormflaith ag iméad i. Conacadar an borca fíona. Níor cuimníodar ar don níod eile beir aici, agus níor cuireadar bláire ruime inti.

Táinig sí go Sórto Colum Cille. Tug sí an dá leictir do'n Aipéinneac. D'orðail ré leictir acu, mar do féin ab ead i. Do léis ré i. Tug an cailín fé nveara gur iompuid a lit ann.

"An bfuil fíor agac cad 'tá ra leictir seo adá léighe agam? ' ar peirean leir an scailín.

"Tá tuairim agam do, a Aitair," ar pír.

"An mbéarfá-ra an leictir eile seo ag triall ar ingin Tairis mór uí Cealla?" ar peirean. "Deir Déibionn ná fuil doinne ir fearr a déanfaid an gnó 'ná mar a déanfaí-re é."

"Agus cá bfuil ingean Tairis mór uí Cealla le fágail?" arsa'n cailín.

Tá sí le fágail," arsa'n t-Aipéinneac, "i mbuidéan a h-aitir, ra mór-fluag adá ag tead aniar ó Ceann Cora. Cuiread cárbac agus síolla leat. Tabairfainn an leictir do'n síolla le bheir riar ad veir an Banrígin san an leictir a tabairt do' doinne ad duit-re. Agus veir sí go scaitfir do ceann a coimead folaisge go maí, le h-eagla go n-aitheorfaí tu. Caitfir miam an leictir a d'fágail a san fíor do' doinne, agus caitfir sí an leictir a d'fágail san a fíor a beir aici cé uair go bfaigir sí i."

"Tá go maí," arsa'n cailín. "Dáiríre Déibionn liom go neorfa-ra dom cad a bead le déanam agam."

“Nuair a beir an leictir tabairtá do niamh aghat féadfaí an cárbat aghur an gíolla do bpeit leat riar abaille agh triall ar do mátaí. Cuireoú Déibionn fíor oir aírí i ndiais an cáta. Ní fíor cé beir beo an uair rin, ámtad.”

Do gabad capal aghur cárbat, aghur do cuiread an cailín ra cárbat aghur do cuiread an ttrian i láim an gíolla.

“Dein an dítinear ír mó a d’ féadfaí,” arpa’n t-Diécinnead leir an ngiolla, “ac san rúile na ndaoine tarrang oir ac cóm beas a’ ír fíorí é.”

Do gluaí an cárbat. Níor féad an gíolla oiread dítiní a déanamh aghur a mearad a déanfad ré, mar bí na bóirpe go léir lán de daoine. Ac tánaoí ré deirpe cun buirne tairis míoí aghur, mar a dúbhad ceana, do tugad an leictir do niamh aghur cúir niamh cun Murcad i. Cóm luad aghur do léis Murcad an leictir d’imtis ré cun na h-áite ’n-a raib úrian aghur d’ ataruis ré na fíar a bí i n-áice le peaprain an áiríis.

Nuala ab ainim do’n cailín a tug an leictir rin do niamh. Cóm luad aghur bí an leictir tabairtá uairí aici d’imtis rí amac cun na h-áite ’n-ar fás rí an gíolla aghur an cárbat. Báilighoí leó amac a’ bpiú na ríóis, aghur tugadoí aghair riar go Cúise Conact, cun na h-áite ’n-a raib mátaí an cailín ’n-a cóinnuige.

Íre cúir go ndúbhad le Nuala a ceann do coimead folaisíte ’ná ro. Do tuis Déibionn go raib Maolmóirda tar éir bpeibe geallamaint d’ fear éigin ac dul i n-áice an áiríis ra gluairead aghur rleas do fád ann, nó é cúir cun báir ar cuma éigin mar rin. Bí eagal uirí, dá mb’ ar an gcuma ran a bead an rgeal, go mb’ fíorí go n-áitneod’ an fealltóir Nuala aghur anran go bfasad Sítric amac an rgeal go léir, aghur go marbód’ ré i féin. Níor fás rí ar a cúmar Nuala do marbúad, pé ruo a tuitfad amac, mar dúbairt rí léi dul riar abaille. Coimead Nuala a

ceann folaithe agus níor aicín doinne í. Níor aicín Miam féin í, bíodh go raib aicne maic tian ra baile aici uirthi féin agus ar a mátair.

Um trádnóna an lae a d'imeáig huala ó písteiglae Síctie agus an capal agus an cárbat agus an borca fíona aici, do tápla sup aihuí tuine eile de mháib coimheácta, Déibionn caint ioir an dá píste, ioir Síctie agus Maolmóir.

“Ná bíodh ceirt ort, a píste,” arsa Maolmóir. “Déanfaidh Mícheál Ruaó an beart. Tá ré i ngnát-teiglae an Áiríste anoir le ceithe bliana, agus tá áirí iontaoibh as brian ar. Tá iontaoibh acu go léir ar. Is dóic le Múrcáid ná fuil fear eile ra. písteiglae cóim uilir leir. Sompáit a tug aicne dom air. Is cuma leir cé 'cu curfai cun báir é nó ná curfai nuair a beidh an gníomh déanta, mar tá geallta againn do go mbeidh fearian raor go deo agá mnaoi agus agá fliocht má cuirfai ré brian ar an rliis uainn. Dá mbéad brian ar an rliis béadhadh aon puo ar ár dtail againn.”

D'imeáig an deán coimheácta agus d'imir sí do Déibionn an caint a d'airis sí. D'imeáig Déibionn agus comáin sí ar riúbal siolla tuair i lár na h-oíche agus leir eile aige le tabairt do Miam. D'airis ré capal maic. Bí aicne ar na bóitribh agus ar na cóimngair aige. Do fíoir ré an áit 'n-a raib buidean tairis mór uí Cealla. Tug ré an leir do Caoilte, mar adúirad, agus tug Caoilte do Miam í, agus cuir Miam as triall ar Múrcáid í. Do léig Múrcáid í. D'feud ré 'n-a timpal. D'feud ré ar an ngráda a cuir ré, iné poimir rin, ó beir i n-aice brian. Bí aicne maic aige ar Mícheál Ruaó. Ní raib Mícheál Ruaó le feirgint i n-aon ball. Nuair a deinead an t-áirígead iné poimir rin do tuis Mícheál i n' aigne go raib rgeirde as tuine éigin air. D'eulais ré ra n-oíche ar an áit.

Cóm luath agus fuair Murchad imtighthe é do rghaoil ré an focal amearg na bpeap, bheit air agus é tabairt ear n-air. Níor b' fada gur tugadh ear n-air é. Bí an iomadh aithe air. Do tugadh i láthair Murchad é.

"Ré duine tabairtadh cúl le cat," arsa Murchad leir, "níor meapar gur tura d'éanrad é! Seapaim anran ac' inead, agus ná fás an áit air." "

Ceap Mícheál nuair a tugadh ear n-air é go sroctai é. Bí fíor aige go raib an éroc tuillte aige. Nuair nár deimeadh ac a rádh leir dul agus seapaim i n' inead féin bí iongnadh air. Níor tug ré fé n' deapna an b'asairt a d'ein Murchad ar na seapaid eile.

Dá srocti é b'féidir go raadh an rghéal ó béal go béal agus go rroirfeadh ré n'is loclanae áta Cliat, agus nár b'feapir-de Déibionn ran. Dá b'éadadh ré imteacht plan go h-áe Cliat nuair a d'euluis ré tiocfadh an díobáil céadna ar, b'féidir.

Seapaim ré i n' inead féin amearg na bpeap an lá ran ———ac ní seacatar 'n-a diais ran é beo 'ná marb:

CAIBIDÍOL VI.

EISEAN AR RÍGEACHT NA bPLATAS.

Nuair a bíod Caoilte i n-Albain as bheitmugadh an n'ir a bí as loclanaig i n-Inrib Opc agus in' na h-oileánaib eile ann, ip i dteiglae Dómnall mic Éimin, i Mág Seirginn, a caiteadh ré an éuro ba mó de'n aimpir. Tugadh ré, ra éaint a bíod eatarra, tuairis epuinn do Dómnall

ar an gcuma n-a raibh gac don ruo ag dul cun cinn i n-Éirinn. Dúoth Dóinnall coitianta 'gá ceirtíú' i tsaobh úriain agus i tsaobh muraíoch agus i tsaobh dá gcair go léir.

Tusaí Caoilte cuirí t'á aimpir, leir, i bfoáir muraíochais, mórimhóir leamhna, agus áiteach ré na tuairisí céadna ábairt do ran ar an gcuma 'n-ar fearaíom cómaíocht úriain, agus ar gac dócar a bí go bfeadófaí ré fearaíom i n-ádhair na móir-cómaíocht a bí ag cruinníú' ar gac áirí 'n-a coinnibh.

Bí ana báig ag an mbeirt rin le úrian agus le gaeólaibh. Níor b'iongnáth báig a beir ag Dóinnall le úrian, mar ó Oilíoll Olum do fíolraíoch an beirt. Ó gaeólaibh a fíolraíoch muraíochais leir. T'á éagmair rin, níor b' don iongnáth dúil mhóir a beir ag an mbeirt go mbuaíochfaí úrian ra mhóir-éat a bí ag teacht, mar dá mb' ag na geintibh a beir an buaíoch do cuirfíoch beir leir an gceiríoch a múin Colum Cille do gaeólaibh agus do cruicneachaibh Alban, agus níor mairte beiríom a beiríom de go nbeiríochfaí gaeóil Alban do úiríocháth.

Dúoth Caoilte 'gá inniríoch do'n beirt cao é an raíoch fíoch úrian, agus cao é an raíoch fíoch muraíoch, agus cao é an raíoch fíoch dúlaimh, agus maolraianach na raíoch, agus caoíoch móir ua Cealla.

"Agus," arís Dóinnall, "cao é an raíoch an cailín reo, ingean áiríoch mhóir uí Cealla, go bfuilíom bódair ag gac doinne ag molaíoch a n-áilneíoch?"

Nuair a cuiríoch an ceirt rin cúise do lar Caoilte go bun na gcluar. Anran do bannuig ré cóim bán le cailc.

T' feuc Dóinnall air agus cúis ré an ríoch go léir láiríoch, dar leir féin.

"I' dóca," arís reiríoch, "gair fíoch an éaint a beiríoch, go bfuil rí níoch áilne 'ná gormíoch féin."

"I' fíoch, a ríoch," arís Caoilte. "Tá rí níoch áilne 'ná

mar a b'í Sormflait miam. Ní h-é an ragar céadna áilneaceta atá ionta. Tá ré cóm maic agam an rgeal go léir a d'innrint duit, a rí,," ar reiréan le Dómnall.

Anran táinig ré i dturac an rgeil agus d'inir ré do Dómnall, ó turac go deire, zac don ruo a b'í aige le h-innrint i dtuob miam; conur a bain a h-áilneaceta a meabair raogalta de an céad uair a conaic ré i; conur mar a b'í éad ar Conn cuige mar geall uiré; conur mar adubairt rí leir féin, agus leir an gcuid eile der na rígeib óga, go raib rocair aici 'n-a h-aighe san pórad i n-aon cor, ac fanmáint i bfoair a h-atar an fair a máirfead a h-atar, agus anran maireactaint ríngil ar an raogal ro go dtí go leanrad rí é.

Feor breag datamail uapal cumarac ab ead Dómnall. D'éirt ré le Caoilte an fair a b'í Caoilte ag caint. Tuig ré i n' aighe náir b'folair nó gur b'uadbairac an áilneaceta a b'í ra rígan ós ran. Dubairt ré leir féin gur dóca gur b'é cuir go ndubairt rí go raib a h-aighe rocair ar san pórad mar náir taitn doinne der na fearaib óga ran léi. Go mb' féidir dá bfeicead rí an fear a taitnfead léi go n-ataródad rí an rocarugaad ran. Níor leig ré air le Caoilte go raib don máctnam de'n tróir ran i n' aighe. B'í ré i mbéalaib na ndaoine go léir go raib Sircic cun a mátar féin, Sormflait, a tabairt le pórad d' íapla Inrí h-Oir. B'í tuairim ag daoine go raib rí geallta aige do níba mó 'ná an t-íapla ran. San amhar b'í Sormflait ag dul amac inr na bliantaib. Ac má b'í féin b'í na geallamna úo ann. Ir dóca gur tuig Sircic go mb' féidir go rocaród' an cat, nuair a tiocfad ré, a lán de'n tragar ran geallamna.

Tuig Dómnall i n' aighe dá bfeadad ré féin miam a d' íagail go mbéad bean aige a béad níob' áilne, agus níob' fearr ar zac don tragar cuma, 'ná an bean ro a b'í

'A gceallamaint do gac doinne ac teacht as cabrugaó le Sírre.

Pé n domhan é. bí Dóinnall rocair ar teacht go h-Éirinn as cabrugaó le Úrian i scoinnib na Loclanae, ac nuair aigis pé an molaó a vein Caoilte ar ingin Cairós Móir uí Cealla bí "é rocair níba daingine, naoi n-uair níba daingine, ar teacht, agus ar an uile fear a ó' féadfaó pé, do tabairt leir. Do tabairt pé leir an Mórmáor eile, Mórmáor leamha a tugtar air sa treanadur, agus cuir pé ruar é cun a nipt go léir do éruinniugaó ar an gcuma gceatna agus teacht go h-Éirinn as cabrugaó le Úrian.

"Má buairítear ar Úrian," ar reirean, "sa cat ro atá as teacht, tá pé cómh maíe as Gaedlaib imteacht a' h-Albain. Dírgeofar rinn go léir. Ir fearra dúinn tuitim i gcat as cabrugaó le Úrian 'ná na Loclanaig a teacht agus rinn a marbugaó anro sa baile má buairítear ar Úrian."

Do éruinniú an beirt a neart go léir. Táinig eúca an uile fagar fíri a ó' féadfaó don nío i bfuirm airm do láimpeáil. Níor fan sa baile ac rean daoine agus mná agus leanbaí.

Ir ró beas ó'á cuimneam a bí as Miam gur ó' i pé ntear an méro rin de'n congnaí a táinig as triall ar Úrian a beir cómh láirir agus bí pé. Díreac mar a bí rí gan don ploc ó'á cuimneam aici, nuair a bí rí as fairie ar Šormflait cun gan leigint oi nim a tabairt do Úrian, náe leir an bfairie do corain rí Úrian ac leir an gcorš a cuir a cómluadar fóganta, agus a cuirdeactanar fóganta, agus a h-anál fóganta, le ropóe intinn Šormflait, a gan fíor oi péin agus a gan fíor do Šormflait.

An fairo a bí na rlióigte ar an rliú bí móran cairbce as Miam 'á déanam, a gan fíor oi péin, ar an gcuma ran. Bí dúil as na fearaib go léir gac gno déanam ar an gcuma ba dóic leó tob' fearra a cairnfead léi; agus i mbuionib

na mban ní faib don níob ba mhó ag na mnáib 'nád focal molta d'fágaíl uaidi nuair a bíod rí ag gabáil eatarfa ag feuchaint ar an gcuma 'n-a mbíod a ngnó acu 'a déanamh. D'einivírf go léir a ngnó níob' fearf go mórf, ar gac don tráfárf cuma, 'nád marf a déanfáivírf é dá mba nád beaó rí ann.

Acó dein rí, leir, mórfán tairbíte agur ní h-a gan fíorf dí aó dein rí é, acó le h-íomláine fearf agur maóctnamh.

Do h-innreaoó ceana caó é an cúir gur tugao "Maolpuanaíó na páiríe" ar níg Ua b'fíacraó áiríne. Gur cúir pé 1 n' aigne a beir ceangailte ar an gcúiríorfáiríe beir coitíeíanta ag guríe cún an átarf Síorfuiríe, agur nád fuil don cáirt ír oiríeamnáige cún labarfá leir an átarf Síorfuiríe, molaó a'f glóiríe leir, 'nád an cáirt a múin ar Slánuigíteoirí dúinn.

Do labarf niamh anoir a'f aifírf le cúiríe deir na fearfaib. Do tráfíe rí leo ar an gcuma 'n-a faóvarf go léir lán ceapáirte ar gan teaoó tarf n-aif ó'n gcaó. Cúirí rí 1 gcuínníe dóirí gur ar fon an áiríeíomh, cómh maif le h-ar fon na h-áiríean, a bí an ceapaoó fan déanta acu go léir. Bí focal aici le fáó, ó am go h-am, ar níg Ua b'fíacraó áiríne agur ar an gcuma 'n-a mbíod an páiríe ar ríúbal aige 1 gcómhnuige. Cúirí rí 'n-a luige oiríe go faib gac duine acu cómh ceapáirte ar bárf a d'fágaíl fa caó a bí rómpa agur bí Maolpuanaíó. D'á b'níg rin, go faib gac duine acu cómh mórf 1 ngao leir an b'páiríe agur bí Maolpuanaíó.

"Ír dóca," ar ríre, "go b'fuil oiríeao gao agam féin leir agur acá ag doinne," agur turnúig rí ar an b'páiríe do fáó coitíeíanta.

"Má cá gao ag niamh leir an b'páiríe," arfa duine deir na fearfaib, "írf deacarf a fáó nád go b'fuil gao agam-fa leir!" agur turnúig pé ar an b'páiríe do fáó coitíeíanta. Níorf b'fáda go faib an páiríe ar ríúbal ag gac duine d'á faib ar an mórf-fíluag.

Bí a lán ragar ar an móir-rluas. Ní raib gnát-ceilglac nís ann san ragar pé leit, nó b' péitir beirte ragar dá mbéad a lán daoine ra gnát-ceilglac. Do cabruis na ragar go móir leir an bPaitir do cup ar riúbal amearg na bPeap, agus anran, amearg na ndaoine go léir a bí as leanmáint na ríos. Ní baogal ná go ndúbrad an Paitir rin ó éiríde, go dúrtacacac. Tuig sac doinne dá mba ná béad lán Dé go láitir le Gaedlaib Éirean ra cat a bí as teacac ná béad an buad acu. D'a méir a tuigead an nio rin iread ir dúrtacacac a dúbrad an Paitir agus iread ir doirde do glaothad ar Dia, le sac ragar únnuigte, 'gá iapair ar cabruis le Gaedlaib agus leir an gCrieoem. Do glaothad ar an Slánuigteoir ó b'é do múin an Paitir dor na Crioitacac. Do glaothad ar an Maigoin Muirte, ó b' i Máitir an tSlánuigteora i. Do glaothad ar Miceal Naomta an t-Árdaingeal, ar Naom Eoin Bairte, ar Peadair agus ar Pól, ar Pádraig agus ar Bpígir agus ar Colum Cille, agus ar na naom go léir, 'gá iapair oirca a nguide cup ruar cun an tSlánuigteora agus cun an Aitir Sioruide ar ron na nGaedlaib agus ar ron an Crieoem, ionur go tcaibairad Dia an buad do Gaedlaib ra móir-cat a bí rómra.

Do tuig Bpian cad a bí ar riúbal agus do gair pé a buirdear go dúrtacac le Dia, agus do neartuis a guirde féin cun Dé ar ron na ríos a bí 'gá leanmáint cun an cata móir, ríosigte ná fillpead aon duine acu ó'n scat ran dá mbéad buad as an namair, ríosigte ná fillpead duine ar an gcéad acu pé taob ar a mbéad buad.

Ní ra móir-rluas amáin a bí éirdean d'a déanam ar Rigeacac na bFlacac ar an gcuma ran le guirde daoine. Inr na mainitirib agus inr na h-eagailirib, ar fuir na h-Éirean, bí ragar agus manais agus miná maigalta, do lo agus d'oirde, san bia san deoc san coirle san ruar. as

buiread a gcroíde ag glaothac go h-áirí ar Óia, tré impiúe na Maighuine Muire agus na naoim go léir, san buaó an cáta a bí ag teacht do leigint leir an namhaid.

Ar an gcuma gcéadna, iní gac don páirt o' Éirinn, go mór mór i ngac lin-tíge go maib duine de mór-íluas Úrman tasciúe ar, bí an t-éigean céadna 'á déanam ar Rígeacht na bflaotar, an t-áirí agus an máirí agus an cúir eile de'n élainn 'gá iarairí ar Óia an t-é a bí amuic uata do tabairt raor o'n gcat agus é tabairt cúca tar n-aírlán. Bí na pairneada agus na h-úrnuighe ba gnat ar riúbal iní gac tíg, agus i n-éagmúir na h-úrnuighe ba gnat bíod na h-úrnuighe móra ar riúbal, Maighneam páiríais, agus Amra Colum Cille, agus Lúreac páiríais, agus móran úrnuighe de 'n tróirí ran i n-onóir do naoim fé leir, 'gá iarairí orca a nguirde cún cún Dé ar ion duine éigin fé leir a bí ra mór-íluas agus an duine tabairt raor.

Bí gac fear der na fearaib a bí ra mór-íluas ceapáiríe ar san filléad o'n gcat, ac bí a máirí rín o'aigne ag an muintir a bí ra baile n-a noiaig. Bí an muintir a bí ra baile ag déanam a gcroíde vícea 'gá iarairí ar Óia iad do tabairt abaile rlan.

Ba beag don treabóir fé leir san naoim de naoim Éirean fé leir acu. Bí Seanán ag muintir gnat-éiglaig Úrman. Bí Úreanóán ag muintir Éiríaisge. Bí Íca ag muintir Uib Conaill Gabra. Bí Déaglán ag muintir na nDéire. Bí Darra ag muintir Corcaige. Mar rín doib. Agus bí na h-úrnuighe ag dul ruar coitcianta cún gac naoim acu ran, o'n muintir a bí fé n-a comairce, a o'iarairí a n-impíre cún Dé, an uair rín tar gac uair o'ár cáimig riam poimí rín.

Ioir mór-íluas ag gluaireacht cún an cáta agus gaoitá 'n-a noiaig ra baile, ní maib ac don-ghú úrnuighe ag dul ruar cún Dé ó Gaedlaib Éirean go léir.

CAIBIDÍOL VII.

CONULA.

Bí mac aS Mupéad aSúr Toirdealbac ab ainim dó. Ní raib ré ac tpi bliana d' aoir nó mar rin nuair a táinig Taðs Ós ua Cealla aSúr Amhlaoib go h-Inir Catais cun na rSoluigeaecta d' fágail. Timpal na h-aimpire céadna ran do rusað an leand riar go rísteiglae Mlaolpuanair na Paiope, toirS an saol a beic ann. Ní rada a bí ré tiar ra rísteiglae ran nuair a táinig Niam ann ar cuairt, ó rísteiglae a h-atar i n-Uib Máine. Do cuir an leand aicne ar Niam. Má cuir do ceangail ré ruar oi. Nuair a bí rí aS dul aBaile bí an leand aS bpipead a épióde aS sol. B'éigean dóib leigint dó imteaet i n-aonfeact léi go h-Uib Máine. Ar ran amac ip mó d'á aimpir a éaic ré i n-Uib Máine 'ná i n-aon aic eile. Bíod ré ann nuair a tagaod Taðs Ós ua Cealla aSúr Amhlaoib ar a scuairdaib ó Inir Catais ainíor ann. Táinig aip cion aige ar Amhlaoib an céad uair a cónaic ré é. Bí cion aige ar Taðs Ós, aSúr bí cion aige ar Taðs Mór, aSúr ar sae doinne ra teiglae. Ac do ruair Amhlaoib imead 'n-a épióde ná ruair aon duine eile an uair rin, larmuic de Niam féin.

Cónaic Niam an nio rin. Cónaic sae doinne é, ac níor cuir doinne eile puinn ruime ann. Ní raib ann, dar leo, ac mian leinb. Cónaic Taðs Ós é, aSúr bí átar air, mar, dar leir, táinig mian an leinb aSúr an capadap a bí toir é féin aSúr an loclanae ós ipteaet le n-a céile. Cuir Niam ruim ana móp i mian an leinb an uair rin, ac níor leis rí uipéi gur cuir. Do cuir rí an ruim ann mar, dar léi, do taipbeáin an cion ran a táinig aS an leand ran ar Amhlaoib an uair rin, náe san aóbar a táinig an nio eile úo 'n-a

h-aighe agus 'n-a cpoide féin an uair céadna i tsaob an Amhlaoib céadna.

Bí ran mar rin. Bíod niamh agus an leanb i bfochair a céile coitcianta. Ní raib don teópa leir an leanb ran cun ceirticéain, agus niamh a caitead na ceirteana go léir a ffreagairt dó. Bíod ceirteana aige le cup cúici i tsaob an uile faghar nio; an rpeir; an talam; na cnuc; na h-aibní; an grian; an gealac; an duine; an bár; an raogal eile; sac don puo ar a bfeadad ré cuinneam. Bí an éiall agus an bpeiteamantar go h-áluinn aici-rin agus, san a leigint uiréi go raib rí 'gá déanam, cuir rí irteac i n-aighe an leinb rin eolur ar an gCpeirdeam cómh cpuinn agus cómh h-iomlán agus cómh pórlionta agus a d'féadfad Colla féin a déanam. Ní déarfainn ná gur deim rí an gnó nio' fearr 'ná mar féadfad Colla é déanam. Mar geall ar an gceion a bí ag an leanb uiréi, agus aici air, do tugad an t-eolur agus do glacad an t-eolur ar cuma nár b' féidir é tabairt ná é glacad dá mb' é Colla, nó duine mar é, a béad i n-inead niamh.

Nuair a bíod na ceirteana a bainead leir na neitib a tagad fé n-a fúilb péiricighe dó d'iompuirgead an leanb ar na ceirteanaib a tagad or cómair a aighe, agus anran ar na ceirteanaib a bain le h-éipinn agus le pígtib éipian, agus le naoim na h-éipian, le teac an Cpeirdeim go h-éipinn agus le uilre na ngeadál do'n Cpeirdeam. Anran, do ceirticgead ré i ar teac na loclanae agus ar an léirpghior teine agus folá a deimoir i gcomnuige nuair a tagaioir, agus d'innreac rí dó sac don puo fé mar a bíod le h-innpint. Ní baogal ná gur míniú rí dó go poileir na gníomarta móra a deim a sean-atair ar na loclanaig i geateam a raogail, agus na gníomarta a deim a atair féin, Murcad, oirca, agus oircaíaca a atair.

Leanb móra ab ead é d'a aoir. Nuair a bí ré cúig bliana

“D’aoir bí ré cóim mhór le leanb a béad reáct nó h-oct de blianaib. Bí an t-úcar garb ann agus tug ré leir an t-úcar. Níor b’fada go raib ré ag breic ruar ar beit cóim h-áir, geall leir, le miam féin. Cíod na daoine i n-donfeáct iad ag gluaireáct ar fuio na mbánta agus an ceirtíúcán ar riúbal.

Nuair a cíod na daoine mar rin iad do cuimhíúir ar “Eadtra Tairb mic Céin,” agus ar “Connla Rua,” mac Cuinn Céadcait, agus ar an mnaoi do rug léi Connla. Bí ‘fíor ag zac doinne sur b’ óighean ana naomta, ana diaða, miam, agus bí ‘fíor acu go raib Toirdealbáct ós lán de naomtaect agus de Creideam agus de zac don tragar zile deag-treite aigne, mar geall ar an oileamaint aigne a bí aige d’a fágal ó miam.

Níor b’fada sur tug na daoine “Connla” mar ainm ceana air. Níor tugadair “Connla Rua” air, mar ní ruad a bí ré ac donn. Nuair a bí “Connla” ag zac doinne air ir “Connla” a bíod ag miam air.

Nuair a táinig an rgeal áir go h-úib Máine go raib amlaoid ag glacað an Creidim bí áir ana mhór ar Connla. Bí oiread áir air agus bí ar miam.

“A miam,” ar reirean léi, “an bfuil ‘fíor agat cad a déanfaínn-re dá mbéinn am’ Áiríú?”

“Ní feadair, a Connla,” ar ríre. “Ir dóca sur ruo éigin fóganta a déanfa.”

“Cuirfínn feúdaint ar na loclanaig go léir,” ar reirean, “an Creideam do glacað.”

“Ac, a Connla,” ar ríre, “ní béad don tairbte ra gníom ran.”

“Cad ‘n-a táob, a miam?” ar reirean.

“Ní féidir Creideam a glacað,” ar ríre, “ac le raor toil. Ní Creideam i n-don cor é mura nglactair é le raor toil.”

"Tuigim," ar peirean. "D'féadfaid tuine a ríad 'Cpeirim,' 'n-a éaint, agus sur, 'Ní cpeirim,' a béad iricis 'n-a cpoide."

"Go díreac," arsa Miam.

"Má 'reac," arsa Connla, "cuirfinn an Cpeirdeam d'a múinead d'óib, agus anra, nuair a béad an t-eolur acu do glacfaidís an Cpeirdeam le raorí toil."

"Ní déanfaid an t-eolur féin an gnó, a Connla," arsa Miam, "san puo eile i dteannta an eolur."

"Cad é an puo eile béad uata, a Miam?" arsa Connla. "Ar nóin nuair a béad eolur ar an bfeinne as tuine ní féadfaid pé san an feinne cpeirdeamaint."

"D'féadfaid tuine cur i scoinnib an Cpeirim, a Connla," arsa Miam, "pé eolur a múinfi d'ó ar na feinnib, muia bfaid pé congnam agus folur ó ghráta Dé."

"Ó, tuigim," arsa Connla, "agus tugan Dia a ghráta do'n t-é a deimean a díceal ó n-a taob féin."

"Tugan," arsa Miam, "agus tugan pé a ghráta do'n tuine rin eun an dícil rin a déanam."

"Molad go deo le Dia!" arsa Connla.

Táinig an tuairis go raib Amhlaoib eun beic n-a fadair. Anra iriad bí an obair as Miam eun san a leigint uirici le Connla go raib an dá macdnam úo of cómair a h-aighe agus é as teip uiriciad do tadhairt d'a céile. Dein ri an beair, amtae, maic go leor. Bí Connla ró óg. Ac d'a óige a bí pé do cuair 'n-a luige ar a aighe nár taicn an rgeal ró maic le Miam. Níor féad pé dul a tuille.

Nuair a táinig an rgeal uatbárac ná raib don tuairis ar Amhlaoib bí iongnad agus alltaet i gceairt ar Connla. Conaic pé an buairt go léir ar tadh Óg ua cealla. Bí uaignear agus buairt a d'ócin air féin. Conaic pé go raib buairt ar Miam, ac níor meair pé sur d'í an buairt ceairt i. Do lean pé ar fad tamail as cur ceirteana eúici 'n-a

taob, 'gá fíapraige a' raið don tuairpís air; cao ba dóic léi a bí imtígte air; a' raið don trúil go dtiocfað ré tar n-air; cé r' b' iao a muintir; agus a lán ceirteana de'n tróro ran. Ní raið don eolur aici le tabairt dó go dtí go bfuair Caoilte gac don puo amac i ttaob Amhlaoib. Anran féin do coimeádað an rgeal ó Connla go dtí go raið an Ároisgan, Somfrait, imtígte agus na rloigte ar na bóitrib ag dul go h-ait an éoinne cun an cáta móir do troio i gcoinnib na Loclanae.

Nuair a bí an t-ollamhugad cun gluarite d'a déanam i rísteiglae ðriain i gCeann Cora do mearað Connla d'fásgailt tíor i n-Inir Catais fé lánm Colla. Ní fanfað fe ann.

"Táim cúis bliana déas," ar peirean. "Ní raið m' áair ac cúis bliana déas nuair a máirb fé Maolmuair i mDealaé leaceta. Ní raið mo fean-áair ac cúis bliana déas nuair a tós fé clairdeam i gcoinnib na Loclanae. Tá fé cóim ceart agam-ra clairdeam a tógaint agus mé i n-aoir mo cúis mblian ndéas agus bí fé agam' áair agus agam' fean-áair."

D'éigean a rlig féin a tabairt dó, agus do tugad. Bí átar ar ðrian agus ar mupcad nuair a fuaradap é cóim ceapaité ar dul ra cat. Bí puo eile, leir, ra rgeal. Bíod ná raið Connla ac na cúis bliana déas, ba deas ná go raið fé cóim h-áir le n' áair agus bí an gairbealc agus an neart inr na gédgaib aise mar a bí agá áair. An Loclanae a tiocfað 'n-a éoinnib ra cat níor b' foláir do beir láirib go maic nó bead Connla maic a dócin dó.

Nuair a bí an méir rin pocair agus an móir-rluas ar an rlig, do labair Connla le Miam.

"A Miam," ar peirean, "tá ceirt agam le cur cúgat, agus caicrib tu labairt agus an ceirt do freasairt dom."

"Deanfað gan ampar, a Connla," ar ríre, "má féadaim é."

“féadfaí,” ar peirean. “An t-eóluir atá uaim tá ré aḡat-ra. Tá an t-eóluir céatona aḡ Taḡs Óḡ. Ar fead tamail tar éir Amhlaoibh a d’imteaḡt bí ana buairt ar Taḡs, víreac mar a bí oim féin, aḡur mar ir dóic liom a bí ort-ra. Le déanaíḡe, má tḡáḡtan doinne ar Amhlaoibh i láḡairi Taḡs duban ḡnúir Taḡs. Tá fuat fíocmar aḡe d’ Amhlaoibh. Siní mo céirt, a Niam. Cá bfuil Amhlaoibh? An bfuil ré beḡ? Ré ‘cu beḡ nó marbḡ dḡ, inir dom cao a d’ein ré ar Taḡs?”

B’éigean di teaḡt i dturac an rḡeil aḡur é ḡo léir a d’innrinc dḡ, ó turac ḡo deirḡe.

D’éirt Connla le Niam an fáir a bí í aḡ innrinc an rḡeil aḡur é ‘n-a fúirḡe le n-a h-air ra cárbat, aḡur iao féin aḡur an tḡluaḡ aḡ ḡluaireacḡt ḡo péirḡ. D’inir í dḡ i dtaobh na cailíre; i dtaobh na h-eócraḡ; i dtaobh an púicín a cuiread ar Cáoilte cail i ḡCaḡairi na Deirbe; i dtaobh na leiríre a tḡḡad dḡ nuair a bí ré ar an loing aḡ teaḡt anall ḡo Corcaíḡ; aḡur i dtaobh conur mar a d’eineadair amac ḡur b’ don Amhlaoibh amáin an dá Amhlaoibh aḡur ḡur cun caoi a d’ fáḡail ar an ḡcailír a ḡuirḡo do leir ré air an Cḡeirdeam a ḡlacad aḡur na mion-úirḡo do ḡlacad. D’éirt Connla leir an rḡeal ḡo léir ḡan focal do labairt. Bí ionḡnad ar Niam a fáir ḡo faib ré cḡm ciúin. Bí a cúir féin aḡe leir.

Nuair a cḡnaic ré Amhlaoibh aḡ teaḡt ar dtúir ḡo Cesnn Cora aḡur ḡo h-úib Máine aḡur nuair a bíod an pince ar riúbal, ba cuimín leir ḡur aḡuḡ ré an focal: “Náḡ áluinn an lánma a d’éanfaíḡir!” Níor tairḡn an focal an uair rin leir, d’á óḡe a bí ré. Ba leir féin Niam, d’ar leir, aḡur níor tairḡuḡ uairḡ don éileam a beir aḡ Amhlaoibh ná aḡ doinne eile uirḡi. Bí cion an uair rin aḡe ar Amhlaoibh, mar a bí aḡ ḡac doinne, ac má bí féin níor tairḡn an focal úo leir.

An fáid a bí sí ag innriú an ríle do bí sí ag cuimneam ar an bfochal úo agus bí uabair agus doctaineacht agus fearas agus diombáas agus buile reirbúin 'n-a éiríde, a fáid gur labrad an éaint rin miam agus gur cuiread i n-aice 'éile ra éaint miam agus a leitéir de ropaire fill agus éiríis agus díctreidim.

Nuair a bí cúrraí na cailíre innerte aici do 'inir sí do gnótaí fómplait agus conur mar a bí sí féin i gCeann Cora éom fáda agus i ag fáire le h-eagla go dtabairfad fómplait nim do 'n áiríis.

Níor bain sí don focal cainte ar go dtí gur inir sí obair lonán do. Anran do fáir sí a doctin, agus nuair a bí an ríle go léir innerte do do ríleatad sí ar fáirí, ar a máctnam, nuair a cuimnígead sí ar an gcleas a déin lonán.

Ac do laraó an fearas airí, ar buile, gac don uair a cuimnígead sí ar an bfochal úo, "Nac áluinn an lánma a déanfaí!" Agus a fíor aise ná fáid ag ámlaíob 'a déanam i gcaiteam na h-aimpíre go léir ac feall!

Bí an doimíneas ann, ó n-a fearan-atair, agus níor eus miam sí n-deara i n-don cor go fáid a leitéir do ' fearas air. Ac bí.

CAIBIDÍOL VIII.

GEALLTA DO BEIRT.

An uair úo do rí an cailín irteac mar a fáid Síreic agus Maolmóirde agus ámlaíob agus fómplait ag éaint, agus doúbaire sí go fáid an cuan lán de loingear, do rí, mar a doúbaire, an ceatpar amac go bfeicirí na loingear.

Conacabóar iad ac ní raib oipead acu ann agus meababab ba ceart a beir ann. Ní raib ann ac loingear Síguir ó Inrib Oir. O' aitin Sircic iad.

"Iy ceart dúinn dul amac cun cainte leir an laila," arpa Sormflait.

"Iy fíor ran, a mácair," arpa Sircic, "ac ní mói dom níó áirighe a o' innirint duit-re ar oúir."

"Cad é an níó é?" ar ríre.

"Níó a bainfíó gáiré arat," ar reirean, agus do rtao ré.

"Sgaoil cúgáinn é!" ar ríre. "Má bainean ré gáiré aráinn ní mirté duit é rsgaoilead cúgáinn. Cad é an sheim atá asat air?"

"Seallar níó do'n laila ro. Ní tiocfao ré liom go oíi sur tugar an seallamaint do." Do rtao ré áirir. (Bí Maolmóiró lárreac.)

"Ocón!" ar ríre, "iy asat atá an sheim air. Cad a seallair do?"

O'iompuiré ré uiréi agus o' feuc ré uiréi.

"Seallar tura do!" ar reirean.

"Iy maic a deimé é," ar ríre, "ruo a seallamaint do lá raib ar do cúmar a tábairt do. Ní dóic liom, ámtac, sur maic a deim reirean é agus an seallamaint rin do glacao uait."

"Do glac ré an seallamaint agus do táinig ré. Mura mbéad sur tugar an seallamaint do ní tiocfao ré. Dar leir, agus dar leó go léir, ní'l bean eile ra domán cóim bpeas leat-ra."

"Agus conur a beir an rseal asat ar ball má oúltuigim-re do'n seallamaint do cómlionao?"

"Bí ran ra mairseó. Seallar go bpaasó ré tu le m' lán toil-re. Bí fíor aise go maic ná féadfao ré tu o'fáasail i scoinnib do toile féin. Mar a deimé, iy ceart dul amac agus labairt leir, agus fáilte cun noimé agus

noime n-a muintir, noimir na daoine a táinig i n-aonfeacht leir. Níl leis oir leir, a máthair, go bfuil fíor agat gur sealltar dó go bfaigh ré tu, ac bí cóm réim cóm cnearda leir agus a d' fheadóir a beir. Fear láidir tréan cutaig ipead é, agus má seibean ré tura réim sealtghairíteac leir ir troime-de a beir a buille ar fearaib Éirean nuair a tiocfaid an cat."

“Tá go maíle, a mhic ó,” ar ríre. “Teánam ašur
reicimír é, ašur reiceað ré rínn.”

Do ghlaisir an ceathrar ríor cún an éalaíct. As gabáil
ríor an uair rin dóib íreab conacatad an calín asur an
borca fionn aici asur i as dul riap so sóro. Níor
cuireatad don truum inti. Cuirfioir ruim inti dá mbéab
ríor acu so raib an dá leitir úo iricis 'n-a brollac aici.
Ní raib don ríoc d'a ríor acu, asur comáineatad leo san
don truum a cur inti.

Cuadap irthead pa b'ao, b'ao an n'is. U'í f'ir an n'is ann i
 gcóinnuige agus iad ollamh ar an mb'ao do gleuraib, fé
 feóltaiib d'á mb'ao gaoit ann, nó fé b'ataib namá d'á mba
 ná b'ao gaoit ann. B'ao b'reas mór órnáithead ab ead é,
 agus u'í gac don c'oir d'á uairthead agus d'á d'aoir ar
 b'oir ar, mar ba c'airt a b'eit ar b'ao an n'is. Pé aic 'na
 b'feicti ar an gcuan é do h-aicnigti é mar g'eall ar glaine
 agus ar uairthead a d'atana.

Bí saot ann an lá ran agus do cuipead ruar na reolta. Do gluaip an báo an cuan amac, i tpeó na h-áite 'n-a maib na loingear iapaéta. O' aitin Siemie long an lapla. Do tugad aghar ar an loing rin. Do tagad 'n-a h-áice. Com luat agus bíodar i n-áice na loinge o'aitin an t-lapla Siemie. Do cuipead an tpeimpe ríor láitpead roip an long agus an báo agus cuair an ceatpar ar bóro na loinge. Cuip an t-lapla na mílte fáilte poimir an piş, piş Loelanae Áta Cuat agus poim Şomplait. Ní maib áitne poimir rin

aíge ar maoilmórda ac do cuirfeadh aithe acu ar a céile. Bí fear aithe aige ar amhlaoibh. Céirdeadh amhlaoibh ótuairt go minic go h-ínnibh. Oir agh bpreit teachtairleadtaí agh triall ar an lapa ó Síctric, agus agh tabairt eoluir do ar an gcuma 'n-a mbíodh gac níos agh dul cun cinn i n-Éirinn. Bí amhlaoibh tar éir a d'innpint do'n lapa, ar na cuairdear rín, conur mar a bí Urian ana doirca agus conur mar a bí gnó ar riúbal a cuirfeadh Urian ar an ríis, oirlead um an otaca 'n-a mbéadh cómaect loclan ollamh ar leadt go h-Éirinn cun an gnímh a déanamh. Ní baogal, amháid, gur tug amhlaoibh don eolur do'n lapa ar cia a bí cun an gnóta déanamh do Urian nuair a tiocfaidh an t-am. D'a bpreit rín ba beag ná gur b' i céad ceirt a cuir an t-lapa cúca 'n-a conur a bí Urian.

"Tá ré cómh maith, a ríis," arsa Maoilmórda, "agus ir féidir d'fear a beir sa n-aoir atá aige, ac ní fearadmar cad é an neómat a geóimír társ a báir."

"An amlaid atá don bpreiteadit air, a ríis?" arsa'n t-lapa.

"Ní h-amlaid, a ríis," arsa Maoilmórda. "Ir amlaid atá duine curta agam-sa agh tabairt airleadair do, duine d'a muintir féin, duine de'n buidín a bíon 'n-a fearaí i n' aice coitcianta, duine d'a buidín coranta. Currair pleas 'n-a éiríde nuair ir lúga a beir coinne aige leir. Anran ní beir 'n-a móir-fluag ac móir-fluag san ceann: Tuitir a cómaect ar a céile. Beir Éire aginn féin, agus beir Síctric i n' ártoris ar Éirinn."

"D'feud an t-lapa ar Síctric, cómh maith le n-a rá, "An é rín a geallair-re dóm-sa?" Do labair ré:—

"Do péir mar a cuirim-re an rgeal," ar reirean, "d'a n-imtígeadh don níos ar Urian anoir beadh Éire agh an ártorisain, agus agh an bpreir a pórradh i."

Do preab aigne Sormflait nuair arius rí an focal ran.

“Ó,” ar ríre, ‘n-a n-aighe, “ní míre a bheo uait ac an áitrígeaict! ‘Mo sháil tu aghur ruo aghat.’”

Ní raib focal a’ n-aoinne ar fead tamail. Do labair amlaob aghur é as sháil.

“San dabh!” ar reirean. “Dá n-imtígead don ruo ar áitríge éirean ir as an áitrígean a bheo an áitrígeaict, aghur as an t-é so ttabarfaó rí dó an áitrígeaict. Marbhuisgmír brian ar tóuir aghur anran beir fíor aghainn cad a d’éanfaid an áitrígean.”

“Ir fíor,” arfa’n t-larla. “Marbhuisgmír brian ar tóuir. Ní’l bhrí ná éiread le caint so tóí so mbeir ran d’éanta ar tóuir. An fear ran a cuirir-re as tabairt aige do brian,” ar reirean le Maolmóir, “má d’einean ré a shó so maic, aghur so luac, beir caoi as an áitrígean ar a taob féin de’n shó d’éanam. Anran iread beir éiread le caint. So tóí ran ná d’eintear a tuille cainte.”

“Dár ro ‘r rúo!” arfa shormflait ‘n-a n-aighe féin, “ac má bion áitrígeaict agham-ra le tabairt d’ aoinne ní baogal sur duit-re ttabarfaó i, a beirig aillea! Ó! ir móir ioir tu aghur brian, d’a olcar é! Aghur ir móir ioir tu aghur brian!”

“Dara na teangán so mbaintear amac ar do béal, a breallán!” arfa Síríc, i n’ aighe féin, le Maolmóir.

“Da maic linn na fíor a tugar leat a d’feirgint, a rí,” arfa amlaob leir an lara.

Do ruo an t-larla leir iad ó loing so loing aghur cairbeán ré a fluas d’óib. Ní ró fuaimearac an aighe a bí as aoinne de’n ceatrar tar éir an méir úo cainte, aghur ní fuaimear ar fao a cuir an raorac a cairbeán d’óib orca. Conacadar fíor móra láiríre aghur airm maic gára ‘n-a lámab acu, aghur a d’eabram orca so raodar abalta ar úráo a d’éanam so neam-eaglac aghur so cróda der na n-airm. Cuir ran ráram aighe ar an sceatrar. Ac do

conacastar, i n-éagmuir na bfeair, fíoisirís ban agus leanbh agus san ionta, nác móir, ac daoine fíaine. I r ceapc a o' aomáil go tóainis uabair agus boctaineact ar an uile duine de'n ceatpar nuair a tuiseastar n-a n-aighe cast é an cori a béat ar éirinn agus ar fíadlaib éirean nuair a leigfí an t-fíoisirís rin irteac oirta agus an buat acu. Ac má bí uabair agus boctaineact oirta do bfuastar fíadla é. Coimeastastar irtis é. Níor deineastar oirca agus a o' aomáil o'á céile 'n-a fíaint gur mótuistair irtis é. Sin mar a bíon i fíomnuige as an t-é a deinean an t-oc fíom. Cúin fíam aighe tabairt do fíin irca deinean fé an t-oc fíom, agus ar ball iré iur a castan ar do 'ná mí-fíam aighe, agus fírebtan aighe, agus buaiream aighe, agus cancar agus tpe céile aighe. Anran bíon an tpe céile aighe lairtis aige agus an fíadlaire larmuic aige, agus ir móir an tpuas é.

Táinis an ceatpar abaille go físteiglac. Síric agus deineastar an ceann ab fearr de'n fíom, cóm maic agus o' fíastastar é, 'n-a fíaint. Míastar an t-larla mar fíadla ar a míro agus ar a neart. Dar leó, ní fíadla don fear ar teiglac fíam a o' fíastar fearam 'n-a ládair agus é tíoio. Míastar na fíir a bí aige, agus na h-aigim a bí acu. Ní oúbtastar puinn i tóast na mban agus na leanbh. Níor maic le fíomfíair cuimneam oirta i n-aon cor, bíodar cóm fíana cóm fíadla cóm fíam.

O'imtis Maolmóir. Bí a fíadla fíin as teact irteac o ardaib Cúise laigean. Níor móir do toul agus fíadlaic cúca.

Nuair a bí fé imtis do labair Síric.

"Fíastar cúise," ar fírean, "ba oúdar do an donur a déanam oirann! Míra mbéat amlaob bí an donur déanta aige. Nác uatbárac an fíadla ná fíastar fé a fíadla a o' oiradla san tóimearís éisin a déanam! Míra

mbéad a taramlaect a labhair Amhlaoib do d'éanfaó ré an donar."

"Tá 'fíor as an tcalam," arsa Amhlaoib, "sur meapar go mbéad an rgeal go léir rgailete amac aise rap a mbéad uain asam ar labhairt!"

"Ní feicim cad é an díobáil a béad d'éanta dá dtigead leir an rgeal go léir do rgailead amac," arsa Sormflait.

"Ní beirfeá mar rin, a máctair," arsa Sircic, "d'á mbéad fíor an rgeil go léir asat. Dá mbéad an cuio eile de'n rgeal asat éirfeá go h-áluinn cad é an díobáil a d'éanfaó ré asur cad é an díobáil ba dóbair do a d'éanamh."

"Áitilú!" ar ríre. "Inir-re dom an cuio eile de'n rgeal, a Amhlaoib, nuair ná neórfad ré reo dom é."

"Ní'l puinn deirpigeacta," arsa Amhlaoib, "iur an tcaob acá asat asur an caob eile. Seall Sircic go tcaobairfá ré tura do'n laila. Anran, nuair a bí ré as caint le bpuadar, seall ré d'ó go tcaobairfá ré tura d'ó! Taoín tú seallta d'óib araon, a máctair. Má seirbio ríad araon amac é beir rporc asainn!"

Cait rí í féin i gcaoi air asur ba d'óic leat go dtuitfead an t-anam airte le neart gáirí. Do gáir rí, asur do gáir rí airí.

"Ó!" ar ríre fé deire, "feud air rin! An 'mó duine eile sur seallair mé d'óib?" (Bí 'fíor aici go raib rí seallta do bpuadar.)

"Níor seallair tu ac do'n beirt rin, a máctair," arsa Sircic.

"Ac!" ar ríre, "ir oic a deirir é! Bíor as bpat air go mb'féirir sur seallair mé do beirt mac ríis na h-ioruaidhe. Ar seallair-re o' doinne mé?" ar ríre le h-Amhlaoib.

"Níor seallair, a máctair," ar reiréan, "ac ir d'óca go mbeir bpuadar, asur loingear ríis loclan aise, as teact

irteac sa éuan ro ar maidin amáireac. Cuadhair amac cun cainte leir an lapla, leir an bfeair mór mileata meirgeac. Ní foláir dul amac cun cainte le bhuadar nuair a tiocfaid ré. Dá n-airgead ré gur cuadair-re amac cun cainte leir an bfeair meirgeac agus gan tu dul amac cun cainte leir féin b'féidir go dtiocfaid éad air."

"Tá go maic," ar rípe. "Raismíó amac cun cainte leir." Agus cuir sí rgeartad gáire eile airte.

"Seacáin, a máthair," arsa Sírice, "agus ná tuigead ré uait go bfuilir geallta do'n lapla."

"Ní baoḡal duit," ar rípe. "Ír amlaid a beid ré a d' iarlaid a cuirgint go bfuilim deimniḡte do féin."

CAIBIDIL IX.

CAD A TIOCPAID AS

Nuair a táinig an maidion d' feuchadar amac ar an gcuan. Bí cablaḡ loingear a bí dá uair cóm mór le cablaḡ an lapla tar éir teacḡ irteac sa éuan agus tar éir ineacḡ do ḡlacad lairtig de cablaḡ an lapla, fan na tráḡa, ar an otaob éuaid de'n éuan. Bí a lán der na rípe, a' cablaḡ an lapla, tar éir imteacḡ ar na loingear agus dul i dtír, iartuaid de'n éuan, agus cábáin a cuir ruar doib féin, agus teinte do lapad cun bíḡ a d' ollamugad agus leapaḡa déanam doib féin agus cuirre na faraise cuir doib. Bí na daoine a bí sa cablaḡ mór a táinig i ḡcaiteam na h-oíḡce as turpuḡad ar an puo céadna déanam. Bí na báid, agus iad lán de daoine agus d' adbar na ḡcábán, as páḡáilt na loingear agus as imteacḡ amac tré cúbar na tráḡa, cun an tailm tipim.

Níor beas t'uachtbár a raið de loingear ra dá cablaic. Nuair a bí na h-ancairiada curtha amac acu agus iad n-a rtao, agus iad i n-aon line amáin, fan na trága, do fhoir an line ó Veinn Éadair go h-Át Cliaic náe móir.

Do gluair báo Siiric amac airir ó'n sealaic i n-aice an nísteiglaic, agus do gluair ré i tceó na loinge ar a raið bhuadar. Cuairt fonnfalaic agus Siiric agus Amhlaoib ar bóir na loinge rin. Cuir bhuadar na mílte fáilte móir.

"Ó," ar seiréan le fonnfalaic, "nác ós a t'feucan tú, a áirígan!"

"Ní h-aon iongnad é rin, a ní," ar ríre. "Ní h-aon iongnad mé beic ag feucaint ós an fáil acaim ós. Ní raabac ac reatc mbliana deas nuair a rugad é reo," ar ríre, (b'é rin Siiric) "agus ní'l ré reo puinn tar ríce bliain fóir. Ní ceart reana bean a tabairt oim go tici go mbeir mé a dacad an cuir ir lúga tó."

"Ní tabairfai reana bean oir coitice, a áirígan," ar seiréan. "Taoín tú ag feucaint cóim h-ós an neomac ro agus bír an lá a póirai Amhlaoib. Meirai ná raið agac ac aon mac amáin le h-Amhlaoib agus go bfuair Amhlaoib báir rai ar rugad an mac fan."

"Ir iongantac an fear cun plámar tú, a ní," arri Amhlaoib. "Deinir tuatál ar tóir nuair a deinir an iongnad t' i beic ag feucaint cóim h-ós, ac do leirir an tuatál nuair a dúirai go mbéat pí ag feucaint ós go eó."

"Tá dearmad oir ra méir tó, a ní," arri fonnfalaic. "Sióe an mac a rugad tar éir báir Amhlaoib."

"Ó, tuigim," arri bhuadar. "Sióe an t-Amhlaoib ós. Cao 'n-a taob náir innir riam dom cé pí b'é t' acair, a biceamnaic?" ar seiréan le h-Amhlaoib.

"Le h-eagla go nócainn bréas, a ní," arri Amhlaoib

“Náé fíní an Áitriúgan tar éir a máó leat ná feaca-ra m’ áitir miam. Conur féadaraínn a d’innhínt duit cé r’ b’ é asur ná feaca miam é?”

“Ír fíor,” arsa Bhuadar. “Ac ír cuma duit cé ‘cu. Tá géarúir do mátar asat, asur tá a cpoicean asur a blát ort.”

Níor tús Sormflait uain do ar a tuille plámáir a déanaí. Níor beas léi a maib máirte aise. Bí ré as taise do neitib náir oir di é féin ná doinne eile beir as taise do orta.

“Tánamair cun go bfeicfimid do neart ríos, a ríú,” ar ríre.

“Tá go maí, tá go maí, a Áitriúgan,” ar reirean.

Do ruasó ó loing go loing iad, asur do tairbeánaó gac don ruo dóib. Conacadar na ríosíte fear arimta, asur ba breas an raóar iad. Fír móra láiríne cumaraó, asur na h-áirí ar áilleacó acu. Do tairbeánaó dóib an deic gcéad fear n-a maib na h-éirí mictl orta. Dúdarí Bhuadar leir na fearaib na h-éirí do cur umpa go bfeicfead an Áitriúgan iad. Do cuiradar.

“Ó!” arsa Sormflait. “Seóbaí ríad ran tré ríosítib úrain mar a seóbaó buanaíóte tré páire cruicneacóan a beaó aibíú!”

Do ruasó iad cun na loinge ar a maib beirí mac ríú na h-íoruaíóe, Carról Cnúc asur Anruo.

Ní feacaíó an beirí ríí Sormflait miam go dtí ran, ac d’ áiríódar teacó táirre. D’ áiríódar doaine a éonaic í as tráac ar a h-áilneacó. Bí fíor acu gur beaó áluinn tar báir í. Ac nuair a conacadar í ba dóbaí dóib a mbéara asur a ruaim do cáilleamaint, cuir a h-áilneacó a leicéir ríí d’íongnaó orta. Ní féadairí gan beir as feucaint uirí, asur anran nuair feucairí uirí ní féadairí a rúile bógaó dí.

Bí an t-*pluaš* ar an *scuma* *scéadna*. An *faid* a *bíod* rí *as* *gabáil* *cóirra* ní *féadaióir* *dón* *muo* a *ósanam* *ac* *beir* *as* *feuchaint* *uiréi*. *Dá* *mb'* *iad* na *mná* *féin* *iad* *bí* an *rgéal* ar an *scuma* *scéadna* *acu*. *Nuair* a *gabáid* rí *cóirra* *do* *piéirí* *timpal* *cun* *teacht* *poimprí* *asur* *radaric* *eile* *d'* *rádail* *uiréi*.

Tugadair a *lán* *de'n* *lá* *as* *gabáil* *timpal* *ó* *loing* *go* *loing*. *Nuair* a *bí* an *feuchaint* *déanta* *acu* *tánadair* *adail* *go* *rişteiglae* *Sicric*.

“*Sead!*” *arra* *Sormflait*, *nuair* a *bíodair* *'n-a* *ruide* ar a *ruaimnear* i *n-ai*ce na *teine*, “*tá* *m'* *aisne* *rárta*. *Ní'l* *dón* *bheit* *as* *úrman* ar *buaéaint* *ra* *cat* *ro* *atá* *le* *tríor* *anoir* *aise*. *Bí* an *t-eagla* i *scóinnuige* *orm* *poim* *Murcad* *asur* *poim* *Dál* *gCair*, *ac* an *deic* *scéad* *úo* *inr* na *h-éiríob* *ppáir*, *cuirpíó* *riad* *ran* *deire*, *glan*, *le* *Dál* *gCair*. *Nuair* a *beir* *deire* *le* *Dál* *gCair* *beir* *deire* *le* *cómaect* *Úriain*. *Má* *deinean* *Míceál* *Ruad* an *beart* *atá* *geallta* *aise* a *déanam* *ir* *amlaíó* *ir* *feairí* *é*, *ac* *pé* *'cu* *déanfaíó* *nó* *ná* *déanfaíó* *ní'l* *baogal* *orainn* *anoir*.”

“*Ír* *maic* *liom* *map* a *taicneán* an *móir-pluaš* *leat*, a *mátaí*,” *arra* *Sicric*. “*Do* *fuaraíó* a *lán* *d'a* *duaš*. *Níor* *b'* *dón* *gnó* *pó* *fuaraíó* an *dá* *caiblae* *loingear* *ran*, *asur* na *mílte* *feairí* *ran*, *do* *taibairt* *anran* *amuié* ar *uirge* an *éuin* *rin* *cúgat!* *Tá* *obair* *móir* *déanta* *as* *riš* *loctan* *asur* *as* *riš* na *h-lopuaidé* *asur* *as* an *lapla*, *d'a* *méir* *de* *beirigeac* *é*. *Tá* *obair* *móir* *déanta* *acu* *go* *léir*. *Ní* *deintear* *obair* *móir* *de'n* *tróir* *ran* *gan* *rúil* *le* *tiol* ar.”

“*Cao* i an *gruaim* *reo* *anoir* *oric?*” *arra* *Sormflait*.

“*Tá* *eagal* *air*,” *arra* *Amílaíob*, “*má* *buaíó* na *rište* *reo* ar *Úrian* *go* *scóimeáiríó* *riad* *torad* an *buaíó* *dóib* *féin*.”

“*Úairí* *do* *méar* *air*, a *Amílaíob*,” *arra* *Sicric*. “*Ní* *feairuigean* *pé* *le* *cóir* *ná* *le* *ceairt* *ná* *le* *pérún* *go*

“Díocrad na fíhí seo anro agus go dtíroiríodís cat fuiltead dúinne i scoinnibh Úriain, agus anran, nuair a bheadh Úriain marb, agus Murcad, agus M’lfeaclainn Mór, agus Dál gCair go léir, go n-áiríodáirí a reolta agus go n-imteodáirí roirí abairle, agus ótuairí abairle, airíir agus go brágsairíir Éire ašainne.”

“Cad é rin agus d’á náid mar rin!” arsa Sorimflait. “Ná fuil ríis d’óirí go léir, agus dúinne ’n-a dteannta, i n-Éirinn!”

“Sine d’íreac atá orim, a máthair,” arsa Síric. “Tá eagal orim ná fuil, ‘ríis d’óirí go léir agus dúinne ’n-a dteannta, i n-Éirinn.’ An focal úr adúdhairt an t-lairle, an ‘beirígead,’ a ndúdhairí féin, an focal úr adúdhairt fé le ríis laigean tá fé daingean am’ éiríde ó rin mar a bheadh dealg. ‘Beirí an áirígead d’ Sorimflait,’ ar reirean, ‘agus d’ an bfeairí a póiríirí i.’ Ir d’óca go bfuil an fuil céadna iríis i n’ aigne féin d’ bhuadar. Agus tá fíor d’ an raogal náid cun na h-áirígead d’ o cun i n-áiríge d’óm-ra, ná d’ doinne d’ n’ beirí rin, a táiní beirí mac ríis na h-íoruaríde anro go h-Éirinn agus loingear a n-atarí acu, agus ríisíge d’ n-atarí, agus a d’íirí féin cuníre fé éoríar mórí éromí acu. Tá eagal orim go bfuil áiríleir, agus náid áiríleir beag é, d’ éanta d’áinn, agus náid fíor conurí a díocráimí d’ uairí. D’ fíairí liom beirí fé áirígead d’ Úriain, a máthair, ‘ná fé áirígead d’ doinne d’ n’ éatíarí.”

“Ní mac d’uit-re an fíairí ran i n-don éorí, a máthair!” arsa Áiríleirí. “Mac d’ Áiríleirí íreac é. D’íirí a lán d’ doinne liom náid mac d’ Áiríleirí míre. Meairíirí go bfuil an éatíre acu. Mac d’uit-re íreac mé. Cad ír gá d’ d’uit-re, a Síric, beirí fé rímac d’ doinne d’ n’ éatíarí! Cuirí i gCair go ndéaníirí na buanairíde an obairí arí an gcuirínead d’íirí, agus go mbeirí Úriain agus Dál gCair ‘arí ríis ná

féinne,' mar adéarfad Colla, cad a tuitfid amac ?
Iompó'io bhuadar agus an 'Deitigeac' ar a céile agus
trioiríod ríad cat fuilteac feúcaint cé aige go mbeid
Sormflait agus an Ártorigeac. Iompó'io beirt mac ríe
na h-Ioruaide oíca aríon, nó ar an t-é a beid beo díob,
'Gá cur i n-íúil náe as doinne acu ir ceart an Ártorigeac
ro do beir ac as tuine acu féin, mar gur b'íad ir ríad ó
baile do táinig 'Gá h-iaraid. Meafaim, nuair a beid a
scuid coimrghair déanta as an gceathair ná beid puinn
éilteoirí as teac iorí tura agus an Ártorigeac, a mic
t'adar!—Inir an féinne, a máthair; ná é an coimrghair
ran iorí an gceathair an ruo a cuir tura as cur an anama
amac as gáirí aréir nuair a h-innreac duic go rabair
geallta do beir acu?"

"Fágaim le h-uadac, a Amíaoib," arís Sormflait,
"Gur buailir do méar go cruinn ar an ruo a cuir as gáirí
mé. Ní rabar, amíac, as cuimneam ac ar an mbeir, ar
bhuadar agus ar an laila. Do conac go foileir conur a
féadfaí an beir rin do cur as dírsiú' a céile agus gur
mé féin a d' féadfad an beir ran a déanam. Ac éim
anoir go bféadfar an ceathair do cur as dírsiú' a céile go
feilimionta. Féadfar é déanam agus déanfar é. Ná bíod
ceir ná eagal ort, a Síric. Dírsiú' ríad cómáct
bhuain duic ar uúir. Anran dírsiú' ríad a céile duic.
Anran beid Ártorigeac na h-Éirean asat 'n-a noiaig go
léir!"

"Ní' don teóra lib!" arís Síric. "Ac déimig
feúcaint beas a tabairt ar an uadac ro de'n ríeal. Cuir
i scár go bfuil a ngnó déanta as an meiciol buanaithe
reo atá cruinnighe agaim, agus go bfuil an gort
cruinneactan ar lár. Éim an ceathair i scómairle.

"'Ir liom-ra an Ártorigeac agus an Ártorigan,' adair
an t-laila.

“‘Cao a béalrao súr leat-ra iao?’ aoiri bhuadaí.

“‘Mar do gheall Síctric féin dom iao, agus mura mbéad súr gheall ní tiocfaínn anro,’ aoiri an t-larla.

“‘Ní duit-re a gheall Síctric iao,’ aoiri bhuadaí. ‘I ródóm-ra a gheall ré iao.’

“‘B’féidir,’ aoiri duine de macaib mís na h-íoruaíde, ‘súr gheall ré do beirt aiaib iao,’ agus cuirean ré gáire ar. Seibtear amac súr tusaí an gheallamaint do’n beirt. Eirigíto ríao ar buile.

“‘Téanaís,’ aoiríto ríao. ‘Cuirimís ár neart le céile agus tusaímís do Síctric an ríao atá tuillte aige!’—— B’féidir go neórfaí amlaoiib agus a mácaí do mac amlaoiib cé ar go ndéanfaí dírsiú’ anran.”

“Stao go fóil, a míc amlaoiib,” arfa amlaoiib. “Cá b’fíor duit an ’mó duine de’n deataraí a tiocfaíto raorí ó’n gcaí?”

“Ní feadaí; ná an ’mó duine aiaínn féin a tiocfaíto raorí ó’n gcaí,” arfa Síctric.

“Agus ar nóin, an t-é ná tiocfaíto raorí ó’n gcaí,” arfa amlaoiib, “cao é rin do ran cao a déanfaíto an áirígeaí?”

“Ná an áirígean, an ead?” arfa Síctric.

“I ródíe liom, a buaícaí,” arfa gormfélaí, “nác fearaí ríao a déanfaíto beirt aiaib anoir ’ná dul a cóola.”

Cuadhaí a cóola.

CAIBIDÍOL X.

OSGAILT SÚL DO SÍTRIC.

Níor éodail Sítric don néal an oíche sin. Cóm luath agus táinig solas an lae bí ré tuar ar bapa an rísteiglaigh agus é ag feuchaint roir-ótuair ar an line fada loingear a bí rinte ar an uirge ó Binn Éadair go h-Át Cluath, agus ar an line cábán a bí rinte fan ciúmair na tráda, amuic ar an tcalam tirim, agus é cóm fada le line na loingear. Bí an macaire, larmuic der na cábánaib, clúdaigh le rloighitib túbá daoine agus iad ag cur neite i tpeo dóib féin i gcóir béile na maidine. Bí Sítric ag feuchaint ar na loingear agus ar na cábáin agus ar na rloighite daoine, agus bí a aigne ana tré n-a céile.

"Ir easal liom," ar reirean i n' aigne féin, "nác é mo leas a deinear nuair a túsar anran rí. Tá mbéad rí go léir fa baile air, gac duine aghair 'n-a túbais féin, béad rí ann tamal rár a' ttabairfainn-re ar rí. Tá ré deánac agam anoir beic ag cuimneam air sin."

Níor mótuigh ré an Vanpigin, Béibionn, ag teac i n' aice. Cuir rí a lámh ar a cuirinn agus bí méar na láime eile ar a béal féin aici, mar cómarca do gan potram a deánam. O'feuc ré uiré.

"Ná labair, a rí!" ar ríre leir i gcogair. "Tá níó agam le h-innint duic. Tar cun mo feómra."

An fadó a bí an méir sin cainte aici o'á ráó bí a méar rinte aici i tpeo na h-áite 'n-a ríab na loingear agus na rloighite, mar 'o ead gur oiré a bí rí ag feuchaint agus ag tráct. Níor móir di an gliocar. Ní ríab ac an cogair epiochnighite aici nuair a bí gormplait lairciar di. Do lean

rí aḡ caint go réir, mar 'ó ead nár mótuig rí Sormflait aḡ teac̃t :—

“Náe reóig a' bfuil ann díob̃!” ar ríre. “Feuc̃,” ar ríre, “í' dóca sup b'í an long mór ran i lár baili long an larla.”

“Ní h-í, a rígan,” arra Sírúic. “Siní long Úruadair. An bpeicean tú an long mór eile úo toir ar fad? An long go bfuil an butaire mór deataig aḡ eiríge airí?”

“Cim í,” arra Úéibionn.

“Siní long an larla,” arra Sírúic.

“Í' moe ar maidin atátaoi araon 'ḡá n-iniúcad̃, a élañn ó,” arra Sormflait lairtiar de'n beirt.

Do bainead̃ geit dáríur̃ a' Sírúic mar níor mótuig ré aḡ teac̃t í. Do leis Úéibionn uirí sup bainead̃ geit airí féin, leir, aḡur deir rí an leigint uirí éom̃ maí ran sup famluis̃ an ároirígan sup bainead̃.

Tug̃ an triúr tamal ra n-áit aḡ breitniugad̃ na loingear aḡur na ríóḡ. Anran dúbairt Úéibionn go raib̃ an maidion ḡlar, aḡur d'ímtig̃ rí. Níor b' fada go ndúbairt Sormflait sup b' fíor do Úéibionn é, go raib̃ an maidion ḡlar, aḡur d'ímtig̃ rí. Éom̃ luac̃ aḡur a tuis̃ Sírúic ná raib̃ doinne 'ḡá tabairt fé ndeara táinig̃ ré go reómra Úéibionn.

“Cad é reo ort, a Úéibionn?” ar reirean:

“Tá ré buailte irteac̃ am' aigne, a ríḡ,” ar ríre “go bfuil éagcór 'á deanam̃ ort. éagcór̃ t̃rom.”

“Cad a buail an níó rin irteac̃ ad' aigne?” ar reirean.

“Inir dom ar d̃túr,” ar ríre, “aḡur bí éom̃ cruinn aḡur d'féad̃fair ar na focalaib̃, cad í an caint a dúbard̃ toir an ḡceat̃rar aḡaib̃ inob̃, toir tura aḡur Úruadair aḡur Am̃laoib̃ aḡur do mátair.”

D'inir ré d̃i an caint éom̃ maí aḡur d'féad̃ ré é. D'éirt rí leir go d̃tí go raib̃ an caint ráir̃te aige.

“Seadó!” ar pír, “tugair leat an éaint cruinn go leór.”

Ní feidir pé an domhan cao a bí ag teacht.

“Díor ag éirteacht lib aréir,” ar pír, “a san fíor doibh. Domhuigim é agus ní l don náire 'n-a taoib orim. O' ariugear do mátair 'gá ráo lib dul a coola. Cuadobair a coola. Ní feadair ar cuair-re a coola ac tá fíor agam ná déis Amhlaoib a coola. O'fill pé tar n-air agus tug pé féin agus do mátair tamal maic de'n oíóce ag caint. Do taraingead anuair an uile focail de'n éaint a bí eadraig ar bóro na loinge. Deineadair ana fult de'n cuma 'n-ar deim rí amac ná maibair-re ac fíce bliain o' doir agus sup b'é Amhlaoib an mac léi a rugad tar éir báir a átar, 'ré rin tar éir báir Amhlaoib, agus sup mar geall air rin a tugad Amhlaoib ós air. Ba dóic leat go scuipfidir arson an t-anam amac ag gáirí, pé n-a n-anál, an fáid a bí an méio rin ar riúdal acu. Ac níor b' don puo an méio rin fult readar an fult a bí acu nuair a taraingeadair eúca conur mar a cuir do mátair coris leir an gcaint ar eagla go leigfead bpuadair amac rgeal áriugte éigin, níó éigin a tearcuig ó'n oiríur a coimead uait-re.

“Sioido anoir agat, a ríis, na ceirteana atá or cómair m' aigne agus atá ag déanam buarta dom. Cao é an níó é reo atá acu o'd coimead uait-re? Cao é an t-eóluir é reo atá ag bpuadair agus ná fuil agat-ra, agus náir b'foláir an éaint do coris ar eagla go leigfead bpuadair amac, ad' látair, don balait dé? Cao é an bpiis a bí ag Amhlaoib leir an fult a deim pé, ad' látair féin, amuic ar an loing, de'n puo sup dóic le h-aoinne go n-eirtead pé a beal 'n-a taoib?—‘Cao 'n-a taoib, a biceamhaig,’ arir bpuadair, ‘náir innir dom ná reacaír t' átair niam?’—‘Le h-eagla,’ arir Amhlaoib, ‘go noéanfaim bpeas,’ agus, ‘nác fíni mo mátair 'gá innrint tuit ná reaca m' átair niam.’—Tá pé

uaingean am' aighe, a níg, go bfuil níor mó roir an ocrúir 'nà mar a tuigean doinne ac iad féin. Tá uirge-fé-talam o'á déanamh do' coinnib, a níg, agus neorrad uuit cad é an t-uirge-fé-talam é. Má tuitean m' atair-re tátar cun ároirís déanamh de bhuadar.

"Eirt! eirt! a nígán," arsa Sitríc. "Taoín tú ar do meabair."

"Feuc irteac ra rgeal," arsa Déibionn, "agus breitnig é, agus measais é, agus cuirfead zeall go noearrair go bfuil an ceart agam. Cad tá acu o'á coimeád uait? Siní an ceirt. Cad tá acu le coimeád uait? Níor coimeádair-re don níb uata-ran miam. Cad é an rgeal é seo atá roir iad féin agus bhuadar agus nác maít leó don gaoit dé do leigint cúgat-ra?"

Do léim Sitríc 'n-a fearam. Siúbluis ré an reómra ríor agus ruar ar fead tamail, díneac mar a déanrad a mátar. Nuair a bí ghear pártála déanta aise do rrad ré ar aghaid na banrigne amac:—

"Dar ro 'r rúo, a Déibionn," ar reirean, "ac tá an ceart agat! Cím anoir é go roiléir. Cad a dail mé? Nác é é 'n-a rteilibeatsais! Agus ó, nác aitreannail an mac é! Ó, cad a dail mé! Cad a dail mé! Déanraib rí ároirís dé! Anran déanrair ároirís o'Amloib 'n-a diais. Táim-re ra rlig. Cad a cómairleórad dom a déanamh, a Déibionn?"

"Ná leis ort go bfuil don blúipe oroc amrair agat ortá," ar ríre. "Sgaoil leó. Tá plusg maít lároir agat-ra féin i gcóir an cata ro. Leis iad rúo i otreó Uál gCair ra cat. Socaró'io Clann Cair a lán der na ceirtesnaib seo."

"Ir maít i do cómairle, a Déibionn," ar reirean. "Ir truas éráirte nác i do cómairle a glacar ó curac i n-mead cómairle gormflait. Ó, nác baileac a coimeád rí uainn an méio úo!"

"Nuair a bhí Amhlaoibh i gCeann Corra agus i'n-Inir Caithé
irteadh tuiseal an t-eóiligh do," arsa Déibionn.

"Is uachtáir an bean í!" arsa Síric, "agus tá
Amhlaoibh maí a d'óirí. Tá sé aitheamhail, maítheamhail."

"Tá," arsa Déibionn, "ac ní h-é an t-aoibh fóganta de'n
túcair a tuiseal ré leir ó ádair ná ó mádair."

"Ní puinn fóganta ádair a d'féadfaid ré a tadhairt ó don
t-aoibh acu," arsa Síric.

Bhí an t-am ann éun toul ré déin béile na maidne.
Cuadair irteadh i reómra an bith. Bhí Sormhlait i rith reómra.

"Móir ádair, a éalann ó!" ar rith. "Ní h-iongnadh
liom a lán cainte beir agus le déanamh iníu. Ní dóca
go mbeir puinn eile caoi ar éalir agus go dtí go mbeir
buaid an móir-ádhair ro ar t-aoibh éirí. Anrair beir gac don
nith ar búir t-aoibh agus má bíon an buaid ar an t-aoibh
gceir."

"Agus má bíon an buaid ar an t-aoibh eile, a mádair, cad
a déanfaimid?" arsa Síric.

"Má bíon an buaid ar an t-aoibh eile," arsa Sormhlait,
"ní beir don gac le caint agus. Deineadh gac fear a
gníomh féin ra ádh agus ní baogal ná go mbeir an buaid
ar ár t-aoibh féin."

"Cad tá ag coimeadh Amhlaoibh?" arsa Déibionn.

"Ní feara iníu é," arsa Sormhlait. "Is dóca go
mb'féidir go bfuil tuirre air tar éir an lae 'nóe."

Críochnaigh an béile. Níor éalir Amhlaoibh.

"Is feara glaothair air," arsa Síric. "Ragadh agus
glaothair air."

D'imíir ré. Níor b'fada gur fill ré.

"Ní'l ré 'n-a reómra," ar reiréan.

"Is móir an iongnadh," arsa Sormhlait, "é d'eiríge éomh
moé. Má'r ag feuchaint ar ár móir-ádhair a bhí sé náe móir
an iongnadh ná fearaí air é."

“Níor tuig ré ar a leabairt i n-aon cor aréir, a mácar,” arsa Siiric.

Táinig ionghaó uirthi, díreac mar a tiocfaíod dá mb’ a san fíor a tiocfaíod an rgeál uirthi. Níor b’ ead. Bí fíor aici go maíe náir éodail ré ra nísteiglae an oíóce roim ré. Dein rí an ionghaó cómh maíe ran sup mear an beirt eile go raib an ionghaó uirthi dáirírib.

Bí Amhlaoib imtíste amac go loing bpuadar agur teactaireaet aise do bpuadar ó fíormflait.

Do gluar fíormflait ar fuio an nísteiglaig ag ceirtíuécán ar na reirbíríg feucaint cé ba déanaige a conaie an tigeapna óg, Amhlaoib, agur canao a conactar é. Ní bpuair rí don tuairis ar, níó náir b’ionghaó. Ní feacaíó doinne acu é ó conacadar go léir é féin agur an níg agur an Arópígán ag teact irteaé ar an mbáó um cpátnóna inóé roimr rin.

Dein fíormflait deapmáó. Dein rí an iomaó ceirtíuécán. Nuair a conaie béibionn an ceirtíuécán tuig rí ná raib ann ac púicín. Tug rí cogar do’n níg.

“Ní’l ra ceirtíuécán ran ac púicín, a níg,” ar ríre. “Tá fíor ag fíormflait cá bpuil Amhlaoib imtíste. Ré ball ’n-a bpuil ré imtíste, a níg,” ar ríre, “ní ar maíe le níg loclanae áta Cliaé atá a tpuall.”

“Ír fíor,” arsa Siiric. “Ní foláir feucaint go cruinn cun an méio rin rgeíl,” ar reirean.

Anran do labair ré leir an mbeirt, le béibionn agur le fíormflait.

“Feucaig, a níogna,” ar reirean. “Inóiu an máirt. Ní dóic liom sup ró fáda uainn an cat. Tá plóigte an Arópíg nac móir cruinnigte i gcill Máigneann. Ní móir dóm-ra imteaet agur neart plóg loclanae na n-éirean do cup ra n-ineao atá ceapaité dóib ar talamh an cata. Beir ríao féin agur plóigte níg laigean i n-aice céile. Ír dóic

liom go bfuil na laigníú ollamh ceana féin. Fásfar anro oipead nipte agus coranócaíó an nígteiglae ro pé cuma 'n-a ngeobairó an cat. Fanaig-re ardon anro ipciú go nci go mbeiró an buaó ar taob éigin. Má bíon an buaó as brian ní baogal go ndéanfaíó pé don anéor a tabairt o' doinne asaid-re. Má bíon an buaó asainn féin beiró gac don puó go maic."

O'imciú pé agus o'fás pé anran an beirt.

O' fíniad an beirt ná faib don gíáo ró mór acu o'a céile. Ac an t-é a cípead iad i bpoáir a céile ní h-é rin ba dóic leir.

CAIBIDÍOL XI.

FUADAR AGUS FLOSS AGUS SIODAM:

Um an taca 'n-a faib plóigte na loclanae agus a luét conanta rocair 'n-a gcábánaió ar an macaire, fan na trága. ar an tcaob tuairó de éuan áta Cliat, bí plóigte brian as teacé go tiug ipceac ar macaire Cille Maigheann, mar ar gnat le brian longport a déanam i gcóinnuige nuair a tagaó pé féin agus a plóigte anóear ó'n Múmain, as cup rmaeta ar loclanaeaió áta Cliat. nó as cup eagla a cómaeta ar na gaeblaib a gabaó a bpáirt. Cuairó gac níg der na nígció a táinig anóear an uair rin éun na h-áite 'n-ar gnat leir dul, é féin agus a buirdean, agus cuirpeadar ruar a gcábán ann, pé mar ba gnat leo a déanam. Bí gac níg agus a buirdean féin as cup a gcábán ruar pé mar a fpoirtoir an áit, agus ní faib don buirdean as teacé ra trliú ar buirdean eile, ná ní faib aigneas ná oiorpóipeacé ná adcoirigeacé ar piúal.

Bí cábán tairís mór ui Cealla ra n-áit 'n-a mbíod ré i gcóinnuige, i n-aice le cábán an Áiríis, agus bí cábán máoilpuanair na rairíe i n-aice le cábán tairís mór. D'fás ran caoi as Conn agus as Tairís ós ua Cealla ar beir go minic i bpoctair a cille, agus bíod Caoilte agus Lonán i bpoctair na beirte rin cóm minic agus d'féadair é. Minic go maic ab ead ran, mar ní raib cábán a n-atar nó fada ó'n áit. D'fás ran, leir, caoi as Miam ar beir go minic n-a bpoctair go léir, agus ar a lán eoluir a d'fásail ó Caoilte ar an gcuma 'n-a raib an tluas go léir ruidte, agus ar cad é an rásar an naimair agus cad a bí acu d'a déanam. B'é gnó an gíolla turair sac eolur de'n tróir ran do folácar agus do beir aige, agus ní baosail ná go raib Caoilte tugta go maic cun an gnóta ran do déanam, agus cun sac don blúipe eoluir, fé mar a tagad ré ruar leir, do tabairt as tiall ar Miam. Do tugad ré as tiall ar Miam é cóm luac agus tugad ré as tiall ar Úrian é.

Bí curd maic der na loclanaig a bí 'n-a gcóinnuige i n-Éirinn an uair rin, ar mór-pluas Úrian, i gcill maigheann, as cabruagad leir ra cat ran, agus bí ceart Éireanac, do réir dlúgta na h-Éirean, curta i bpeiríom aige dóib féin agus d'a rliocht, mar geall ar an gcabruagad ran.

Bí Orpac ann agus an méir nirt plóg a táinig dothair leir ó-r na h-oileánaib nuair a d'euluis ré ó Úrian. Do glac ré féin agus a daoine an Cpeiríom, agus do bairt Colla iad i n-Inir Cetaig, agus cuireadar fé comairce Seanáin iad féin. Anran do tanaid, i n-donfeact le mór-pluas Úrian, cun an mór-cata. Do cuireadar go raib an cat le troir ar ron an Cpeiríom, agus bí fíor acu go raib neam le fásail as an t é do tuitreod i scat a troirí ar ron an Cpeiríom.

Bí m'leaclainn mór ann, rí na míde, agus deic scéad fear aige.

Táinig a lán o'fearaibh uile ann agus do luighadar i rteadh iní na buidínib, pé mar a bí aithe acu ar na fearaibh nó ar na písgib. Pírab eadh iad ná leigfeadh a gceoióide ná a n-aighe dóib fanmáint ra baile nuair a bí a leicéirí de cat le bualaó, agus éirí go léir i n-a leicéirí do contaóairt, agus an Creideamh i n-a leicéirí de contaóairt.

Bí an dá písg ó Alban ann agus neart maic láirí de gaeólaib Alban i n-aonfeacht leó.

Do péir gac reanaóair bí ruar le píce míle fear as Urian i gCill Mhaighneann an uair sin nuair a biodar go léir cruinnighe. Do péir na gcúntairí gceóina bí aon míle píce as an namáir. Ac bí an veic gceóir fear iní na h-éiríib píair ar taob na Lochlanae, agus do mearaó gur mío le ráó an veic gceóir ran, i bfríotguin cata, 'ná veic míle der na fearaib ná raib orca ac na "léinteáca píoil."

Bí Caoilte agus na giollaí eile as teacht i rteadh coitcianta ó veic as feúcaint ar an namáir agus 'gá mbreicniúgá.

Ar na tuairirgib a tugadar leó do mear Urian ná tiocfaó an namáir amac cun cata go ceann reachtmaine eile pé 'r domán é. Bí luan na fáilime an uair sin ann. Bí a neart go léir cruinnighe i n-aice Áta Cliaó as písg Laigean i gcóir an cata. Bí Cúige Laigean gan coraint. Dob' ana maic an ruo, an fáir a béirí as feiteam leir an gcat, an Cúige sin do rghior agus bia do'n móir-fluag do taóairt airí; a cur fácaint ar pígeacht Mlaóilmóirí an móir-fluag do cótuagá.

Cuir Urian amac a mac, Doncaó, cun Cúige Laigean do rghior. Do gluair Doncaó i tcurac na h-oíóce, i tceó ná feicfí as imteacht é agus go mbéaó na creáca i rtió aige rar a' moóó' an namáir go raib an gno 'á déanamh i n-aon cor. Níor rug Doncaó leir ar an gcuaíirí sin puinn tar cúig nó pé céadaib fear. Ní raib aon gno aige o'á tuille.

An oíðce do gluaip Doncaó ó Cill Maigneann, cun na h-oibpé rin a déanamh, b'fíní díreac an oíðce do cuir Sompflait Amhlaoib leir an deaéctaireacé, ó píšteiglaé Sítric, as triall ar bpuadar, a gan fíor do Sítric asur a gan fíor do Déibionn. Bí Amhlaoib ábalta ar ceilt a cuir air féin i n-a lán de pioéctuib, asur ar é déanamh go maít. Nuair a bí ré as imteacé o'n píšteiglaé do cuimniú ré i n' aigne sur maít an puo do gabáil tré Cill Maigneann feucaint an bfeadópacé ré teacé ruar le h-aon blúipe eóluir a beaó tairbteacé do bpuadar. O' aimpíú ré mála asur cuir ré ar a muin é, mar 'ó ead ná maib ann ac duinn de luét leanamhna an trlóig asur go maib ré as díol neite beaga a beaó áireacé o' fearmaib an trlóig. Cá otabarpacé ré aghaó ac i otreó an baili 'n-a maib Doncaó asur a buídean as turpuagáó ar gluaireacé o'dear. Bí iongnad air. Do luig ré ar éaint le cuio de'n luét leanamhna a tápla i n' aice. Níor b' fáda sur bailiú ré uata an toirg ar a maib an buídean as imteacé o'dear, asur cé bí 'n-a éeann oiréa. Do bailiú ré é féin amac o'n luét leanamhna éom tapairé asur o' féaó ré é gan aon oíocé ampar a tápang air féin. Éom luacé asur bí ré bailiúte uata tug ré aghaó roir ótuairé, asur níor b' fáda go maib ré as éaint le bpuadar. Ní baogal sur as triall ar maolmóiréa a éuairé ré cun a innrint do go maib buídean fear iméigte o'dear cun a típe do rghuor. Oá nveinead, b'féoir go ngluaireacé' maolmóiréa o'dear cun a típe do éoraint, asur do lagóé' ran móir-pluag na loélanac i gcóir an éata. As triall ar bpuadar a tug ré aghaó:

"Ír maít a deimí é, a mic ó!" arpa bpuadar leir. "Tá rúil agam ná faóiré píú laigean amac go bfuil ran ar riúbal 'n-a tír. O'imteacé' ré uainn láiréacé asur ní oirféadé dúinn rgaraimaint le h-oiréadé asur aon fear amáin. Tá an rghéal éeáona díreacé anro ra leirir reo agam ó o'

mácair, pé cumá n-a bfuair sí amac é. “Deir sí gur ceart dúinn an cat do trois láithead rár an mberó uain as Doncádh ar t’eac’t ear n-air.”

“Iré mo tuairim-re, a síg,” arsa Amhlaoib, “go mberó earnam níor mó ’ná earnam Doncádh agus a buirne ar an ártóis nuair a t’iofáir an cat.”

“Cad é an t-earnam eile a d’féarfaid a beir air?” arsa Bhuadar.

“Tá síg cúise éigin as déanam a díol cun a cúir fíadaint ar cúir der na sígíob eile tarang riar ó Bhuair agus ó Ual gCair nuair a t’urnócair an cat,” arsa Amhlaoib.

“Dar ro ’r rúo ac má deintear ran beir an cat ar ár toil féin asainn!” arsa Bhuadar. “An dóic leat,” ar seirlean, “an bfuil as eirige leir an síg cúise rin?”

“Do péir mar ariugear an éaint,” arsa Amhlaoib, “do beartuigear go raib as eirige leir maic go leor.”

“Ó, ir maic é rin!” arsa Bhuadar. “Imtíg, a laog,” ar seirlean, “agus cuir cúgam an traol.”

Fear ab ead Bhuadar a dein, i t’urac a beata, a: puo céadna díhead a dein Amhlaoib nuair a bí ré i n-Inir Cataig. Do glac ré an Cpeideam, agus anran do glac ré na h-úiró i t’reó gur deinead deacon dé. Tá deacon ab ead é féin agus Amhlaoib. Anran níor lean Bhuadar de’n Cpeideam. Do féan ré é agus éait ré uair é, díhead mar a dein Amhlaoib. Nuair a éait ré uair an Cpeideam d’iompuig ré ar díablaideac’t agus ar díaoideac’t agus ar deamánaid agus ar píreógaib, agus ar an uile fásar deirmíreac’ta de’n tróro ran, i t’reó go ndeirí go raib ar a cumar a lán neite iongantaca do déanam le cómaet deamán.

Táinig an traol. D’uir Bhuadar do conur mar a bí cúir de fluas Bhuair imtígte amac as cheadaí Cúise laigean, agus conur mar a bí cúir der na sígíob as iompáil i gcoinnib Bhuair.

“Aḡur anoir,” ar reirean leir an nōraoi, “cāo í do cómairle dom? Ír mire, mar ír eól duit, ír fear cinn rian ar an mór-ḡluaḡ ro. Ír aḡam atá lá an cáta do ceapad. Dá dtuḡainn an t-óróú’ anoir,” ar reirean, “beimír ollam cun an cáta do turnú’ go moé ar maidin Dé h-Doine. Cāo deirir liom?”

Do rtao an ōraoi ar fear tamail. Tar éir maétnaim do labair ré.

“Má tpoirtear an cat ro Dé h-Doine,” ar reirean, “tuitirí ḡrian. Má tpoirtear an cat don lá eile tuitirí rib-re go léir.”

Nuair a bí an méio rin ráirte aige d’iompuig ré ar a fáil aḡur d’iméig ré cun a cábáin féin.

Do rtao an beirt, ḡruadar aḡur Am̃laoiḡ, aḡ feuchaint ’n-a díais. Nuair a bí ré iméigte ar a raḡaric do labair ḡruadar.

“Tuigim é,” ar reirean. “Má tpoirimíó Dé h-Doine beirí Doncāḡ ḡan fillaḡ aḡur beirí an ríḡ cúige reo a deirir-re i n-eaparo le ḡrian. Má fantar níor ria ḡan an cat do tpoir beirí Maolmórda iméigte cun a cúige do coraint, beirí Doncāḡ tagairte tar n-air aḡur na creaca aige. Cíirí an ríḡ cúige reo a deirir-re an dá níó rin, Maolmórda iméigte aḡur Doncāḡ tagairte aḡur na creaca aige, aḡur luirirí ré irteaḡ i n’ineaḡ féin ra cat. Anran beirí ḡrian ró láirir dúinn go léir. Siné bríḡ na cainte rin adúḡairc an ōraoi. Ní foláir an focal do cup amac anoir amearḡ na ríóḡ ro go léir go ḡruil an cat le turnú’ ar maidin Dé h-Doine.”

Do cuirteaḡ amac an focal. Do h-innreata, leir, do’n mór-ḡluaḡ go léir, an focal adúḡairc ōraoi ḡruadar, dá tpoirteí an cat Dé h-Doine go dtuitreataḡ ḡrian, ac dá ḡráḡtí ḡan tpoir é níba ria ’ná go h-Doine go dtuitreataḡ na loctanaig aḡur a luét conḡanta go léir. Do tuig an

mór-*fluaḡ* ar ran dā t*roio*tí an cat *Dé* h-*doine* a *bí* c*ú*ḡainn *ḡo* mbéad an buad *aḡ* na *loclanaḡ*.

D'á *briḡ* rin, c*óm* luat *aḡur* f*u*arad*ar* an f*o*cal t*ur*nuḡ*ar* *ḡo* léir ar iad féin d' *olla*m*u*ḡad i *ḡo*d*ir* an cáta. Ní raib puinn tar o*ct* n-*u*aire d' *o*adad acu an uair rin c*un* an *ollm*u*c*áin a *dé*anam. Níor *beaḡ* le*o* an méio rin aimp*ir*e. D'á luatad*ar* a t*roio*tí an cat d*ob'* ead b' f*earr* é, d*ar* le*o*. *Bio*d*ar* d*ei*mniḡtead *ḡo* mbuad*ar*f*ai*oir. *Ni*tear tar éir a c*ur* 'n-a lu*ig*e o*rt*a *ḡo* d*ain*ḡean ná raib *aḡ* *ḡ*rian d*e* mór-*fluaḡ* ad *fl*o*ig*i*riḡ* a *bí* níba t*u*ḡta *ḡo* m*ó*r c*un* iompáil ar a céile 'ná mar a *bio*d*ar* c*un* t*ro*da *dé*anam le namair*o*. *ḡo* raib c*ur* d*er* na *riḡ*tib c*u*iḡe *aḡur* ná ra*bd*ar ad *aḡ* f*ei*team leir an *ḡ*cat d*o* t*ur*nuḡad c*un* d*ruim* lám*a* t*ad*airt le *ḡ*rian *aḡur* é féin *aḡur* Clann *ḡ*air d*o* t*re*iḡean. *ḡo* raib c*ur* a n*o*d*in* *aḡá* lán acu c*u*iḡe rin, mar *ḡo* raib lám *ḡ*rian ana d*ian* o*rt*a, *aḡur* d'á *déine* a *bí* lám *ḡ*rian o*rt*a *ḡur* t*u*iḡe*ar* *ḡo* mbéad lám *m*ur*ad* níba f*ea*ct n*o*déine o*rt*a nuair a t*io*c*ar*f*ai*oir f*ú*it*i*. Nuair a t*ur*n*ó*c' an cat *ḡur* b' ead d*o* c*ir*i an neam*ḡur* a *bí* i *ḡ*comad*ar* *ḡ*rian, d'á méio leat*a* a *bí* f*aoi* *aḡur* d'á d*oir*d*e* cáil a *bí* air. Ad pé b*re*it a *dé*ad a*ig*e ar buad*ar*taint f*a* cat d*á* mbéad an d*á* *fluaḡ* mar a céile i *o*taob*ar* *ar*m, ná raib d*on* b*re*it i n-d*on* c*or* a*ig*e ar buad*ar*taint nuair a *bí* an d*ei*c *ḡ*céad f*ear* in*ar* na h-éirib p*ra*d*ir* *aḡ* na *loclanaḡ*. *ḡo* r*u*b*l*ó*c'* an d*ei*c *ḡ*céad f*ear* ran r*ó*mpa t*re* mór-*fluaḡ* *ḡ*rian *aḡur* *ḡo* n*ge*d*u*oir d*e* c*or*airb ionta. D'á luatad*ar*, d'á *briḡ* rin, a t*roio*tí an cat d*ob'* ead b' f*earr* é, d*ar* le*o*, mar b' fin mar ba t*u*i*riḡ*e a d' f*ea*d*ar*f*ai*oir iad féin d*o* leatad i*rt*ead ar m*ad*airib b*re*aḡta mine na h-éir*ean* *aḡur* f*eil*b a *ḡ*lacad ionta. *Bí* f*onn* *aḡur* f*lor*ḡ *aḡur* *ḡio*d*am* *aḡur* m*ean*amna *aḡur* m*ó*r-*er*oide, d'á *briḡ* rin, o*rt*a féin *aḡur* ar a m*na*ib, *aḡur* f*u*arad*ar* an d*om*ain f*ú*ta. nuair a r*u*c' an f*o*cal m*ó*r-*t*impal

eatapta go dtroisí an cat ar maidin Dé h-Doine a bí cúgáinn. Níor éodail doinne acu an cúro eile de'n oíche rin, bí a leitéro rin o' fótáram agus de gleó ar riúbal ó ceann ceann de'n longshoit.

Níor b'fada go bfuadao amac i longshoit Úriain cat a bí ar riúbal, agus cat fé ndéar an gleó agus an fótáram. Bí Caoilte agus a giollaí tuair arís agus arís. fé deit, amearg na loclanac. Tugavar leó as triall ar mór-fluag Úriain tuairis cruinn ar an ollmúcán. Turnuig na Gaedil ar iad féin o' ollamugao láitpeac. Bí an t-ollmúcán ar riúbal go tréan ra dá longshoit i nveir na h-oíche rin agus i gcaiteam an lae amáirig, agus i gcaiteam na coo' eile de'n aimpir ar ran go h-Doine.

CAIBIDÍOL XII.

DOINE CIALLMARA AS FEUCANT RÓMPA AMAC.

Dá méio a bí deimne as Úruadar agus as Amhlaoib, agus as an gcúro eile acu, ar buactaint ra mór-cat a bí as teact, ipeao ba mó a bíodar as feucant rómpa amac agus as cuimneam ar na neitib a déanfaoi tar éir an cata.

Do labair Amhlaoib le Úruadar.

"A leitéro reo, a rig," ar peirean. "Iz tur a beid i n-Árdrigeact na h-Éirean tar éir an cata ro."

"B'féidir é," arsa Úruadar, "ac cá b'fior duit-re rin?"

"Táim deimnigteac de," arsa Amhlaoib. "Do gail

Sicme duit go dtadarrfad ré mo mádar duit. Ní foláir dó an gceallamaint rin do fearaí. Anraí, an t-é go mbeir an áitirígan aige beir an áitirígeadé aige."

"Mearar," arsa Bhuadar, "sur eun na h-áitirígeadé tadairt do Sicme a turnuigeasó an obair reo ar tóir."

"Mearar-ra, leir, é," arsa Amhlaoib, "ac mearaímu eile anoir. Cím adarruagó ar aigne mo mádar ó turnuig na ríóigte móra ro ar éruinníú' ré n-a rúil. Ní déarfaínn ná go bfuil fíor agat féin, a ríge, sur duit a tadarrfad an áitirígeadé, agus ná iníu ná iníe do turnuigir ar a fíor a beir agat."

"Nár gcealló áitirígan agus áitirígeadé do'n larla?" arsa Bhuadar.

"Ní ceirt ag lorig eóluir i rin, a ríge," arsa Amhlaoib. "Tá fíreaga na ceirté rin agat féin ceana agus ní gáó dóm-ra i fíreagairt duit."

"I' fíor, a mic ó," arsa Bhuadar, "ac cao 'tá uait? Tá fíor agam go dtairtuigeas uait níó éigin a d'iarraíó orim nuair a béad am' áitiríge, agus sur maíe leat an níó rin do eir i n-áitiríge duit féin roim ré."

"Siné tóiréac a tairtuigeas uaim, a ríge," arsa Amhlaoib

"Tá go maíe. Comáin leat. Ac ba d'óic liom, ó 'tá fíor agat anoir cé h-é tu, go dtuigfeá ad' aigne ná fuil don gáó leir an gcur i n-áitiríge roim ré. Ac comáin leat;" arsa Bhuadar.

"Nuair a bíor-ra i n-lir Cateis," arsa Amhlaoib. "cuirear aigne ann ar mac do Cateis Mór ua Cealla. Té aigne agat ar Cateis Mór ua Cealla."

"Tá. An fear ro adairtear atá níor tairte agus níor eóda 'ná Mairéad féin," arsa Bhuadar.

"Siné é," arsa Amhlaoib. "Cuirear aigne ar a mac. Duacail boct rímlíe iread é. Ac do cuatmair ar

éuairt ótuairt go h-úib Máine, go místeiglae tairt mór.
Conac rígan ós anran, ingean do tairt mór. Niam a
tugti uirtí. Ní feacairt mo dá fúil niam roimhir rin, ná
ó rin, don nír i muet duine éom h-áluinn léi. Meapap
sur bain a h-áilneact mo raðaric díom. Ac ra n-am
scéadna, ar an scéad amharic, do buairead irteac am' aigne
go raib rí go h-óic. Ní h-i a bí go h-óic ac mire. Táinig
rí go Ceann Cora 'n-a diais ran cun beic as raire ar mo
mátair le h-eagla go ttabarrafad rí nim do brian. Cuir mo
mátair aigne uirtí. Bíor as caint le m' mátair uair, i
scáiteam na h-aimpíre 'n-a raib brian ar a éuairt rí.
Dúbairt rí liom go raib dearmad mór déanta asam i
taobh Niam. Tuigear sur b' fíor di é. Do cáitear a
seallamaint di dá n-eirgead ar n-obair linn go bpórfainn
Niam."

"An ndúbairt rí leat," arfa bpuadar, "go bpórfad
Niam tu?"

"Táim féin deimnígteac, ó'n scéad amharic úo, go
bpórfairt. Iré ruo atá asam le h-iairíor oit, nuair a béir-
re i n-áiríogeact na h-éirean, go ttabarrafair ríge Conact
dóm-ra asur do Niam."

"Ambara, a mic ó," arfa bpuadar, "tabarrafad asur
ráilte. Tabarrafad ríge Conact duit pé 'cu tósfairt rí tu
nó ná tósfairt."

I n-áit eile, ra mór-fluas céadna, bí beirt eile asur iad
as feucaint rómpa ar an scuma scéadna asur iad as
focaruíad neite go h-áluinn, dar leó. B'iad beirt iad
ran 'ná Maolmórda asur Sítric. Níor ró fuirte do
Sítric neite do focaruíad i scóimairle le Maolmórda,
mar fear ró baot, ró béalrtaolte, ab ead Maolmórda,
asur ní féarfaí don eóluir a ttabairt do ac eóluir nar mirt
a leigint amac.

"Ir dóca, a rí," arfa Sítric le Maolmórda, "ná fuil

don teip ná go mbuadfaimíó ra cat ro atá le troio De h-Aoine."

"Ní'l, a mhic ó," arsa Maolmórdá. "Ní féadfaó a beic. Cuirfead an deic scéad fear ro inr na h-éiríó práir i n-áiríste dúinn é dá mba ná béad don nío eile cun é cup i n-áiríste dúinn. Ac tá a lán neite cun é cup i n-áiríste dúinn. Áirísim-re go bfuil rocair as M'lfedaclainn Mór ar tairang riap ó'n scat cóm luat asur tairnócaio an cat. Ní h-don iongnad i n-don cor go mbéad rocair aise ar a leitéio."

"Asur cat 'n-a taob náir fan ré tair ra baile asur san teact i n-don cor, fé mar a ó' fan tuille acu?" arsa Sitríc.

"Ó'fanfaó, leir, ac go bfuil rocair aise ar níor mó oíobála déanam do Úrian 'ná mar a déanfaó fé oó dá bfanad fé tair ra baile," arsa Maolmórdá.

"Asur cat é an oíobáil eile atá beartuigste aise a déanam?" arsa Sitríc.

"Tá fé as bpat air go mbéarfaio fé leir ar an scat beirt nó triúr eile der na rígtiú atá oíir rór do Úrian. Ní féadfaó ríó na nDéiríac don óráó ró mór a beic aise do Úrian; ná ríó na n-Éacac Múman; ná tuille acu," arsa Maolmórdá.

"Asur coóar, a ríó," arsa Sitríc, "cat ir oíic leat a déanfaio mo mácair tair éir an cata?"

"Cat a déanfaó rí," arsa Maolmórdá, "ac an ruo atá seallta aici ó turaó, tura cup ra n-Ároirígeact?"

"Mura oíiofaó don luét oíoc cómairle cúicí a cuirfead ruar i cun a h-aigne ó' acaruó," arsa Sitríc.

"Cé h-é an oíoc cómairleóir a ó' féadfaó i cup ruar cun a h-aigne ó' acaru?" arsa Maolmórdá.

"Ní féadar an domán, a ríó," arsa Sitríc, "ac tá painc neite asam 'a tairairt fé nveara le déanaíse asur ba ró

maic liom do cómairle-re d' fásail 'n-a tsaoib. D'féidir go bfuil an éagsóir aham. Má tá 'rin mar ir fearr é. Ac ní déanfaid do cómairle-re don díobáil dom pé 'cu 'tá an éagsóir aham nó ná fuil."

"Cao tá aghat d'a tabairt fé n-deara?" arsa Maolmóir.

"Tá ro aham 'a tabairt fé n-deara," arsa Sitric. "I tsuraic na h-oibre reo ir dóm-ra a tusaó rí an cuib ba mó d'a h-aigne. Am' cómairle-re a cuiread rí sac don ruo, go mór mór na neite ba mó a deinead buairt di. Anran, fé mar a gluar an ainm, bíod an triúr aghainn i n-donfesaic inr sac cómairle, mire aghur amlaoiú aghur i féin. Táim 'a tabairt fé n-deara le déanaige sur d' amlaoiú a tusan rí a h-aigne ar fad. Nuair a cuir rí ótuaid mé cun a d'iairid ar bhuaidar teac aghur a neairt ríog tabairt leir, duibairt rí liom a geallamaint dó, dá mba ruo é ná cuirfead don ruo eile fiaicaint air teac, a geallamaint dó go tsabairfainn i féin dó aghur áirígead na h-Éirean, dá mbeirimir buad. Measair an uair rin ná raib inr na geallamnaib ac neamniú. Ir easal liom anoir náe neamniú i n-don cor iad. Aghur ir easal liom go bfuil 'ríor ag amlaoiú náe neamniú iad."

"Ó 'reac!" arsa Maolmóir, "aghur go bfuil amlaoiú ag cabruisad le bhuaidar ra n-obair!"

"Buailir do méar air, a rí," arsa Sitric.

"Tá go maic, a mhic ó," arsa Maolmóir. "Ir maic a deimr an méir rin a d'innrinc dom. Ná leis don níor oir leó. Nuair a beir an ruasairt curca aghainn ar ríogtib bhuain iompó'míó araon, tura aghur mire, ar fluas bhuaidar, aghur dírged'míó iad. Anran ní beir doinne cun teac roir tura aghur an áirígead."

Socairuigdar an méir rin cun a doile go h-áluinn. Nuair a bí an rocaisad déanta acu, ámtac, bí rocaisad náir b'é i n' aigne féin ag sac duine acu.

“Ír ašam-ra féin a beir an árpóigeaé i n-veiré bára, ašur ní h-ašat-ra ná aš úruadar!” arpa Maolmórsa, i n’ aigne féin.

“Ní h-aon iontaoiú tu, a úrúair mo mátar,” arpa Sítric, i n’ aigne féin. “Ní’l ašam,” ar reirean, “ac an úráio ír fearr a ú’ féadfao, a úéanaíú díot, ašur anran——mé féin do feadaint ort éom maíe ašur ú’ féadfao é!”

Úi beirt eile i n-áit eile, ra móir-íluas, ašur úi caint eatarfa, leir. Ú’ íao beirt íao ran ’ná Cnúe ašur Anruo, beirt máe ríú na h-íoruaoe.

“Ar aírúir, a úrúair,” arpa Cnúe, “cé ’tá le beir i n’ árpóig ar éirinn i n-iaíú an éata ro a tíoiofeair úé h-aoine?”

“Ú’ aírúear a lán ráflaí,” arpa Anruo, “ac ní feadar an ceart puinn ruine éur ionta. Ú’ aírúear ar úúir sur do úruadar a tadarfaí an árpóigeaé ašur an árpóigan. Ú’ aírúear anran sur do Sítric, ríú loélanac áta Cliaé, a tadarfaí an árpóigeaé. Ac tá muinir an íarla veimníúteaé sur ú’ é an t-íarla a beir i n’ árpóig; sur geall Sítric an árpóigeaé ašur an árpóigan i n-aon-feaé úó.”

“Tá an rgeal úo leir epuinn ašat,” arpa Cnúe. “Ír leir, ar na ráflaíú rin ná fuítear roear i úceart ar cé aise úo mbeir an árpóigeaé.”

“Ír ríor ran, a úrúair,” arpa Anruo, “ac cao é rin úúinne cé ’cu atátar roear air nó ná fuítear?”

“Ír mórán neite úúinn é,” arpa Cnúe. “Ar éánamaíre anro, rinn féin ašur ar móir-íluas, tar éir mórán corrair do éur ar ar úúir féin, treama faraiúí ruara, éun ar n-anama ú’ imir i úríotúuin éata, i úcoinnú úruain ašur Úál úCar, i útreó úo úraúao úruadar árpóigeaé ašur árpóigan?”

“Ní mearaíú sur éuige rin a éánamaíre,” arpa Anruo.

“Ar tánamair i dtreó go bfaidh an t-Iarla iad?” arsa Cnút.

“Ní mearaím sup tánamair,” arsa Anruo.

“Ar tánamair cun Ártoris d’éanaí de Sítric?” arsa Cnút.

“Ní mearaím é,” arsa Anruo. “Ní cnearta an feudaint a tadhraíod ár n-ádaí orainn nuair a raigimís abailte dá mba ná béad de bár ár gcuarta aghainn ac Ártoris d’éanaí de Sítric,” ar seirlean. “Ac cao ’tá beartaighíte agat?”

“Neorfaod-ra ran duit,” arsa Cnút. “Tá pé daingean am’ aighe, cóm luath agus beir buairte aghainn ar mhórfhuaig brian go n-eireódair na riighe reo go léir cun a céile agus go mbeir pé ’n-a cois d’éar agat. Leigimís dóib a céile do díriú, agus anran bíod éire aghainn féin!”

“I r maí an cómaire í,” arsa Anruo. “Nuair a beir éire aghainn féin tiocfaid m’ ádaí anall agus d’éanfaimid Ártoris d’é.”

“Tá a bfeadaí riam!” arsa Cnút.

Níor códaíl an beirt rin puinn an oíche rin ac ag focaíú an ríeil rin, agus focaíúdar é cun a doile go h-áluinn.

CAIBIDÍOL XIII.

ROS CAITA BRÍAIN.

Ar eiríge lóe ar maidin d’é h-Doine, ar maidin Doine an Céarta, bí beibionn agus fómhlait tuar i mbara riigheilaig Sítric i n-áit Cliaí, agus iad ag feudaint anonn

treapna an éuain ar na línte fada cábán. Conacadar na ríóige go léir ag gluaireadé amac agus 'gá gcur fén i n-easgar. Níor b' fada go bfeacadar na h-íothna fada 'gá maraó fén, fan na trága, larmuic d'ar na cábánaib.

Conacadar larmuic aipir, abrad amac, ar aghair na loclanac anonn, íothna eile 'gá gcur fén i n-easgar, agus do tuis an beirt rígan go raib na h-íothna amuic éom fada, éom líonmar, éom láidir ar gac don tragar cuma, le h-íothnaib na loclanac.

"Ní meapaim go bfuil puinn ra mbreir ag don taob acu ar a céile i ttaob nírt ríó," arra béibionn.

"Ní líonmaire a beinean neart i gcómnúige," arra gormflait, "ná ní h-é a beinean buad."

"Iy fíor," arra béibionn. "Dá bfeicinn-re m' atair agus murcadó agus Dál gCair i látair cafa agus a ttrí n-oiread nírt ríó 'n-a gcoinnib ní béad don easgal oim ná go mbéad an buad acu."

"Fan teat go fóil," arra gormflait, "go bfeicir luét na n-éirí práir úd tall ag tabairt aghair oíra. Anran iread éirir cao a déanfaid murcadó agus Clann Cair."

"Iy fíor!" arra béibionn.

Bí na h-íothna cafa, ó gac taob, ag teadé fé déin a céile. Bí na loclanaig ag gluaireadé go h-ana péir. O'orruig na ríge agus na taoireada d'óib ríubal go péir i ttréad ná béad faotar oíra nuair a tiocfaidí lám le lám agus uét le h-uét leir an namair. Bí íothna na n-gaeóal, leir, ag teadé go péir agus go rtuamda.

Do h-órduigead dor na gaeólaib rtao. Do rtaodad.

Nuair a bíodar 'n-a rtao táinig an t-árpúig amac or a gcómair agus é ar muin capail agus beirt fear ag ceann an capail agus gheim acu ar an rruain. Bí a claidheam noét anáirde ag an árpúig, 'n-a lám d'ar, an claidheam a bí tar éir rian a béil do éur ar loclanacáib inr gac don

páirt de'n míumain agus iur gac don páirt d'Éirinn. D' aicín an tréuas go léir an claiðeamh ran, agus nuair a éonacadar anáirde é tugadar trí gárta molta do féin agus do'n árpóig. Le linn na ngárta ran a tabairt doibh d' árpóig gac fear a claiðeamh féin. Bí an grian díreac as eiríge. Do taitín solur na gréine ar na claiðmítib go léir agus iad anáirde, i tceod sup meaf Déibionn agus Sompflait go raib ríóigte úriain tré teime.

Do tós úriain anáirde, 'n-a láimh éile, an Éoir Éarta agus íomáig an tSlánuigíteora uiréi. Anran do cuireadh an capal as riubal go péir, ran na n-íodna, ar aghair na ríóig amac, agus do labair an t-Árpóig mar seo :—

“A Clanna Gaedhal, a ríogra Éirean, táimíto go léir le tamal maít 'gár n-ollamúgadh féin i gcóir an lae seo. Tá don níto amáin rocair agáinn agus meapaim sup fearr d' ollamúgadh é 'n-a don ollamúgadh eile atá déanta agáinn. Tá rocair as gac fear agáinn sup b'é an lá inoiu lá a báir féin pé taoib ar a mbeir buadh. Má'r as ár namáir a beir buadh ní beir a rmacét oráinne, mar ní beimíto beo acu éirge. Má'r agáinne a beir buadh an lae seo bíod a toirad as an muintir atá i n-ár n-íodais ra baile.

“An t-é go úrúil rocair i n' aigne aige ar báir d'fáigil ra éat ro atá le tpoir agáinn ní baogal go n-iompócair pé ó'n gac. Tá mba ná beadh don níto eile cun buadh do éir i n-áirigíte d'úinn, cuirpíto ran i n-áirigíte d'úinn é. Tá mbéad ríor as an namáir go úrúil ar n-aigne rocair mar rin agáinne ní ró móir an mipeac a beadh anoir orca. Seóbaíto ríad amac ar ball é.”

Do labair pé rocal pé leit le gac ríig agus le gac cineil pé mar a táinig pé ar a n-aghair amac, rocal éigin a éir a n-uairleac féin agus a gcródaet i gcuimíne doibh, agus conur mar a bí Dia agus daóine as faire ar an gcuma 'n-a ndéanfaíoir gníomh an lae a bí rómpa. Nuair a táinig pé ar aghair Dál gCair, dúbairt pé :—

“A Clann Cair, a fliocht míosa! A mhuintir na n-arm ngear agus na scrúab-lám, nár rtaon agus nár rtríoc do namhaid fós mian, i gcath d’a tnuime, i n-éigin d’a géire, i rpeirlinn d’a déine, mo fearaí inoíu oíab!”

Anran d’árvuig ré a glór agus do feinn a súc mar a feinnfead fuaíu adairce, i dtreó gur h-airiúgead agus gur tuigead an uile focal uairt ó ceann ceann de’n mórfhuaig:—

“Feuc anrúto iad!” ar reirean, as pínear a claidiú i dtreó na loclanae, “cruinnigíte cnuarta or búir gcómair. Tá mian búir lám go daingean ceana oíca. Ní tusan ran ciall dóib. Is minic le píce bliain a cuireadhair-re anaithe agus teitead agus ar agus dearg-puatair oíca, ar fuio péirte agus gleannra agus macairí éirean. Is móir d’a gcuid fola agus feola atá as cur geamair agus féir glair as fár i n-éirinn inoíu. Go dtí ro ba cuma iad nó corríola; d’a méid a marbuisctí dóib ní ramhuisctí earraí ná laigead oíca. Is fada rinn cráirte acu, iad as fairne ar ár gcuanraib agus ar ár mbailtib puirt, as pteabao eugainn irteac nuair ná bíod coinne leó, as braduioi agus as rgiobaó agus as corrair. Is minic a leigead ar iad agus crioé tuillte acu. D’é a mbuirdcar teact airir agus feall níba meara do déanam. An fada a cuirfeair ruar leir an obair rin? Is dóca gur dóic leó go leigfeair ar inoíu iad mar a leigead cóm minic ceana. Bíod ran de dearmhao oíca, a clann ó! Ná téirdear fear innste rgeil adaire dóib! Níor cuiread fíor oíca. Do tánaoair uata féin. Is minic a dúbrad leó go dtiocfaidir agus ná h-imteócaidir. Deintear deimín inoíu de’ dóib. An amlaíó a ceapaoir ná raib doinne ’n-a cómnuiúge ar an oileán ro? Má deinceoair dearmhao bíod oíca féin anoir.

“Tá don maic amáin ra dearmhao atá déanta acu. Do tánaoair go léir. Feucad, a clann ó, feuc an trloisirg

rin. Tá 'an éirín 'r a h-ál go léir' anran aghaib. Tá a bfuil beó de élaínnaið loélan anran aghaib. Táir ríad bailigíte anran aghaib ó ùreatain aghur ó Sárana, ó Albain aghur adtuairt ó-r na h-oileánaib, anall ó Mánain aghur anoir ó éiríocaið' Danmarz aghur ó marzaib na h-íoruaíde. Ní'l a tuille 'n-a n'oiagí ra baile gur ríú iad o'áiream. Múcair an raíra ran inoiu, aghur tá veirpe le réim loélan go b'ac na b'péite !”

Le n-a linn rin do éonacadaí go léir m'lféaclainn aghur a veiré zcéad fear aghur imtesét ar a n-inead. Dúbdairt Dúman :—

“Cím cuir aghaib aghur amáire anonn t'rearna na páirce rin. Ili maí an raídaire atá le feirgint ann. Ir maí aghur do m'lféaclainn, díreac maí ir maí aghur do m'ac Siolla páirca aghur o'á laigí, cairmíre an lae inoiu do feaclaí. Déanfar zníom an lae inoiu gan a zcádaí. Déanfar buaí an lae inoiu or cómaí a rúl aghur gan iad páirceac ann. Veirí ran de márla aghur de zuit ar a zclú aghur ar a zcáil an o'á lá 'r an fáir a veirí zman ar r'péir aghur daoine ar talam.

“Tá cuir o'ár muintir féin amuic uainn. Ná bac ran. Tá oíreac aghainn anro aghur íocapócair cúntar leir an rloigirz rin tal. Ir cúntar raída é. Ir m'íre é íocapugaí. Anoir an t-am cun é íocapugaí. Iriad ar namáir iad. Iriad namáir ar zcpeiríom iad. Tá man na teine ar eaglaírib aghur ar máimírtírib éirean 'n-a n'oiagí. Veirí lám Dé linn 'zá díogalt ran inoiu oríra.

“Cao é an lá é reo inoiu aghainn ? Inoiu an doine. Ir í doine an Céarda féin í,” aghur o'árvuigí ré an Cíoir Céarda í raídaire an r'p'loigí go léir. “I zcuimíneam an lae inoiu,” ar reirean, “íreac o'fúilíng ar Slánuigíteoir íora Cíoirí b'ar ar éirínn na Cíoirí cun an Cíoiríom do cur ar bun. Táimíre-ne anro inoiu aghur tabairt aghaib ar an mb'ar

cun an Éireoinn do cónam. An dóic leat ná go mbeir lán cómaectac an tSlánuigheora linn sa gleó? An dóic leat ná go mbeir meaimna ó Dia inoiu i gcroíde sac pír a tabairt aghaid ar an namaid rin? Beir; agus má'r anro atá fód ar mbáir beir báir an tSlánuigheora féin mar urúdar agaimn air go raíad ar n-anam raor ó'n bfuó ro go fíatár na ngráir."

Anran d'eirig a glór níob' doirde agus níba binne:—

"Gadaid éúca, a clann ó, i n-ainim Dé agus Muire. Tugaid an raobair dóib! Gadaid do cōraib ionta! Ní h-é an céad uair aghaid é. Ná téirdeat don mac mácar acu beó uaid. Ná cuirid ruim 'n-a gcōraib iarainn. Cōtaí trōma iread id. Tá don maic amáin ionta; coimeādaid ríad na pír daoid-re cun na gceann a baint díob. Do tánaoair cun fanmáint. Fanaidir, i n-ainim Dé. Tá ríig fé'n bfuó anro dóib. Tugtar dóib é go rial!"

Anran do labair fé le Dál gCair:—

"A clann ó, a óga mo croíde, a cine uasal! Ir maic ir eól dóm-ra búir ngníom. Feiceam an gníom ran inoiu uaid, agus geallfad daoid go mairfid a cōrad agus a clú an fíad a beir uirge as ruic agus féar as fár i n-Éirinn!"

Uim an dtaca 'n-a raib an méir rin cainte déanta as úrian bí an namaid as teact i gcōmngar. Táinig tadg mór ua Cealla agus murcad agus tuille der na rígtib, agus cuirleadar fíadaib ar úrian dul agus fanmáint 'n-a cábán, mar go raib fé ró doirta cun dul sa cat, agus dá dtuicead fé sa cat go gcuirfead ran mīrnea ar an namaid. Dein fé ruo oirta, agus do cuirfead luēt coranta timpal ar an gcábán.

CAIBRIDÍOL XIV.

AN CAT.

Uim an taca 'n-a maib brian rocair 'n-a cábán agus an luét coranta 'n-a tímpal bí an dá fluaḡ i ngioraéct cúpla péirre d'a céile. Do léim fear mór amac a' fluaḡ na loctanaé agus do labair ré.

“An bfuil Dóinnall mac Éimín anro?” ar peiréan.

“Tá ré anro,” arsa Dóinnall as teacé amac a' fluaḡ na nḡaeḡal.

Tug an beirt aḡarḡ ar a céile. Do buail ḡac fear tíoḡ don buille amáin ar an bfeair eile agus do tuit an beirt maib ar an bḡo.

Ansan do réiteaḡ na h-aḡarca ar ḡac taob, do rit an dá fluaḡ cun a céile agus do turluig an t-éirleac. Bí solur na ḡréine as neartuḡaḡ agus ní maib an solur inr na rúilíḡ ar don tḡuaḡ acu, mar bí an ḡrian as taitneam anoir díreacé, ar láim deir na loctanaé agus ar láim clé na nḡaeḡal. I turlac an cómpaic ní maib ruinn der na fearaib as tuitim ar don taob, mar bí an coraint cóm maic leir an mbualac. Don áit ra tímpal 'n-a maib cnucán ná árdán bí mná agus daoine óḡa anáirde ar na h-árdánaib as faire ar an ḡcómpac. Níor mar a céile cómpac an uair rin agus cómpac anoir. Ní féaraḡ doinne dul i n-aon ḡaor do cómpac anoir mar ḡeall ar an arim teine. An uair rin d'féaraḡ mná agus mion-daoine teacé acamair ḡo maic do'n cómpac. Bí mná na loctanaé cruinnighe inr ḡac rório áite 'n-ar féaraḡar don raḡaie a d'fáḡail ar an ḡcómpac. Do conacḡar na claidmhe d'a ḡcaraḡ agus iad as taitneam ra ḡéim. Conacḡar

gac buille d'á coraint, le faobair nó le rgiac, cómh tuig
 agus do tagad ré. D' ariúdar fuaim na mbuilli ar na
 rgiacib agus rgiacad na bfaobair i gcoinnib a céile, agus
 guthana áirde na dtairdeas as labhairt leir na fearaib, agus
 dhanntán na namad cun a céile le linn na mbuilli do
 bualaó dóib, agus do mearg na fuaimiana ran ar a céile
 ó d'acau míle namad, i dtreó dá ndúnad duine a fúile
 agus éirteac leir an ngleic, gur dóic leir gur coill mór
 a bí tré teine, agus an lahair as búiricis agus an t-admad
 as cnasarnais le neart na teine.

Do lean an cómpac ar an gcuma ran ar fead abrad
 agus an grian as dhuimh ruar ar an rpeir, agus ir go
 h-ana mall a bí ri as dhuimh ruar. Anran do turnuig
 na fir ar tuicim. Bí raodair agus tuirpre as teac ar cuio
 acu agus bí an coraint as teir.

Maolmóir as agus a laigheas iriad a bí asair ar asair
 le Dál gCair agus bí rluas mór der na loclanais as
 cabruas leó.

Nuair a bíod tuirpre as teac ar a namad iriad ba gnát
 le Dál gCair bheir nirt agus bheir fuinnim do teac ionta.
 Bí ran as teac ionta an uair rin. Bí roir laigheas agus
 loclanais as tuicim pé n-a mbuillib, agus bí an cuio nár
 tuic dóib as dul i ndiais a gcúil, go rígin. Ba deacair
 iad do cur i ndiais a gcúil. Bí gheim maic acu ar an bfuó.

Ac bí Clann Cair abalta ar a ngeim a bogad ó'n bfuó.
 Bí Mupcad ann agus a dá claidheam aige, mar ba gnát,
 agus nuair a tugad pé asair ar fear do tuicad an fear
 ran gan a tuille cairde. Bí Dúlann ann agus é cómh
 tapaid, cómh marbhúicteas leir an león. "fear na mbuilli
 dtroma," a tugad na loclanais air. Bí mac Mupcad ann
 agus an dá claidheam aige, mar a bíod asá acair. Dar
 leir na loclanais bí pé cómh h-ole le n' acair. Mí
 h-aicneóirí ó céile iad ac gan an fearós a beir ar an mac.

B'é focal deirineac a dúbairt Miam ar maidin le Dúlainn 'ná, "A Dúlainn, ná tabair do ceann leat ó'n gcat ro má leigean tú buille i gceann Connla!"

Ní rabhadar abrad fa cat nuair a éonaic Dúlainn náir gár o' doinne ceann Connla do éoraint; go raib a lám deas féin ábalta ar a ceann do éoraint go feilimionta. Agus ar nór Clainne Cair go léir, ir as dul i bfuinneamlaet a bí a éroide agus a géaga fé mar a bí an cat as dul i nDéine. Bí an namair as dul i nDaiis a gcúil, agus ias as tuitim, agus Dál gCair as brúit orda agus 'gá leasad; agus bí an grian as dpuirim riar ar an rpeir, go mall. Bí an gaoit anoir agus i go maic láirir, ionfuar, anamamail, agus ba mhór an cairbte an méir rin dor na fearaib, ar gac taob, mar bí allur as teact orda agus tear an éomraic as cur orda, go mór mór ar an gcuid acu ná raib taitige ró maic acu ar an ragar ran oibre. Níor goill tear an éomraic puinn ar Dál gCair. Do cruadad ias go maic leir an nglescaideac a bíod ar riúbal coitcianta i gCeann Cora: Nuair a bíodar fa mhór-cat ir amlaib a bíodar ar nór an éapail ráir n-a mbion an foluigeac ann. Nuair ba dóic le duine gur éar tuipe beic as teact air ir amlaib a bíon buile nipt agus mirmis agus fuinnim as teact ann.

Bí cur deir na loclanaig a bí ar an gcuma gcéuna, agus ba ró deacair ias do cur i nDaiis a gcúil. Ac bíodar as dpuirim riar agus bí Dál gCair as brúit orda go dian. Bí Maolmóirda as déanam a dóic cun ias do coimead gan dul riar, ac ní féadad fé é. Tugad fé aipe maic, amtac, gan teact agair ar agair le Murcad ná le Dúlainn. Measad fé go bfeicead fé dá mupcad ann, an Murcad go raib an féarós air agus an Murcad ná raib, agus go raib an Murcad ná raib an féarós air éom contabairtac de teangabálairde leir an Murcad go raib.

An faid a bí ran mar rin fa ceann ran de'n cat, bí neice

ar a malairt de cuma ra ceann eile. Bí loctanaisg áta Cluist agus an deic gcéad fear ó'n loruaidh go raib na n-éirí práir oíche i gcoinnib na Muimneac eile (Iarmuic de Dál gCair), agus bí luét na n-éirí práir as brúit na n-Šaeóal rómpa agus 'gá marbúgadh go tiug. Ba mó go móir an t-éirleac a bí as luét na n-éirí práir 'á déanamh ar Šaeólaib an éinn rin de'n cat 'ná mar a bí as Dál gCair 'á déanamh ar loctanaisg an éinn eile. Bí bpuadair ar turac ar luét na n-éirí, agus bí na Muimnisg as tuicim 'n-a rractanaib inr gac tpeó 'n-a dtugadh ré ašair.

Bí Déibionn agus Šormflait tuar ar bapa ríšteiglaig Šicme agus iad as feuchaint ar an éirleac a bí as luét na n-éirí 'á déanamh ar na Muimneacáib.

"Ib maic na buanairóce iad ran, a Déibionn!" arpa Šormflait. "Táir ríad as leagadh an arbair go tiug. Veir uatbár oibme déanta acu i gcóir na n-oíóce."

"Tá an lá ós fór, a Árpóigán," arpa Déibionn. "Ib 'mó cor a d'féadfaid an raogal a cur de 'oir reo agus an oíóce."

Conaic Murcáó conur a bí luét na n-éirí as marbúgadh na Muimneac rómpa. D'feuc ré 'n-a tímpal. Ní raib Caoilte adfaid uaid.

"Téanam, a Caoilte," ar peirean. "Ní móir corš do cur leó rúo tiar. Veir ar do tuaisg agus lean mé. Déin-re an ruo céadna," ar peirean le Dúlaimn. "Agus turá, a mic," ar peirean le Connla. "Seapuirgeadh an éirí eile an ród anro."

D'iméig an ceatpar riar ar an gcat agus ríúo riar ódear iad cun na n-áite 'n-a raib luét na n-éirí agus iad as marbúgadh rómpa.

"An tuasg! An tuasg! An tuasg, a feara!" arpa Murcáó.

Le n-a linn rin do léim ré cun loctanaisg móir a bí as

déanamh éirliḡ agus ná téirdeas don buille claidheamh i bfeidhm air. Óein Murrcaó dá leat d'á ceann, roir ppar agus cloigean, le buille tuais. Bí na tuagana go léir anáirde láirthead. Anran ireas do conactar an obair.

“Tugtar rleadh dom!” arsa Murrcaó.

Do tugas. Tug ré ráó d'fear mhór eile de luét na n-éirí. Do ruit an trleadh tríd an éirde mar a ruitthead rnatas tré bfeid, agus do tuit an fear. Anran ireas do fíoras an focal adubhairt brian ar mairin. “Ná cuiridh ruim 'n-a gcótaib iarrainn,” ar reirean. “Cótaí troma ireas ias.” Cuimhḡ sac doinne ar an bfoal. Do fearaim na Muimhḡ an fód. D'oibruḡdar an tuas agus an trleadh. Níor b'fada go raib luét na n-éirí as tuicim go tuis. Níor cuasdar i noisḡ a gcúil mar ní ró mair a d'féadairí é. Bí tuirre agus allur orca, agus bí an éirde ró tróm. Níor deinesdar ac fearaim agus ias féin a coraint cóm mair agus dob' féirí leó é. Níor ró mair a d'féadadar ias féin a coraint, mar bí an buile agus an fearḡ ar na Muimhneacáib nuair a fuasadar go raib ar a gcumar na n-éirí uscbárasa ran do gearas le tuais nó do ráó le rleadh cóm rairthead. Níor tuit puinn eile der na Muimhneacáib an uair rin, agus do corain luét na n-éirí ias féin mair go leór. Do coireas ias, amtas, agus ré mar a coircti ias ní féadairí don coraint a déanamh orca féin. agus anran do marbuiscti ias.

Do lean an cómpac, san rtao san rtaonad, ó ceann ceann de páirc an cáta. Na h-Éireanaḡ lán ceapairce, ré mar a bí focair go daingean acu abras roim ré, ar bair a d'fásail ra cat ran, ré taas ar a mbéas buas an cáta. longnas agus alltas ar na loclanaḡ go léir, roir riste agus daoine, a ráó go raib a leiríro de fearaim as na fadail 'a déanamh. “Má fearuisctear i n-ar gcóinnib puinn eile aimpire ar an gcuma ro buaspar orainn!” a deirirí

le n-a céile, agus iongnadh a gceoiúe oirca. Séaruisghar
ra cóimrac, mar 'ó ead go rghuabfairéir na Gaedil rómpa.
Do caiteadair iad féin i gcoinnib na nGaedil díreac mar
a caitean an fáraige i féin i gcoinnib na capaige lá gaioite.
Ili raib don maic dóib ann. Do fearaim Clanna Gaedil
'n-a gcoinnib díreac mar a fearuisgean an capais i gcoinnib
uirge na faraise.

Tug na Lochlanaig nio eile fé nveara. Tugadair fé
nveara ná raib blúipe eagla poimir an mbár as na
h-Éireanaig, ná don doctar acu poimir an mbár. I ndiaig ar
ndiaig do cuaid 'n-a luige ar aigne na Lochlanaic ná raib don
crúil go n-iompócaó na h-Éireanaig ó'n gcat. Go
fearócaoir an róo an fáio a beioir beó, agus gur le
h-ácar a glacfairéir báp.

Niob b'féioir leir na Lochlanaig an nio rin do cuirgint:
Do cuirgint é, b'féioir, dá mbéad 'fior acu cad é an
rocapuáó aigne a bí déanta as na Gaedilaib ábair rap a
doáinig lá an cáta ran; do cuirgint é dá mbéad 'fior
acu go raib Naom Íobair an áirinn ó'á déanam cun Dé,
ó áinig an céad leir de folur an lae an maoidion ran,
inr gac eaglaig agus inr gac mainirtir i n-Éirinn. Do
cuirgint é dá doirgint conur mar a bí ragaigir agus
manais agus mná maigalta ar fuio na h-Éirean, i gcaiteam
na maidine rin agus i gcaiteam na h-oíóce poim pé, as
búiread a gceoiúe 'gá iapair ar Dia na glóipe, tré impíóe
na Maigóine Muire, agus tré impíóe páorais agus Úrígíoe
agus Colum Cille, gan buad an cáta ran do leigint leir
na Lochlanaig. Do cuirgint é dá mbéad 'fior acu conur
mar a bí an t-áiríng aorta, an fear a cairbeáin an áiríng
Céaróa do'n tréuag an maoidion ran, an fear a bí ceapaité
as Dia an uair rin cun cómaét na Lochlanaic do búiread
agus do claoir i n-Éirinn, conur mar bí fé ar a dá glúin,
irtig 'n-a cában, 'gá iapair go cruaid ar an Slánuisceoir

Gléigéal gan an buaó do leigint le namáio an Éireoinn. Ní raib don píoc o' fíor an méio rin so léir as na loclanaig, agus o'a bpiú rin níor tuigeadar cad fé ndeara uor na Gaedlaib a leitéro de fearaí a déanaí ra cat agus báir do glacaó le n-a leitéro o' átar.

Do lean an cómpac gan por gan rcaonao gan lasuáó, agus bí an spian as ophuim, so pígin, cun a h-áite ar an rpeir i meadhan lae. Bí an bualaó agus an t-éirleac cóm-óian, ba dóic le duine, ó ceann ceann de'n macaire. Bí na mná agus na mion-daoiné ar na h-árdánaib as faire. Bí buairt agus eagla as turpuáó ar teaót ar na mnáib a táinig ar na loingear. Ní raib don coinne acu so leanraó an cat cóm fáda, ná so fearóe' na Gaedil an fío cóm daingean. Bí a lán o'a bfeairib féin, agus o'a macaib, rinne marb ar an bpáirc. Bí as uol 'n-a luige ar a n-aighe sup baogal ná raib reilb i ucalam na h-éiréan le fágail acu cóm raoráideac agus do mearaóar. Ac do gluar an cómpac agus famluigóar sup as uol i ngéire agus i ndéine agus i uapuime a bí an cáirmuic, agus gan don élóó lasacáir ná don deabpaí géille ar flóigtiú na nGaedil. Oá ndúnaó bean acu a rúile an uair rin agus éirteaót leir an ngleó, o' aipeócaó rí an coill móir tré teine agus an lafair as búiréig agus an t-aómaó as cnasapnaig, agus o' aipeócaó rí mar a beaó daóó míle fear agus daóó míle tuas acu agus iao as searaó na seann agus 'gá leasao!

Bí na cpainn as tuicim, na cpainn beasa ar uóuir agus anran na cpainn móra, agus ní raib don taob as déanaí don géille do'n taob eile, nó má géillti beagán ar taob anoir agus aipir, do buairti an beagán ran tar n-aip gan puinn pígnir; agus bí an spian as ophuim riap. Bí ceó éigin oóar as eirige ó'n macaire, agus bí an gaot as réideao an ceóó rin or cionn na bfeair a bí as troio.

asur ircead fé 'n tóir. Ceó fola ab ead an ceó ran. U' eirig, leir, ar an macaire, fuar-balaic zrána trom, balait na fola. Bí an balait cómh láirir, cómh trom ran go mb'éigean do cuio der na mnáib a bí ar na h-árdánab imteact. Nuair a cuair an balait rin fúta o'iompuig a ngoile, bí an balait cómh trom ran. Ac níor cuir faobar ná fuil, ceó ná balait, fiacaint ar luét an cómpaic rtaonaó ó'n zcat ar don taob. Comáineadar leó as bualaó asur as leasab asur as tuicim, an duas asur an raotar asur an cruadcan 'zá tchátas asur an tarit 'zá lorzas, asur an zman as tpuioim riap, go rigin.

Tá tobair breas fíor-uirge ra macaire ar a raib an cómpaic ar riúbal. Deirtear go tceirdeas na taoirig zaeólaas cun an tobair rin, ó am go h-am, cun a lám a o' fuaraó ra n-uirge asur cun oíge o'ól, asur anran go bfillirir cun an cómpaic asur a lám neart acu. Tus na loclanais fé nteara an níó rin. Bí buirdean coranta as na zaeólaib ar an tobair. Táinig buirdean loclanac cun an tobair a baint oíob. Do tpoio an dá buirdean go fíocmar. Do loiteas an tobair. Nuair a táinig taoiréac zaeólaac cuige ar ball bí fé lán o'fuil asur de éré, asur na cuirp 'n-a zcruaasab air.

Ní feadar féin conur féas na fir zaeólaas imteact ó'n zcat cun oíge o' ól ar an tobair mura b' amlaib a deiririr uanuirgeact ar a céile. Pé puo a deiririr do lean an t-éirleac zan for zan rtaonaó, asur bí an zman as tpuioim riap, go mall.

Iré Siguro, lapla Inpi h-Opc, asur a fluas, a bí i ngleic leir na Conactasab. I tceannta na zConactas a bí ceapaité do m'lfaclainn móp rearam. Nuair a o'imtis m'lfaclainn asur a deic zcéas ar an zcat o'fás fé earnam móp asur leat-lám móp ar na Conactasab. Ac do fearaim na Conactais an cómpaic, zan dul órlac i noiaig a

gcúil, i gcaiteamh an lae go léir. Tug an dá fluaḡ ré
 n'oeapa na gniomhartha uatbárapa a d'ein Taḡs Mór ua
 Cealla i gcaiteamh an lae. Tug a lán oer na fearaib
 láirpe a bí ar na loclanaig aḡair aip, i gcaiteamh an lae,
 ac' do tuit gaḡ fear d'ioḡ le n-a láim. Fé d'eirpe do tug
 b'ruaḡar féin aḡair aip. Bí éirpe ana c'ruair ar b'ruaḡar.
 Bí a fleag i láim Taḡs Mór. Tug ré ráḡ de'n t'pleag
 do b'ruaḡar. Níor cuair an t'pleag t'rio an éirpe ac' do
 caiteaḡ b'ruaḡar riap ar flearg a d'roma, bí a leiréir rin
 de neart leir an ráḡ a tugaḡ do. D'eirig ré aḡur tug ré
 foḡaḡ eile fé Taḡs. Do leagaḡ aipir é ar an gcuma
 gceadna. Tug ré an t'rimaḡ foḡaḡ. Do baimeaḡ an
 t'rimaḡ leagaḡ ar. D'eirig ré aḡur do rit fé irteaḡ i
 scoill a bí i n-aice na h-áite. Le n-a linn rin táinig Síguro
 i nḡar do Taḡs, aḡur rap a raib uain ag Taḡs ar a fleag
 do beartugaḡ aipir do buail Síguro ra ceann é le tuairḡ.
 Do tuit Taḡs marb. Ir ar éigin a bí fé ar lár nuair a bí
 Síguro ar lár, cóm marb leir, aḡur a ceann aḡur a cabail,
 ríor go caol a d'roma, rḡoilte glan le buille tuairḡ ó
 Múrcáḡ. Conaic an dá fluaḡ an buille rin. Do b'ruig
 fluaḡ Síguro irteaḡ cun báir a riḡ do d'ioḡailt. Bí
 Dúlainn aḡur Caoilte aḡur Connla i n-aice Múrcáḡ. Do
 d'ruir na Conaḡtaig amaḡ 'n-a dteannta. Bí fluaḡ
 Síguro ag tuitim láirteaḡ cóm tuig aḡur do féarḡ na
 builli do tapanḡ oirḡa. Conaic beirt mac riḡ na h-loruairḡ
 an t-éirteaḡ ran. Do riḡtear apson fé d'ein na h-áite.
 Le n-a linn rin táinig Taḡs Óḡ ua Cealla cun na h-áite
 'n-a raib a aḡair pinte. Bí bean ar a glúimib ag ceann
 an aḡar aḡur a ceann ioir a dá láim aici.

Bí Múrcáḡ ag rit fé d'ein na beirte a bí ag teaḡt 'n-a
 coinnib. Bí na Conaḡtaig ag d'eanamh an éirig ar muinḡir
 Síguro. Capoll Cnúḡ an céaḡ uine de'n beirt a táinig
 i gcoinnib Múrcáḡ. Do tuit Capoll láirteaḡ fé tuairḡ

Murcáð. Pé puo a bí iméighe ar láim deir Murcáð éait
ré uair an tuag. Táinig Anpuo éuige agus é ar buile
mar sheall ar marbúgáð a d'pitéar. Do éorain Murcáð é
féin air leir an gclaiðeam a bí n-a láim éle aige. Tug ré
únpairt éigin do i tceod sup leas ré é. Anran do éuir
ré an claiðeam i gcoinnib a uéta féin agus a bapa ar ué
Anpuo agus do luis ré le n'ué ar an gclaiðeam agus
éuir tré éide agus tré éliab Anpuo é. Nuair a érom
Murcáð éuige rin do tug Anpuo rnap ar an rsiain a bí i
sempor Múrcáð. Do tairaing ré an rsiain ar a truaill agus
fáir ré ruar i n-ué Múrcáð i, agus do tuit Múrcáð
anuar air.

An fáir a bí an méir rin ar riúbal bí Taðs Óg ua Cealla
as déanam an éirli, i tceannta na gConaétae, ar fluað
Siguir, as díogailt báir a átar oitea. Bí a átar rinte
lartiar dé agus an bean ar a glúinib asá ceann. Cé
'léimpeaó éuige amac a' lár an namad ac Amloaib agus a
tuag 'n-a láim aige.

“Tabairfad a ceart féin do'n faobair anoir, a Taðs!”
arra Amloaib, agus rar a raib uain as Taðs ar an iongnad
a táinig air do éur dé ná ar don éoraint a déanam air
féin, do buail Amloaib ra ceann é leir an tudaig. Do
tuit Taðs. Cóim luat agus do tuit Taðs cé éipeaó
Amloaib 'n-a fearam ar a aghair amac ac Miam!

O'féuc an beirt ar a céile. Níor b' ionan an féucaint
rin agus an céad féucaint úo a tug an beirt céadna ar a
céile. Pé puo a éonac Amloaib ra céad féucaint éonac
ré ra tarra féucaint puo éigin uacéapac, puo éigin a bain
a meabair dé glan. Do tuit an t-arm ar a láim. Do
leat a béal agus a dá fúil. O'iompuig ré ar a fáil agus
do rit ré ar an áit. Do rit ré i n-am agus ní raib ann ac
ran. Bí Connta dípeac as teacé agus a tuag 'n-a láim
aige, tuag a bí cóim dian ar na loélanais an lá ran le tuag

Murcáð féin. Nuair a rit Amhlaoib do rit Connla 'n-a
 diais.

Bí Amhlaoib côm corrmail rin le Bpuadar sup mearað
 go mimic i scaiteam an lae sup b'é Bpuadar Amhlaoib ašur
 sup b'é Amhlaoib Bpuadar. Do veineað an dearmad
 céatna go mimic i scaiteam an lae i otaob Murcáð ašur
 Connla, go mór mór nuair ophuadeað amac ra lá ašur nuair
 a bí na fir go léir clúdaróte le fuil ašur le paladar i
 otreo nár b'féidir a o'feirgint cé 'cu a bí féarós ar duine
 nó ná raib.

Nuair a conaic an dá fluaš an beirt aš fuil do buaileað
 irteac láirteac i n-aighe šac doinne sup b'é Bpuadar a
 bí aš teiteað ašur sup b'é Murcáð a bí ar a tóir. Nuair
 a conaic na loclanaig, dar leó, Bpuadar aš teiteað ašur
 Murcáð ar a tóir o'iompuigdar go léir ašur do teiteadar.
 O' eirig an liú fiaig ó-r na šaeólaib mór-timpai i otreo
 sup érit an macaire fé coraib na bfeair. Nuair ariug an
 deic šcéao a bí aš M'lréaclainn an liú uatbárac ran níor
 féadarar fanmairt rocair a tuille. Bí páirc tpeabta
 ioir iao ašur an cat. Siúo amac iao, tpearna na páirce
 ašur riúo ar tóir na loclanao iao. Veineaðar obair
 mairt, o'a oéanaige a tánaðar. Mura mbéao iao ní curraí
 ar na loclanaig an t-ár uatbárac a cuireað opta. Bí na
 fir a bí ra cómrac ran lae ró buailte amac le tuirre, an
 méio díob ná raib cneadóaca go tiug opta ašur mórán pola
 railte acu.

Do šluair an teiteað ašur an tóir ašur an marbušað.
 Ţug na mná ašair ar na báraib éun dul ar bóro na
 loingear. Cuair an iomao acu irteac inr šac báo. Côm
 luat ašur ophuo na báro amac do cuadar fé uirge ašur
 do bátað na daoine a bí opta. Ţug formhór na bfeair a
 bí aš teiteað ašair ar pišteiglae šicric i n-Át Cliať. Bí
 an Tulcain ar an plig rómpa, ašur bí pí ana doiminn, mar

bí an t-aoirde lán um an t-aca ran. Do bánta na céadta
diob fa n-abainn rin.

Bí Sormélaic agus Déibionn tuar ar bair an rísteiglaig.
Conacadar an teiteaó agus an tóir.

"Meafaim," arfa Déibionn, "sur fearr na buanairte
atá ag obair anoir 'nā iad rúo a bí ag obair i t-urac an
lae."

Níor deir Sormélaic ac buille dóir a tabairt fa béal
oi, agus cúpla fiacal a baint air.

CAIBIDIL XV.

AN T-ÁR-MÁŠ.

Nuair a fuí Amhlaoib do fuí Connla 'n-a díar, agus
anran do fuí an méir a bí gan marbúat de muintir
Siguir. Do gluair ar a tóir an méir a bí ábalta ar
fuí der na Conactaib. Do gluair Caoilte fa tóir i
n-aonfeact leó. Níor éair Caoilte ábair. Bí fear aige
go raib Miam fa n-áit 'n-a raib a h-áir rinte marb. Do
éar fé éar n-air le h-eagla go scarfaí buirdean loclanac
fa t-éar agus go mb' féirir go mbéat Miam gan éoraint.

Nuair a táinig fé ir amhlair a fuair fé a lán de muintir
uib Máine ann roimh, agus de muintir Mlaithmair na
Paire. Bíodar ró éreacnairte eun leanmair ar an
t-óir, ac bíodar ábalta ar Miam a éoraint go maic. Bí
rife ar a glúinib ag ceann cuirp a h-áir. Bí ragar ann,
leir, agus manac. Ag tabairt aige do t-áir Ós ua Cealla
iread bí an ragar. Mí raib t-áir Ós marb, bíod go raib

fé gortuigíte go maít. Níor tug amhlaoib “a ceart féin do’n faobair.” Bí clogaó maít láirí ar ceann tairg. Do cuir an tuas rtangao doiminn ra clogaó agus do gortuigead an ceann, ac níor gearaó an clogaó ná an ceann. Bí lonán ann agus níor b’fada go raib tairg tagaite cuise féin fé láimh lonáin.

Bí ceann tairg móir, amtaó, ’n-a dá leat, ac níor coruig niamh uair.

Bí Conn ann agus é tar éir teact ó’n áit ’n-a raib a áitir féin, Maolruanaib na Páiríe, rínte marb. Do mair Maolruanaib tamal maít tar éir a gúnta, agus bí ragar i n’ áice ó fuair fé an gúin go dtí go bfuair fé báir.

Nuair a éonaic niamh Caoilte agus Conn do labair rí leó.

“Cá bfuil Connla?” ar ríre.

“Ó imtíg fé ar tóir na loclanaó, a rígan,” arra Caoilte.

“Ír truaig ran!” ar ríre. “Má imtígean don níó air tá éire cheadta slan.”

Bí tuille der na Conactaig as teact ó’n dtóir. Cuir rí tuairig Connla orda. Ní feacaib doinne Connla ac do éonaic gac doinne Murcaó agus é ar tóir bhuadair agus bhuadair as teitead uair.

“Ní feadfaó Murcaó beir ar tóir bhuadair,” arra duine a táinig, “mar tá Murcaó anrúo tall rínte agus beir ragar i n’ fochair. Do tuit Murcaó díreac nuair a bí an teitead agus an tóir as turnú.”

“An é radorc mo fúil a mearfá a baint díom!” arra’n céad duine. “Ná feacaib mo dá fúil bhuadair as teitead agus Murcaó ar a tóir!”

“Ní feacaib bhuadair as teitead,” arra niamh, “mar do leas m’ áitir é trí h-uair ar a céile, agus anran do rí fé irteac ra éill beas ran tuar.”

Le n-a linn rín d’féadadair ruar agus cat a éiríoir ac

Uruadar féin as ruic 'n-a tpeó ó'n áit 'n-a ruid pual an áití, agus é as liúirí:—

“Sgaoiltear an focal ó béal go béal!” ar reirean, “sur mairb Uruadar Urian!”

Siúo cuige an buidean coranta do pád ar pual Urian. Do mteadar ar tóir na loclanae agus d'fádaodar an pual san corant. Táinig Uruadar amac ar an scoill, mar a ruid ré i bpolac. Fuair ré an t-áití san corant, agus cuairt ré irteac agus mairb ré an t-áití. Do rug an buidean coranta ar Uruadar agus cuireadar eun báir é. Ba fuarac an leigear é rin ar an nioibail a bi déanta. Tá tucsaíoir aige do'n gnó a cuiread 'n-a cúram oíca tá gac aon deabair go mbéad a mairt de rgeal againn go léir, ruid ó rin agus inoiu, readar mar atá.

Deir cuio de'n treanacur sur corant Urian é féin go cróda. Ní feadar cé 'cu a deir nó nár deir, agus ir cuma liom. U'feair liom go móir a deir ar cúmar an treanacur a pád sur corant na rir é n-ar cuiread mar cúram oíca é corant. Ir truaí san a n-ainimneaca againn! Cuireadar pionór ar Uruadar. Ba móir go léir an leigear é rin ar an bfaillí a deineadar féin; nár b' ead!

As teacé tar n-air ó tóir na loclanae a bíodar nuair a buail Uruadar umpa agus an gníom déanta aige. Deineadar go n-aindeir a ngnó!

Nuair a fuair niain go ruid Urian marb d' eirí ri 'n-a reair:—

“Téanam!” ar rir le Caoilte agus le Conn. “Cait-rimíto Connla d'fágaíl. Tá Urian marb, agus ir tóda go bfuil mairb marb. Tá áití againn fós, áitac, má tá Connla beó.”

Siúo eun riúbaíl iad. Do leanadar an tpeó do lean na Conacéaií ra tóir. Bi cuio der na Conacéaií as teacé tar n-air. D'iompuidar i n-aonfeacé leir an tpeir

nuair a fuairadar ead a b' uata. D'eineadar gac don traḡar cuairdaḡ aḡur cuineadar gac don traḡar tuairḡe, ac n' b'fuairadar don bláire eoluir. O'nir pice duine d'óib go b'peacatar b'fuadar aḡ teitead aḡur murcad ar a tóir, ac n' feacaid doinne Connla.

B' an oíðce aḡ tuitim. B' an macaire go léir lán de corpaib, aḡur b' a lán der na loclanaḡ a leagad ra tóir aḡur ná raibdar maib ar fao, aḡur go raib fonn oḡta p'leag nó tuag nó rḡian do cáiteam le h-aon éireanac a éiríoir. Do tuigead go raib ré ró contabairtác leigint do niam dul níba fia ra cuairdac. Do rocairigead ar dul tar n-air. Go mb'féirir go raib Connla tagaite ann um an taca ran. Muia raib go b'féadfad na fir teact airir aḡ cuairdac aḡur niam a d'fáḡailt ar a fuaimnear, i n-áit a bead gan baogal.

Čánadar tar n-air. Ní raib don tuairḡ ar Connla. B' an oíðce d'ub ann um an taca ran, aḡur cun na h-oíðce d'éanam níba d'uib do leat ceo irteac ó'n b'paise i t'reo ná feicfead duine a lám d'á pinead ré i.

Ní raib don ruo le d'éanam ac dul ré d'éin an longbuirct i ḡcill m'aigneann. D'ein muintir čairḡ m'oir aḡur muintir m'aoilpuanaib d'á čróčar aḡur do ruḡadar leó an d'á čorp cun an longbuirct. B' na raḡairct aḡur na manaḡ ann, aḡur bíodar aḡ cantainn úrnuiḡte na maib ar an r'liḡ. Nuair a čánadar go cill m'aigneann fuairadar go raib a lán ročraibí beaḡa eile tagaite ann rómpa, aḡur aḡ teact ann 'n-a n'iaḡ, aḡur an obair čéadna ar riúbai acu. B' na raḡairct aḡur na manaḡ go léir ann, ó sóro čolum Cille, aḡur an uile raḡar córača tabairta leó acu, mar atá, líon ḡeal cun cneádtac do d'únad aḡur fuil do čorḡ, aḡur deoča cun nipt, aḡur bannodai línéadaiḡ, aḡur eliačaca cun cnám do čur, aḡur mar rin. B' fláirre der na neitib rin tabairta leó ó'n mbaile aḡ na mnáib a čáinḡ, ac níor m'irte an tuille.

Bí na buirdeana beagá ag teacht i gcaiteamh na h-oíche agus a nduine marb féin ag sae buidín díob. Táinig cuid de teiglac Múrcáid agus Múrcáid ar éirí acu, ac ní raib ré marb. Mair ré go dtí amáiread a bí cúlgaínn. Bí na ragaíre i n' aice ra n-ait 'n-ar éirí ré, anuar ar mac ríe na h-íoruaíde. D'fan ragaíre i n' íoruaíre go dtí gur éirínn ré an anál.

Ní raib don buirdean a táinig mar rin i gcaiteamh na h-oíche ná raib Miam a' raire oíche feuchaint catín a éiríad rí buirdean ag teacht agus Connla acu, nó feuchaint catín a éiríad rí Connla féin ag teacht ar buidín acu agus duine aige 'a éiríad leir. Níor táinig ré mar reo ná mar ríúo.

Táinig solur an lae. Do glan an ceo.

"Téanam," arsa Miam le Caoilte agus le Conn, "go scuairdaismíó an macaire feuchaint a' bfaismí Connla beo nó marb."

Gluaireadar amad. Tánaídar ar áit an éada. Ba grána an raídar an uair rin é mar macaire. Bí an talam go léir, ó Binn Éadair go h-Át Cliaí agus ó éiríad na trága abrad amad ra tír, éiríad le corpaib daoine. Bí, anro agus anró ar fuair an macaire, fuair beo ag gluairead amearg na gcorp. Daoine ab ead cuid der na fuair beo fan, daoine a bí ag lóir corp a gcaíad féin. Bíteamhaig ab ead cuid der na fuair beo; bíteamhaig a bí ag suir an traidídar agus na n-óiríad a bí ar corpaib na loclanac uaral agus na n-éiríadac uaral. Gaídar ab ead cuid der na fuair beo, leir; Gaídar grána móra, éntadacáca, a táinig íreac ó'n dtír nuair a rug an gaot balait na folá amad ag triall oíche.

Síublaig Miam agus a eulaíad an macaire, roir agus riar agus anonn agus anall, ac ní bfuairadar don raídar ar don corp go raib don coramlac aige le Connla. Do éirí Miam uair, go minic. corp a bíod, dar léi, coraml le

Connla. Anraan nuair a tagaidir i n' aice éirí rí nár b' é é, agus bíod ár uirí.

Bí an máiríon as gluairead agus an srian as dhuirim ruar ar an rpeir, agus fíh as tead go tiug, ar gac don tpeó baill, le h-óirúgao na ragar, agus páinní agus rluairte acu, eun na gcorp do cup fé talam. Do leat na fíh rin iad féin inr gac don baill ar ruair an macaire agus do érom gac don tpiúr nó ceatruar acu ar éiríe b' orgarit. Ba gair go raib oiréar ran acu ann go mb'éigean doir na gairir agus doir na bitéamnaig glanao ar an áit. Má bí raibíreir le rágail ar corraib na marb do tiug na fíh a bí as déanam na h-oiríre gur b' iad féin doir fearr ceart eun an traibíur rin. Bí an obair ar riúbal inr gac don páirt de'n macaire, agus inr na h-áiteanaib 'n-a raib na cuirp 'n-a gcuacáib anáirde ar a céile b' éigean trínrí móra leatana doimne déanam, agus na cuirp a cup 'n-a gcuacáib fé talam, díreac mar a bíodar 'n-a gcuacáib or cionn tailim. Bí an taoide lán airí agus bí cuirp na mban agus na leanb aici 'a áiteam irteac ar an dtráig. Fé mar a dhuir an taoide amac bí rí as rágaint na gcorp ar an dtráig 'n-a diaig. B'éigean trínrí móra leatana doimne déanam doib rin, leir, agus iad do cup 'n-a gcuacáib fé talam. Nuair a bí na trínrí rin lán deir na corraib agus an éirí cupra ruar orra ir amlaio a bí áiríán móir áirí ra n-áit 'n-ar deineao gac trínre. Táir na h-áiríán rin le feirgint ra n-áit fóir, nó cuir acu.

Ónaic niam, agus an muirir a bí le n-a cor ra cuaraoac, a lán daoine cuinnighe tímpal na h-áite na dteirdean an Tulcainn irteac ra bparaise. Tánadar eun na h-áite. Bí an Tulcainn lán de corraib na loclanao i dtré go raibdar as coimeao uirge na h-abán riar ó'n dtaoide do leanmairt. Bí na fíh as tógaint na gcorp ar an abáinn agus 'gá ríneao ar an bpoir i n-aice 'céile. Nuair a

táinig Miam éonaic rí dá corp rínte ar an bpoirt i n-aice 'céile. D'aicín rí láirpeac íao. Amhlaoibh agus Connla iriada a bí ann. D' aicín gac doinne Connla. Mhear cuio de'n luét oibre sup b' é bpuadar an fear eile. D'inn-readar do Miam, agus do'n muintir a bí le n-a coir, sup b' amlaibh a fuaraibh an beirt agus cruac móir de corpaibh loélanac anuar orca, agus dá láimh Connla daingean i bfolc Amhlaoibh, agus a corp anuar ar corp Amhlaoibh.

D'feuc Miam ar an mbeirt agus íao rínte i n-aice 'céile, go bpeas rocair. Bí dá fúil Amhlaoibh ar dian-leacab, agus bí 'n-a fearamh ionta, agus 'n-a gnúir ar fad, an rgeón millteac a éonaic rí ionta dípeac nuair a tuit an tuas ar a lámh agus do teit ré. Bí gnúir Connla cóim ráim, cóim rocair, cóim ruaimneapac agus dá mba 'n-a éola beac ré. Cóim luac agus do éonaic rí íao do bánuis a h-agaibh i tpeo go dtáinig Caoilte agus Conn 'n-a h-aice, duine acu ar gac taobh di. Mearadar go raibh rí i muet tuitim. Ní raibh. Do gáir rí nuair a éonaic rí an t-eagal orca. Táinig rí ar a glúimh i n-aice Connla agus éom rí ar páirir a ráibh le n' anam. Táinig an beirt eile ar a nglúimh agus dúbadar an páirir i n-aonfeac léi.

"Go maicibh Dia do peacái duit, a Amhlaoibh!" ar rípe, "agus dúinn go léir."

D'eiradar. Deineadar epócar agus cuireadar corp Connla air, agus do rugadar leob é cun an longspuir.

"Dob' uatbápac an cat é!" arpa Conn agus íao as taobh, "agus ír fada a beir cuimhne i n-éirinn air."

"Ír fada," arpa Caoilte, "agus an bfuil fíor agat cad a cuipirí iongnab ar an raogal go deo?"

"Cad a cuipirí?" arpa Conn.

"An deic gcéad úr go raibh na h-éirí mital orca tá an uile duine acu marb!" arpa Caoilte.

"An uile duine acu?" arpa Conn.

"An uile duine miam acu," arpa Caoilte.

CAIBIDÍOL XVI.

I NÓIAIS AN CÁTÁ.

Nuair a táinig Miam agus an muintir a bí le n-a coir go dtí an longphort, agus corp Connla acu, bí Doncáð, mac Bhuain, tagaithe tar n-air ó Cúige Laigean agus móran creac aige. Bí iongnáð ar Doncáð nuair a fuair ré go rabhtar tar éir an móir-cáta do throid. Bí iongnáð, leir, air féin agus ar gac fear deir na fearaib a bí i n-donpheadt leir, mar gheall ar déine an cáta agus ar méir an air ar gac taob. O'fearraib ré conur a tápla sur deinead a leitéir de dírgiugad ar Dál gCair agus ar na Conactaib agus ar na Muimneachaib, agus M'lfedaclainn Mór agus a fhuas beas do dul ar cóm maic.

Do h-innread do conur mar a tarpaing M'lfedaclainn agus a deic gcéad riad ó'n gcat i dturac an lae agus conur mar a cuireadair an páirc treabhta idir iad agus an cat. Ac do h-innread do conur mar a deineadair puo maic um tráctnóna, sur gluaireadair ar tóir na Loclanaic, agus mura mbéad iad go mb' féidir ná bairrí an cat ar na Loclanaib cóm h-iomlán agus a deinead. Ré'n domán é ná curraí ar na Loclanaib an t-air a cuiread oirca mura mbéad M'lfedaclainn agus a deic gcéad.

“Ar gluar ré ar tóir na Loclanaic,” arsa Doncáð, “rar a' raib fíor aige go raib m' aclair marb?”

Níor féad doinne an ceirt rin do fheadairc do.

Bí ré i n-aighe gac doinne, ámtac, larmuic de'n méir a bí beo de Dál gCair, sur b' é M'lfedaclainn Mór a béad i n' Ártorib ar éirinn i n-óiaib Bhuain.

O' oibrib M'lfedaclainn agus Doncáð, agus na h-uairle eile, a' láim a céile, go dtí go raib gac don puo déanta

cun na marb a d' adhlacadh mar ba éoir, agus go dtí go raib corp ùrain tabairt a ruar do'n éilir le bheic ótuairt go h-árhothaca.

Nuair a bhí corp ùrain tabairt do'n éilir do labhair Caoilte.

"Bhí Murcadh le h-air ùrain," ar reirlean, "inr gac cat d'ár tpoir ré riam ó cat bealaig leacta go cat Gleanna Mháma. Is le láimh Mhurcadh do tuit laocra agus uairle loclan agus laigean i gcath an lae inbhe. Ní ceart Mhurcadh agus ùrain do dheigilt ó céile anoir!"

Do tugadh corp Mhurcadh do'n éilir le bheic ótuairt go h-árhothaca i n-donfeacht le corp ùrain.

Anran do labhair riam.

"Tá ré com ceart," ar ríre, "gan a mac do coimeadh ó Mhurcadh agus atá ré gan a mac do coimeadh ó ùrain."

Níor gá d'í a tuille cainte déanamh. Do tugadh Connla do'n éilir agus do rugadh ótuairt é go h-árhothaca, i n-donfeacht le Mhurcadh agus le ùrain, agus do h-adhlacadh tuairt an tpiúr.

Anran do éruinnig Doncadh an méir a bhí beo de Clainn Cair, agus tug ré féin agus iad féin aghaid riar d'óear ré d'ein Cinn Cora.

Aoinne gur maic leir a fíor a beic aige conur a d'eirig leó ar an rlig, ní'l aige ac leabhar an treanachair do foláchar agus do léigead. Cífid ré pait neite ná cuirfid puinn ádair air ra treanachar ran. Cífid ré gníomh gána ó Mac Siolla pádraig úo n-ar tpráct ùrain ar a ainim nuair a bhí ré ag labhairt leir an rluag maidion lae an caca. Cuir ré i n-aice 'céile Mac Siolla pádraig agus m'leac-lainn Mór. Iré cuir gur cuir ré i n-aice 'céile iad mar bhí an gníomh céadna déanta acu araon. Do dhúltuig Mac Siolla pádraig do'n cat nuair a cuairt Siollaí turair ùrain ag triall air 'gá rádh leir teact. Do fedaicinn

m'lfadclainn an cat or cónaíir rúl fear eipean go léir, maidíon lae an cata. Cuip brian an beirt i n-aice 'céile 'n-a caint 'gá tairbeáint go raib gníom m'lfadclainn ar don dul le gníom mac Siolla pádrais cóm fada agus a cuair náire agus airtir agus rppuínlaiteaet.

Nuair a fuair Mac Siolla pádrais go raib Clann Cair las o'eirig ré cúca agus ceap ré rmaet a cup orca. Níor eirig leir, amtae, mar a éirir ra treanacur má leigean tú é.

Ni le Clainn Cair ná le Mac Siolla pádrais a baineán an rgeal ro, amtae, ac le miam, agus le Caoilte, agus le Conn. Bí Taos mór ua Cealla marb, agus bí miam gan a n-atair. Bí uirtí déanam gan a n-atair fé deire. Da éruair an cár é. Ac ní raib leigear air. Bí Maolruanair na páirpe marb, leir. O'fás ran Conn gan atair cóm mait le miam. Agus bí atair Caoilte marb. O'fás ran Caoilte agus Lonán gan atair.

Níor b' foláir do Caoilte agus do Lonán dul agus buideán a n-atar, an méir a bí beo acu, do éruinnuagad agus do cup i tpeo cun dul o'dear abailte. Níor b' foláir do Conn dul agus an ruo céadna déanam do buidín ua bfiadpac áiríne, do'n méir a bí beo díob, agus níor mór é. Bí a neart agus a mipeac ag carad ar Taos Ós ua Cealla i tpeo go raib fé abalta, mait go leor, é féin agus miam, ar muintir Uib Máine do gleuraod agus do cup i tpeo cun dul abailte.

Ac níor mait le Conn ná le Caoilte rgaramaint le miam go rci go bpeiríoir tiar ra baile i rísteiglae a n-atar i.

"Socaruisimír an rgeal ar an ruma ro," arpa Taos Ós ua Cealla. "Deinimír don buideán amáin der na rri buidínib agus radmír don bōtar amáin go rci go mbeirímio i rCeann Cora."

"Déanraib ran an rno go n-áluinn," arpa Caoilte, "agus ní cuiprío fé airtear ar don buidín agáinn, mar cá

asáid na mbóitíre ir fearr asur ir díriúge, ar Ceann Cora, ó'n áit reo ; asur anran, ir ó Ceann Cora atá na bóitíre ir fearr asur ir díriúge as gac buidín dinn cún dul abailé."

Bí aítne as Caoilte ar na bóitírib. Do rocairúgead an rgeal ar an gcuma ran. Do tugad na trí buideana cún a céile. Níor gluaireadar cún bóitair nó tapaid. Glacadar a ruaimnear go dtí go mbéad na rir gunta a bí ortá láitir a ndócin cún gluaire. Ba móir an máit dor na trí buitírib id do tabairt cún a céile ar an gcuma ran asur don buidean aiháin a déanam díob. Bí cuirdeactanar a céile acu, asur congnam a céile nuair ba gá é. Bí na Conactais beirte go móir leir an rocairúad mar bí an doctúir acu. Dá n-imtúgead na Muimnig leó féin ní véad lonán as na Conactais. Caitfead ré imteact le n-a muintir féin. Nuair a bí na trí buideana i dteannta céile bí lonán acu go léir. Ba máit an bail ortá ran. Bí a lán acu, iorí Conactais asur Muimnig, gunta go dian, asur geóbbóir bár i n-aihbéoin gac don iud mura mbéad lonán a beir as feucaint cúca asur an t-eóluir tap na beartaid a beir aise ar a gno. Fuair cuio acu bár i n-aihbéoin a dícil.

Bí eóluir máit as Miam, leir, asur cuirgint máit, asur bíob rí coitcianta amearg na n-otair, as tabairt aipe díob, asur as cup mirnig ortá, asur as fpuálam ortá, asur meapaidóir ná bíob doinne ba cúirge tuigead cad a bíob i n-eapnam ortá 'ná mar a tuigead Miam é. An t-átar cpoíde a tagad ortá nuair a tagad rí as fpuálam ortá famluigóir go gcuirfead ré feadar pláinte ortá. Bí aítne aici ar gac duine fé leir de muintir Uib Máine asur Uib Fiacrae, asur níor b'fada go raib aítne aici, leir, ar gac duine fé leir dor na Muimneacaid.

Bí Loelanaig ann. De muintir Orpaic ab ead cuio acu. Do marbúgead Orpac féin ra cat. Driúair do Druadar

ab ead é. Tap éir an cáta cuairt cuirte d'a muintir i mbuidín Dónaí, mic Úrmain, agus táinig cuirte acu i mbuidín Tarróg Óis uí Cealla. Bíod Caoilte mar fear teangean iomr iad agus na Gaedil. Bí cuirte acu sunta go dian, agus do tugad aipeadap dóib cóm maít dípead agus a tugad uor na Gaedilaib féin.

Cáirde ab ead muintir Orpaic, ac bí cuirte de muintir a úrúar ann, leir, agus do tugad an t-aipeadap céadna dóib, bíod sup b'é an úrúar rin a deín an gníom ba meapa ar na Gaedilaib d'ar deinead ra cat, .i. marbúgad Úrmain.

Bí don fear amáin ann agus níor féadad a deánam amad ar fear adrap cé 'n b'é ná cáir b' ar é. Bí ré ar éadtríomad. Bain éirleac an lae rin a meabair páogalta de. Bí focal éigin aige d'a pád coitcianta, ac níor tuig doinne é go dtí sup táinig Caoilte cuige. Fuair Caoilte amad uairt sup adtuairt ar rap ó Inir Tuile a táinig ré. Iré focal a bíod 'n-a beal aige, agus nár tuigead, 'ná: "A fheadair Naomta tabair rap d'n lá ro mé agus rapad mé trí h-uair go dtí an Róim as trill ort am' mairín!"

Do tugad rap d'n scat é. Táinig a meabair do i nuaig céile nuair a fuair ré an capadap agus an t-aipeadap. Anran ní fárdé' don ruo é ac go scaitpead Niam an Cpeideam a múinead do. D'éigean do Caoilte beít ra múinead, leir, go dtí go raib an fear boct ábalta ar an nGaeluinn a tuigint.

Do glac na Lochlanaig eile a bí ann an Cpeideam, leir, cóm luat agus do féadad é múinead dóib. Ir amlaí a deirúir, an Cpeideam a bí as Niam go raib ré maít a dóctin d' doinne ra domán; ná féadap ré gan beít 'n-a Cpeideam fóganta agus é beít as Niam. Anran, nuair a múintí dóib é, do tuigúir a maíteap agus a cairbte ann féin.

Ré deire tiar tall bí na daoine sunta, an méid ná fuair

bár díob, a5 dul i bfeabhar. Bí an aimpir, leir, a5 dul i bfeabhar a5ur na laetanta a5 dul i bfair, a5ur bí an focal i mbéal gac doinne sur mictio beir a5 cuimneam ar an mbaile. Do gadao na capail a5ur do cuireao na h-uailaí orca. Do cuireao na daoine leicte ar capail a5ur leapacla fúta. Bí oireao ran capal a5ur capai acu náir gao do'aoinne beir 'n-a cuir. Bí móran lóin acu, a5ur móran eapai, a5ur móran rtaic. Bí ba a5ur caoire a noócin acu, loiligeacla cun bainne, a5ur ba fearga cun mairtfeola. Cuireadar gac aon ruo i tpeo cun gluarite a5ur gluaradar an bótar riar ódear fé déin Cinn Cora:

Sar ar fásadar an cómarpanaet cuair Miam go Sóro cun go bfeicfeao rí uais Úlaimn a5ur uagna na h-uapal eile a bí curta ann. Cuair Taro Óg a5ur Caoilte a5ur Conn a5ur Lonán i n-aonfeact léi. Soileadar a noócin ar uais Úlaimn a5ur ar na h-uagnaib eile. Bí uais Taro Móir a5ur uais Mlaoilruanaib i n-aice 'céile. O'fan Miam abao or cionn uaga a h-aar. Ba mair léi, da mb' é toil an Tigearna é, uais eile beir le h-air na h-uaga ran a5ur i féin a beir rinte ann, a5ur a h-anam a beir i bfoair anama a h-aar. Ac do tuig rí náir b' é toil Dé é, a5ur go raib gao eile curta 'n-a cúram a5 Dia uirí, a5ur o'fás rí an ait.

Comáin na trí buideana leo, a5ur iao i n-aon buidin amáin, an bótar riar ódear, go brea5 péio focair. Bí féadpairoir gluarfeact ró mear, da mba ná beao aon nio cun rígnir a cur orca ac na rloigte daoine a bioo a5 teact rómpa ar an rli5 a5 fáiltiugaó rómpa a5ur 'ga molaó a5ur a5 cur gac aon tra5ar beannaet orca. Bí tuairis an caa tar éir leao ar fuio na h-éirean um an taca ran, a5ur bí uailaé tógca de éroide na noaoine. Bí na daoine a5 imteact ar a meabair le neart áair a5ur le neart buioair ar Dia a5ur ar na fearaib do éroio an cae

asur do buairt an cat. Bí fíor acu go maic cat a bí n-a gcóir go léir dá mba as na loclanaig a béad an buad ra cat ran. Bí fíor acu, leir, as an uile duine acu, sur as na loclanaig a béad an buad mura mbéad a tréine do tpoio na Gaedil. Asur bí fíor acu ná raib fíri ra cat ba tréine do tpoio 'ná na trí buirdeana ran a bí an uair rin as gluairead an bótari ran riari ódear, i n-aon buiridin amáin. D'á bpiis rin ir amlaib a bíoir 'n-a gcéadtaib asur iad ar a nglúinib, ar dá taob an bótari, asur iad as lúirig asur as sol asur as gáirí, as breic a mbuirdeair le Dia mar gheall ar an bfuargailt a tugad ar éirinn, asur 'gá iariad ar Dia na glóire a beannaect do cup go deo, ra traogal ro asur ar an raogal eile, ar na fearaib a dein an tpoio uatbárad asur do buairt an cat uatbárad.

Tari gac doinne eile d'á raib ann bíod na daoine a d'iairad raðaric fágail ar Niamh. Bí a h-ainim i mbéalaib daoine inr gac don ball. Bí pé i n-aighe na ndaoine, pé cuma 'n-ar cuiread irtead 'n-a n-aighe é, sur mō a congnaim cun plóiste brian do gleuraod asur do dlútuad le n-a céile, asur cun na h-árd-aighe a bí acu do dúiread ionta i gcóir an cáta, 'ná congnaim don duine eile larmuic de brian féin. D'á bpiis rin, pé duine eile a bíoir ní bíoir fáirta go dtí go bfeicíoir Niamh. Bíod na fíri asur na mná ar na h-árdanaib asur ar na clatacaib asur iad as imúcad asur as cuaroad le n-a fúilib go dtí go bfeicíoir Niamh. Anran bíoir as árdugad na leanb ruar 'n-a lámaib i tpeo go bfeicíoir Niamh.

Níor gá do'n cuilaect don eagla beic opta go mbéad don ruo i n-eapnam opta ar an plis. Bí an t-im asur an bainne asur na h-uibe, asur an uile fagar torad talman, as tead cúca irtead ó gac taob de'n bótari. Ní raib don gá do leir. Bí breir asur a ndócin de gac don tragar bíd acu féin. Tugadar ran le cuirgint oor na daoine.

Ní raib don maic ann. Táinig an bia. Dúbaire Miam é cur i scoimeáð agus go bfeadóisi é tabaíre do daoine bocta ar ball.

CAIBIDIL XVII.

“na mílte ologón.”

Nuair a táinig Miam agus a culaíocht go Ceann Cora bí tubaí na gcnuc agus na scoillte de'n uile faḡar daoine cruinnighe poimprí ann. Do h-airiḡeáð i n-Uib Máine go raib na trí buirdeana, i n-aon buirdein amáin, as dul i n-aonfeáct go Ceann Cora, agus do ḡluair an uile buine ra tútaiḡ rin n-a raib ann riúbal i n-aon cor, roir ódear go Ceann Cora. Do h-airiḡeáð an rḡeal céadna i n-Uib fiaḡrae Áiríne agus do veineáð an ḡluairfeáct céadna. Táinig, i n-aonfeáct leir an dá cine rin, ḡac aon treabḡar go raib cuir do'á n-daoine ra éat, feuchaint an móir acu a bí as teáct abailte rlan, nó beó féin.

An ruo a h-airiḡeáð tiar i n-Uib Máine agus i n-Uib fiaḡrae Áiríne do h-airiḡeáð é teap i ḡciarraiḡe luacra agus inr na tíorḡaib móir-tímpal, agus do ḡluair na daoine ar na tíorḡaib rin, oiréac mar a ḡluair na daoine ar na tíorḡaib cuair, fé déin Cinn Cora.

Nuair a táinig na trí buirdeana do cuiréáð trí ḡárta móra fáilte pómpa. Do tḡḡaí na ḡárta airíir agus airíir eile, bí a leicéirí rin o' átar ar na daoine a bí as feiteam nuair a conacádar tagaite an muintir a bí uata. Bí átar an doimáin ar an muintir anḡear nuair a conacádar Caoilte agus Lonán. Bí átar ba mó 'ná an t-átar ran

féin ar muinntir Uíbh Máine nuair a conacadar Niamh agus a tuisoir, agus bí áfach óm mór leir an áfach ran ar muinntir Uíbh Fíacrach Áiríne nuair a conacadar Conn. Ní h-ar a muinntir féin amáin a bí áfach mór i dtuais Éirinn do teacht rian, ac ar an uile duine d'a raib tagairte ra n-áit. Óganaic deag-éirídeac, uasal, fósanta, diaid, ab ead é, mar ba duad áfach do beir, agus bí cion as gac doinne, tuair agus áfach, aia.

Tar éir na bfaicte do táinig an fíacrach. Fuair muinntir Uíbh Máine amac gur fásad Taos Mór agus fíacrach na bfaic a bí le n-a cior rinte cior i gCluain Tairb. Fuair muinntir Uíbh Fíacrach amac gur b'é an fíacrach céadna acu féin é. Fuair muinntir Fíacrach amac gur fásad a ríis féin agus na fíir a bí as ra n-áit céadna. Ar ball do fuair gac doinne amac gur fásad duine leir féin cior, nó b'féidir beirte, nó b'féidir tuisoir. Anran iead d' eirí na gáirte, agus níor gáirte áfach iad ac gáirte gail. Anran iead d' eirí "na mílte ologón"! Na mná do tuisoir é. Bíodar as ríleac ar dtús ar fead tamail. Anran do áfach bean ologón. Anran do gail an t-éirleac lógóir-eacá d' ó n-a raib de mnaib ra n-áit. Ní raib bean ann gan a fear nó a mac nó b' féidir an beirte i n-donfeacá d' n-eafnach uirte.

Anran dúbairt duine éirí, "Ó! cá bfuil Brian!"

Dúbairt duine eile, "Cá bfuil Mairéad! Agus cá bfuil Dúlainn! Agus cá bfuil Connta!"

Anran do áfach na fíir "na mílte ologón," agus buailadar a mbara. Fíir láiríre éirídeac. Fíir go raib tairte acu ar b'ar agus ar cósad agus ar áir, agus gur nó deacair orna bainc ó'n gceirde acu ná deoir a bainc ó n-a ríleib.

I' mó duine a d'féadfaid éirteac le gail agus le n-ologón ó mnaib agus ná bainc don cioruige ar a cior

poila. Ac nuair a baineann buairt uachtáraí fársaó a' cpoide fí 1 tpeó go scaitean ré an t-ologón do rgailead amad 'n-a lán neart nó go bpleársaó a cpoide iriú 'n-a élaib, ir deacair d' aoinne éirteact le sol an fí 1 rin san toct agus fársaó do teact ar a cpoide féin ná rgarraí a cuimne leir an cuio eile d'a faogal.

Nuair a gluar an sol bí miam as pilead. Níor airis aoinne a sut an fáir ná raib as sol ac na mná. Ac nuair eirí sol na bfeap, agus nuair airis fí ainim brian agus ainim muraí agus ainim Connla agus ainim a h-áir, do gluar an t-ologón uairi cóim h-áir agus do gluar ré ó aoinne eile d'a raib ann.

Bí Colla ann, agus cuio ver na rgarraí agus ver na manais, aníor ó luir Caiaí. Do rgaol ré leir an ngol ar fead tamail. Anran táiní ré anáirde ar árdán agus éiom ré ar éaint. Do rtaó an sol 1 n-aice na h-áite 'n-a raib ré as caint. 1 ndiaí ar ndiaí do rtaó an sol inr sac don ball, agus bí na daoine go léir as éirteact leir. Seo mar a labair ré:—

“A daoine,” ar reirann, “ní h-aon iongnad dúinn go léir buairt ar ndóin a beir orainn.” (Bí a d'a fí 1 féin fliú go maí.) “Tá cúir guil againn má bí ré as don daoine miam. Ac reo pur ná ceart dúinn a deapmá 1 lár ar mbuairt. Tá ábair áir againn inoiu má bí ábair áir as don daoine miam. Do buailead, tíor 1 gluar Tairb, an lá ré deir, cat nár buailead a leitéir 1 n-éirinn ní fíor cad é an fáir ó fí. Do buailead an cat ran ior faeólaib éirann agus loclanaí an domáin. Dá bfaí na loclanaí an lám uactair fa cat ran ir as na loclanaí a bead an t-oileán ro na h-éirann inoiu. Ní fágaí oipeat agus fí de élam na h-éirann againn! Tug na loclanaí leó a mná agus a glann, bíodar cóim ceapair fí ar élam na h-éirann do glacad éicá féin agus ar

fluoct fæðal do ðirgiuðað, do cup cun báir, do glanau ar an oileán gan oipeað aður duine acu d'fáðailt beó ann. Tug Dia úinn, (molað aður glóipe aður buirðear leir!) sur buairð brian aður a mór-fluað orða. Do tuit brian aður a lán d'á mór-fluað ra cat. Dá tugað Dia, mar geall ar ar bpeacaib-ne, an buað dor na loclanaig, do tuitfeað brian aður a mór-fluað so leir, aður anran do tuitfimir-ne so leir, inr sac don páirt d' éirinn. Dá mbéað an buað as na loclanaig ní fáðfardir brian ná doinne d'á mór-fluað beó, aður beirir as gluaireadct anoir ar fuio na h-éirean as marbú' na bfean dorða aður na mban aður na leanb aður ní béað brian ná doinne d'á mór-fluað ann cun iad do coraint.

“ Má feuchaim am' tímpal anoir anro aður má féadaim a d'fáðail amac cé h-i an bean ir mó atá cpeadct leir an scat ro, veirum léi, aður ir fíor dom é, sur mó so mór an t-áðbar áctair atá tabarct as an scat d'í 'ná an t-áðbar buarct atá tabarct aige oi. Ir mó atá rí buaircte leir an scat 'ná mar atá rí caillte leir. Pé méio d'á muintir atá tuitite ra cat, beirir tuitite ann d'á ngabáð an cat 'n-ár scoinnib, aður béað rí féin aður an cuio eile acu marb um an otaca ro as an fluað loclanaic a béað leatct anoir ar fuio na h-éirean aður iad ar buile as déanamh díoltair orainn mar geall ar déine an cata.

“ Cuirimir uainn an sol, d'á bris rín, aður an buairt, aður i n-inead beic as sol aður as déanamh buarct tugaimir ar mbuirðear ó époide do Dia na glóipe mar geall ar an scuma 'n-ar tug ré raor rínn ó n-a leicéio de contabairt. Nuair a d'eirebóair an buairt i n-ár gpoide cuirimir cúðainn féin an éirt reo. Conur a béað an rgeal asainn anoir dá mb' as na loclanaig a béað an buað?

“ Tá fíor asuib-re cómh maic aður atá fíor asam-ra conur

mar a bí rocair go daingean i n' aigne ag an uile duine
 oer na fearaib a d'fás an baile cun dul ra cat ro, ar san
 teact beo ó'n gcat pé taob ar a mbéad buad. Tá pé
 buailte irteac am' aigne mura mbéad an rocair' ran a
 beit déanta roim pé acu, ná déanfaíoir an troio cóm
 dian agus deineadar é. An beagán acu do táinig ó'n
 gcat, bí a n-aigne rocair ar san teact cóm daingean agus
 bí ag an muintir a tuit ra cat. Ac do táinig ar an rocair'
 go raib an troio cóm dian ran gur bpiread an cat ar na
 loclanaig rar ar tuit a tuille d'ár n-daoine. Átar, d'á
 bpiú rin, ir ceart dúinn a beit opainn inoiu agus ní buairt.

“Tá ábhar eile átar againn, a daoine. Na fir a tuit
 ra cat ro ir ar ron Crieoim Crioirt do tuiteadar. Tá fíor
 againn go léir, an t-é a d' fúilingean bár ar ron an
 Crieoim go dtugtar doibnear na bflatar do láirteac. Ní
 ceart dúinn beit ag déanam buairt nuair a tuigimís i
 n-ár n-aigne go bfuil doibnear na bflatar anoir, le
 congnam Dé, ag an muintir a bainead oinn ra cat ro.”

Dein pé a lán cainte leó ar an gcuma ran, níor fearr
 go móp 'ná mar a tagan liom-ra an caint a cur ríor anro.
 Cuir pé a n-aigne cun ruaimir. Tuigeadar gur ceart
 beit páirta le toil Dé.

Le n-a linn rin cé cífíoir ag teact cúca, an bótar anoir,
 ac Doncad, mac Hriain, agus an méid a bí beo de'n buioin
 a táinig leir ó'n longport i gcill Maigneann. Bí cur
 maic acu ar érócaraid, mar ní rabdar ábalta ar riúbal,
 agus bí an cur eile 'gá n-iompair.

Cuir Colla an cogar timpal amearg na n-daoine a bí ann
 'gá ráo leó san a tuille guil a déanam. Níor beag ran.
 I n-inead don guil a déanam ir amlaio a cuiread ruar go
 briogmar gáir móla agus fáilte.

D'uir na fir a táinig conur mar a cuir Mac Siolla
 pátraig an nígnear onta ar an rliú, agus conur mar a

meas ré cat do cup orda. Bí fearis mór ar gac doinne mar gheall air rin. Do feudaó cun na bfeas ngunta agus do cuiread gac don cóir orda.

Ní raib Doncaó agus a eualact abrad tagaite nuair a labhair Colla air.

“A níste agus a uairle agus a daoine,” ar reirean, “do tuit brian i gcat Cluain Tairb. Do tuit Murcaó ra cat, leir. Tá Árpóis agaimn i n-inead an Árpóis do tuit. Ipe Doncaó mac brian Árpóis éirean anoir!”

Anran iread do cuiread ruar an liú móla i gceart. Do tógaó an liú air agus air eile.

Anran do táinig a raib de daoine ann cun na h-áite 'n-a raib bile mór mága adair agus do h-oirvnead Doncaó mac brian i n' Árpóis ar éirinn. Dein Colla an obair i láair na ndaoine, agus bí átar agus móraíl ar gac doinne.

Níor glac fíor éirean, 'n-a diais ran, ámtac, Doncaó i n' Árpóis ar éirinn, ac do glacaó é 'n-a níste ar an múmain.

Nuair a bí an méid rin déanta bí gac doinne pártá. Do rgar na daoine agus o'imtíste gac treabcar abaille cun a noúta féin. Cuair Caoilte agus Lonán abaille go oútaiste a n-atar. Cuair Conn othuair go h-úib fíacrao áirne. Cuair Miam agus Taos Óg ua Cealla othuair go h-úib Máine. Bí Conn agus iad féin i n-aonfeact, ámtac, an tréiste go léir nac mór.

CAIBIDÍOL XVIII.

AN GAC GRÉINE CÉADNA.

Do ghluair an t-á buirín, muintir Uíbh Máine agus muintir Uíbh Fiaclaíoch Áiríne, siar ótuairt i dtreo a t-á n-óuáir féin. Bí i n-donfeacht leir an méir acu a t-áinís ó Cúil Maigneann an méir a t-áinís 'n-a gcoinnibh go Ceann Coraí, gac n-á siar don uaignear oíche. Nuair a t-áiníodar i gcoinníodar do'n baile do r-áiníodar ó céile. Ba beag ná gur eirís an sol agus "na mílte ologón" aifir nuair a f-áiníodar an t-áor ós agus na reanóirí n-áir féar doil go Ceann Coraí. Ac do cuiríod coris leir an mbuairt. Do h-inníod cat 'óuáir Colla nuair a bí ré as caint leir an bpobal móir tior as Ceann Coraí. Do cuiríod na reanóirí eun ruaimnir.

Cóir luac agus bí a dtuairt curíod oíoch as an muintir a t-áinís ábailé ó'n gac, turuíníodar ar buairt um a céile agus ar beir as caint agus as cuimneam ar cat a t-áiníod f-áiríod. Bí an r-áiníod ana éirín, ana ruaimnearác acu, agus an aifir as doil i mbreagácht. An f-áiníod agus an f-áiríod aifir a bí ar na t-áiníod i gacáirí na h-aifirí an f-áiríod a bí an t-óllmúcán ar r-áiníod i gacáirí an ógáirí, agus an f-áiríod a bí na r-áiníod as imíod ó baile agus as cuimneam eun an cat, agus an f-áiríod do lean an r-áiníod i t-áiníod conur a gacáirí an cat, bíodar go leir imíod. Bí gac don r-áiníod eirín, ruaimnearác, r-áiníod.

Do h-óiríod Conn 'n-a r-áiníod ar Uíbh Fiaclaíoch Áiríne, agus do h-óiríod t-áiníod ós na Cealla 'n-a r-áiníod ar Uíbh Máine. Bí r-áiníod gacáirí le t-áiníod acu ar-áiníod ar f-áiríod, tamail as r-áiníodáir n-áiríod r-áiníod eirín na f-áiríod a f-áiríod do g-áiníod t-áiníod. Do t-áiníod a lán eiríníod r-áiníod

trócairgadh. Dhein Niam dá cleamhnar, cleamhnar do Chadz Óg le dírifíúr do Conn, agus cleamhnar do Conn le dírifíúr do féin.

Nuair a bhí an méid rin d'éanta tuz Niam agus a d'itáir cuairt ódear go h-Inir Caithz. Bhí átar mór ar Colla nuair a cónaí pé iad. Cé b'éad ann mómpa, ar cuairt, ac Caoilte! Ba beag ná gur baineadh radarc a fúl airí de Caoilte nuair a cónaí pé iad, díreac mar a baineadh an céad lá úo a cónaí pé Niam. Bhí pé 'n-a púg an uair rin ar Clarráige Luácha i n-meath a átar. D'innreathar do conur a bhí gac don ruo rocair lartuair i n-úib Máine agus i n-úib Fiaclaí Áidne, agus d'inir reirean doib gac don níó a bhí aige le h-innrint i rtaob a dúta féin.

"Ba maíe liom an cáilír úo a d' feirgint, a átair, má 'pé do toil é. Ní feaca niam fós í," arsa Niam.

Do ruiz pé irteac sa n-éiríam iad agus táirbeáin pé an cáilír doib.

Ba breag an radarc le feirgint í. D' féadfao duine fanmáint ar fead leat an lae as feudaint uirtí agus ní b'éad a fúile ná a aigne corca ói. D'a fáio a b'éad pé as feudaint uirtí ir amlaí ba maíe leir tamal eile tabairt as feudaint uirtí. Coimeádfao rairbhrean an óir gheim ar a fúilí. Coimeádfao uairleac agus ealaóntac a h-órnáide gheim ar a fúilí, agus é 'gá fiarraige de féin conur a d' féad lám duine niam a leicéio d'obair a d'éanam. Coimeádfao an cior, na cloca lozmara, gheim ar a fúilí, agus iad as taitneam agus as rpreacarnais, agus eirean 'gá fiarraige de féin cá bfuairadar an roir! D'a n-éagmair rin go léir bhí sa moct 'n-a raib an cáilír rin cúmta ruo éigin a coimeádfao gheim ar fúilí an t-é cíó í, agus do cuiread átar irteac i n' aigne tré n-a úib.

'Feud Niam uirtí, go olút agus go daingean, ac níor

labhair sí don focal amach ar a béal: "Ó fheic an bheirt eile uirthi go dtéit aghur go daingean, leir, aghur níorí rtabadair ac 'gá molaó."

"Ba maith liom labhairt leat-rá, a Aitair," arsa Miam le Colla.

"Ó iméigheoir i leir taidé."

"A leitéirí seo, a Aitair," ar ríre. "Tá m' aigne focair agham le móráin aimirí ar mé féin a tabhairt ruar do'n tSliánuigheoir i dtígh ban maíalta. Ba maith liom do comhairle d'fáil, a Aitair, i dtadob an teiglaigh ban maíalta ionas ceart dom dul, do réir do bheiteamantair."

"Ar mairte dom a d'farráige, a 'ngean ó," ar rírean, "cad é an fáil aimirí ó focairuigh an níó rin ac' aigne ar dtúir?"

"Ói fé am' aigne, a Aitair, ar fead adfao," ar ríre, "rar ar daingimís fé ann. Ní dóic liom go bfeadófainn a d'innirint duit cruinn, a Aitair, cad é an fáil atá fé daingean, ac tá fé daingean le tamal maith."

"Do rtab fé ar fead tamal."

"An dóic leat, a 'ngean ó," ar rírean, "an bfeadófa a d'innirint dom cad a cuir an níó rin irteac ac' aigne ar dtúir?"

"Feadofao," ar ríre. "Nuair a turrnuigh an t-ollmhúcan i gcóir an chóirí móirí seo atá curta dinn aghainn tugar fé nteara conur mar a bí na ríir go léir 'gá ceapad aghur 'gá focair' 'n-a n-aigne go nteanfaoirí ióbirte anama ar fon na h-éirean aghur ar fon an éireoin. Ní raib doinne ba géire 'gá scur go léir ruar cun na h-íobirte rin a téanam 'ná mire. Anran do tuigear am' aigne, nuair ná raib ar mo cumar an íobirte a téanam ar an gcuma 'n-a raiboir-ran 'gá téanam, sur d' é ba lúga ba gann dom i téanam ar an gcuma 'n-a raib ar mo cumar i téanam."

Deinear ar an gcuma ran í. Sábair oim féin i láthair Dé ceangal gan céile eile do glacadh coirde ac an Slánuigsteóir, molaó go deó leir! Siné mo cúro-pe de 'n ióbair, a Áthair. Tá an ceangal ran oim. Ní féadfaínn imteacht ó m' áthair an fáid a bí pé beó. Ní'l aon purt anoir eun mé coris ar dul irteac i dteiglac ban riagalta agus an ióbair do cup i ngníomh."

"I dtreo ná beaó aon daoisat go ndéanfaí aon dearmhao, a 'nghan ó," arsa Colla, "ba maíe liom aon ceirt amáin eile do cup."

"Cup aon ceirt ir maíe leat cúgam, a Áthair," arsa Miam, "agus neorfaó an fírinne duic."

"Nuair a deirir an ióbair rin; nuair a tugair tu féin ruar mar rin do'n tSlánuigsteóir, an dóic leat a' paid aon eileamh as doinne eile oir?"

"Ní paid, a Áthair," ar ríre, "aon eileamh as doinne eile, ná ní'l anoir." Do rtaó rí.——"Ac ir dóca," ar ríre, "sup ceart dom an méio reo a d'innirint duic. Ir cuimín leat an t-ógánaó loclanaó úo a táinig anro fáid, nuair a bí mo dritáir Taóis anro?"

"Ir cuimín liom é go maíe," arsa Colla.

"Cuair pé ruar go n-úib Máine i n-aonfeacht le Taóis. An céad uair a conac é táinig ana éion asam air. Táinig gráó asam dó. Siní an fírinne. Tuigear am' aigne go dtáinig an gráó céadna aise-pean dóm-ra. Níor labraim. Ac do tuigead an rgeal eorainn.—Nuair a táinig an rgeal go paid pé as glacadh an éireimh bí átar móir oim. Anran, nuair a táinig an rgeal go paid pé eun beir 'n-a fagar, níor b'féirir liom an rgeal a cuirgint i n-aon cor. B'é deire mo maótnaim ar an ngnó sup tuigear am' aigne go paid ceangailre oim é cup ar mo éiríde ar fáid. Do deinear ran.—Ní paid aon baint i n-aon cor, a Áthair, as an méio rin rgeil leir an gceangal ro doeirum leat do glacadh oim féin i dcaó an tSlánuigsteóra."

“Tá go maí, a 'nġean ó,” arpa Colla. “Uéanfao-ra an nio reo atá aġat o’á iapaio orin. Ni mór dom, ámtac, beaġán ainprie cúige. Cuirfeao rġeala cúġat ótuaió cóm luat aġur beio an áit ceapaite aġam aġur ġac don puo rocair aġam.”

Do rġaraoap. Úi Taos aġur Caoilte imtiġte ar puo na mainirpeac; Taos aġ tairbeáint na mainirpeac do Caoilte, aġur Caoilte aġ cur áitne ar na manaáib, go mór mór ar an muinir go paib rean-áitne aġ Taos orpa.

Seacmáin típeac i nġiaġ an lae rin táinig Colla féin go h-úib Máine. O’imtiġ Taos aġur Miam aġur é féin roir go Cill Dara, go teiglac Úriġoe. Úi átar nár o’féioir a o’innrint ar Cómarba Úriġoe aġur ar an uile óuine oer na mnáib maġalta nuair a puaraoap go paib Miam le panmáint acu. O’fan rí acu, aġur má ba ġac ġréine i paó, aġ teac i ġcuioeacain, i oteiglac a h-áter, b’i an ġac ġréine céaona i aġ ġluairpeac amearġ na maġoean naoiáta, i oteiglac Úriġoe, go oti ġur lean rí a h átain.

CRÍOČ.

POCLÓIR.

NA POCAIL ATÁ I BPOCLÓIR SEADUNA NÍ CUITAR RÍOR ANO 180.

adcoirigeact, act of arguing.
acruinn, vigour. ar a. a céile,
combining all their powers.

acruinneac, *adj.*, vigorous; effi-
cacious.

acmaireact, closeness; nearness.
i n-acmaireact, very soon;
very near.

adbar an traidire, the future
priest; *lit.*, the material, or
"makings" of the priest.

as. So mbéad pé ar úine éigin
eile as colla, that c. "would
have it against" someone else;
would be blaming someone else
for it.

asaire, act of avenging.

aser=as, with er added before
the *pl. art.*

aibio, a habit; dress.

aibuḡad, act of ripening.

aiom, a design; purpose; in-
tention.

aimhéio, unevenness, confusion.

ainim-céana, a pet name. (Céana,
g. of cion, affection.)

aipe, greed.

aiminneac, a prior.

aiḡte, a certainty. Cur i n-aiḡ-
iḡte, to make sure of.

aitreamail, *adj.*, like [his] father.

aitir, imitation.

allta, *adj.*, wild.

almúrac, *pl.* -aiḡ, a foreigner.

amḡar, want; hunger.

anál, breath; influence. ▲.

poḡanta, a good influence. a
h-a. as uil pé ḡ., her influence
acting upon G.

anamaimail, brisk; invigorating.

anḡor, an injury; *lit.*, a bad
turn.

asor ceóil, musicians.

áir, *g.* áir, slaughter.

araise; cloḡ araise, a stone
thrown to test strength.

arḡain, plunder; destruction.

arḡóint, act of arguing.

áir-máḡ, a battle-field; *lit.*, field
of slaughter.

atluḡad (or altuḡad), grace
before or after meat.

atnuacaint, act of renewing;
repairing; restoring.

bacán, a staple; a hook.

baic muiníl, the nape of the neck.

bantracḡ (*collective*), women;
womankind.

báir, a top; success. Do leis pé
báir le úine, he allowed a man
to win.

bara-ciomalta, a file; a rasp.

bata, a stick; wood. Capal bata,
a wooden horse. bataí rama,
oars.

beact, *adj.*, thorough.

beirte; beirḡte, *p. adj.*, boiled;
boiling.

binn, *d.*; binne, *g.* of beann, a
peak; point; heed; regard.

bíóúba báir, a deadly enemy.

բօժանեաժ, humiliation, սաժար
աժար Բ., pride and humiliation,
i.e., wounded pride and the
indignation which accom-
panies it.

Բրաժուիօլ, act of thieving.

Բրաժոյնար, *m.*, captivity.

Բրիւօ, frieze.

Բրաւօւմալ, *adj.*, busy; pressing;
urgent.

Բուօ, summit; success; ad-
vantage.

Բուժտալտ, act of conquering.

Բուանիօտե, reapers.

Բուրօւն, *f.*, *g.* Բուրօն, *d.* Բուրօն,
a company. Բ. Կօրառա, a
bodyguard.

Բուլ, *pl.* of Բոլ, a bellows.

Բունալ, *adj.*, fundamental. Ալտ Բ.,
head-quarters.

Բունալտ, chief place; head-
quarters.

Բութալտ, a mass, volume, column
(of smoke).

Կաժալ, the body.

Կաժան, a tent.

Կաժաժ, a fleet.

Կալիլ, a chalice.

Կամա, a faction; a camp.

Կանա րէան, a tin can.

(ԱՅ) Կանտալոն, chanting.

Կաօլոթօմաժ, *adj.*, narrow in the
back; (of the nose) in the
bridge.

Կաօրէալոն. Բրաւրօւն Ը., a
furious fight.

Կարալմ օլօժօն, I raise, or begin,
a lament.

Կաժ, a battle; a battalion. *pl.*
Կաժանա.

Կալաժալմ, I sting.

Կալոնար, command; authority.

Կալոթալօ, a craftsman.

Կալոթալմալ, *adj.*, skilfully worked.

Կալրա, a forge. (Also spelt
Կալրօժ, but *pron.* Կալրա.)

Կելտ, act of concealing; a dis-
guise.

Կելտլին, a rolled-up ball (as of
thread); a bundle.

Կլե, *pl.* Կլեաժա, a race; a tribe.

Կլեւ, *d.*, a tribe; sept.

Կլումար, an edge.

Կլանն Կար, the Clan of Կար, *i.e.*,
Կօրմաժ Կար.

Կլաօրօ, act of defeating; (with Լե)
sticking to.

Կլաօրօժլօրօ, alteration; diminu-
tion.

Կլեյտ, a quill.

Կլաժաժա, wicker cages or splints.

Կլօժաօ, a helmet.

(ԱՅ) Կնաժարնալ, crackling.

Կնաժօ, *n. pl.* Կնաժօժաժ, *g. pl.*

Կնաժօժաժ, a wound.

Կօժալ, a hood; cowl.

Կօլմօւաժա, *p. adj.*, attendant.

(Ալնգալ Կ., a guardian angel.)

Կօլաժալ Կ., an attendant demon.

Կօլմալմ; Կօլմալմալմ, act of
counting; enumerating.

Կօլմալմալմ; Կօլմալմալմ, a fight.

Կօլմ, provision. Դօ Կուրաժօ շաժ
աօն Ըօլմ օրէա, every provision
was made for their com-
fort.

Կօլմաժօ, *auton. perf.* of Կօլմալմ, I
tire.

Կօլմալ, *auton. imperf.* of Կօլմալմ.

Կօլմալմալմ, act of consecrating.

Կօմ, *g. Կում*, the waist. Բան
Ըւմ, round the waist.

Կօմալմալմ, *f.*, protection; patronage

Կօմալա, a companion; a brother
student.

Կօմալմա, a successor, esp. in a
religious office.

Կօմնալմ, *m.*, connection; re-
lationship.

Կօր, a turn; a twist. Կօր Ի
ն-աժալօն ալ Ըւմ, "a twist
against the crooked," *i.e.*, a
plan to defeat treachery.

Կօրաժա, *pl.* of Կօլմ, provision.

Կօրմօլա, midges.

Կօրէա, a coffer; a chest.

Կօրէար, act of slaughtering.

cornám, protection; act of guarding. *San c.*, undisputed. *cóiríom uirge*, a plentiful supply of water.

cread, *pl.* *creada*, plunder. *creáctnairíte*, *p. adj.*, wounded. *creíreáimaint*, *f.*, credit; influence.

(an) *críofaraiúeáct*, Christendom. *croáaire*, a hangman; a scoundrel.

crócar, a bier.

cróúda, *adj.*, valiant.

croitíreac, *adj.*, bright red. (From *caoir-úearis*, berry-red.)

crómán, the hip-joint.

cróméal, a moustache.

croirda, cross; across.

Cruiúneada, the Picts.

cualaáct, a company.

cuairíada, *d. pl.*, travels.

cúbaó cuise drawing himself in (instead of pressing to fight).

cúireáctanar, intercourse; companionship; act of visiting.

cúinneam, act of remembering. *1 gc. an lae iníou*, as on this day (said of an anniversary).

cúl oín, a place of refuge.

cúimíad, a cover.

cúntanór, the countenance.

cuir, putting; placing, etc. *Cuir ar a rúilís oóib*, to show them; make them see; convince them.

a bí tar éir cuir rúda i n-Éirinn, [those] who had settled in Ireland

cuiráí *pl.* of *cuiráó*, a knight; a warrior.

úadaó, forty.

úaingean, *m.*, a fortress; a stronghold.

úál gcar, the tribe of *car*, *i.e.*, *Cormac Car*.

úam, an ox.

úan, a poem; *also*, a learned profession. *Úo méir a uán*, according to their professions.

úanar, a Dane; a Norseman.

úarí-me, a race of slaves.

úáráct, enthusiasm; strong feeling. *úeabúáísteac*, comely.

úeas. *úe iméac ar na úeasáib*, going out of her teens.

úeas-méinn, good will.

úeal, a thorn; a spike.

úearis-ruácar, red rout.

úeime, a proof; assurance.

úeime-úe, the stronger, or more earnest on account of it.

úeiribíreaca, sisters.

úiolcar; *úioáaltar*, revenge.

úíon, shelter; protection.

úiorróimeáct, act of disputing.

úírim, a squadron.

úírsiúad, act of drying up; exterminating.

úirgíeio, discretion; prudence; caution.

úoáct, *adj.*, hard; stiff; stern.

úoáíge, the more likely for it; on account of it.

úoilgíor, sorrow; distress.

úoirícuir, a hilt.

úoáal; *úoíeal*, inhospitality; churlishness; reluctance.

úoáígeac; *úoáígearac*, surly.

úoáin; *úoáíin*, sufficiency; enough. *Úí ú. na cúireáctan*

úe ríis i mÚrman, Brian was a king worthy of that company.

úmaná-ááire, a grim, sardonic laugh.

úreóite, *p. adj.*, rotten, decayed.

úuríur; *úuríur*; a sister.

úuruc, appearance (usually, but not invariably, implying a sickly appearance).

úuar, a present.

úual, a right; a due; nature; hereditary principle.

úual ácar, a quality inherited from the father; (often translated "kind father").

úualgar, *m.*, duty; right; that which is due from a person or to him.

τοῦσθῶ, act of blackening. Τοῦσθῶ
 na ἔσθῶε ἄσθῳ na ἔσθῶτε,
 enough to blacken the hills and
 the woods (a common expression
 for a crowd).

τοῦλ, act of going. Ἀς τοῦλ ἄρ,
 getting thin. Ὅσο παῖσθῶ τοῦλ
 εἶρο λόιν, that his provisions
 would run short.

εἰσπᾶς, *adj.*, handy.

εἰσπᾶςτα *adj.*, giddy; flighty.

εἰσπᾶς, *adj.*, wise.

εἰσπᾶςτα, *adj.*, artistic.

εἰσπᾶςτας, artistic beauty.

εἰσπᾶς, *pl.*, goods; manufactures.

εἰσπᾶς. 1 n-e. le, at variance with.

εἰσπᾶς, dishonour; insult.

εἰσπᾶς, *adj.*, handy; con-
 venient.

εἰσπᾶς, capability.

εἰσπᾶς, a sacristy.

εἰσπᾶς, *adj.*, of great know-
 ledge; scientific.

παῖσθῳ (or παῖσθῳ), *auton. depen-*
dent pres. of το-ἔσθῳ, I get;
 find.

παῖσθῳ, a gift; a possession;
 a supply. (From παῖσθῳ, to
 get, obtain). τ. οἰσθῳ, a good
 share of work.

παῖσθῳ, *pl.* παῖσθῳ, a wrinkle; a
 furrow.

παῖσθῳ, the gift of prophecy
 παῖσθῳ, or παῖσθῳ, de-
 liberation; absence of hurry.

παῖσθῳ. Ἀς τ. εἰσθῳ, watching
 carefully; *lit.*, watching "to
 himself."

παῖσθῳ, perpetual watching.

παῖσθῳ, a serving-man.

παῖσθῳ, a man to
 tell the tale.

παῖσθῳ, an interpreter.

παῖσθῳ, a house steward.

παῖσθῳ, a piece of land; a farm.

παῖσθῳ, ὅσο τ., thoroughly
 and perfectly.

παῖσθῳ. Κυρ παῖσθῳ (or
 παῖσθῳ) ἄρ, to force; compel.

παῖσθῳ; παῖσθῳ, wild.

παῖσθῳ, wild folly; nonsense.

παῖσθῳ, *g.* of παῖσθῳ, chess.

παῖσθῳ, *g.* of παῖσθῳ, deceit (*as adj.*).
 ἄρ βίεσθῳ παῖσθῳ, the
 treacherous thief.

παῖσθῳ, the men of Ireland;
 the Irish public.

παῖσθῳ, abundance; plenty.

παῖσθῳ, *adj.*, abundant.

πόσθῳ, a sod; the ground. τ. ἄρ
 βίεσθῳ το παῖσθῳ, to stand
 [their] ground to the death;
lit., to stand the ground of
 death. Σὺρ β'έ πόσθῳ ἄρ ἔσθῳ
 . . . πόσθῳ ἄρ βίεσθῳ, that the field of
 the [coming] battle was [to
 be] the place of his death.

πόσθῳ, plunder.

πόσθῳ, *pp.*, announced; de-
 clared.

πόσθῳ, *adj.*, complete; perfect

πόσθῳ, envy.

πόσθῳ, conflict; stress of
 battle.

πόσθῳ, energy without
 knowledge; which does not
 know what it is going to do.

πόσθῳ, cold. Βέσθῳ τὸ πόσθῳ ἄρ,
 it would be too late for him.—
 The people say "it would be
 cold morning for him."

πόσθῳ, a dank odour

πόσθῳ, relief; act of releasing.

τ. μὴ μὴ δ' ἔσθῳ, "a
 king's ransom."

πόσθῳ, *adj.*, bloody.

πόσθῳ, a crew; a body of people.

ζαῖσθῳ, *p. adj.*, (p. 241) harnessed.
 ζαῖσθῳ, theft.

ζαῖσθῳ, *g.* of ζαῖσθῳ, bravery.

ζαῖσθῳ, sturdiness; stoutness.

ζαῖσθῳ, valour. ἄρ ζαῖσθῳ,
 weapons of warfare.

ζαῖσθῳ, *pl.* of ζαῖσθῳ, a shout.

ζαῖσθῳ, smartness; cunning.

ḡaṡ, a spear. ḡ. ḡrúine, a sun-beam.

ḡeamaṡ, *g.* -aṡ, young corn.

ḡeall, *pl.* ḡeall, a pledge; a hostage.

ḡeinte, *pl.* heathen races.

ḡioma, great excitement and restlessness.

ḡileacṡ, brightness.

ḡiollaí turṡ, "travelling servants"; foot-runners.

ḡlaire, a stream.

ḡlanaṡ, cleanliness.

ḡleacairṡeacṡ, gymnastics; trials of strength.

ḡleic, a struggle.

ḡlúin, a knee; a degree of kindred.

Ó ḡ. ḡo ḡ., from generation ot generation.

ḡnaoi, countenance; appearance.

ḡnāṡ-ṡeigṡaṡ, a permanent body of household troops.

ḡnó púl, apparent business.

ḡnóṡa ṡáit, affairs of state.

ḡoin ḡaláin, a butt for every weapon; the victim of the punishment known as "running the gauntlet."

ḡráréir, a grazier.

ḡrēanta, *p.* *adj.*, carved; chased.

ḡréar, decoration.

ḡríoraṡ, act of inciting.

ḡruaim, a frown; gloomy looks.

ḡruama, *adj.*, gloomy; depressed.

ḡruite, *pp.*, stolen.

ḡuin, *g.* ḡunta, act of wounding; a wound.

ḡuit. ṡe ḡuit, as a reproach.

ḡunta, *p.* *adj.*, wounded.

ḡur, substance.

ṡalait, a saddle.

ṡarṡarṡán, a remnant; a useless person.

ṡmāṡ; ṡomāṡ, *pl.* ṡmāṡana, an image

ṡmṡcēineamṡil, *adj.*, remote.

ṡmṡc anama, *lit.*, the staking of life. ḡo h-i a., to the point of death.

ṡmṡear, contention: fighting.

ṡmṡearṡn, constant quarrelling.

i n' for i n-a, in his, in her. i

n' aigne, in his, or her, mind.

ṡoṡna. i n-ṡoṡnaib caṡa, in battle array.

ṡomaṡ, act of vieing; competing.

ṡomarṡaigṡ, competition.

ṡompaṡ (ṡomcuṡ), *g.* ṡompaṡ, act of carrying. ṡeiriṡeacṡ ṡompaṡ

a beast of burden. Cóiṡ

ṡompaṡ, means of conveyance or transport; a vehicle.

ṡompaṡṡaigṡ, wrestling.

ṡona (or i n-a), in which.

ṡonṡuaṡ, *adj.*, cool.

ṡaṡ, *adj.*, weak; mean. ṡa

ṡaṡ leat é ṡéanaṡn, you would not like, you would think it

mean, to do it.

ṡaṡaṡ, weakness.

ṡaitiṡ (or ṡaṡaiṡ) *d.* of ṡaṡaṡ, mud.

ṡám le, beside; close to.

ṡann, a blade; a sword.

ṡár baill, the middle; *lit.*, the middle of the place.

ṡaraṡm, I blush.

ṡéaraṡ, act of beating; hammering.

ṡeacṡ-lám, one hand; short-handedness.

ṡeṡáir, a legate.

ṡeibéaila, *p.* *adj.*, level.

ṡeicṡe, *adj.*, delicate; weak; ill.

ṡeigṡear, *auton. sui.* of ṡeigṡim (or ṡeṡaim) I melt; dissipate.

ṡeinteṡa ṡrṡil, satin shirts.

ṡeómarṡ, *perf.* of ṡámaim, I dare. ṡár ṡeómarṡ aon cóiṡacṡ, that

no power dared.

ṡiaṡ, a doctor.

ṡinn, a pool; a harbour.

ṡin-cíṡe, a family; the number of persons in a house.

ṡoṡlanaṡ, *pl.* ṡoṡlanaigṡ, a Dane; (as *adj.*), Danish.

ṡoiliṡeacṡ, a milch cow.

longpōr, a camp.
 λυαῖτ-ραοῦται, wages; reward.
 λυαῖτῆς, *d.* of λυαῖτῆρα, ashes.
 λυαν na παῖλιμε, the Monday following Palm Sunday.
 λυεῖ, folk; people. λ. καὶδῆτα, helpers; allies. λ. ceάpо, craftsmen. λ. coρanta, a guard. λ. eaλaῶan, artists. λ. poḡla, plunderers. λ. παbάλa, robbers. λ. τεῖτε, fugitives.
 λυῖγε, act of lying down. λυῖγε ἵpτeαc pέ, "coming in"; submitting to; falling into line under. λυῖγε ἵpτeαc cun oibhe, applying oneself to, entering into, work.

μαῇαιpe, a plain.
 μαῇαῖαι, a copy.
 μαῖτῆραῖαι, *adj.*, like [his] mother.
 μαλα, *pl.* μαῖλί, *dual* μαλαῖν, an eyebrow.
 μαpс-ῖλυαḡ, a body of horse.
 μαpτanaḡ, *adj.*, lasting.
 μαpτa, insult; indignity; dishonour.
 μεαbαιp ῖpaḡaλta, the human reason; the mind.
 μεaṇamna, spirit.
 μεapa, worse. ἵp μεapa λιom a λυῖoῖn 'νά. . . I care more for [*lit.*, think worse of] his little finger than . .
 μεapaῖm, I think, expect. a ῖneapaῖa ὅom, that you would expect of me, or, for me.
 μέinn, *g.* -e, the mind; disposition.
 μεῖpḡeαc, *adj.*, rusty; rusty-looking.
 μιαν leinḡ, a child's preference.
 μιλεαta, *adj.*, military; warlike.
 μιον, small; minor; so μιον, minutely. μιον-ῖμῖpо, minor Orders.
 μιτιl, *g.* of μιτεαl, metal.
 μόp, *adj.*, great. ba μόp aῖḡe é,

he thought a great deal of it; valued it highly. Beῖt zo μόp leῖ, to be great friends with her. Bῖoḡo ḡaḡ aoinne μόp leó, everybody liked them; was friendly with them. ῖῖoῖp μόp oῖ an ḡliocaρ, she needed the cleverness.
 μόpа, "morrow," in *pḡr*. μόpа ὅuῖt, good morrow to you.
 μόpάil; μόpḡáil, delight; pride; conceit.
 μόpάilac, *adj.*, delighted.
 μόpῖmaoῖp leaῖmna, the steward of Lennox.
 ῖμῖpḡῖl; ῖμῖpḡáil, awakened.
 μυpτaῖp, worsted; yarn.

n-a=zo, in relative constructions.
 an boρca n-a paῖb an cailῖp aḡac ann, the box in which you had the chalice; *lit.*, the box that you had the chalice in it.
 néal, a cloud; a fit of insanity.
 néal cun coḡaῖo, a mad rage for war.
 neaῖm-coḡbuaῖpeαc, *adj.*, unconcerned; undisturbed.
 neaῖmḡup, want of substance.
 neaῖmḡuῖm, unconcern; indifference.
 neaῖm-cuaῖmmeαc, *adj.*, unconcerned.
 noḡῖmaῖpeαcт, civilization.

oḡaῖp, *adj.*, dun-coloured.
 oḡῖponeaḡ, *auton.*, was inaugurated; anointed; ordained.
 Oḡpо, *n. pl.* ῖμῖpо, *d. pl.* Oḡpоaῖb, Orders. Oḡpо Beannḡuῖḡeт, Holy Orders.
 oḡῖnáῖo, *g.* oḡῖnáῖoe, ornament.
 oḡaῖp, a sick person; invalid.

páῖpт. aḡ ḡaḡáil páῖpт, taking the part (of); siding with.
 peῖoleῖp, a pedlar.
 píopa, a cask.
 plé; pléῖo, act of arguing, pleading.

πράϊνς, mental stress, from any kind of emotion.

πραιρις, *d.* of πραιρεαδ, porridge.
'η-α πραιρις, in confusion; in a mess.

πράρ, *g.* πραίρ, brass.

pubal, a pavilion; a tent.

πυϊκίν, a hood or bandage over the eyes; a blind; trickery; deception.

παραρηνε, lavish hospitality.

παρα, a comb.

πρε, a time; period. Σαδ αον
πρε πολυρ, every minute of the day.

πρεβαδ-ποιλγε, sacrilege; *lit.*, the desecration of a churchyard; hence, sacrilege in general.

πρεον, *m.*, range; reach. R. na
σκληαρ, earshot.

πάρταϊλ, act of striding.

πρετμαρ, *adj.*, lucky, prosperous.

πρεανδ, *pl.* of πρεν, a point.

πρεατα, *g.* of πρετ, act of running.

Σηφομ πρεατα, feats of running.
1 Σκυρρα π., in a bout of running.
1 οταϊτίζε π., accustomed to, or practised in, running.

πρεϊοτε, level lands.

πρερ, act of arranging; setting in order.

πρερεα, *p. adj.*, arranged.

πρερς, a wild wet marsh, very cold and barren.

πρεσαν, a queen; princess; lady.
The word was applied to any woman of high position, as ρίξ to a man.

πρεσβαηνα, an heir-presumptive; a king's heir.

πρεσπρα (*collective*), nobles.

πρεν (πύν), a secret; an intention.

πρερς, a poem or poetical composition. R. κατα, an address delivered before a battle.

πρεσδαρτ, a rout.

μυο. "Μο ξηράο εύ αςυρ μυο
αςατ," "I love you, seeing that
you have possessions."

παϊτ, sufficiency.

Σαηαιν, November. 1ά Σαηαινα,
the 1st of November.

παιοιρεαδτ, masons' work.

παορ, *adj.*, free; cheap. S. 1
η-αϊρζε, gratis.

παρ=ρυλ, before (*in time*).

πεαδβαϊοε, *adj.*, hawk-like.

πεαδβυζαδ, act of gaining possession; possessing.

πεαναιμ, I disown; deny; refuse.
Seanán, Senan or Senanus.

πεαρυιζοαρ αν ρόο, they stood
their ground (*lit.*, the ground).

ρεζαϊλ, a reflection (of light); a glow. S. ζηαοί είζιν, some
brightness or expression of countenance.

ρεζαϊλ, act of pulling to pieces, esp. unroofing a house. *Auton.*
past, ρεζαϊλάο; *pp.* ρεζαϊλάτα.

ρεζαϊνλαδτ, nervousness.

ρεζαϊν, a mirror.

ρεζαδός, a large flat basket,
shaped like a shield=ρεζαδ.

ρεζιοβαδ, act of snatching.

ρεζιομαρ, act of polishing.

ρεζιύοαδ, act of examining.

ρεζόιτα, *p. adj.*, scalded.

ρεζοιυιζεαδτ, *f.*, education.

ρεζυαδ-βυιλλε, a sweeping blow.

ρεζυιρεαδ, *auton. perf.* of ρεζυιρμ,
I cease; release; (of a camp) raise.

ρεν, that. Σιν αρ ευρ, that was
all that it put.

ρεϊορμαδ, seed; race.

(οο) ριύβλυις ρε ευριζε, he has
travelled for it, *i.e.*, to get it.

ρεϊνέιρ, a joiner; carpenter.

ρελαδτ, neatness.

ρελαδτυζαδ, act of tidying.

ρελαμαδ, act of teasing out, as wool

ρελοιζιρς, a rabble.

ρελόιζε, *n. pl.* } of ρελας, a host.
ρελός, *g. pl.*

ρλιότ, descendants. ὁ ῥ. ὅ γο ῥ.,
from generation to generation.
ρναόμαθ, act of knotting. Δς ῥ.
καμαθοῖρ, making friends.
ρνάταο, *g.* ρνάταοε, a needle.
ρῆνα, complexion.

ρμέτοε, act of nodding; beckon-
ing smilingly.

ροάρι, *m.*, wealth; produce.

ροέριαιο, a funeral procession.

ρόξαιλ, *adj.*, comfortable;
luxurious.

ροιλβιρ, *adj.*, kindly; gracious;
good-humoured.

ροιλβρεαρ, kindness; gaiety.

ρρεαδ, a kick; a stamp of the foot.

ρρεικ; in *phr.* κυρ ρρεικ αιρ, ad-
dressing him.

ρρείριλινν, a storm; the thick of
a fight.

ρριαιρε, a spy.

ρριαιρεαδ, act of spying.

ρριτοιύκαν, act of reviling.

ρριοναδ, a spurt of vigour.

ρρλανεραδα, *pl.*, flashes (of
lightning).

ρρατανα, rows; swaths, as of
mown grass.

ρταίριν άίρείρ, a laughing-stock.

ρταλ, a stallion.

ρταλc, stubbornness.

ρτάλνιγτε, *adj.*, inured; hardened

ρτανζαδ, a dint.

ρτιοδαρο, a steward.

ρτιύριτόρι, a leader; manager.

ρτιύριυζαδ, act of guiding;
managing.

ρτολτα, *p. adj.*, torn; rent.

ρυαίμνεαρ, peace; quietness. Δ
ρυαίμνεαρ Δ έεαπαδ, to settle
down; to "bide their time";
to take things quietly.—The
first Δ is the *poss. pron.*

ρυιρ, *pl.* of ρορ, a wisp.

ταζαιριτ (το), act of referring (to).
ταιριβτε; ταιριβε, advantage;
good; profit.

ταιριρζιιτ, act of offering.

ταίρε, relics.

ταλμαιντί (*pl.* of ταλαμ), lands.

ταοιρεαδ, a chief.

τάτυζαδ, act of binding; uniting.

τέδαριετα, *adj.*, stout; thick;
massive.

τειρτιμέιρεαδ, a testimonial.

τιύρζαλ; τιοννρζαλ, business.

τιύρζαλαδ; τιοννρζαλαδ, busy.

τνάταδ, act of exhausting.

τοβτα, *p. adj.*, chosen; picked.

(*Prop.* τοξτα, but *prncd.*

τοξρα, by analogy with ζαβτα,
prncd. ζαβρα.)

τοτ, a silence; esp. silence
through excess of feeling. τ.

ρειρζε, the choking caused
by anger.

τοιβ (τοξ), *perf.* of τοξαίμ, I
choose.

τομαδ, fruit; result. Το ε. κατα,
by force of arms.

τόρμαδ, *m.*, increase. τ. κοζαο, a
"brewing" of war.

τορταμαλ, *adj.*, fruitful; pro-
ductive; "paying."

τρατάμαλ, *adj.*, seasonable; early.

τριέ έείτε αιγνε, trouble of mind.

τρεαδβάρ, *pl.* τρεαδβαραί, a tribe.

τρεάρ ζο, seeing that. (Also τριά
'ρ ζο; οο ράδ 'ρ ζο, etc.)

τρειζνεαρ, act of fasting.

τρεδ κοραντα, a state of defence.

τρίνρε, a trench.

τριυδ, a district.

τρυαλ, a sheath; scabbard.

τρυίγ, a cause.

τυαίριμ, a guess; opinion. τυιλλε

πέ ε., a blow struck at a venture.

τυιρλε, a hinge.

τύταδ, *adj.*, blundering; botched.

ύιρο, *pl.* of όρο, Orders.

υιρεαν, *pl.*, the temples (sides
of the head).

υιρζε-πέ-εταλμ, "water-under-
ground," *i.e.*, underhand
dealing.

υιρυοεαδ, security.

ΑΙΝΙΜΝΕΔΑ ΝΑ Ν-ΑΙΤ.

ΑΙΒΑ, *g.* ΑΙΒΑΝ, *d.*, ΑΙΒΑΙΝ, Scotland.

(ΑΝ) ΑΙΜΑΙΝΝ, Germany.

ΑΡΜΟΜΑΔΑ, Armagh.

ΔΕ ΕΛΙΑΔ, Dublin.

ΒΕΛΑΔΕ ΛΕΔΕΤΑ, "the road of the tomb," a place near Macroom.

ΒΙΛΕ ΜΟΡ ΜΑΞΑ ΔΑΔΑΙΡ, the great tree of the plain of Adare (under which the kings of Munster used to be crowned).

ΒΙΝΝ ΕΔΑΔΑΙΡ, *d.*, the hill of Howth. (*d.* also beinn.)

ΒΡΕΑΤΑΙΝ, Britain, *i e.*, Wales.

ΚΑΔΑΙΡ ΝΑ ΒΕΙΡΒΕ, Copenhagen.

ΚΑΔΑΙΡ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝ, Constantinople.

ΚΕΑΝΦΕΔΒΗΑΘ, near ΣΙΔΒ ΚΑΟΙΝ in Munster.

ΚΕΑΝΝ ΚΟΡΑ, "the head of the weir"; Kincora.

ΚΕΑΝΝ ΤΙΡΕ, the Mull of Cantyre.

ΚΙΑΡΡΑΙΣΕ ΛΥΔΕΡΑ, that part of Kerry which is called ΣΙΔΒ ΛΥΔΕΡΑ.

ΚΙΛ ΚΑΟΙ, Kilkee.

ΚΙΛ ΔΑΛΥΑ, Killaloe.

ΚΙΛ ΔΑΡΑ, Kildare.

ΚΙΛ ΜΑΙΣΙΝΕΑΝΝ, Kilmainham, Co. Dublin.

ΚΛΥΑΙΝ ΤΑΙΡΒ, Clontarf.

ΚΟΡΚΑΒΑΟΙΡΣΗΝΕ, a district in Co. Clare.

ΚΟΡΚΟΜΑΡΙΑΘ, Corcomroe, Co. Clare.

ΔΑΝΙΑΔΡΣ, Denmark.

ΔΕΑΡΜÚΜΑΝ, Desmond.

(ΝΑ) ΔΕΙΡΕ, the Decies.

ΔÚΝ ΣΟΒΑΙΡΕ, Dunseverick.

(ΑΝ) ΕΥΡΟΙΡ, *g.* ΕΥΡΟΙΡΕ, Europe.

ΦΙΣΚΙΝΤΕ, a district on the s. bank of the Shannon.

(ΑΝ) ΦΡΑΙΝΕ, France.

ΓΛΕΑΝΝ ΜΑΜΑ, a glen near Dunlavin, Co. Wicklow.

ΙΝΙΡ ΚΑΤΑΙΣ, Scatterry Island, Co. Clare.

ΙΝΙΡ ΛΟΚΑ ΚΕ, island in Loch Key in Connacht.

ΙΝΙΡ ΛΟΚΑ ΣΥΙΡ, island in Lough Gurr, Co. Limerick.

ΙΝΙΡ ΤΥΙΛΕ, Iceland.

ΙΝΡΙ ΣΑΙΛ, the Hebrides.

ΙΝΡΙ Η-ΟΡΚ, the Orkney Islands.

(ΑΝ) ΙΟΤΑΙΛ, *g.* ΙΟΤΑΙΛΕ, Italy.

(ΑΝ) ΙΟΡΥΑΙΘ, *g.* ΙΟΡΥΑΙΘΕ, Norway.

(ΑΝ) ΛΕΑΜΑΙΝ, river Laney, Co. Cork.

ΛΕΑΜΑΙΝ, *g.* ΛΕΑΜΝΑ, Lennox (district in Scotland).

ΛΕΔΕ ΚΥΙΝΝ, Conn's Half; the northern half of Ireland.

ΛΕΔΕ ΜΟΓΑ, Mogh's half; the southern half of Ireland.

ΛΕΙΜ ΚÚCÚΛΑΙΝΝ, Loop Head, Co. Clare.

ΛΟΕ ΣΑΙΡ, Lough Gurr, Co. Limerick.

ΛΟΤΛΑΝ, Denmark.

ΛΥΙΜΝΕΔΕ, *g.* ΛΥΙΜΝΙΣΕ, Limerick

ΜΑΞΕΡΟΜΕΤΑ, Macroom.

(ΑΝ) ΜΟΙΝ ΜΟΡ, Moneymore.

ΟΙΛΕΑΝ ΜΑΝΑΙΝ, the Isle of Man.

ΟΙΛΕΑΝ ΣΓΑΤΑΙΣ, the Isle of Skye.

ΟΙΡΓΙΑΛΛΑ, Oriel.

ΠΟΡΤΛΙΡΓΕ, Waterford.

(Δη) ΡΩΜΗ, *g.* ΡΩΜΑ, Rome.

ΣΑΡΑΝΑ, England.

(Δη τ-) ΣΙΟΝΑΙΝΝ, *g.* ΣΙΟΝΑΙΝΝΕ, the Shannon.

ΣΤΙΑΒ ΔΗ ΒΟΥΔΙΞ, the "turf-mountain"—a local name of no importance.

(Δη) ΣΟΛΑΝ, the river running by the town of Macroom.

ΣΩΡΟ ΚΟΛΟΥ ΚΙΛΛΕ, Swords, Co. Dublin, where Columcille founded a monastery.

ΣΥΛΟΡΟ, Solohead, Co. Tipperary.

ΤΕΑΝΗΡΙ, *g.* ΤΕΑΝΗΡΙΑΚ, Tara.

ΤΟΝΝ ΚΛΙΟΡΟΝΑ, Glendore Harbour, in the south of Co. Cork.

ΤΟΑΙΜ ΣΡΕΙΝΕ, Tomgraney, Co. Clare.

(Δη) ΤΟΥΚΑΙΝΝ, the Tolka.

ΥΔ ΘΡΙΑΚΡΙΑΚ ΔΙΡΟΝΕ, now part of Co. Galway.

ΥΙΒ ΚΟΝΑΙΛΛ ΞΑΘΡΙΑ, a district in Co. Limerick.

ΥΙΒ ΕΑΘΑΚ ΜΥΜΙΑΝ, Iveagh, in S. W. Cork.

ΥΙΒ ΡΑΙΛΓΕ, Offaly.

ΥΙΒ ΡΑΟΛΑΝ, the country of the Whelan's.

ΥΙΒ ΜΑΙΝΕ, a district partly in Galway and partly in Roscommon.

ΥΡΗΜΥΜΙΑΝ, Ormond.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PB

1399

054N53

O'Leary, Peter

Niamh

